

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

“TÜRKİYE’NİN BÖLGESEL MUTLULUK EKONOMİSİ”

Hazırlayan

Meltem UÇGUNOĞLU ERARSLAN

İktisat Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Danışman

Prof.Dr. Rüştü YAYAR

TOKAT – 2020

“TÜRKİYE’NİN BÖLGESEL MUTLULUK EKONOMİSİ”

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: ... / / 2020

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan :

Üye :

Üye :

Üye :

Üye :

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../2020 tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü:

Mühür

İmza

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Prof.Dr. Rüştü YAYAR danışmanlığında hazırlamış olduğum “TÜRKİYE’NİN BÖLGESEL MUTLULUK EKONOMİSİ” adlı Doktora tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

... / ... /2020

Meltem UÇGUNOĞLU ERARSLAN

İmza

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın meydana gelmesine vesile olan ve benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen danışmanım Prof.Dr. Rüştü YAYAR'a, kıymetli önerilerini ve görüşlerini benimle paylaşan Prof.Dr. Osman DEMİR, Doç.Dr. Yücel EROL'e, katkılarını esirgemeyen ve yol gösteren Doç.Dr. Hasan Gökhan DOĞAN'a, beni yetiştiren, her zaman yüreğinin ve sevgisinin yanımda olmasını sağlayan annem Hamide UÇGUNOĞLU'na, hayatımın her anında daima varlığıyla yanımda olan abim Merter UÇGUNOĞLU'na bu çalışmanın ortaya çıkmasında her zaman desteği ile bana güç veren ve sonuna kadar bütün yüreği ile var olan eşim Fatih ERARSLAN'a, bu süreçte sabırla yanımda olan Daire Başkanım Murat UZUN, Şube Müdürüm Sakine KOÇYİĞİT ve mesai arkadaşlarıma sonsuz şükranlarımı ve saygılarımı sunuyorum.

Tokat - 2020

Meltem UÇGUNOĞLU ERARSLAN

ÖZET

TÜRKİYE’NİN BÖLGESEL MUTLULUK EKONOMİSİ

Mutluluk herkes için önemlidir. Araştırmalar mutlu insanların daha çok kazandıklarını ve işlerinde daha başarılı olduklarını göstermektedir. Fakat mutluluğun kaynağı oldukça tartışmalı bir konu olup, yüzyıllardır filozoflar tarafından tartışılmaktadır. İlk zamanlar psikolojik ve sosyolojik olarak düşünülen mutluluk kavramı daha sonra iktisatçılarındaki ilgi odağı haline gelmiş, mutluluğun yaşam standartlarındaki iyileşme ile paralel olduğu düşünülmeye başlanmıştır.

Neo-klasik İktisatta objektif parametrelerle özellikle mutlak gelir ile ölçülen mutluluk birçok eleştiriye neden olmuştur. Davranışsal İktisadın ortaya çıkması ile birlikte iktisadın sadece matematiksel olma yolunda ilerlemesine karşı çıkılmış psikolojik faktörlerin göz ardı edilmemesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Davranışsal İktisat disiplininin alt dalı olarak ortaya çıkan mutluluk ekonomisi çalışmalarında ise bir ülkenin/bir bireyin yaşam memnuniyetleri ölçülürken objektif iktisadi değişkenler dışında bir çok değişkenin etkili olduğu görülmektedir.

Çalışmada, Türkiye’de mutluluk oranının dağılışı ve bu dağılışı etkili olan değişkenler için anket yöntemi kullanılmış ve elde edilen veriler ki kare testi ve sıralı probit tahmin yöntemiyle sınanmıştır. Türkiye genelinde elde edilen veriler sonucunda bireylerin genel sağlık durumlarındaki olumlu seyir, yaşamlarındaki din olgusunun varlığı ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve Cumhurbaşkanına güven mutlulukları üzerinde pozitif etki gösterirken; hükümete ve orduya güven ilişkisi negatif etki göstermektedir. Diğer taraftan bireylerin yaşam memnuniyetlerin benzer şekilde genel sağlık durumlarındaki olumlu seyir ve kamu sektöründe çalışma durumu pozitif etkilerken; özel sektörde çalışmak ve nitelikli uzman olarak görev yapmak negatif olarak etkilemektedir.

Anahtar Sözcükler: Mutluluk Ekonomisi, Yaşam Memnuniyeti, Davranışsal İktisat, Sıralı Probit

ABSTRACT

REGIONAL HAPPINESS ECONOMICS IN TURKEY

Happiness is important for every one. Researches show happy individuals are more successful in their career and they earn much more. However, the source of happiness has been a matter of debate for philosophers for many centuries. Primarily considered psychologically and sociologically, the concept of happiness later became a center of attraction for economists in that there was a parallelism between happiness and better standards of living.

In neo-classical economics, absolute income-based happiness has been a matter of severe criticism. With the introduction of behavioral economics, the focus on the mathematical aspect of economics has evolved into some psychological factors as well. As a subbranch of behavioral economics, happiness economics attaches importance to several other variables than some certain objective variables in measuring living satisfaction of an individual or a country.

The present research, a survey has been used for Turkey's distribution of happiness and variables that are effective in this distribution. The collected data has been analyzed with the chi square test and ordered probit model. The results show individuals' positive state of health, presence of religion in their lives, positive financial expectations for the next year and confidence in the President of the Republic have positive effects on their perception of happiness while the confidence in government and army are negatively effective. On the other hand, good state of health and working in public sector affect the perception of happiness positively whereas working in private sector as qualified personnel affect it negatively.

Key Words: Happiness Economics, Living Satisfaction, Behavioral Economics, Ordered Probit

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Sayfası	i
Teşekkür	ii
Özet	iii
Abstract	iv
İçindekiler	v
Tablolar Listesi	viii
Şekiller Listesi	xiii
Kısaltmalar	xiv

GİRİŞ 1

BÖLÜM 1:DAVRANIŞSAL İKTİSAT VE ORTAYA ÇIKIŞI 3

1.1. İktisat ve Psikoloji İlişkisi.....	3
1.1.1. Klasik İktisatta Psikoloji.....	4
1.1.1.1. David Hume'a Göre İnsan Psikolojisi.....	4
1.1.1.2. Adam Smith'e Göre İnsan Psikolojisi	6
1.1.1.3. Jeremy Bentham'a Göre İnsan Psikolojisi	8
1.1.2. Erken Dönem Neo-Klasik İktisatta Psikoloji.....	9
1.1.3. Savaş Sonrası Neo-Klasik İktisatta Psikoloji.....	16
1.2. Davranışsal İktisadın Ortaya Çıkışı	18
1.2.1. Birinci Nesil (Eski) Davranışsal İktisat	22
1.2.2. İkinci Nesil (Yeni) Davranışsal İktisat	28
1.3. Davranışsal İktisatta Fayda Kavramı	32

BÖLÜM 2: MUTLULUK EKONOMİSİ.....39

2.1. Geçmişten Günümüze Mutluluk Kavramı	39
2.1.1. Öznel İyi Oluş	42
2.1.1.1. Öznel İyi Oluş Kuramları	46
2.1.1.1.1. Sosyal Karşılaştırma Kuramı	47
2.1.1.1.2. Ryff'in Psikolojik İyi Oluş Kuramı	48
2.1.1.1.3. Uyum (Adaptasyon) Kuramı	49

2.1.1.1.4. Erek (Telic) Kuramı	50
2.1.1.1.5. Aşağıdan Yukarı-Yukarıdan Aşağı Kuramı	50
2.1.1.1.6. Etkinlik ve Akış Kuramı	51
2.2. Easterlin Paradoksu ve Ekonomi Bilimi İçindeki “Mutluluk”	52
2.3. Mutluluğun Belirleyicileri	56
2.3.1. Ekonomik Faktörler	56
2.3.1.1. Gelir-Mutluluk İlişkisi	56
2.3.1.2. İstihdam, Enflasyon-Mutluluk İlişkisi	60
2.3.2. Sosyo-Demografik Faktörler	62
2.3.3. Kurumsal Faktörler	65
2.4. Mutluluğun Modellenmesi ve Mutluluk Ekonomisinde Ölçüm Yöntemleri.....	68
2.4.1. Oxford Mutluluk Envanteri	69
2.4.2. Cantril Merdiveni.....	69
2.4.3. Dünya Değerler Araştırması	69
2.4.4. Yaşam Memnuniyeti Skalası	70
2.4.5. Eurobarometre Araştırması.....	70
2.4.6. Butan Krallığı “Gayri Safi Milli Mutluluk”	71
2.4.7. Türkiye İstatistik Kurumu Yaşam Memnuniyeti Araştırması	72

BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA MUTLULUK EKONOMİSİ 74

3.1. Dünyada Mutluluk Araştırmaları	74
3.1.1. Dünya Mutluluk Raporu	75
3.1.2. Mutlu Gezegen Endeksi.....	77
3.1.3. Dünya Değerler Araştırması	80
3.2. Türkiye İstatistik Kurumu Yaşam Memnuniyeti Araştırmaları.....	80

BÖLÜM 4: TÜRKİYE’DE BÖLGESEL DÜZEYDE MUTLULUK

EKONOMİSİNİN ANALİZİ.....	98
4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	98
4.2. Literatür Taraması.....	99
4.3. Araştırmanın Materyal ve Yöntemi	103
4.4. Araştırmanın Bulguları	107

4.4.2. Frekans Analizi	107
4.4.3. Ki Kare Testi.....	119
4.5. Model ve Analiz Bulguları	268
SONUÇ	284
KAYNAKLAR.....	278
EKLER	295
ÖZGEÇMİŞ.....	298

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.2: Menger'in İhtiyaçlarının Sıralanması ve Azalan Marjinal Faydanın Sergilenmesi.....	11
Tablo 1.3: İktisat Literatüründe Marjinal Fayda Teorisinin Kabulü	13
Tablo 1.4: Ana Akım İktisat ve Davranışsal İktisadın Karşılaştırılması	27
Tablo 2.1: Öznel İyi Oluşun Bileşenleri	44
Tablo 2.2: Kavramsal Gönderi Teorisi'nde Mutluluk	59
Tablo 2.3: Mutluluk/Yaşam Memnuniyeti ve Ekonomik/Sosyo-Demografik Faktörler Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Çalışmaları.....	66
Tablo 2.4: Gayri Safi Milli Mutluluk Endeksi Göstergeleri	72
Tablo 3.1: Akademik Yayın Dizininde Mutluluk Araştırmaları.....	74
Tablo 3.2: Türkiye'de Genel Mutluluk Düzeyi	81
Tablo 3.3: Türkiye'de Erkeklerde Mutluluk Düzeyi	82
Tablo 3.4: Türkiye'de Kadınlarda Mutluluk Düzeyi	82
Tablo 3.5: Türkiye'de Evlilikten Duyulan Memnuniyet (Erkek)	83
Tablo 3.6: Türkiye'de Evlilikten Duyulan Memnuniyet (Kadın).....	83
Tablo 3.7: Türkiye'de Kişisel Sağlıktan Duyulan Memnuniyet (Erkek).....	84
Tablo 3.8: Türkiye'de Kişisel Sağlıktan Duyulan Memnuniyet (Kadın).....	84
Tablo 3.9: Türkiye'de Yaş Gruplarına Göre Mutluluk Düzeyi	85
Tablo 3.10: Türkiye'de Aylık Hane Halkı Gelirinden Duyulan Memnuniyet (Erkek).87	
Tablo 3.11: Türkiye'de Aylık Hane Halkı Gelirinden Duyulan Memnuniyet (Kadın) 88	
Tablo 3.12: Türkiye'de Çalışılan İşten Duyulan Memnuniyet (Erkek)	88
Tablo 3.13: Türkiye'de Çalışılan İşten Duyulan Memnuniyet (Kadın)	89
Tablo 3.14: Türkiye'de Genel Sağlık Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet (Erkek).....	90
Tablo 3.15: Türkiye'de Genel Sağlık Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet (Kadın).....	91
Tablo 3.16: Türkiye'de Asayiş Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet (Erkek).....	92
Tablo 3.17: Türkiye'de Asayiş Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet (Kadın).....	92
Tablo 3.18: Türkiye'de Adli Hizmetlerden Duyulan Memnuniyet (Erkek).....	93
Tablo 3.19: Türkiye'de Adli Hizmetlerden Duyulan Memnuniyet (Kadın).....	94

Tablo 3.20: Türkiye’de Eğitim Hizmetlerden Duyulan Memnuniyet (Erkek)	94
Tablo 3.21: Türkiye’de Eğitim Hizmetlerden Duyulan Memnuniyet (Kadın)	94
Tablo 3.22: Türkiye’de Bir Yıl Sonrası İçin Türkiye’nin İçinde Bulunduğu Ekonomik Durum Beklentisi (Erkek).....	95
Tablo 3.23: Türkiye’de Bir Yıl Sonrası İçin Türkiye’nin İçinde Bulunduğu Ekonomik Durum Beklentisi (Kadın)	96
Tablo 3.24: Bir Yıl Sonrası İçin Hanenin Mali Durum Beklentisi (Erkek).....	96
Tablo 3.25: Bir Yıl Sonrası İçin Hanenin Mali Durum Beklentisi (Kadın)	97
Tablo 4.1: Literatür Özeti	99
Tablo 4.2: Cinsiyet Dağılımı	107
Tablo 4.3: Yaş Dağılımı.....	107
Tablo 4.4: Medeni Durum	108
Tablo 4.5: Aylık Hane Geliri	108
Tablo 4.6: Düzey-1 Bölgeler	109
Tablo 4.7: Meslek Grupları.....	110
Tablo 4.8: Mutluluk	111
Tablo 4.9: Yaşam Memnuniyeti	111
Tablo 4.10: Dinin Önemi	112
Tablo 4.11: Sağlık Durumu	112
Tablo 4.12: Hane Halkı Gelir Durumundan Memnuniyet.....	113
Tablo 4.13: Son Bir Yıl Gelir/Harcama Durumu	113
Tablo 4.14: Gelecek Bir Yıllık Dönemde Finansal Durum	114
Tablo 4.15: Türkiye’nin Ekonomik Performansı.....	114
Tablo 4.16: Hükümetin Ekonomi Politikaları.....	115
Tablo 4.17: Türkiye’de Demokrasinin Etkinliği.....	115
Tablo 4.18: Türkiye’de İnsan Haklarına Saygı.....	116
Tablo 4.19: İnsanlara Güven.....	116
Tablo 4.20: Kurumlara Güven	117
Tablo 4.21: İş Yeri Türü	118
Tablo 4.22: İş Memnuniyeti.....	119
Tablo 4.23: İş Karşılığı Gelir Memnuniyeti	119
Tablo 4.24: Cinsiyete Göre Mutluluk	119

Tablo 4.25: Cinsiyete Göre Yaşam Memnuniyeti	120
Tablo 4.26: Medeni Duruma Göre Mutluluk.....	121
Tablo 4.27: Medeni Duruma Göre Yaşam Memnuniyeti	121
Tablo 4.28: Eğitim Durumuna Göre Mutluluk	122
Tablo 4.29: Eğitim Durumuna Göre Yaşam Memnuniyeti	124
Tablo 4.30: TR1 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları ..	125
Tablo 4.31: TR1 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları.....	126
Tablo 4.32: TR1 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	128
Tablo 4.33: TR1 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları.....	130
Tablo 4.34: TR1 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	132
Tablo 4.35: TR2 Bölgesi' Nde Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları.	134
Tablo 4.36: TR2 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları.....	136
Tablo 4.37: TR2 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	138
Tablo 4.38: TR2 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları.....	141
Tablo 4.39: TR2 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	142
Tablo 4.40: TR3 Bölgesi' Nde Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları.	145
Tablo 4.41: TR3 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları.....	147
Tablo 4.42: TR3 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	148
Tablo 4.43: TR3 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları.....	151
Tablo 4.44: TR3 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	152
Tablo 4.45: TR4 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları .	155
Tablo 4.46: TR4 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları.....	157
Tablo 4.47: TR4 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	158
Tablo 4.48: TR4 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları.....	161
Tablo 4.49: TR4 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	162
Tablo 4.50: TR5 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları .	165
Tablo 4.51: TR5 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçlar.....	167
Tablo 4.52: TR5 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	168

Tablo 4.53: TR5 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçlar	171
Tablo 4.54: TR5 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler	172
Tablo 4.55: TR6 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları .	174
Tablo 4.56: TR6 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçlar.....	176
Tablo 4.57: TR6 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler	178
Tablo 4.58: TR6 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları.....	180
Tablo 4.59: TR6 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkileri	181
Tablo 4.60: TR7 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları .	184
Tablo 4.61: TR7 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları.....	186
Tablo 4.62: TR7 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	188
Tablo 4.63: TR7 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları.....	191
Tablo 4.64: TR7 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	193
Tablo 4.65: TR8 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları .	196
Tablo 4.66: TR8 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları.....	199
Tablo 4.67: TR8 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	200
Tablo 4.68: TR8 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları.....	205
Tablo 4.69: TR8 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.	206
Tablo 4.70: TR9 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları .	210
Tablo 4.71: TR9 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları.....	213
Tablo 4.72: TR9 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler	214
Tablo 4.73: TR9 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları.....	217
Tablo 4.74: TR9 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	218
Tablo 4.75: TRA Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları.	221
Tablo 4.76: TRA Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları.....	223
Tablo 4.77: TRA Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler	224
Tablo 4.78: TRA Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları.....	227

Tablo 4.79: TRA Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	228
Tablo 4.80: TRB Bölgesi' Nde Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları	231
Tablo 4.81: TRB Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları.....	233
Tablo 4.82: TRB Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler	234
Tablo 4.83: TRB Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları	237
Tablo 4.84: TRB Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	238
Tablo 4.85: TRC Bölgesi' Nde Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları	240
Tablo 4.86: TRC Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları.....	242
Tablo 4.87: TRC Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler	244
Tablo 4.88: TRC Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları	247
Tablo 4.89: TRC Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	249
Tablo 4.90: Türkiye Geneli Modele Dahil Edilen Değişkenler Ve Tanımlamaları.....	252
Tablo 4.91: Türkiye Geneli Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları.....	254
Tablo 4.92: Türkiye Geneli Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler	256
Tablo 4.93: Türkiye Geneli Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları.....	261
Tablo 4.94: Türkiye Geneli Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler.....	263

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: İnsan Davranışını Belirleyen Etkenler.....	5
Şekil 1.2: Walras, Jevons ve Menger Felsefe ve Metotlarındaki Farklar	11
Şekil 1.3: Neo-klasik İktisadın Sosyal Koşulları İhlal Etmesi.....	17
Şekil 1.4: Beklenti Teorisi	30
Şekil 1.5: Fayda Teorileri Ağacı.....	37
Şekil 2.1: Psikologlara Göre Mutluluk Kavramı	41
Şekil 2.2: Ekonomik İyi Olma Modeline Bir Örnek.....	45
Şekil 2.3: Ekonomik Temelli Toplumsal İyi Olma Diyagramı	46
Şekil 2.4: Ryff Psikolojik İyi Oluş Kuramı	48
Şekil 2.5: Öznel İyi Oluşu Bütünleştirici Bir Yaklaşım	51
Şekil 2.6: Maddi Koşullar ve Yaşam Memnuniyeti	58
Şekil 2.7: İnanç ve Mutluluk İlişkisi.....	65

GİRİŞ

Mutluluk kelimesi; Yunanca da “eudaimonia” sözcüğü ile büyük çapta zenginlik, iyi olmak, Latince de “felicita” sözcüğü ile refah ve bolluk, İngilizce de “happiness” sözcüğü ile kıvanç, talih, bahtiyarlık, Almanca’da “glück” sözcüğü ile saadet, mutluluk, mal ve mülk edinmede başarıya ulaşma, Türkçe’de ise bütün özlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşılmaktan duyulan kıvanç durumu, ongunluk, kut, saadet, bahtiyarlık anlamlarına gelmektedir.

İki ayrı bilim dalı olan iktisat ve psikoloji bilim dalları geçmişten günümüze kadar bir arada kullanılan bilimlerdir.

Uzun yıllardır iktisat bilminde varlığını sürdüren Neo-klasik İktisat kuramında iktisadi çalışmaların matematiksel yolla ifade edilmesi ve insan odaklı bir bilim olan iktisatta psikolojik faktörlerin göz ardı edilmesi yeni bir iktisat alt bilim dalının “Davranışsal İktisadın” ortaya çıkmasına neden olmuştur. Neo-klasik iktisada göre çalışan ve yüksek gelire sahip olan kişilerin mutluluğu da yüksek olacaktır. Fakat son yıllarda yapılan çalışmalar göstermektedir ki sadece gelir düzeyinin artması bir ülkenin/bir bireyin mutluluğu için yeterli değildir. Gelir parasal olanakları ifade ederken, gelişmişlik daha çok insanın hayat kalitesi, erişebildiği olanaklar ve de sahip olduğu haklarla ilgilidir. Bir ekonominin büyüklüğü gelişmişlik düzeyini göstermez. Bir ülkeyi, bir bölgeyi, bir ili değerlendirirken sosyal gelişmişlik düzeyi, mutluluk düzeyi ve refah düzeyi de ülkenin, bölgenin veya ilin ekonomisi kadar önem taşımaktadır.

Mutluluk soyut bir kavram olsa da, dağılışına bakıldığında pek çok ülkede mutlu ve mutsuz bireylerin belirli bir alanda yoğunlaştığı görülür. Bu durum ise soyut olan mutluluk olgusunun somut olgular tarafından şekillendiğini göstermektedir.

Bu çalışmada davranışsal iktisat içerisinde önemli bir yeri olan mutluluk alt başlığı ele alınmıştır. Çalışmada gelir başta olmak üzere sosyal, demografik ve diğer ekonomik değişkenlerin mutluluk üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Türkiye’de bölgeler arasında mutluluk açısından farklılık olup olmadığı sıralı probit yöntemi kullanılarak analiz edilecektir.

Literatür incelendiğinde Türkiye’de genel olarak mutluluk ekonomisi ile ilgili yapılan çalışmalar Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) Yaşam Memnuniyeti Anketi kullanılarak Türkiye genelinde yapılmıştır. Yaşam Memnuniyeti Araştırması, ilk kez ve sadece bir kez olmak üzere 2013 yılında il düzeyinde tahmin verebilmek için uygulanmış olup, 2014-2016 yıllarında Türkiye genelinde tahmin verebilmek için kullanılmıştır.

Türkiye’de genel olarak bölgesel düzeyde mutluluk ekonomisi ile ilgili anket yöntemi kullanılarak yapılan çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışma, bölgesel düzeyde yapılacak olan ilk çalışma olması yönüyle diğer yapılan çalışmalardan ayrılmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde davranışsal iktisadın doğuşu ve ortaya çıkışı ana başlığı altında iktisat ve psikoloji ilişkisinin kopuşu ve tekrardan var oluşuna değinildikten sonra neoklasik iktisata yönelik eleştiriler üzerinde durulacak ve son olarak davranışsal iktisatta fayda kavramına yer verilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde geçmişten günümüze mutluluk kavramı ele alınarak mutluluk ekonomisinin ortaya çıkışı, mutluluğun modellenmesi ve mutluluk ekonomisinde ölçüm yöntemleri üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Dünyada ve Türkiye’de mutluluk ekonomisi araştırmaları ikincil veriler ışığında değerlendirilecektir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Türkiye’de yaşayan 18+ yaş üstü nüfusun ne kadar mutlu oldukları ve mutluluklarını etkileyen faktörler sıralı probit yöntemi ile analize tabii tutulacaktır.

BÖLÜM 1

DAVRANIŞSAL İKTİSAT VE ORTAYA ÇIKIŞI

1.1. İKTİSAT VE PSİKOLOJİ İLİŞKİSİ

İktisat/ekonomi ayrı bir çalışma alanı olarak ortaya çıktığında psikoloji ilmi bir disiplin olarak mevcut değildir. Bir çok iktisatçı aynı anda zamanlarının psikologları durumundadır. Görünmez El ve Ulusların Zenginliği kavramıyla tanınan Adam Smith bireysel davranışların psikolojik ilkelerini, ekonomik gözlemleri kadar tartışmasız olarak ortaya koyan görüşler ile daha az bilinen bir kitap olan Ahlak Teorisini yazmıştır. Fayda kavramıyla Neo-klasik İktisadın temelini oluşturan Jeremy Bentham faydanın psikolojik temelleri hakkında kapsamlı yazılar yazmış ve faydanın belirleyicileri hakkındaki bazı iç görüşleri ile takdir edilmeye başlanmıştır. İktisatçılar tarafından akademik psikolojinin reddedilmesi, belki de biraz çelişkili bir biçimde Neo-Klasik devrim ile başlamış bu da economicus'un doğası hakkındaki varsayımlardan oluşan bir ekonomik davranış hesabı oluşturmuştur (Thor, 2002: 75).

İktisat Biliminin daha matematiksel olma yolunda ilerlemesi refahın daha dar bir anlamını ön plana çıkarmıştır (Frey ve Stutzer, 1999: 1). Neoklasik iktisat ile faydayı ölçmek için yoğun bir şekilde matematiksel yöntemlerin kullanılmaya başlaması psikolojik etkenlerin iktisat dışına itilmesine neden olmuştur (Şık, 2016: 7). Fayda sadece gelire bağlıdır görüşü ile birlikte bireysel tercihler kısıtlı bir bütçeyi rasyonel olarak kullanmaya yönelik anlayışı ön plana çıkmıştır. Durum daha sonra Yeni Refah Ekonomisi olarak adlandırılan ekonominin ortaya çıkışı ile çarpıcı bir biçimde değişmiştir. 1930'larda John R. Hicks gibi akademisyenler insan davranışının ve özellikle de emtia talebinin görece yarar temelinde açıklanabileceğini savunmuşlardır. Onlara göre bireylerin nispi fiyat değişikliklerine nasıl tepki vereceğini analiz etmek için mutlak (kardinal) bir yarar ölçmek gerekmez. Refah kararları, Pareto kriterine başvurularak yapılabilir ve bu nedenle bireyler arasında refah düzeylerinin karşılaştırılması gerekmemektedir (Frey ve Stutzer, 1999: 5).

Matematiksel modelleme ile açıklanmaya başlayan iktisatta psikolojik faktörler göz ardı edilmesi ile insan akılcı kararlar alan bireyler olarak tanımlanmaya

başlanmıştır. İktisat dışında insan davranışlarını baz alan psikoloji, sosyoloji, antropoloji gibi bilimlerden elde edilen bulgular, insanın iktisatta algılandığından çok daha farklı özelliklere sahip olduğu ve farklı davranışlar ile hareket ettiğini göstermektedir (Şık, 2016: 8).

Aşağıda İktisat ve Psikoloji bilimlerinin ilişkisinin tarihsel sürecine yer verilecektir.

1.1.1. Klasik İktisatta Psikoloji

Klasik İktisat, Psikoloji Bilimi ile yakından ilgilenmiş olup, dönemin teorisyenlerden David Hume, Adam Smith ve Jeremy Bentham bireylerin iktisadi davranışlarını psikolojik yönlerden ele almışlardır.

Bununla birlikte Klasik İktisatta, psikolojiye özellikle ağırlık verilmesinin en büyük nedeni ise Viktoryan iktisatçısı ¹olabilmek için insanın duyguları, motivasyonu ile uğraşmak zorunluluğudur (Eser ve Toigonbaeva, 2011: 290).

1.1.1.1. David Hume’a Göre İnsan Psikolojisi

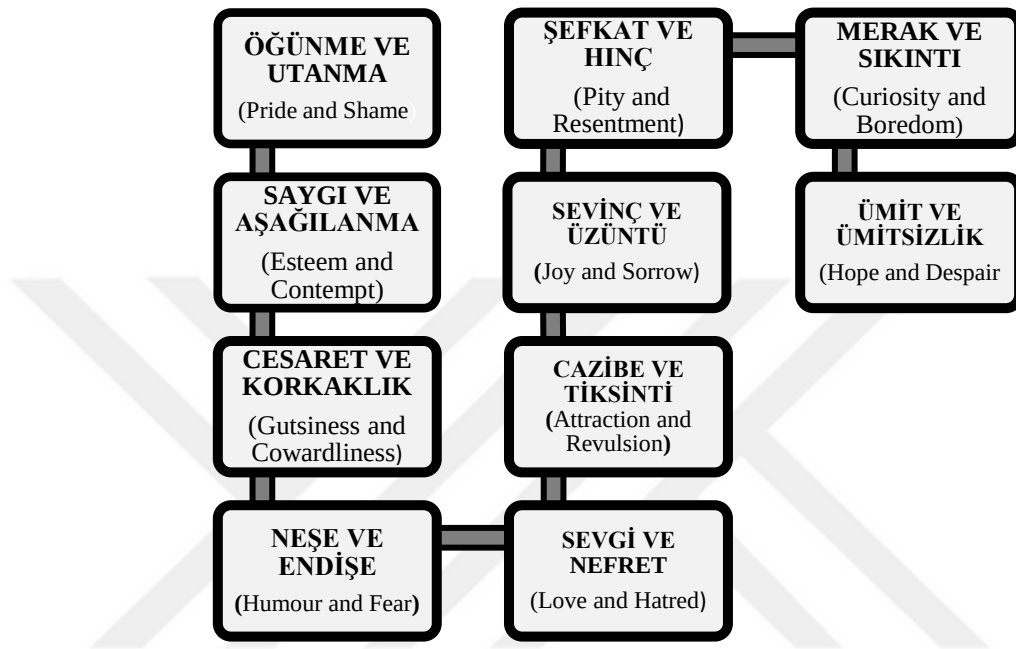
Ünlü İskoçya’lı filozof David Hume iktisadi bağımsız sosyal bilim haline getiren ilk modern iktisatçı olarak anılmaktadır. İktisada bakış açısı tarihin etkileri ve insan davranışlarını içermekte olup, Adam Smith’ten daha önde yer almaktadır (Dağ, 2016:950). Hume, insan ilmi adını verdiği deney ve gözleme dayalı bir sosyal bilim oluşturmaya çalışmış olup, ekonomik bağlamda da psikolojik ve tarihsel unsurlara yer verdiğini görmek mümkündür (Vural, 2000: 207).

Hume’a göre insan davranışını belirleyen etkenler sosyal faaliyetleri düzenlediği gibi bireylerin davranışları elde ettikleri faydaya göre şekillenmektedir. Hume’un haz kavramı Freud’un “ego” kavramı ile ve tutumları ise “id” kavramıyla paralellik

¹ Büyük Britanya’da Kraliçe hüküm sürdüğü dönemde yaşayan İngiliz iktisatçılar ise Viktoryan iktisatçı

göstermektedir (Dağ, 2016: 964). Hume insan davranışlarını belirleyen etkenleri on şekilde sınıflandırmıştır; (Ersoy, 2008: 220)

Şekil 1.1: İnsan Davranışını Belirleyen Etkenler

Kaynak: Ersoy, 2008: 220

Kısacası Hume’a göre davranışı belirleyen şey fayda olup, fayda ve ele geçirme arzusu iktisadi eylemlerle ilişkilidir. İnsanlar kendi menfaatlerini en üst düzeye çıkarmaya çalışır ve Hume Şekil 1.1’de değinildiği gibi bireylerin davranışlarını metafizik olgulardan soyutlamaya çalışmış ve duygularla anlatmaya çalışmıştır. Bireysel fayda anlayışı daha sonra Adam Smith ve Jeremy Bentham gibi düşünürler tarafından da farklı şekillerde teorik açıklamalar yapmak için kullanılmıştır (Ersoy, 2008: 220).

Hume bireylerin tutku ve nefsine esir olduğunu ve hayvanlar ile aralarında benzerlik olduğunu savunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, modern iktisatta eleştiri konusu olan “ekonomik insan” (homo economicus) kavramı onun için geçerli bir kavramdır. Nitekim iktisadi insan kavramı sadece Hume tarafından değil klasik iktisatçılardan Adam Smith, David Ricardo ve John Stuart Mill tarafından da kabul edilmiş bir kavramdır (Dağ, 2016: 964).

1.1.1.2. Adam Smith'e Göre İnsan Psikolojisi

1723-1790 yıllarında yaşamış olan Adam Smith İskoçyalı iktisatçı ve filozoftur. Smith üniversitedeki çalışmalarını ahlak felsefesi, siyaset, hukuk, siyasal iktisat gibi alanlar üzerine yoğunlaştırmış ve 1759 yılında yazmış olduğu “Theory of Moral Sentiments” (Ahlaki Duygular Kuramı) eseri ile iktisadi olaylarda kişilerin erdemli olması gerektiğini savunmuştur. Ahlaki Duygular Teorisi’nde tartışmanın bir kısmı tercih ve yargının yönleri ile ilgili olup, bugün kaybeden nefret, zamanlar arası seçim ve aşırı güvenlik olarak adlandırdığımız şeyleri kapsamaktadır. Diğer kısımda ise sosyal bağlamlarda ortaya çıkan tercihlere odaklanılmış ve özgecilik, adalet ve iyilik olup piyasalarda güven nasıl yaratılır konuları üzerinde durulmuştur (Ashraf ve diğerleri, 2005: 134).

Smith’e göre insanların davranış ve hareketlerini etkileyen üç önemli faktör vardır; (Smith, 2006: 451).

- a) Kendini düşünme ve sempati
- b) Toplum kurallarına uymak ve özgürlük isteği
- c) Çalışma alışkanlığı ve değişim eğilimleridir.

Nitekim bu üç duygu sayesinde her ne kadar birey kendi menfaatleri, arzu ve istekleri peşinde koşuyor olsa bile toplumsal dengenin sağlanmasına da yardımcı olmaktadır. Kendini düşünerek hareket etmenin pozitif taraflarını ortaya çıkaran Smith için bencillik kötü bir kavram değildir. Yine insanların sahip olduğu imkanları kullanarak hep en iyiyi isteme çabaları yani daha fazla kar elde etmek veya daha konforlu yaşama isteği iktisadi açıdan gelişme sağlamaktadır. Dolayısı ile kar peşinde koşmak ve kendini düşünmek Smith ile ahlaki bir boyut kazanmıştır (Kesici, 2010: 92; Ersoy, 2008: 281).

Smith Ahlaki Duygular Teorisi’nde sempati kavramını, önemli tutkulardan biri olarak görmüştür. Bununla birlikte, sempatiyi aynı zamanda ahlaki davranışlara karşı son derece güvenilir bir rehber olarak da tanımlamaktadır (Ashraf ve dğr., 2005: 137).

Ahlaki Duygular Teorisi'nde en önemli nokta duygudaşlık kanunu'dur (law of sympathy). Duygudaşlık Kanunu'nda insanlar başka bir kimsenin eylemleri ve karakterlerini değerlendirirken, kendilerini o insanın bulunduğu yere koyduğunda bireyin davranışına neden olan duygulara uyum sağlayabilirlerse onaylama sürecine geçerler. Bu şekilde davranarak onaylamadıkları davranışları reddeder veya kınarlar (Raphael, 2014: 11). Smith'e göre zevk ve acı genellikle geçicidir: İnsan doğasının acısı asla kalıcı olamaz. Bir felaketten sonra kişi çaba harcamadan huzur kendiliğinden gelir. Tahta bacağı olan bir adam şüphesiz çok acı çeker ve hayatının geri kalanında acı çekmeye devam etmesi gerektiğini düşünür, bu büyük bir rahatsızlıktır diyerek genellikle insanların içinde bulundukları duruma kolay adapte olduklarını ve sonuç olarak genellikle mutlu ve üzücü hislerin süresini abarttıklarını gözlemlemiştir (Ashraf ve diğerleri, 2005: 137).

Smith'e göre davranışları etkileyen sadece iktisadi çıkarlar değildir. Bununla birlikte diğer insanlara olan sempati ve saygı olguları insanların birbirlerinin görüşlerinden etkilenerken de hareket edebilmelerine neden olabilmektedir. Smith'in "sempati" ilkesi Mandeville'in "Arılar Masalı" isimli eserinde insanların onaylanmaya ve takdir edilmeye duydukları ihtiyaç vurgusunun etkisinde kaldığı söylenebilir. Smith'in Ahlaki Duygular Teorisi ve Mandeville'nin Arılar Masalı isimleri eserlerinde belirtilen görüşlerde en büyük farkın bencillik kavramı üzerine olduğu söylenebilir. Arılar Masalı'nda bencillik temel bir dürtüdür ve insanların bencilce davranış sergilemesi toplumun faydasıdır. Ahlaki Duygular Teorisi'nde ise temel dürtü sempati yani başkalarının gözündeki değerimizdir (Ruben ve Dumludağ, 2015: 35; Ersoy, 2008: 281).

Smith'in Ulusların Zenginliği kitabı da geniş çapta yankı uyandırmış bir eserdir. Bunun nedeni ise Merkantalist politikalardan ve baskıcı davranışlardan bıkan bununla birlikte özgürlüğü hedefleyen insanların, bu eserde kendilerini bulmaları ve yine kitabın demokratik ve özgür bir yaklaşım çevresinde olumlu görüşler sergilemesidir (Ersoy, 2008: 280).

İlk Çağ filozofları tarafından ahlak felsefesinin kaynağının insan mutluluğu olduğu görüşü Orta Çağ'da mutluluğun fazilet ile ilgili olmadığı, gerçek faziletin

feragat olduğu görüşüne kendisini bırakmış olsa da, Adam Smith 1776 yılında yayınladığı *Ulusların Zenginliği* kitabında İlk Çağ filozofları ile paralel bir görüşte bulunmuş ve ahlak felsefesinin konusunun insan mutluluğu ve refahı olduğunu savunmuştur. Yine Orta Çağ düşünürlerinden Mandeville'nin "Arılar Masalı" adlı eserinde bahsedilen feragat faziletinin benimsenmiş olması insanların lüks mal arayışları ve maddi kazanç artırma isteklerini körükleyici düşüncesine Smith tarafından herkesin zenginlik peşinde koşma ve durumunu iyileştirme isteğinin ana rahmine düştüğü andan mezara kadar devam ettiğı düşüncesi ile farklı bir bakış açısı getirilmiş olup, Smith bunu "Akşam yemeğimizi, kasabın, biracının ve fırıncının iyiliksever oldukları için değil, kendi çıkarlarını düşündükleri için hazır buluyoruz. Kendimizi onların insaniyetine değil, kendilerini sevmelerine bırakıyoruz ve onlara kendi ihtiyaçlarımızdan değil onların çıkarlarından söz ediyoruz. " sözü ile ifade etmiştir (Smith, 1776: 15).

Smith'e göre ahlak sadece iktisadi anlamıyla değil ayrıca zengin olma isteğinin kişisel ve toplumsal uyumuyla birlikte açığa çıkmaktadır. Zengin olmak özgürlük ve ilerlemenin vazgeçilmez koşuludur fakat ekonomik ilerleme özgürlüğü ve adaletsizliği beraberinde getirdiğı gibi özgürlükte eşitsizliği oluşturur. Zenginliğin diğeri bir kaynağı tutumluluktur. Tutumluluk olması durumunda mürşiflik söz konusu olmaz ve genel refah artar. Kısacası Smith, maddi hırsların olumsuz yönlerini dikkate alarak adaletsizliğin oluşmasına neden olan ve mutluluğu engelleyen faktörler üzerinde durmuştur. Smith'e göre manevi hazlar maddi hazzardan çok daha önemlidir (Kesici, 2010:96).

1.1.1.3. Jeremy Bentham'a Göre İnsan Psikolojisi

Klasik Teori'nin en güçlü temsilcilerinden biri olan Bentham'ın iktisat tarihine en önemli iki faydasından biri sonradan marjinal fayda teorisi adını alacak olan kıymet teorisinin temellerini atması bir diğeri ise refah ekonomisinin konusunu oluşturan refahın tanımı, ölçülmesi, arttırılması için neler yapılması gerektiğı konusunda ilk görüşleri ortaya koymasıdır. Bentham daha çok iktisadın felsefi, psikolojik ve ahlaki temellerinin oluşturulmasında kendisini göstermiştir (Savaş, 2000: 203).

Jeremy Bentham bireyleri hukuk ve doğal haklar dışında haz arayan ve elemenden kaçan bir varlık olarak tanımlamaktadır (Akyıldız, 2006: 8). Düşünür, insana haz veren şeylerin yararlı, acı veren şeylerin ise zararlı olduğunu savunmuştur. Ona göre iyi kavramının yerini yararlı kavramı almalıdır. Yararlı olan şeyin ölçülebileceğini savunmaktadır (Ersoy, 2008: 315). Bentham teorisinde haz hesabı kavramını kullanmış ve faydayı bireyin içsel mutluluğu ile ölçülebilen psikolojik bir büyüklük olarak görmüştür (Kamilçelebi, 2012: 57).

“Ahlak ve Yasama İlkelerine Giriş” (Introduction to Principles of Ethics and Legislation) kitabında doğanın insanlığı acı ve zevk olmak üzere iki efendinin yönetimine bıraktığını söylemiş olup, iki efendinin yanlış ve doğrunun seçimini ayrıca sebep ve sonuç ilişkisini açıklayacak en önemli unsurlar olduğunu ifade etmiştir. Bazen fayda ilkesini bazen de en büyük mutluluk ilkesini kullanan Bentham “Anayasal Metin” adlı son eserinde de bu ilkeye sıkça değinmiştir (Savaş, 2000: 204). Bentham sadece filozof olarak değil iktisatçı olarak da değerini fayda teorisini düzenlemiştir. Bentham’ın insan yapısı düşüncesi, Ricardo, Mill ve Jevons’un iktisadi düşüncelerinin şekillenmesine yardımcı olmuştur (Kanalıcı, 2001: 64).

1.1.2. Erken Dönem Neo-Klasik İktisatta Psikoloji

Marshall, Walras, Pareto, Menger’in geliştirdiği öneriler ile birlikte Neo-Klasik İktisat yüzyıllardır egemenliğini korumaktadır. Neo-klasik iktisadın homo economicus, atomisite toplum, ceteris paribus ve piyasa mekanizması ve özelde tam rekabet piyasası gibi varsayımları vardır ve bunlardan en temel olup, en tartışılan varsayım homo economicus varsayımıdır. Bu varsayım bireyin akılcı-rasyonel-insan olduğunu savunmakta ve tutarlılık varsayımı ile uyumaktadır (Candan ve Hanedar, 2005: 2).

Neo-klasik kuramın iktisat yazınında yerini alması ile Psikoloji ve İktisat arasında bir kopuş söz konusu olsa da erken neoklasik iktisatta klasik iktisatta olduğu gibi psikolojik konulara önem verilmiştir. Bunlardan en önemlileri bir çok iktisatçının birbirinden habersiz olarak ortaya attıkları marjinal fayda kavramı, neo-klasik iktisadın temsilcilerinden biri olan Francis Edgeworth’un kutu diyagramı, Alfred Marshall ve

Irving Fisher'in iktisadi davranışları açıklarken psikolojik faktörleri kullanmaları örnek olarak verilebilir.

Marjinal fayda ile ilgili ilk sistemli çalışma her ne kadar Gossen tarafından yapılmış olsa da, bu konudaki görüşler Aristo'ya kadar uzanmaktadır. Gossen'in ilk kanunu bir maldan tüketilen miktar arttıkça, marjinal fayda azalır fakat fayda sıfır oluncaya kadar toplam fayda artmaya devam etmektedir görüşü ile azalan marjinal fayda kanunudur. Marjinal fayda sıfıra düştüğünde doyum noktası gerçekleşmiş olur ve dolayısı ile hazzın şiddeti Gossen Kanunu tarafından düzenlenir. Gossen burada azalan marjinal fayda kanunun psikolojik ve fizyolojik yönlerine dikkat çekmiştir. Bireyin doyma noktasına ulaşması ile bıkkınlık ve sıkıntı ile karşı karşıya olduğunu iddia etmektedir. Gossen tarafından fayda kuramında yerini alan azalan marjinal fayda kavramı için tam anlamıyla bir teorik sistem kurulamamıştır. Marjinalizmin kurucularından Carl Menger, William Stanley Jevons ve Leon Walras gibi iktisatçılar azalan marjinal fayda ilkesine dayalı yeni bir değer teorisi öne sürmüşlerdir. İktisatçılarda bir düşüncenin bir çok kişi tarafından birbirinden habersiz olarak ortaya konması çoklu devrim olarak nitelendirilir ve marjinal fayda çoklu devrime bir örnek teşkil edebilmektedir. Carl Menger azalan marjinal fayda kanunu ile tatmin seviyesinin fizyolojik ve kültürel güçler tarafından meydana geldiğini savunmaktadır ve insanın nihai amacının hayatının bütünü için planlamak olduğunu öne sürmektedir. Refahı planlarken ise sağlık, rahat ve eğlence gibi kültürel ihtiyaçlara dikkat etmesi gerekir. Jevons'a göre ise fayda soyuttur. Fayda kavramına ahlaki düşünceler girmemektedir. Walras ise, faydalı olan şeyin ihtiyaç gideren şey olduğunu savunur yani tatmin sonucunda elde edilen faydanın ahlaka uygun olup olması önemli değildir. Nitekim her ne kadar bu üç iktisatçı aynı düşüncüyü ortaya atmış olsalar da felsefe ve metotlarında farklılıklar söz konusudur: (Görmez, 2008:91; Kanalıcı, 2001: 173-189).

Şekil 1.2: Walras, Jevons ve Menger Felsefe ve Metotlarındaki Farklar

WALRAS

JEVONS

- *Bilim pragmatiktir ve amacı mutluluğu artırmaktır.
- *Haz ve ahlaki hedefler birbirleriyle zıttırlar
- *Matematik ekonomik problemlerin çözümü için uygundur.
- *Mübadele kanunları matematik denklemleri ile ifade edilir

MENGER

- *Bilim ahlak ve politik hedeflerle sınırlandırılmaz.
- *Ahlaki ve faydacı değerler zıttırlar diye düşünür fakat bir sonuca ulaşamamıştır.
- *İktisat teorisi karşılıklı bağımlılık ile ilgilenmez.
- *Teorisyenler sebep ve sonuç ilişkisi ile ilgilenmelidir denklemler ile sadece geçici şeylere ulaşılır.

Kaynak: Kanalcı, 2001:173

Şekil 1.2’de görüldüğü gibi Walras ve Jevons’ın görüşleri aynı iken, Menger ikisinden farklı görüşe sahiptir. Jevons ve Walras için ekonomi bilimi ile ahlak bir arada kullanılabilir ayrıca Jevons’a göre iktisadın ana hedefi en düşük elem ile mutluluğu maksimum düzeye çıkarmaktır.

Tablo 1.2: Menger’in İhtiyaçlarının Sıralanması ve Azalan Marjinal Faydanın Sergilenmesi

Tüketilen Birim Sayısı	Mal Türü									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
2	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
3	8	7	6	5	4	3	2	1	0	
4	7	6	5	4	3	2	1	0		
5	6	5	4	3	2	1	0			
6	5	4	3	2	1	0				
7	4	3	2	1	0					
8	3	2	1	0						
9	2	1	0							
10	1	0								
11	0									

Kaynak: Hunt, 2002:328

Menger’in toplam fayda ve marjinal fayda tanımlaması, Jevons ile benzerdir fakat Menger ilkeyi sayılar yardımı ile anlatmayı tercih etmiştir. Tablo 2.2’de Menger’in rakamlarının kopyasıdır. Örneğin II. maldan 6 birim tüketilirse 6. birimin marjinal faydası 4 olacaktır ve II. Malın 6 biriminden 39 toplam fayda elde edilir.

Menger tabloyu bireyin faydasını nasıl azamileştireceğini göstermek için kullanmıştır (Hunt, 2002: 328).

Menger'e göre I ve V kolonu bir bireyin gıda maddelerine ve sigaraya olan ihtiyaç derecesinin azalan önemini vurgulamak için oluşturulmuştur. Yani gıda maddelerine olan hayati ihtiyaç VI ile gösterilen kısma kadar tatmin edilmişse, daha az öneme sahip olan sigaranın tüketimi azalmış olan gıda maddelerinin daha ileri tatmin derecesinin önemine eşit olacaktır. Kısacası Menger azalan faydaya değil ihtiyaçların ve tatmin derecelerinin önemine işaret etmiştir. Malların değeri tüketicilerin tercihini yansıtan marjinal faydaları tarafından belirlenmektedir (Ersoy, 2008: 406). Bireyin bir mala atfettiği değer bireyin sahip olduğu gelire ve tercihlerine göre farklılık göstermektedir. Yani hem değer hem de ölçümü sübjektiftir. Menger, tüketici talebi konusuna psikolojik unsurları göz ardı etmeyerek dikkat çekmiştir (Bocutoğlu, 2012a: 146).

Jevons'un azalan marjinal fayda yasası ise, Gossen'in ve Jules Dupuit'in azalan marjinal fayda yasasının aynısıdır. Jevons'a göre fayda ölçülemez. Fayda sadece insan davranışları gözlemlenerek, tercihleri listelenerek tahmin edilir. Tek bir bireyin tek bir malın birimlerini tüketirken elde ettiği fayda gözlemlenebilir ve aynı şekilde marjinal faydaları da karşılaştırılabilir. Jevons, Gossen ve Dupuit'in azalan marjinal fayda yasası Adam Smith'in elmas-su paradoksunun çözülmesini sağlamıştır yani fayda ve değer arasında bir ilişki yoktur (Bocutoğlu, 2012b:169). Marjinal faydayı azaltma kanunu genel psikoloji yasasının özel bir kanunu olarak görülmüştür. Bu nedenle, neo-klasik iktisadın en temel ilkelerinden biri, iktisattan ziyade psikolojinin alanına ait olarak görülen fenomenler üzerine bir hipoteze dayanmaktadır (Bruni and Sudden, 2007:154). Jevons, teorisini geliştirirken optimizasyon sorununa dikkat çekmiş ve problemin kaynakların amaçlar arasında etkin dağılımı olduğunu savunmuştur (Görmez, 2008:92). Erken neo-klasik iktisatçılara göre ekonomi bireylerin kişisel çıkarlarına göre hareket etmektedir. Bu yüzden Jevons teorisini fayda ve kişisel çıkar mekanizmaları üzerine tanımlamaktadır (Bruni and Sudden, 2007:151).

Jevons tarafından "Politik İktisadın Teorisi" (The Theory of Political Economy) adlı kitapta marjinal fayda kavramına ve tüketici denge koşuluna değinilmiştir. Dolayısı

ile harcanan gelir sonucunda tüketiciye sağlanan marjinal faydaların eşit olmasına Jevons Kanunu denilir (Kamilçelevi, 2012: 57).

Tablo 1.3: İktisat Literatüründe Marjinal Fayda Teorisinin Kabulü

İKTİSATÇI	TARİH	YER
Jevons	1862	British Association for Advancement of Science
Menger	1871	Grundsätze der Volkswirtschaftslehre
Marshall	1872	Jevons'un incelenmesi
Cairness	1874	Leading Principles
Walras	1874	Elements d'économie
J.B.Clark	1881	New Englander'deki makale
Edgeworth	1883	Mathematical Psychics
Sidgwick	1883	Principles of Political Economy
Walker	1884	Principles
Wicksteed	1884	Das Kapital
Wieser	1886	Über den Ursprung des Wertes
Böhm-Bawerk	1888	Theorie des Güterwerts
Cannan	1889	Elementary Political Economy
Auspitz ve Lieben	1889	Theorie des Preises
Pantaleoni	1892	Principii
Fisher	1892	Mathematical Investigations
Pareto	1892	Giornale delge Economisti'deki makale
Taussig	1893	Proceedings, A.E.A.
Wicksell	1893	Über Wert, Kapital und Rente
Baron	1894	Giornale delge Economisti'deki makale
Cassel	1899	Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft'daki bir makale

Kaynak: Kanalcı, 2001:158

İktisadi faaliyetlerde psikolojik faktörlerin varlığını göz önüne alan neoklasik iktisatçılardan bir diğeri olan Francis Ysidro Edgeworth 1881 yılında yayınlanan Matematiksel Fizik: Ahlak Bilimlerine Matematiğin Uygulanması Üzerine Bir Deneme kitabında kutu diyagramı analizini geliştirmiş ve iktisat literatürüne kazandırmıştır (Bruni ve Sudden, 2007: 149). Edgeworth'un 1877-1881 yıllarında oluşturduğu analizin başlangıç noktası ekonomi alanıyla pek ilgili olmamasına rağmen, analiz ekonomi ve faydacılık arasındaki özgün ilişkiyi yansıtan bir monograf ile sonuçlanmıştır. Matematiği ve faydacılığı açık bir şekilde bir araya getirmekten çekinmeyen Edgeworth analizlerine faydacı aparatı entegre etmiştir ve faydacı felsefeye bağlılığından ötürü zevk-zahmet hesabını matematiğe uygulamayı tercih etmiştir (Kaminitz, 2013: 4; Kazgan, 2004: 138).

Edgeworth, fayda fonksiyonu varsayımları birbirinden bağımsız iki tüketici, iki maldan oluşan tam rekabet piyasasıdır. Orijine dış bükey farksızlık eğrileri kullanılmıştır. Meşhur kutu diyagramındaki en büyük amacı ise tüketicilerin yaptıkları mübadelenin yüksek refah seviyesinin oluşmasına olanak verdiği gibi ya her tüketici kazanç elde etmekte ya da en az biri kazanç elde etmektedir. Edgeworth’a göre kişinin faydası sadece tüketilen mutlak miktarla değil bununla birlikte miktarların referans noktaları ile bağlantılı olmasını “İntibak Kanunu” olarak ifade etmektedir. Kanun davranışsal iktisatçılar tarafından kullanılan referans bağımlılığını ifade eden uyum kavramı ile aynı anlama gelmektedir (Çirkin, 2016: 12).

Mikro iktisadın kurucusu ve Neo-klasik iktisadın önemli bir düşünürü olan Alfred Marshall iktisadi bir insan davranışı ilmi olarak ele almıştır. David Hume’un “ Bütün bilimlerin insan doğası çalışmalarına dönecektir ” düşüncesi ile hareket etmiştir. İnsan davranışlarının son derece karmaşık olduğunu düşünmesinden ötürü genel ekonomik yasalar öne sürenlere karşı çıkmış ve ekonomik yasaların insan davranışları ile ilgili olduğunu savunmuştur (Vural, 2000: 584, 585; Eser ve Toigonbaeva, 2011: 291).

Marshall’ın Ye Machine başlıklı makalesinde bilinç, insan bilişselliği, sezgisi ve ahlaki karakteri bir makine imgesi ile tanımlayan Marshall’ın İktisadi çalışmalarında psikolojideki makine insanı, iktisadi ajanın özellikleriyle aynı özellikleri taşımakta olup, rasyonel ve ahlaki taraf olmak üzere iki yönlü bir ayrım yapmıştır (Eser ve Toigonbaeva, 2011: 291). İnsan deneyimi için bilinç olması gerekir fakat bilinç zihnin çalışmasını açıklayamaz dolayısı ile bilinci makinenin evrimine dahil etmiştir. Marshall’ın psikolojik görüşleri ile iktisadi düşünceleri arasında uyum olduğunu söylemek mümkündür. Psikolojik hedonizm ve faydacılık mevzularına değinmiş olup, 1890 yılında yayımladığı “İktisadın ilkeleri (Principles of Economics)” isimli kitabında hazzı ölçmeyi amaçlamış, faydayı istek veya haz olarak yorumlamıştır. Ona göre, bir taraftan psikolojik hazzı faydayı ölçmede gerçekçi iken, diğer taraftan bu yaklaşım doğrudur bu yüzden faydanın özünde çelişki olduğunu savunmaktadır. Hazzın ölçümü ise psikolojik durumun karmaşasından ötürü imkansızdır (Çekiç, 2016: 62).

Bencil, maddi çıkarını düşünen iktisadi insan konu alınarak bilim oluşturulma çabalarını gereksiz ve başarısız bulmuştur. Marshall'a göre sadece maddi çıkarlar değil; dini düşünceler, aile ve iş yaşamının dışında kalanlar, iyilik yapma isteği gibi dürtüler insan eylemleri üzerinde etkilidir (Bilir, 2017: 104). Ona göre iki benlik vardır. Bunlardan biri aşağı benliktir niceliksel olan maddi mutluluğu hedeflemektedir. Bir diğeri ise üst benliktir bu ise manevi mutluluk peşindedir. Ekonomi ise maddi mutluluğu istemekte olup, dolayısı ile aşağı benlikle ilgilidir fakat bu ekonomi biliminin felsefi yaklaşım ile ilişkili olmadığı anlamına gelmez. Örneğin ekonomik organizasyonun gelişmesi için gerekli olan ortam ahlakidir. Bu yüzden ast veya üst olarak çalışan kesimin ekonomik organizasyonlara katılımı karakterlerinin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bu da ekonomik organizasyona katılanların aşağı ve üst benliklerinin ahlaki eğitimleri ile üst benlik ve aşağı benlik arasında savaş sonucunda sosyal ilerlemenin gelişmesine neden olur (Kabaş, 2018: 187).

Marjinal fayda kavramı, kutu diyagramı ve kanlı-canlı insan tanımlamasının yanı sıra para yanılgısı ve zamanlar arası tercih gibi konular ile psikolojik faktörlere yer veren diğer bir iktisatçı Irving Fisher'dır. Örneğin zamanlar arası tercih teorisinde ekonomik faktörler ile birlikte ihtiyatlılık, kendine hakim olma, alışkanlıklar, beklentiler ve moda gibi faktörlerin etkili olacağını savunmuştur. Para yanılgısında ise, algı ve yanılma kavramlarına ilk kez değinmiş olup, insanların fiyat ve döviz kuru değişimlerinde, gerçek ve nominal değeri karıştırdıkları ve yanılığa düştüklerini ifade etmiştir (Eser ve Toigonbaeva, 2011: 292). Fisher, Edgeworth'un faydanın fizyolojik olarak ölçülebileceği tezine karşı çıkmış ve faydanın insan davranışları gözlemlenerek ölçülebileceğini savunmuştur. Fisher, her ne kadar insan davranışları gözlemlenerek fayda ölçülebilir diye savunsa da iktisat ve psikolojinin beraber ele alınmasının uygun olmadığını dile getirmiş ve psikolojiden ziyade matematikten destek alınması gerektiğini söylemiştir. Dolayısı ile Fisher'ın insan davranışlarını gözlemleme teorisini ordinal fayda teorisi olarak görmemek gerekir (Karabulut, 2017: 30).

1.1.3. Savaş Sonrası Neo-Klasik İktisatta Psikoloji

20. yüzyılın başlarında varlığını yeni yeni hissettirmeye başlayan Psikoloji bilimi ile birlikte ekonomistler psikolojinin iktisatta yer almasının iktisadın temelleri

için çok fazla kararsızlık yaratacağını savundukları için iki bilimi birbirinden ayırmak istemişlerdir. Neo-klasik iktisat Marshall, Walras, Pareto ve Menger gibi iktisatçılarla birlikte iktisadın bağımsız bir disiplin olarak doğmasına yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönem iktisadın kendini bulmaya çalıştığı dönemdir. İktisadi analizlerde daha çok matematiksel modeller kullanılmaya başlanmış olup, iktisat gerçek dünya ile bağıını koparmıştır. Savaş sonrası Neo-Klasik İktisatçılar çeşitli düşünceler tarafından motive edilmişler ve disiplini daha sağlam metodolojik zemine koymak ve aynı zamanda teorilerinin tahmini gücünü arttırmak için yola çıkmışlardır (Candan ve Hanedar, 2005: 7; Angner ve Loewenstein, 2006: 8).

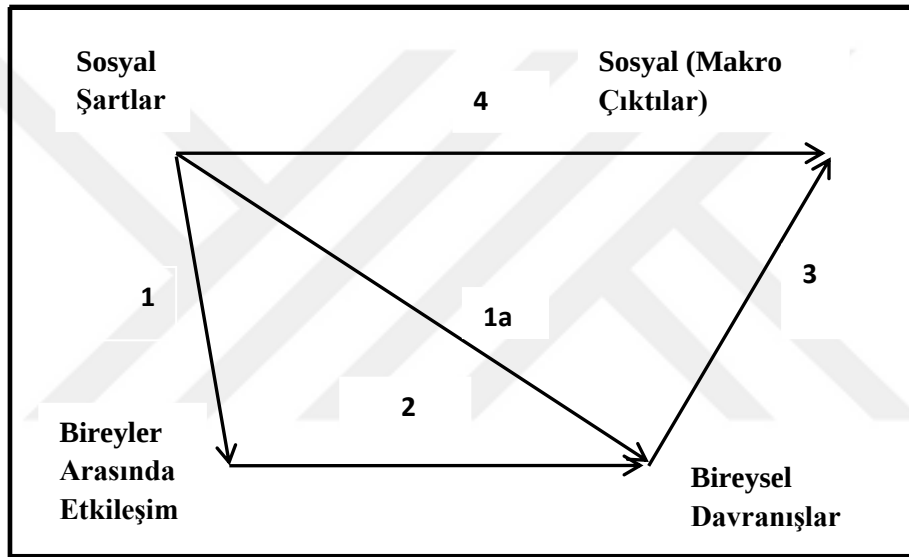
Erken Neo-Klasik İktisatta teori üretilmemesi sonucunda iktisatçılar insanların tercihleri olduğundan bahsedip, fayda kavramını bertaraf etmişler ve insanların tercihleri olduğunu savunmuşlardır. Buradaki amaç ise iktisadi psikolojiden uzaklaştırmaya çalışmaktır. Bireylerin tercihleri, onların seçeneklere ilişkin sıralamalarını göstermektedir fakat bu hazzın ve acının ihmal edileceği anlamına gelmez sadece tercih oluşumu ve seçimlerinde bilinemezci söyleminin oluşmasına neden olmaktadır. Nitekim savaş öncesi iktisatçılar bireylerin psikolojik durumlarını da varsayımlarına eklerken; savaş sonrası iktisatçılar aksiyomları tercih etmektedirler (Angner ve Loewenstein, 2006: 10).

Kardinal faydadan ordinal faydaya geçişin gerçekleşmesi ile birlikte 1930-1940'lı yıllarda John Hicks, Roy George Allen ve Paul Samuelson ile başlayan ve Rasyonel Seçim Teorisi'nin iktisat teorisinde temel alınmasıyla psikolojik konular ekonomiden neredeyse bütünüyle dışlanmış (Gül, 2017: 12). Bunların dışında çok önemli rol oynayan bilim insanlarından biri de iktisadi olanın analizini yaparak, iktisadi sosyal faktörlerden arındıran Vilfredo Pareto'dur. Pareto, soyutlama yoluyla analizi, deney ve gözlemi kendisine ölçüt olarak almıştır ve fayda kavramı yerine iktisadi mal ve hizmetlerden elde edilen zevk anlamına gelen "oophelimity" kavramını kullanarak sosyal faydayı terk etmiştir. Fayda kavramını lügat dışı bırakarak oophelimity kavramını tercih etmesinin en büyük nedeni faydanın ölçülebilirlik varsayımını gereksiz bulması ve tüm bireylerin maksimum oophelimity'sinin bireysel doyumlarının toplamını ifade edemeyeceğini, bireylerin homojen olmadıklarını düşünmesidir (Albayrak, 2003: 39-40). 20. yüzyılın en önemli iktisatçısı olarak görülen John Hicks'e göre kayıtsızlık

eğrileri araç olarak kullanılırsa fayda ile ilgili bir kıyaslama yapılabilir yani fayda ölçülemez.

Savaş sonrası iktisatçıların insanların zevk, acı ve diğer zihinsel durumlarla motive olabileceğini inkar etmediğini fark etmek mümkündür. Dolayısı ile savaş sonrası ekonomistler motivasyon, tercih oluşumu ve tercihler hakkında bilinmezci kalmayı tercih etmektedirler (Angner ve Loewenstein, 2007: 11).

Şekil 1.3: Neo-klasik İktisadın Sosyal Koşulları İhlal Etmesi

Kaynak: (Candan ve Hanedar, 2005: 7)

Savaş sonrasında Neo-Klasik İktisadın psikolojik faktörlerden kendini arındırıp daha matematikselleşme yolunda ilerlemesi Şekil 2.3 ile anlatılacak olursa;

Neo-Klasik İktisat 1a numaralı oku yani sosyal koşulların bireysel davranışları nasıl etkilediğini açıklamamaktadır. Abell'e göre rasyonel tercihe dayalı teoriler 1,2 ve 3 yani bireyler arasında etkileşim, bireysel davranışlar ve sosyal makro çıktılar yolunu izleyerek sosyal şartlar üzerinde durmamakta ve böyle bir yol izlemenin yanlış olduğunu savunmaktadır. 1a yolu kişilerin davranış kalıplarından oluşan sosyal yapının etkilerini ortaya serecektir ayrıca 1a yolunun izlenmesi ile sosyal yapının zenginleşeceğini vurgulamaktadır. Yine Abell'e göre makro istikrar her zaman mikro istikrar anlamına gelmez tam tersi mikro istikrar koşulları makro istikrarı oluşturur ve bireysel davranış ve beklentiler dışsal olarak kurgulanmaktadır (Candan ve Hanedar,

2005: 7). Savaş sonrasında Neo-Klasik iktisatçılar tercihlerin nasıl oluştuğuna dair bir şey söylemezler dolayısı ile davranış tercihi hesabının altında yatan varsayımlar için teorik bir temel sağlamıştır. Ekonomi ve psikoloji arasındaki etkileşimler söz konusu olduğunda, savaş sonrası teorisyenler mantıksız davranışı tanımlamak için teorik kaynakları kaybetmişlerdir ve davranışlar tutarlı olduğu ölçüde, mutlaka davranışı rasyonel olarak tanımlamaktadırlar (Angner ve Loewenstein, 2007: 13).

Psikoloji biliminin iktisadi varsayımlara dahil edilmesi ile birlikte daima rasyonel davranan “homoeconomicus’un” ve buna bağlı olarak geliştirilen kuramların temelleri sarsılma göstermiş olup, iktisat bilimi pozitif ve sosyal bilimlerle işbirliği içinde ilerlemeye başlamış ve yeni iktisat kuramları ile sınırları zorlanmıştır (Soydal, 2010: 90).

1.2. DAVRANIŞSAL İKTİSADIN ORTAYA ÇIKIŞI

İktisat ve psikoloji ilişkisi her ne kadar davranışsal iktisat olarak adlandırılrsa da psikolojik kavramların iktisadın içerisinde yer alması klasik iktisada kadar dayanmaktadır. Neoklasik iktisatta daha az yer alan psikolojik faktörler sonrasında psikolojik faktörleri de içinde barındıran araştırma alanı ilk ortaya çıktığında psikolojik iktisat veya iktisat psikolojisi olarak anılmıştır. Bu da kavramın literatürde nasıl kullanılacağına dair herhangi bir fikir birliğinin olmadığını göstermektedir (Angner ve Loewenstein, 2006:1). Psikoloji ve iktisat bilimlerinin birleşimi ile oluşan “Psikolojik İktisat” ekonomik karar alma süreçlerinde bireyin davranışlarını inceleyerek, iktisadi analizlerde psikoloji biliminden faydalanmaktadır. Psikolojik iktisadın doğuşuna neden olan en önemli etken ise iktisat ve psikoloji bilim dallarının temelinde insanın olmasıdır (Soydal, 2010: 88).

Psikolojik iktisat iktisadi davranışları ana akım iktisada göre daha gerçekçi bir düzeyde anlamaya yarayan bir aşama olarak tanımlanmakta ve bilişsel psikolojiden yararlanılmaktadır. Öncüleri ise, Daniel Kahnemann, Colin Camerer, George Loewenstein, Ernst Fehr, David Laibson ve Richard Thaler’dir (Tomer, 2007: 470). İktisat ve psikoloji bilimlerinin bir araya gelmesi ile iktisat psikolojisi kavramı ortaya

çıkıştır ve kıt kaynakların etkin kullanımına dair insan davranışları incelenmektedir (Önder, 2012: 183).

İlk kez Kenneth Boulding ve Harold Jahnsen tarafından 1958 yılında kullanılan davranışsal iktisat kavramı İktisatta gittikçe artan bir araştırma programı içerisinde yer almıştır. Ayrıca bazı çalışmalarda bu kavramın George Katona tarafından şekillendirildiği ifade edilmektedir. İdealist akılcı bir ajanın aksine, gerçek insanların nasıl düşüneceğine ve davranacağına dair esas olarak psikolojik ya da davranışsal anlayışlar üzerine odaklanarak iktisat ve politikasını geliştirmeye çalışılmıştır (Nagatsu, 2015: 443; Angner ve Loewenstein, 2006: 1).

Davranışsal iktisadın standart bir tanımı yoktur, ancak birçok araştırmacı, yazar, ve akademisyen çeşitli tanımlamalar yapmıştır;

Mullainathan ve Thaler (2000) davranışsal iktisadı, bir piyasadaki bireylerin sınırlamalar altında nasıl davrandığını anlamaya çalışan psikoloji ekonomi bilimlerinin birleşimi olarak tanımlamaktadır. Diamond ve Vartiainen (2007) davranışsal iktisadın geleneksel ekonomi tasarımına göre modellenmiş olmayan insan davranışlarını açıklamak için geleneksel ekonomik çerçeve üzerine inşa etmeye çalışan yaklaşımlar şemsiyesi olarak görmektedir.

Angner ve Loewenstein (2007) davranışsal iktisadı düşüncede açıklayıcı ve tahmin eden gücün iyileştirilmesi için bir araç olarak görmekte olup, davranışsal iktisadı bireylerin karar vermelerini daha iyi anlamada, geleneksel ekonomik düşünce ışığında irrasyonel olduklarını anlama yaklaşımı sağlayan bir psikoloji, sosyoloji ve ekonomi melezi olarak tanımlamaktadır. Camerer ve Loewenstein (2002) davranışsal iktisadı, özünde inanç olan ve gerçekliği artıran psikolojik temellere dayalı ekonomik bir analizle teorik kavrayışlar üreterek daha iyi tahminler yapıp daha iyi düşündüren bir politika olarak tanımlamaktadır. Laibson ve List (2015) ise davranışsal iktisadı davranışları açıklamak, tahmin etmek ve politika reçeteleri vermek için geleneksel ekonomik varsayımların çeşitlemelerinde genellikle psikolojik bir motivasyonla birlikte kullanılır. Davranışsal iktisadın geleneksel ekonomiyi reddetmediğini, bir dizi

değişikliğe sebep olduğunu vurgulamaktadır. Hem geleneksel hem de davranışsal ekonomistlere göre; (Laibson ve List, 2015: 386).

- İnsanlar mümkün olan seçenekleri seçmeye çalışırlar (optimizasyon)
- İnsanlar başkaları ile etkileşime girerken en iyi uygulanabilir seçeneği seçmeye çalışırlar.
- Modellerin verilerle denenmesi gerekir.

20. yüzyılın ikinci yarısı başlarken, pozitivist bakış açısına birçok eleştiri hem iktisat hem de psikoloji alanında kendisini göstermiştir. İktisat biliminin içerisinde psikolojinin de yer alması gerektiği düşüncesi ile ekonomistler rasyonellikte psikolojik ölçü ve sınırların önemini vurgulamaya başlamışlardır fakat bu ana akım iktisadın yönünü değiştirmek için yeterli olmamıştır (Yürük, 2017: 12).

İktisat biliminin sadece matematik ile açıklanmaya çalışılması, matematikteki ustalıkları ile anılan Wassily Leontief, John Hicks, Paul Samuelson, Robert Solow gibi iktisatçıları bile rahatsız eder olmuştur. İktisat biliminin içerisinde matematiğin bu derece yer almasından rahatsız olan iktisatçılar kendilerini şu şekilde ifade etmektedirler; (Acar, 2008: 96-99).

Paul Samuelson’a göre iktisat bilminde matematik düz yazıdan daha kötü olmaz ama daha iyi de olamaz. Her iki araç da aynı sonucu verir. Yani matematik ve kelimeler bir dildir ve iktisatta bireyi aynı sonuca götürebilir. Fakat uygulamaya geçerken yapılması gereken en önemli şey bunların doğru zamanda ve doğru yerde kullanılmalarıdır. Jim Standford’a göre ise, iktisat bilimi yaratıcı düşüncelerden çok gizemli istatistiksellikleri kullanmaktadır bu da bilimin en olumsuz tarafıdır.

Ekonomistler, piyasa ve diğer ekonomik ortamlarda insan davranışları ve etkileşim modelleri geliştirmeyi amaçlamaktadırlar. Fakat insanlar karmaşık yollarla davranırlar. Rasyonel kararlar vermeye çalışılsa da, kısıtlı bilişsel yetenekleri ve sınırlı iradesi vardır. Yararlı modeller oluşturmak için ekonomistler basitleştirici varsayımlarda bulunmaktadır. Bununla birlikte, ekonomistler ve psikologlar standart Neo-Klasik ekonomide kabul edilen rasyonel davranıştan sistematik sapmalar olduğunu

belgelemiştir. Psikolojiden gelen anlayışları geleneksel ekonomik analizlere dahil etmek, davranış ekonomisinin alanını ortaya çıkarmıştır. Bu ekonominin birçok alt alanı üzerinde önemli etkileri olan gelişen bir araştırma alanıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrası teknolojiye meydana gelen gelişim ile birlikte zihin ve psikolojik süreçler önem kazanmaya başlamıştır. Bu durum ekonomik davranışların incelenmesine zemin hazırlamıştır (Thaler, 2017: 1).

Davranışsal iktisat terimi ilk olarak her ne kadar 1958 yılının başlarında kullanılmış olsa da, tarihsel kökenlerinin bilişsel psikolojiye kadar gittiğini söylemek doğru olur. Davranışsal iktisat, ekonomi biliminde iyi niyetli bir alt disiplin olarak ortaya çıkmıştır. Bunun en büyük nedeni ise davranışsal iktisadın ana akımdan belli şekillerde keskin bir sapma göstermesidir. Davranışsal iktisadın özünde, iktisadi analizin psikolojik temellerinin gerçekçiliğini arttıracığı, iktisadın kendi şartlarında gelişeceği inancı yatmaktadır. Bu iktisat biliminde neoklasik yaklaşımın toptan bir reddi anlamına gelmez. Neoklasik yaklaşımda yararlıdır çünkü ekonomistlere neredeyse her türlü ekonomik ve ekonomik olmayan davranışa uygulanabilecek teorik bir çerçeve sağlar ve kabul edilebilir tahminler yapar (Angner ve Loewenstein, 2006: 1; Sent, 2004: 740).

Davranışsal iktisat için kritik öneme sahip bazı hususlar şunlardır; (Altman, 2008: 3).

- Varsayımları psikolojik, sosyolojik veya kurumsal tipte olsa da nedensel ve tahmine dayalı analiz için büyük önem taşır. İnsanların hem bilişsel yetenekleri hem de çevresel kısıtlamaları ile ilgili olarak davranışlarının nedenini anlamak önemlidir.
- Bilişsel kapasitelerin, bilgi akışlarının, kültür, öğrenme ve kurumların akıllı karar vermeyi nasıl etkilediğini anlamak önemlidir.
- Davranışsal ekonominin kritik bir bileşeni, gerçek davranış daha iyi yansıtacak modeller oluşturmaktır. Bu tür davranışlar, neoklasik olmadan hem rasyonel hem de akıllı olabilir.

- Bununla ilgili olarak, davranışsal iktisatçılar insanların yaptıkları seçimleri ve bu seçimlerin nasıl yapıldığını belirlemek ve bunların geleneksel ana akım iktisattan ne ölçüde saptıklarını belirlemek için deneyler yaparlar.
- Ekonomi teorisinin değiştirilmesi, göreceli fiyatların, fırsat maliyetlerinin ve gelirlerin etkilenen davranışta her hangi bir rol oynamadığını göstermez, maddi teşvik önemlidir. Arz ve talep analizi, davranışsal ekonominin bulguları ve metodolojisiyle zenginleştirilmiştir.
- Fedakarlık ve karşılıklılık, sosyal ve kişisel sermaye, göreceli konumlandırma, yetenekler ve çerçeveleme gibi analitik çerçevelere maddi olmayan değişkenlerin dahil edilmesi tüketici teorisini zenginleştirir.
- Çaba çeşitliliği, maddi olmayan değişkenler, organizasyonel boşluklar, yetenekler ve göreceli konumlandırma üretim teorisini zenginleştirir.

Davranışsal iktisat, iktisat yazınında başlangıçta dönemlere ayrılmamaktadır fakat Sent davranışsal iktisadı birinci nesil (eski) ve ikinci nesil (yeni) davranışsal iktisat olmak üzere iki döneme ayırmaktadır (Sent, 2004: 740).

1.2.1. Birinci Nesil (Eski) Davranışsal İktisat

İktisat ve psikoloji ilişkisine dair 20. yüzyılın ikinci yarısı boyunca birçok eleştiri söz konusu olmuştur. George Katona, Harvey Liebenstein, Tibor Scitovsky ve Herbert Simon gibi iktisatçılar iktisat ve psikoloji ayrıca rasyonellik üzerine birçok kitap ve makale yayınlamışlardır fakat bu girişimler iki bilimin birbiri ile bağlantısı üzerine genel durumda değişikliğe neden olmamıştır (Camerer ve Loewenstein, 2002: 6). Eski davranışsal ekonomiyi dört katılımcı grubu belirleyebilir; (Sent, 2004: 741)

İlk ve en göze çarpan, Carnegie Üniversitesi'nde temsilci kabul edilen Herbert Simon, Richard Cyert ve James March gibi akademisyenlerden oluşan sınırlı rasyonellik, tatmin ve simülasyonlara odaklanan bir grup araştırmacı olup, Richard Nelson ve Sidney Winter daha sonra bu görüşleri Yale Üniversitesi'nde genişletmişlerdir. İkincisi, George Katona liderliğindeki Michigan Okulu'nda Donald McLean Lamberton, Peter Earl, Tibor Scitovsky ve Harvey Leibenstein gibi bir grup araştırmacı olmuştur. Tutum araştırmaları ve psikolojik ekonomi konusundaki ilgileri ile bilinmektedirler. Carnegie grubu çoğunlukla firma davranışlarına odaklanırken,

Katona'nın takipçileri tüketici davranışları ve makroekonomik konularla ilgilenmişlerdir. Üçüncüsü, D. Lamberton, H. Malmgren, J. Marschak, G. B. Richardson'dan oluşan Oxford Okulu'nda bir grupken, vaka çalışmaları, belirsizlik ve koordinasyonun önemini üzerinde durmuşlardır. Son olarak, Stirling Okulu'nda Neil Kay, Brian Loasby, Richard Shaw, John Sutton, Andrew Tylecote ve Peter Earl gibi araştırmacılar, eklektizm ve entegrasyonu vurgulamış olup, yaklaşımda kâr, fayda maksimizasyonu ve denge baz alınmıştır. Bu grupların yanı sıra, davranışçı ekonomistler de makroekonomiye (James Morgan, Thomas Juster ve Michigan Sosyal Araştırma Enstitüsü), mikroekonomiye (Harvey Leibenstein, John Tomer ve Randall Filer) katkıda bulunmuşlardır.

Eski Davranışsal İktisatçıların babası olarak görülen George Katona rasyonel ekonomik karar verme konusunda katı ekonomik görüşü kabul etmemiştir. Yaklaşımının pozitif unsurları olmasına rağmen, ana akım iktisadın katı pozitivizminden uzaktır. Kesinlikle matematiksel biçimlendirmeyi kullanmaz (Tomer, 2007: 470). II. Dünya Savaşı yılları sırasında enflasyon üzerine araştırmalar yapmış ve enflasyon oranını tahmin edebilmenin yolunun enflasyon beklentilerini ölçmekten geçtiğini iddia etmiştir. “Psychological Analysis of Economic Behavior” (İktisadi Davranışın Psikolojik Analizi) isimli kitabında ekonomiyi insan davranışlarının belirlediğini iddia etmiştir. Katona, iktisat ve davranışsal bilimleri özellikle bütünlük psikolojisi ve sosyal psikoloji üzerinde durmuştur. Katona için iktisat ve psikoloji birbirinden ayrılmaz bir parçadır, biri olmadan bir diğerrinin anlamı olmayacaktır. Çalışmasının giriş kısmında davranışsal iktisattan şu şekilde bahsetmiştir (Eser ve Toigonbaeva, 2011: 297; Yürük, 2017: 13):

“İktisadi süreç doğrudan insan davranışı ile ilişkilidir. Bu basit ama önemli gerçek, modern iktisadi analizde haklı yerini hala elde edememiştir. Bu kitabın yazarı (Katona) iktisadi analize psikolojik yaklaşımı oluşturmayı ve iktisadi davranış alanında çalışmalar yapmayı kendine görev saymıştır. ”

Davranışsal iktisadın ikinci öncüsü Harvey Leibenstein kabul edilmektedir. Harvey Liebenstein'in en önemli teorilerinden biri “X-Verimlilik Teorisi” dir. Teorinin

gelişimi bir sezgi sonucunda başlamıştır. X-Verimlilik Teorisi ile kar veya faydayı maksimize etmek için bireylerin ne tür başarısızlıklar geliştirdiğini incelemektedir (Frantz, 2004: 30). X-Verimlilik kuramının en önemli unsuru, kişisel çıkar önerisine meydan okumaz. Leibenstein'in çalışmaları pozitivism unsurlarına sahiptir ancak ana iktisadın katı pozitivismi değildir. Kuramında matematiksel biçimciliği kullanmamıştır (Tomer, 2007: 471).

Herbert A. Simon'ın görüşleri ile beslenen erken dönem davranışsal iktisat ana akım iktisada eleştirel yaklaşmış ve bilişsel psikoloji ile ana akım iktisada alternatif bir model oluşturmaya çalışmıştır (Ruben ve Dumludağ, 2015: 42). Simon 1947 yılında “Yönetimsel Davranış (Administrative Behavior)” adlı eseri ile örgüt davranışı üzerinde durmuştur. Herbert Simon neoklasik iktisadın tartışmasız kabul ettiği rasyonellik ve kişisel çıkar gibi varsayımlara karşı çıkmıştır. Karar verme noktasında ne kadar rasyonel olduğunu araştırmış olup, matematiğe karşı olmasa da, az bir miktarda kullanmıştır. Simon yöntemleri ile pozitivist felsefeden etkilense de, onun görüşleri ana iktisat kadar dar değildir. Simon için homoeconomicus kavramı geçerli bir kavram değildir. “Rasyonel Tercihin Davranış Modeli (A Rasyonel Behavioral Model of Rational Choice)” isimli makalesinde insanların homoeconomicus olmadığını şu şekilde ifade etmiştir (Tomer, 2007: 469; Yürük, 2017: 14):

“Geleneksel iktisat teorisi, iktisadi olanın aynı zamanda rasyonel olduğunu söyleyen iktisadi insan kavramını varsaymıştır. Bu insanın çevresinde onu ilgilendiren şeyler hakkında tam olmasa da şaşırtıcı düzeyde doğru ve fazla bilgi sahibi olduğunu kabul etmiştir. Aynı zamanda bu insanın, kendi tercih skalasında onu en yüksek seviyeye taşımasını sağlayacak iyi düzenlenmiş ve stabil bir tercihler sistemine ve hesap yapabilecek bir ölçüm yeteneğine sahip olduğunu varsaymıştır. ”

1957 yılında yayınladığı İnsan Modelleri adlı çalışmasında bireylerin davranışsal ve ilmi karar verme ve sorun çözme gayretinde olduklarını savunmuştur. Allen Newell ile birlikte bilgisayarın verileri tahlil etmesini bulmuşlardır ve bir bakıma yapay zekayı geliştirmişlerdir. Bununla birlikte Carnegie-Mellon Üniversitesi'nde bir grup meslektaş ile “ The Journal of Organizational Behaviour” isimli dergiyi çıkarmışlardır (Ersoy, 2008: 658).

Davranışsal iktisat alanında bir diğer öne çıkan isim Tibor Scitovsky'dir. “The Joyless Economy: The Psychology of Human Satisfaction” adlı kitabında davranışsal iktisatta iki temel amacı paylaşır. Bunlardan birincisi, daha gerçekçi psikolojik temel sağlayarak iktisadın açıklayıcı gücünü arttırmak, bir diğeri ise tüketici tercihlerinin sistematik olarak önyargılı olabileceğini göstermeyi amaçlamaktadır. Yani tüketicilerin sonuçları kendileri için en iyi olmayan seçenekleri belirleme eğiliminde olabileceğini düşünmektedir. Her iki amaçta rasyonel seçim teorisine meydan okumaktadır. Bununla birlikte Scitovsky'nin davranışsal ekonomi araştırma perspektifleri oldukça farklıdır. Scitovsky'e göre belirsizlik çok güçlü olduğu için “yenilik” olgusunu vurgulayarak koşulların belirsiz olduğu durumlarda, becerilerin belirleyiciliği önemlidir. Davranış ekonomisinde yapılan bazı çalışmalar, becerinin önemli olduğunu kabul etmektedir. Davranışsal iktisat, bazen anormallikler olarak adlandırılan çeşitli sapmaların araştırması etrafında gelişmiştir. Bu nedenledir ki refah ölçütü olarak korunmaktadır. Scitovsky aksine, refah ekonomisinde yeni bir araştırma alanı açmayı amaçlamıştır. Scitovsky, psikoloji ve iktisat ilişkisinin savunucularından olmuş ve bu ilişkiyi şu şekilde dile getirmiştir (Pugno, 2014: 2):

“ Geçtiğimiz onbeş yıl boyunca, psikolojiyi iktisada tanıtmaya çalışan bir avuç insandan biri oldum. Bir anlamda, oldukça başarılı olduk. Ekonomistler ve psikologlar artık iki disiplin arasındaki yakınlığın farkındadır: Psikolojik ya da davranışsal iktisadın yanı sıra ekonomik psikolojide yeni alanlara dönüşmüştür. ”

Davranışçı iktisatçılar ve ana akım iktisatçılar arasındaki en önemli fark, farklı normatif iktisat kavramlarını bilim olarak ele almaları böylece farklı bilimsel yöntemler kullanmaları ve farklı bilimsel disipline sahip olmalarıdır. Ana akım iktisat belirli bir hizmet işlevinden başladığı için eski davranışsal ekonomi davranışsal iktisat, davranış doğru olarak tanımlayan ampirik yasaları keşfetmeye odaklanmıştır. Neoklasik yaklaşım, rasyonellik ve fayda veya kar maksimizasyonu arasında yakın bir ilişki kurarken, eski davranışsal iktisat gerçek davranışların ayrılışlarının neoklasik varsayımlar üzerindeki etkilerini araştırmışlar ve fayda fonksiyonunun şekli ve içeriği hakkında ampirik kanıtlar üzerinde durmuşlardır (Sent, 2004: 743).

Tomer'a göre davranışçı iktisatçılar ana akım iktisatçılardan dar görüş, sertlik, hoşgörüsüzlük, mekaniklik, ayrı olma ve bireysellik gibi kritiklerle ayrılmaktadırlar (Tomer, 2007: 465-469):

- **Dar Görüş:** Bir ekonomik disiplinde kendi yöntemleri ve/veya onun soruşturma kapsamı kısıtlandığında dar görüş oluşmaktadır. Dar görüş ise en önemli karşılaştırma boyutudur. Ekonomi disiplininde önemli bir dar görüş kaynağı pozitivist felsefesi ve yöntemleri olabilir. Örneğin pozitivizm bilimsel keşif için niteliksiz ve edebi yöntemleri dışlar. Disiplinin sadece matematikte çerçevelenen titiz test edilebilir hipotezleri kullandığı durumlarda dar görüş yüksek olacaktır. Pozitivizmin diğer bir dar görüş özelliği; nicel olmayan veriler, toplanan veriler, gözlemler, anketler gibi şeyleri dışlayan ampirik yöntemleri kullanmasıdır. Biçimsel matematiksel modellemenin baskın olduğu disiplinler, diğer yaklaşımları dışladıkları için kesinlikle dar görüş özelliği yüksek olarak nitelendirilebilir.
- **Katılık:** Katılık darlıktan farklıdır, çünkü bükülmez veya bükülemez. Eğer bir ekonomik disiplinde rijitlik yüksek derecedeyse, bu genel olarak dar görüş biçimine güçlü bir bağlanma olduğu anlamına gelmektedir. Böyle bir yüksek katılık ise, disiplinin kullandığı yöntemlerin pragmatik ve esnek olma yeteneğinden yoksun olduğu anlamına gelmektedir.
- **Hoşgörüsüzlük:** Hoşgörüsüzlük, kişinin kendi düşünce yapısına ve reçetelerine uymayan bilimsel çalışmaya karşı anlayışsız olmasını ifade etmektedir. Hoşgörüsüzlük sonucunda uygulayıcılar ekonomik bilime ve diğer yaklaşımlara karşı düşmanca ve küstahça bir yaklaşım sergilerler.
- **Mekaniklik:** Mekaniklik disiplinin hangi ölçüde görüldüğünü ifade eder. Mekanikliğin yüksek olması disiplinlerde uygulayıcılar ekonomiyi karmaşık bir makine olarak algılamaktadırlar ve makine benzeri metaforları ve dengi gibi kavramları kullanma eğiliminde olmaktadır.

Tablo 1.4 ile ana akım iktisat ve davranışsal iktisadın karşılaştırılmasını özetlenebilir. Karşılaştırma boyutuna bakıldığında ana akım ölçeğin sol tarafına uzaktır ayrıca vakaların büyük çoğunluğunda davranışsal iktisat şeritleri sağ tarafta yer almaktadır. Örneğin, Herbert Simon'ın davranışsal iktisat yaklaşımı ana akım iktisat ve diğer sınıflar ile karşılaştırıldığında kriterlerin en düşük seviyede olduğu yaklaşımdır. Simon kullandığı metot açısından değerlendirildiğinde pragmatik ve esnek olarak tanımlanabilir. Matematik karşıtı bir duruşu yoktur fakat düşük seviyede kullanır. Karar verme süreci ile ilgili yaklaşımı daha çok psikolojiktir. Diğer sınıflar ve ana akım ile kıyaslandığında dar görüş, katılık, hoşgörüsüz olma, mekaniklik, ayrı olma ve bireysellik kavramları kendisinde en düşük seviyededir. Bununla birlikte George Katona'da ana akım iktisattan benzer kriter ile ayrılmaktadır. Harvey Leibenstein katılık, hoşgörüsüz olma ve bireysellik kriterleri ile davranışsal iktisada yakın olurken; dar görüş, mekaniklik, ayrı olma kriterleri ile ana akım iktisadı yansıtmaktadır.

1.2.2. İkinci Nesil (Yeni) Davranışsal İktisat

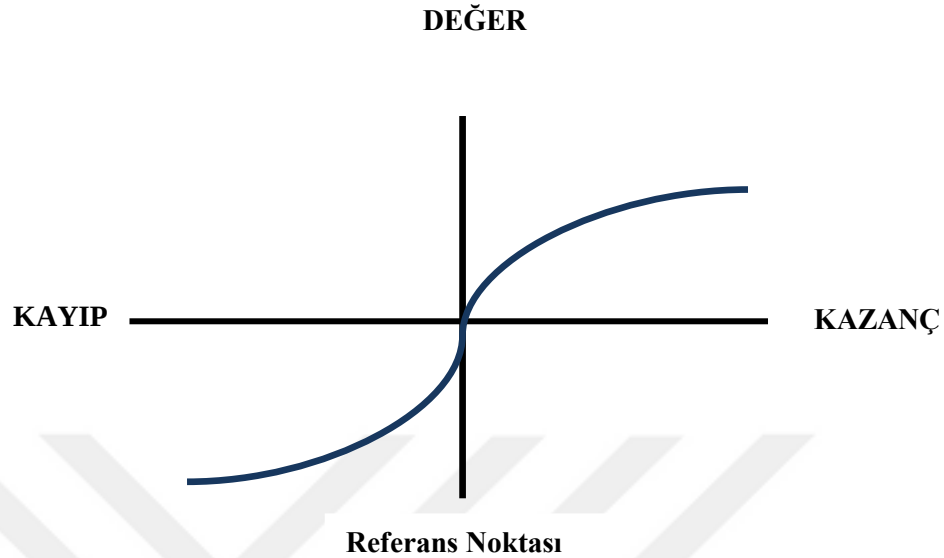
İkinci nesil davranışsal iktisatçılar, davranışsal iktisadın hangi noktalarda ana akım iktisattan ayrıldığını belirledikten sonra alternatif teorileri göstermiş ve deney odaklı çalışmıştır. Birinci nesil davranışsal iktisatta ana akım iktisat reddedilip, alternatif bir model üzerinde durulurken ikinci nesil davranışsal iktisatta ana akım iktisadın yapısı korunmakta olup, bilişsel kısıtlar göz önüne alınarak alternatif teoriler üzerinde durulmuştur. Erken dönem davranışsal iktisat ve yeni yaklaşım arasında en büyük fark erken dönemin ana akımı reddedip, alternatif model arayışına odaklanması, yeni yaklaşımın ise ana akımın yapısını koruyarak bilişsel kısıt ve sapmaları baz almasıdır. İktisat bilimindeki gelişmelerin yanı sıra psikoloji biliminde de yeni gelişmeler söz konusu olmuştur. Freud'un iç gözleme dayanan psikolojisi yerini, John B. Watson ile dış gözleme dayanan davranışsal psikolojiye bırakmıştır. Davranışsal psikolojiye bağlı olarak ortaya çıkan bilişsel psikoloji ile birlikte ikinci nesil davranışsal iktisatçılar Duncan Luce, Amos Tversky ve Daniel Kahneman gibi psikologlar ölçüt olarak ekonomik modelleri de kullanmaya başlamışlardır (Eser ve Toigonbaeva, 2011: 298; Ruben ve Dumludağ, 2015: 43).

İkinci nesil davranışsal iktisadın kökleri 1970’li yıllara kadar dayanmaktadır. Yeni akımın ortaya çıkışında Daniel Kahneman ve Amos Tversky olmak üzere iki isim göz önünde olup, bunlarla birlikte Baruch Fischhoff, Paul Slovic’de dikkat çekmektedir. (Ruben ve Dumludağ, 2015: 43; Sent, 2004: 748). Kahneman ve Tversky’nin katkılarını sezgiler ve önyargılar, çerçeveleme etkileri ve beklenti teorisi olmak üzere üç alana ayırmak mümkündür. İlk olarak, belirsizlik altında karar vermede sezgiler ve önyargıların önemi üzerinde durmuşlardır ve akıl yürütme esnasında kısa yollardan, istihdamda temsil edilebilirlikten, ulaşılabilirlikten ve çapalama etkisinden etkilenilme durumlarının söz konusu olduğunu ispatlamışlardır. İkinci olarak çerçeveleme etkisi ile tercihlerin çerçevelenmesini ya da yapılandırılmasını incelemişlerdir. Son olarak ise beklenti teorisini geliştirmişlerdir. Beklenti teorisi risk altında karar verme sürecini tanımlamakta olup, tercihler üzerinde referans noktasının etkisi göstermektedir (Sent, 2004: 749). Kahneman ve Tversky’nin belirsizlik ve risk altında insan davranışlarının mantıklı ve rasyonel olmayacağına yönelik çalışmaları, homo economicus kavramının daha çok sorgulanmasına neden olmuştur (Çalık ve Düzü, 2009: 3).

Kahneman ve Tversky beklenti teorisi ile;

- 1) Bireyler parasal konularda yaptıkları seçimlerin sonuçlarını bulundukları noktayı içeren bir referans noktaya göre değişimle değerlendirirler. Seçimlerin sonuçları pozitif veya negatif olabilir ve değerler azalan getiri özelliği göstermektedir.
- 2) Değer fonksiyonu kayıplar için getirilere göre daha diktir ve bireyler kayıplardan kaçınmaktadırlar. Kayıpların verdiği acı kazançların verdiği tatminden daha yüksektir.
- 3) Teoride yer alan eğri kazançlar için içbükey, kayıplar için dış bükeydir; bu da bireylerin karar verirken riskten uzak durduklarını göstermektedir (Çalık ve Düzü, 2009: 3).

Şekil 1.3: Beklenti Teorisi

Kaynak: Kahneman ve Tversky, 1979: 279

Şekil 1.3’de değer fonksiyonu “S” şekli ile gösterilmektedir. Y eksenini ise kazançları ve kayıpları ifade etmektedir. Y ekseninde üst kısım mutluluk alt kısım ise üzüntü olarak ifade edilebilir. Grafikte kazançların artması faydanın azalmasına neden olmaktadır. Benzer şekilde kayıpların artması, kayıpların etkisini azaltmaktadır. Kayıp grafiğinin kazanç grafiğine göre daha dik olmasının nedeni bireylerin kayıpları kazançlara göre daha çok önemsedğini göstermektedir.

Beklenti teorisi’nde bireylerin kazanç ve kayıplara verdiği tepkilerin birbirinden farklıdır ve teori davranışsal finansında gelişiminde büyük rol oynamıştır (Ruben ve Dumludağ, 2015: 43). Nitekim, neoklasik teorinin varsayımlarından homoeconomicus kavramının geçerli olup olmadığına dair araştırmalar ve eleştiriler söz konusudur. En çok eleştiri alan konu ise insanın değişken ve nedeni çok karışık olan davranışları olmasından ötürü insanın makine gibi görülerek en rasyonel seçeneği seçemeyeceği konusundadır (Çalık ve Düzü, 2009 :4).

İkinci nesil davranışsal iktisatta önemli katkıları olan diğer bir isim Richard Thaler’dir. Thaler’in davranışsal iktisada ilk büyük katkısı 1980 yılında yayınladığı “ Toward a Positive Theory of Consumer Choice” isimle makalesidir (Angner ve

Loewenstein, 2006: 33). Thaler, piyasa yatırımı, karar alma ve finansal piyasalar gibi önemli konularda yaptığı araştırmalarla davranışsal iktisadın ilerlemesinde ve öneminin anlaşılmasında katkılar sağlamıştır. Thaler bireyin tatmin edici kararlar alırken, duygularının daha etkili olduğunu, beklenti teorisi ile zihinsel muhasebeyi birleştirerek açıklamaya çalışmıştır (Eser ve Toigonbaeva, 2011: 299). Ana akım iktisatta tasarruf hipotezlerine karşın Shefrin ve Thaler bu konuda davranışsal yaşam döngüsü hipotezini geliştirerek, farklı kaynaklardaki gelirin farklı zihinsel muhasebeden geçtiğini göstererek, yaşam döngüsü tasarruf hipotezinden önemli sapmalar olduğunu göstermişlerdir (Camerer ve Loewenstein, 2002: 32).

Psikologların başlattığı bu süreç sonrasında 1980 yılında davranışsal iktisat iktisatçılarında ilgisini çekmeye başlamıştır. 1981 yılında “Journal of Economic Behavior and Organization” dergisi, 1982 yılında “Society for the Advancement of Behavioral Economics” (Davranışsal İktisadın Gelişimi Topluluğu)’nun kurulması ve “Journal of Economic Psychology” dergisinin yayınlanması ayrıca 1985 yılında “The Behavioral Foundations of Economic Theory” isimli ilk yıllık konferansın düzenlenmesi ile kurumsallaşma yolunda ilerleme kaydedilmiştir (Sent, 2004: 744). Bununla birlikte saygın kuruluşlardan verilen ödüller davranışsal iktisadın ilerlemesinde büyük önem arz etmektedir;

1999 yılında Harvard Üniversitesi’nden Andrei Shleifer, Amerikan Ekonomi Kurumu tarafından verilen John Bates Clark menkul kıymetler borsasının işleyişi ve ekonomik büyümeyi teşvik amaçlı hükümetin piyasaları düzenlemesini inceleyen çalışması ödülü layık görülmüştür. 2001 yılında George Akerlof, Michael Spence ve Joseph Stiglitz’in asimetrik bilgi altında piyasaların işleyişine yönelik çalışmaları ile Nobel ödülüne layık görülmüşlerdir. Yine 2002 yılında Kahneman V. L. Smith ile Nobel İktisat Ödülünü paylaşmıştır. Kahneman, psikolojik araştırmalarda iktisadi davranışları ve kararları hangi psikolojik faktörlerin etkilediğini ortaya koyarak iktisadın psikolojik tarafını aydınlatmaya çalışmıştır. Son olarak 2017 yılında Richard H. Thaler psikolojik varsayımları ekonomik karar alma analizleri ile birleştirerek, insani faktörlerin piyasa süreçlerini nasıl etkilediğini araştırmış olup, davranışsal iktisada katkılarından dolayı Nobel ödülünü almıştır (Ersoy, 2008:733; Ruben ve Dumludağ, 2015: 46; Sabah Gazetesi, 2017).

1.3. DAVRANIŞSAL İKTİSATTA FAYDA KAVRAMI

Temelde bir etik düşünce akımı olan faydacılığın kökleri, eski Yunan düşüncesine kadar gitmekle birlikte, ilk defa Jeremy Bentham tarafından sistematik olarak ele alınmıştır ve bu sistemi daha da geliştirip derinleştiren John Stuart Mill olmuştur (Cevizci, 2008: 20).

İngiltere’de 1798/1948 yılları arasında etkisini sürdürmüş olan ve kuruculuğunu Jeremy Bentham’ın yaptığı Faydacılık Akımı (utilitarianism) duygusal, zihinsel ve fiziksel memnuniyetler ile bireysel olarak deneyimlenmiş öznel acılara, üzüntülere odaklanan entelektüel araştırmacıların öncüleri olarak kabul edilmektedir (Korkmaz ve diğerleri, 2015: 79).

İktisadi konulara yönelik sayısız makale, deneme, kitapçık yazar Jeremy Bentham’ın iz bırakan en önemli eseri 1780 yılında basılan “An Introduction to the Principles of Morals and Legislation”dır (Ahlak ve Kanun Koymanın İlkeleri). Bentham spekülatif düşünceye yer vermez bununla birlikte mantık bakımından tutarlıdır. Bentham kitabının giriş cümlesinde “Doğanın insanlığı iki egemen gücün, acı ve hazzın denetimine verdiğini” söylemiştir. Fayda akıl ve hukuk ile inşa edildiğinde mutluluğun temelini oluşturur. 1822 yılında eklediği not ile Bentham insanın kendi mutluluğu dışında hiçbir şey için fayda harcamayacağını savunmuştur ve ayrıca Bentham’ın felsefesi “en çok sayıda insana en yüksek düzeyde mutluluk” olmuştur (Kuruca, 2012: 170). Nitekim faydacı standardın klasik ifadesi “En büyük sayıda insana en büyük mutluluğu veren eylem en iyidir. ” savunması ilk önce Adam Smith’in akıl hocası Francis Hutcheson’un çalışmasında ortaya çıkmıştır (Witztum ve Young, 2013: 574). Bireyleri genel mutluluğu aramaya zorlamak için yeterince güçlü, siyasi, eğitimsel, hukuki ve dini yaptırımlar koymak faydacı ıslahatçılara kalmaktadır (Özel, 1997: 163).

19. yüzyıl ekonomisi üzerinde Jeremy Bentham’ın savunduğu faydacı bakış açısı önemli bir etkiye sahiptir. Fakat Bentham’ın faydacı projesi, rasyonellik ve mantıksal seçim teorisi gibi resmi fayda tanımlarının lehine terk edilmiş olup, klasik iktisadın

temsilcilerine göre faydanın ölçülemeyeceği düşünüldüğünden deneyimlenen fayda kavramı kullanılmıştır (Read, 2004: 2; Kamilçelebi, 2012: 56).

Bentham tarafından ortaya atılan faydacılık kavramı genel olarak psikolojik ve soyut bir kavramdır. 19. yüzyıl iktisatçıları ise faydanın ölçülebilir veya ölçülemez olması konusunda görüş ayrılığı yaşamışlardır. Fayda ölçülebilir (kardinal) ve ölçülemez (ordinal) olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Davranışsal iktisatta fayda kavramı tek bir yöntem kullanılmaktansa deneysel olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Özellikle Daniel Kahneman'ın fayda teorileri deneyleri ile kişilerin mutluluklarını ölçmeye çalışmıştır. Davranışsal iktisatta faydayı; karar faydası, deneyimlenen fayda, beklenen fayda, kalıntı fayda, tanısal fayda olmak üzere 5'e ayırmak mümkündür (Kamilçelebi, 2012: 58):

a) Karar Faydası: Geçici olarak genişletici çıktılar üzerine bir ölçüttür. Karar faydası seçimlerden çıkar ve seçimleri açıklamak için kullanılır. Seçimleri kullanarak sonuçlara ulaşır. Davranışı gözlemler ve davranışın temelini oluşturan sayısal bir değer elde edilir (Kahneman ve Thaler, 2006: 2; Kamilçelebi, 2012: 58). Kahneman ve Thaler'a göre karar faydası ve deneyimlenen fayda arasında ayrım vardır. Kahneman deneyimlenen fayda için mantıklı bir gereklilik olmadığını vurgular ve karar faydası ile çakıştığını iddia eder ayrıca iki fayda yönergede farklı ise deneyimlenen faydadan yararlanmak istenebileceğini savunmaktadır (Read, 2004: 7).

b) Deneyimlenen Fayda: Deneyimlenen faydada gözlemlenen seçimler baz alınır ve bu seçimlerin açıklaması yapılar ve hedonik deneyime atıfta bulunulur. Deneyimlenen faydanın hedonik deneyime atıfta bulunması Jeremy Bentham'ın tanıttığı faydanın anlamıdır ve çoğunlukla on dokuzuncu yüzyılın ekonomistleri tarafından korunmuştur. Örneğin Edgeworth'un "Mathematical Physics" (Matematiksel Fizik) eserinde bu konu oldukça açıktır ve hatta mutluluğu deneyimlenen faydanın zamansal integrali olarak tanımlamıştır. Ancak faydanın bir yönü olarak deneyimlenmesi yirminci yüzyılın başlarında ekonomik programda kullanılmamaya başlanmıştır. Deneyimlenen fayda ve karar faydası arasındaki fark deneyimlenen faydanın ölçülebilmesi ve ayrıca ampirik olarak karar faydasından farklı olmasıdır. Temel olarak anlık faydadan oluşur.

Deneyimlenen faydayı karar faydasından ayırmak için Bentham baz alınabilir. Nitekim anlık fayda Bentham’a göre keskinlik ve şiddetin boyutunu göstermektedir. Kahneman’a göre gerçek zaman faydası ve anımsanan fayda arasında farklılıklar vardır. Bunlar (Kahneman ve Thaler, 2006: 221; Kamilçelebi, 2013: 59):

- Anımsanan fayda hafızaya dayalı olarak ölçülmekte olup geçmiş deneyimlerin değerlendirmesini içerir. Deneyimlenen fayda geçmişe ait yaşamın bölümlerinin incelenmesini içerir.
- Gerçek zaman faydası ise, ana dayalı bir yaklaşım ile ölçülür. Kahneman gerçek zaman faydasını objektif mutluluğun bir ölçüsü olarak kullanır.

c) Beklenen Fayda: Beklenen fayda modeli Von Neumann ve Morgenstern tarafından tüketici tercihlerinin risk ve belirsizlik durumları altında nasıl şekillendiğini açıklamak için modellenmiştir. Fakat Kahneman ve Tversky tarafından 1971 yılında yayımlanan “Belief in the Law of Small Numbers” makalesi ile beklenen fayda teorisinin başarısız olduğu ortaya atılmıştır. 1971 yılından sonra adım adım yeni teori oluşturmaya başlayan Kahneman ve Tversky’nin 1979 yılında “An Analysis of Decision Under Risk” çalışmaları ile beklenen fayda teorisindeki başarısızlık beklenti teorisi ile giderilmeye çalışılmıştır. Kahneman ve Tversky’nin beklenti teorisi beklenen fayda teorisine bir eleştiri olmaktan daha çok yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Gelecekteki olaylarla ilgili olup, deneyimlenen faydanın sonuçları hakkında inançların göstergesidir. Beklenti teorisi ile belirsizlik altında daha çok bilgiye sahip olunması gerektiğini savunmaktadırlar (Şener, 2015: 52; Karabulut, 2017: 51). Davranışsal iktisat, risk değil de belirsizlik altında karar almayı çözümlemeye çalışmaktadır. Birey bilişsel kısa yollar ile, bireyin düşünceleri üzerinde bilgi işleme sürecini ifade eder ve yine bireyin yetenekleri ile karışıklık altında karar vermesini sağlamaktadır. Deney, gözlem ve testler sonucunda davranışsal iktisat teorileri rasyonel bireye ait varsayımların nasıl yok olduğunu göstermektedir (Hatipoğlu, 2012: 3).

d) Kalıntı Fayda: Beklenen fayda ile kıyaslandığında beklenen fayda gelecekle ilgili iken, kalıntı fayda zamanın farklı kısımlarında ve sonraki dönemlerinde hissedilen haz mutluluk ve acı ile ilgilidir (Kamilçelebi, 2013: 59).

e) Tanısal Fayda: Bireylerin eylemleri sonucu çıkan faydadır. Belirsizlik söz konusu olduğunda bireyler eylemlerini belirli kişisel özellikler açısından değerlendirirler (Kamilçelebi, 2013: 59).

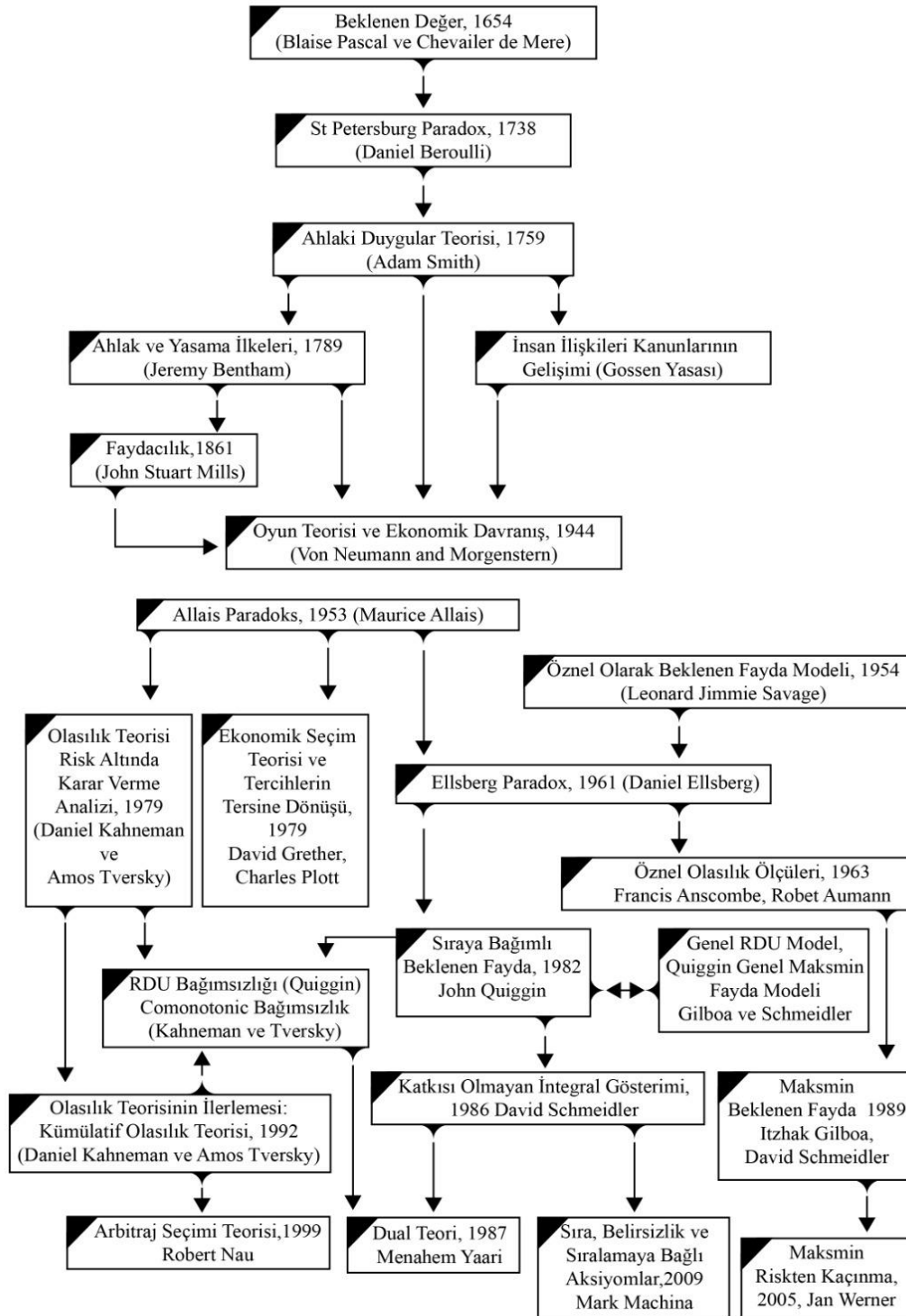
Bununla birlikte, beklenen fayda, davranışsal iktisat, sınırlı rasyonellik teorisi ve fayda teorisine doğrudan bağlantıları olan ve diğer dallara odaklanan birçok ekonomist vardır. Fayda teorisinin iki büyük öncüsü, 1944 yılında Beklenen fayda modelinin aksiyomasyonu ile John Von Neumann ve Oskar Morgenstern'dir. Kısa süre sonra Von Neumann-Morgenstern beklenen fayda modelinin her piyango tipi durumda geçerli olmadığı öne sürülmüştür. Maurice Allais, Daniel Ellsberg ve Mark Machina gibi çeşitli ekonomistler fayda teorilerini çeşitli paradokslar ile tanımlamışlardır. Bu modeller, fayda teorisindeki eğilimleri ve bunların ampirik veya soyut olarak gelişimini göstermiştir (Dahlstrom, 2016: 7). St. Petersburg paradoksu beklenen fayda teorisine şu şekilde meydan okumuştur; Bir yazı tura oyunu ile şekillenen St. Petersburg Paradoksu'nda tura gelene kadar madeni para ile yazı-tura atılır. Kazanılacak ödül ise tura gelene kadar madeni paranın kaç kez atıldığına bağlıdır. Para atışında sıra değiştikçe kazanç ya da ödül iki katına çıkmaktadır. Tura gelene kadar para n kez atılmışsa kazanılacak para $2n$ 'dir. Paranın tura gelme olasılığı ise $\frac{1}{2}$ 'dir ve bu durumda beklenen parasal değer sonsuzdur. Gerçek hayatta hiç kimse beklenen parasal değeri sonsuz olan bu oyuna para vermek istemeyecektir (Taşdemir, 2007: 308).

Beklenen fayda teorisi St. Petersburg paradoksuna bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır. Çözüm Daniel Bernoulli tarafından önerilmiştir ve Von Neumann ve Morgenstern tarafından resmileştirilmiştir. Beklenen fayda modeli büyük ölçüde önemli olmasına rağmen Allais (1953) ve Ellsberg'in (1961) fikirleri ile yeni bir paradoksa neden olmuştur (Dahlstrom, 2016: 7). Allais ve Ellsberg'in paradoksları öncelikle bağımsızlık aksiyomuna odaklanırlar ve belirsizlik altındaki seçimlerde bireylerin her zaman beklenen faydayı kullanmayacaklarını savunurlar. Bununla birlikte Ellsberg paradoksu beklenmeyen fayda teorisini anlamak için özellikle önem taşımaktadır çünkü beklenmeyen fayda teorilerinin temel taşı oluşturmaktadır. Beklenmeyen fayda teorisindeki ana modeller kümülatif prospect teorisi (1979), maxmin beklenen fayda (1989), sıraya bağımlı fayda teorisi ve Yaari'ne ait dual teorisidir.

Daniel Kahneman ve Amos Tversky'nin beklenen fayda yaklaşımını geliştirmeleri ile birlikte çeşitli yazarlar yaklaşım üzerinde çalışmalarını sürdürmüşlerdir ve özellikle John Quiggin "Generalized Expected Utility The Rank Dependent Model" adlı eserinde sıraya bağımlı beklenen fayda modelinin geliştirmişlerdir. Sıraya bağımlı beklenen fayda modeli beklenen fayda teorisinin daha iyi bir versiyonu olarak geliştirilmiştir. Bununla birlikte sıraya bağımlı beklenen fayda modeli Kahneman ve Tversky tarafından revize edilerek kümülatif prospect teorisinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yine Quiggin'in sıraya bağlı beklenen fayda modeli Yaari'nin dual modelinin oluşturulmasına öncülük etmiştir. Dual modelde bireylerin risk tutumları tamamen faydaya bağımlıdır (Dahlstrom, 2016:7; Şener, 2015: 55). Maxmin beklenen fayda modeli Itzhak Gilboa ve David Schmeidler tarafından resmileştirilmiştir. Neumann-Morgenstern beklenen fayda fonksiyonu kullanılarak geliştirilmiştir (Dahlstrom, 2016: 19).

Şekil 2.5'de görüldüğü gibi fayda teorileri genel olarak birbirlerinden türemiş olup, ekonomistler mümkün olan en iyi modelleri üretmeye çalışmışlardır. Şekilden de anlaşılacağı gibi faydacı teorisyenler faydayı çözülmesi gereken paradoksal bir dünya olarak görmektedirler.

Şekil 2.5: Fayda Teorileri Ağacı

Kaynak: Dahlstrom, 2016: 19

Anaakım iktisatta ölçülebilir veya ölçülemez olarak değerlendirilen fayda kavramını deneyimlenen fayda ve karar faydası olarak ayıran Kahneman, deneyimlenen faydanın ölçülebilir olduğunu kanıtlamış ve deneyimlenen faydayı gerçek zamanda (anlık fayda) ya da geçmişe yönelik olaylarda geçmişin bir bölümü (anımsanan fayda) olarak tanımlamıştır. Anımsanan fayda ise mutluluğun ölçümünde ön plana çıkmıştır. Kahneman, Neoklasik iktisatta ölçülebilir bir kavram olarak görünmeyen mutluluk kavramını fayda kavramı yerine kullanmaktadır. Kahneman ile birlikte iktisat biliminin bir ölçü olarak gördüğü fayda kavramından daha çok mutluluk kavramının önem kazandığı görülmektedir (Kamilçelebi, 2013: 63).

BÖLÜM 2

MUTLULUK EKONOMİSİ

2.1.GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MUTLULUK KAVRAMI

“Mutluluğun ne olduğu üzerinde anlaşılmıyor, bilge kişilerin açıklamaları ile kitlelerin açıklamaları birbirine uymuyor”.

ARİSTO

Mutluluk kelimesi; Yunanca da “eudaimonia” sözcüğü ile büyük çapta zenginlik, iyi olmak, Latince de “felicitas” sözcüğü ile refah ve bolluk, İngilizce de “happiness” sözcüğü ile kıvanç, talih, bahtiyarlık, Almanca’da “glück” sözcüğü ile saadet, mutluluk, mal ve mülk edinmede başarıya ulaşma, Türkçe’de ise bütün özelemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşılmaktan duyulan kıvanç durumu, ongunluk, kut, saadet, bahtiyarlık anlamlarına gelmektedir (Tuncer, 2006: 6; TDK). İnsanlık tarihi kadar eski olan fakat hala güncelliğini yitirmemiş mutluluk kavramını tanımlamak kolay değildir (Bülbül ve Giray, 2011: 11). Mutluluk nedir? sorusunun cevabı her birey için farklılık göstermektedir;

Farabi’ye göre mutluluk, başka bir gayenin aracı olmayıp, kendisi en yüce bir gaye, ulaşılacak en son yetkinlik ve insanın erişebileceği en yüksek iyilik şeklinde tanımlanmıştır (Arkan, 2005: 388). Bentham mutluluğu çeşitli türlere ayırmıştır. Ona göre mutluluk; duygu ve düşünce memnuniyeti, refah memnuniyeti, kabiliyet memnuniyeti, arkadaşlık ve dostluk memnuniyeti, güç ve iktidar memnuniyeti, Allah’a ve inançlara sahip olma memnuniyeti, hayal gücüne dayanan memnuniyettir (Işık ve Meriç, 2010: 429).

İlk zamanlar psikolojik ve sosyolojik olarak düşünülen mutluluk, Batı düşüncesinde üç dönemde incelenmiştir; Antik Yunan Felsefesinin hakim olduğu Erken Dönem, Aydınlanma Dönemi ve Sonrası (Faydacılık Utilitarianism) ve Refah Dönemi (Veenhoven ve Dumludağ, 2015: 48).

Antik Yunan Felsefesinde mutluluk; içe nüfuz eden iyi ruhsal durum halini veya sağlıklı, mutlu ve varlıklı olmayı içeren iyi oluş halini eudemonia kavramı ile

nitelendirilmiş ve başta Aristo ve Plato olmak üzere pek çok düşünürün ilgisini çekmiştir. Mutlu insana ise Eudaimon denmektedir. Mutluluğun temeli bugün kullanılan anlamıyla hedonist felsefeye dayanır (Dumludağ ve diğerleri, 2015: 80).

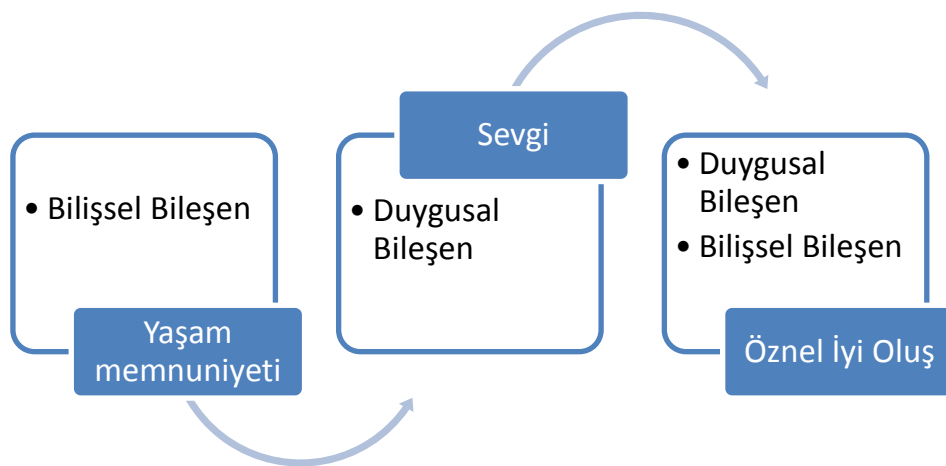
Platon ve Aristo'nun mutluluk anlayışları birbirlerinden farklılık göstermektedir. Platon'a göre fiziksel arzular, ruhsal ihtiyaçlar ve akıl olmak üzere üç farklı birleşme sonucunda mutluluk meydana gelir. Aristo'ya göre erdem ve mükemmel bir karaktere sahip olmak ile mutluluğa ulaşılır. Bununla birlikte Aristo üç tür belli başlı yaşam biçimi olduğunu savunur. Bunlar haz hayatı, siyaset hayatı ve ticaret hayatıdır. Öncelikli olarak mutluluğu hazda görenler Aristo'ya göre kaba saba insanlardır, mutluluk özü itibarıyla haz değildir. Erdemi, üstünlüğü, güzelliği sevenler hayatlarında hazza gereksinim duymazlar. İkinci olarak siyaset yaşamını seçenler genellikle seçkinler ve eylem adamlarıdır. Aristo haz gibi onuru da mutluluk için uygun bulmaz. O'na göre onur verilir, mutluluk kazanılır. Aristo'ya göre ticaret hayatı ise bir yaşam biçimidir. Bunun amacı zenginliktir ve aranan mutluluk değildir. Çünkü zenginlik bir araçtır, amaç olamaz. Zenginliğin tek başına bir değeri yoktur. Kendisi için istenmez, sadece başka şeyleri elde etmek için bir araçtır. Araç olduğu içinde yüksek anlamda iyinin ilk belirtisi olan amaç olma özelliği zenginlikte eksiktir (Tuncer, 2006: 6; Marar, 2004: 25). Aristo mutluluğun temelini metafizik kurallara dayandırmaktadır. Aristo'nun mutluluk felsefesi geçici zevkler veya mutluluk üzerine değil yaşam boyu süren bir mutluluk üzerine kurulmaktadır (Işık ve Meriç, 2010: 423).

Erken dönem Yunan Felsefesinde mutluluğa insan hayatının sonunda erişileceği düşünülmektedir. Mutluluk bireysel düzeydedir ve erdemli hayat ve mutluluk arasında çok güçlü bir ilişki mevcuttur. Fakat iyi bir hayat, zenginlik ve sağlık ancak mutluluğa ulaşmada bir araçtır. Eski Yunan Felsefesinde mutluluğun algılanmasına yönelik dikkat çeken diğer bir nokta “İnsanların mutluluğu aynı zamanda diğerlerinin tercihlerine de bağlı olmasıdır” (Dumludağ ve Diğerleri, 2015: 80). İlk çağdaki düşünürlerle hemfikir olan Descartes mutluluğu, tam bir ruh memnunuğu ve hoşnutluğu olarak tanımlamakta olup, mutluluğun yolunun üç şeyde olduğunu savunur; doğruyu açık ve dolaysız bilmek, doğruyu bütün gücüyle istemek, elde edilmesi imkansız olanı yok saymaktır (Tuğcu, 2000: 14).

Ortaçağ Avrupası'nda mutluluğa yönelik yaklaşımların olumlu olduğu söylenemez. Acı çekmek anlayışı mutluluktan üst seviyede tutulmuştur. Bu anlayışın oluşmasındaki en büyük neden ise Hz. İsa'nın çektiği sıkıntılardır. Yani Ortaçağ Avrupası'nda dünya yaşamında mutluluğa yer yoktur, mutluluk istenir fakat bir hedef olarak görülmez (Veenhoven ve Dumludağ, 2015: 20).

Mutluluk nedir sorusunun cevabını felsefe tarihinden sonra psikoloji biliminde aramak doğru olacaktır. İngiliz Filozof Jeremy Bentham'ın acıdan kaçma ve zevke yönelme prensibi, bireyin davranış ve seçimlerinde hazzı maksimize etme ve negatif duyguları minimize etme çabasında olduğunu söyler. Ünlü filozofa göre iyi hisler ile kötü hislerin birbirinden cebirsel olarak çıkarılması mümkün olduğu takdirde mutluluk ölçülebilir. Bentham'ın görüşleri psikologların mutluluğun ne olduğunu anlama çabalarına öncülük etmiştir (Yemişçigil ve Dolan, 2015: 163). Diener vd.'ne göre, mutluluk hayattan alınan zevk, yaşam doyumu, anlamlı bir yaşam gibi bir çok anlama gelmektedir (Gül, 2017: 21). Ruut Veenhoven'e göre mutluluk, yaşam bir bütün olarak düşünülürse yaşamdan alınan zevktir (Veenhoven, 2004: 1).

Şekil 2.1: Psikologlara Göre Mutluluk Kavramı

Kaynak: Veenhoven ve Dumludağ, 2015: 20

Psikologlar arasında da mutluluk kavramı tam anlamını bulamamıştır. Şekil 2.1’de psikologlar, “yaşam memnuniyeti” kavramını bilişsel bir bileşen, “sevgi” kavramını duygusal bir bileşen, “özel iyi oluş” kavramını ise duygusal ve bilişsel bileşenleri kapsayan genel bir iyi oluş şeklinde görmektedirler (Veenhoven ve Dumludağ, 2015: 20). Mutluluk olgusu üzerine yapılan tartışmaların bilimsel temeller üzerine oturtulması 1970’li yıllarda gerçekleşmiştir. 1970’li yıllara kadar mutluluk tanımı standart bir tanım olmanın ötesine geçememiştir (Karabulut, 2017: 80).

Psikoloji biliminin olumlu duygularının deneyimlendiği iyi bir yaşamın araştırmasına odaklanabilmesinin önünü açan “pozitif psikoloji” akımı ile bugün ekonomide de kullanılan “özel iyi oluş” kavramı ortaya çıkmıştır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000: 9). Özel iyi oluş kavramı; iyi oluş, memnuniyet, geçmişten doyum, gelecek için umutlu olma, iyimserlik ve şimdi ki mutluluktur (Tuzgöl Dost, 2016: 104). Çeşitli yayınlarda “psikolojik iyi oluş”, “özel iyi oluş”, “mutluluk”, “yaşam doyumu”, “duygusal iyi oluş” ve “iyilik hali” gibi kavramların birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir (Yavuz, 2006: 13).

2.1.1. Özel İyi Oluş

Toplumun gelişmişlik düzeyi ölçülürken uluslararası kuruluşlar tarafından iki oluş tezinden hareket edilir. Bunlar; insanların eğitim, sağlık vb. gibi konularda ihtiyaçlarını karşılayıp, haklarını koruma altına alacak olanakları sağlayan objektif iyi oluş tezi ve insanların kendilerini mutlu eden seçimler yaptığını varsayan yararçı iyi oluş tezidir. Yararçı iyi oluş tezinde güdülen politika insanlara arzu ettikleri seçimleri yapabilmeleri için daha iyi gelir düzeyi sağlamaktır. Fakat son yıllarda her iki tezinde insanlara iyi bir yaşam sunmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu örneklendirilecek olursa, bireylerin gelir seviyesi belirli bir düzeye ulaştıktan sonra mutluluk vermemekte veya iş sahibi olan bireyler daha stresli bir yaşam sürmektedir. Dolayısı ile objektif iyi oluş tezi ve yararçı iyi oluş tezine ek olarak politikada ve ekonomide kullanılmak üzere zihinsel iyi oluş tezi başlığı altında incelenen özel iyi oluş tezi ortaya atılmıştır (Yemişçigil ve Dolan, 2015: 165).

İlk kez Aristo tarafından kullanılan iyi oluş (well-being) kavramı, insan davranışı ile başarılabilen şeylerin zirvesinde iyi oluşu (eudaimonizm) temsil etmiştir. İyi oluşu açıklamak için haz (hedonic) ve psikolojik işlevsellik (eudaimonic) olmak üzere iki farklı bakış açısı vardır. Hazcı bakış açısına göre iyi oluş doyum ve mutluluk olup, iyi oluş için tek bir ölçüt vardır, o da kişi ve kişinin özel değeridir; psikolojik işlevsellik bakış açısında iyi oluş kendini gerçekleştirir. (Tatlılıoğlu, 2015: 2).

Psikolojik iyi oluş kavramı ise ilk kez 1969’lu yıllarda Bradburn tarafından “The Structure of Psychological Well-Being” adlı eserinde kullanılmıştır. Oluşturduğu etki dengesi ölçeği ile Bradburn, dengeyi pozitif ve negatif olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bradburn pozitif ve negatif duygulanımda mutluluğun bu iki yapı arasındaki dengeyi oluşturduğunu belirtmiş olup, psikolojik iyi oluş kavramını hem genel mutluluk arayışı hem de ruhsal olarak iyi olma durumu olarak bütünleştirmiştir. Psikolojik durumu açıklamak için ise Yunancada mutluluk anlamına gelen “eudaemonia” kavramını kullanmıştır. Bradburn’un psikolojik iyi oluş kavramı günümüzdeki öznel iyi oluş durumuna karşılık gelmektedir (Özmete, 2013: 364).

Öznel iyi oluşa olan ilgi, 1970’li yıllardan sonra “Mutluluk mutsuzluğun tersidir, acının yokluğu hazdır” görüşünün kabul görmemesi ile birlikte artmıştır. 1973-1974 yıllarında ise öznel iyi oluş ile ilgili çok sayıda tez özetleri ve makaleler yayın yaşamına girmiştir. Anlaşılabileceği gibi öznel iyi olma ve mutluluk kavramları birbirlerine çok yakın kavramlardır. Diener mutluluk kavramının bir çok toplumda farklı anlamlara geldiğini ve öznel iyi oluş kavramının öznel, kişisel bir kavram olmasından ötürü mutluluk kavramından daha kullanışlı olduğunu savunmaktadır. 1970’li yıllarda ekonomistler tarafından ekonomik yarar ve bireysel mutluluk arasında köprü oluşturan sosyal ve psikolojik değişkenlerin varlığının tanınması ile birlikte yeni ekonomik modeller toplumsal iyi olmada psikolojik ve sosyolojik değişkenleri ara değişkenler olarak görmeye başlamışlardır. 1990’lı yıllarda öznel iyi oluş ve mutluluk kavramları iktisat yazınında sıkça kullanılmaya başlanmıştır (Yetim, 2001: 29, 133).

Tablo 2.1: Öznel İyi Oluşun Bileşenleri

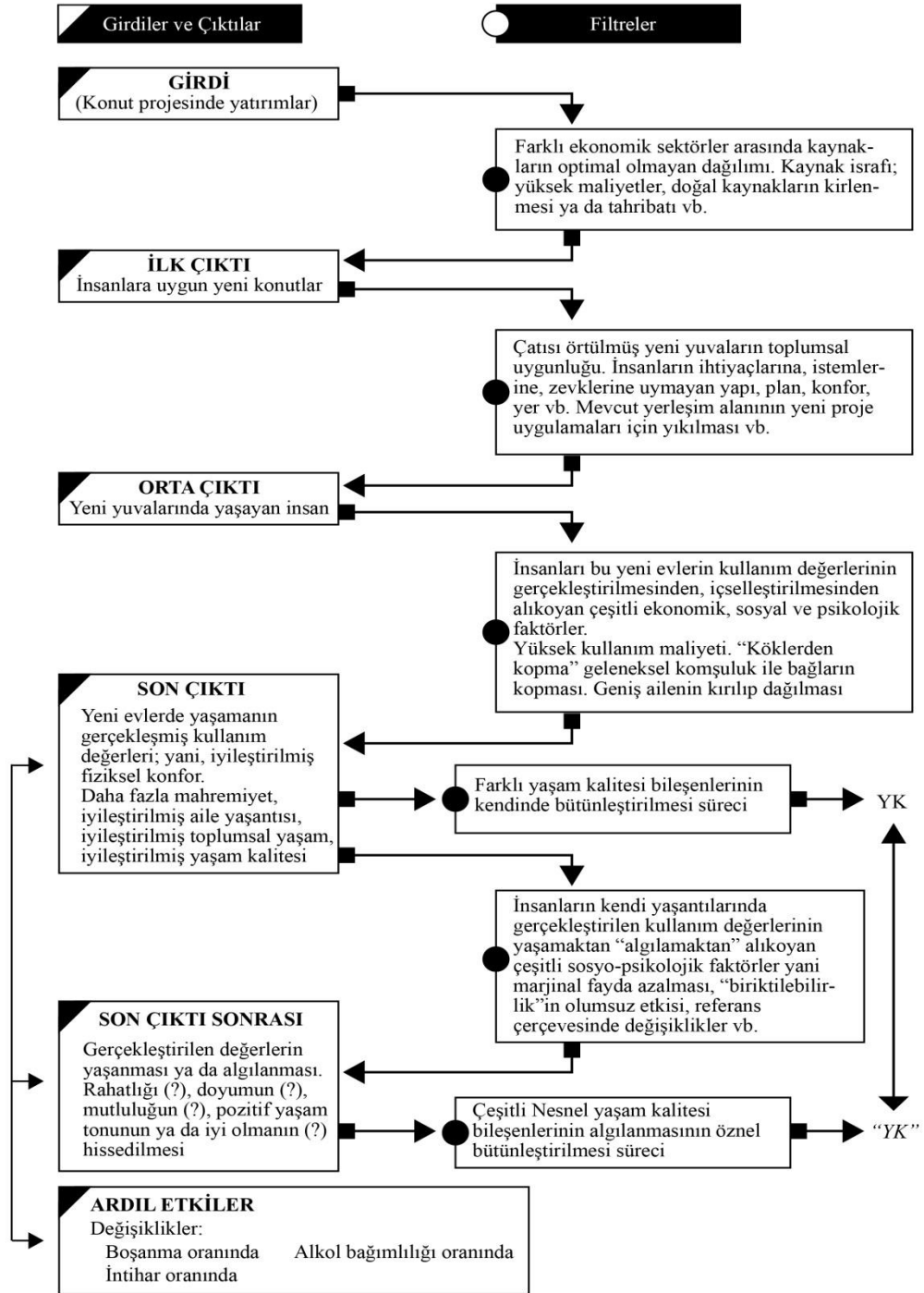
Hoş Duygulanım	Hoş Olmayan Duygulanım	Yaşam Memnuniyeti	Alt Memnuniyet
Zevk	Suçluluk ve Utanç	Hayatı Değiştirme İsteği	İş
Yükselme	Üzüntü	Şimdiki Hayatından Tatmin	Aile
Memnuniyet	Kaygı ve Endişe	Geçmişten Tatmin	Dinlenme
Gurur	Kızgınlık	Gelecekte Tatmin	Sağlık
Duygulanım	Stres	Diğerlerinin Görüşü	Maddi
Mutluluk	Depresyon		Benlik
Coşku	İmrenme		Çevre

Kaynak: Diener ve diğerleri, 1999: 277

Tablo 2.1’de Diener, 1999 yılında öznel iyi oluş kavramının bileşenlerini hoş duygulanım, hoş olmayan duygulanım, yaşam memnuniyeti ve alt memnuniyet olmak üzere dört boyutta incelemiştir. Hoş duygulanım; zevk, yükselme, memnuniyet, gurur, duygulanım, mutluluk ve coşku gibi duygulardan oluşurken; hoş olmayan duygulanım; suçlama ve utanç, üzüntü, kaygı ve endişe, kızgınlık, stres, depresyon, imrenme gibi duygulardan oluşmaktadır. Bununla birlikte öznel iyi oluşu etkileyen yaşam memnuniyeti ve alt memnuniyetlerden bahsetmekte mümkündür. Hayatı değiştirme isteği, şimdiki hayatından memnuniyet, geçmişten/gelecekte memnuniyet ve diğer bireylerinin görüşleri bireylerin yaşam memnuniyetleri üzerinde etkili iken; iş, aile, dinlenme, sağlık, maddiyat, çevre ve benlik alt memnuniyetler olup, öznel iyi oluş üzerinde etkili olan kavramlardır (Diener ve diğerleri, 1999: 277). Öznel iyi oluşun yüksekliği bireylerin daha sağlıklı olmasına, yaptıkları işten daha fazla keyif almasına ve diğer bireylere göre daha fazla gelir kazanımı sağlamasına neden olmaktadır (Yalçın, 2014: 2). Son yıllarda mutluluk ve öznel iyi oluş kavramları üzerine çalışmalar artış göstermekte olup, mutluluk ekonomisi başlığı altında incelenmeye başlanmıştır. Mutluluk ekonomisi Davranışsal İktisat içerisinde yer alan ve gelir, tüketim, tasarruf gibi ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi makro ve mikro ölçekteki iktisadi faktörler ile inceleyen bir disiplin olarak ortaya çıkmaktadır (Dumludağ ve Diğerleri, 2015: 85). Bu açıdan bakıldığında kişinin geliri, tüketim eğilimleri, tasarrufları gibi mikro ekonomik faktörler ile ülkenin büyüme oranı, kişi başına düşen gelir miktarı, işsizlik ve

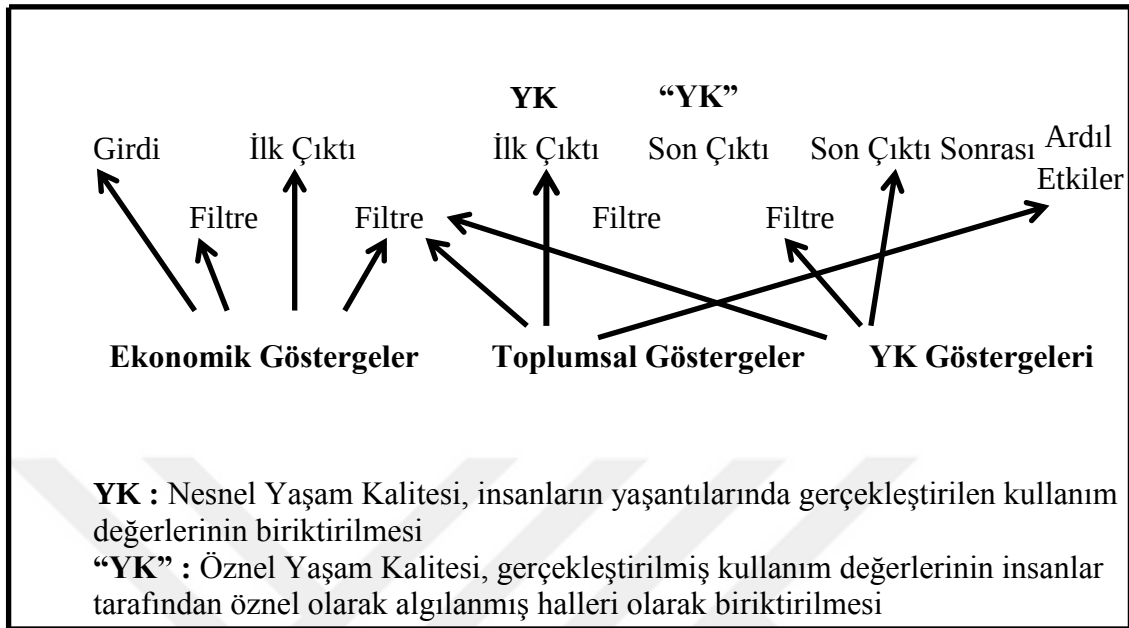
enflasyon oranları gibi makroekonomik faktörler de mutluluk seviyesi açısından etkilenebilir (Praag ve Carbonell, 2010: 68).

Şekil 2.2: Ekonomik İyi Olma Modeline Bir Örnek

Kaynak: Yetim, 2001: 29

Şekil 2.3: Ekonomik Temelli Toplumsal İyi Olma Diyagramı

Kaynak: Yetim, 2001: 30

Şekil 2.2’de toplumsal iyi olmaya bir örnek verilmiştir. Doğru yapılan ekonomik yatırımın yine doğru işleyen toplumsal politikalar, toplumsal ilişkiler ve bireysel algılarla, sonuçta toplumsal/objektif refahı ve paralel olarak bireysel mutluluğu sağlayacağı düşünülmektedir. Şekil 2.3’de ise iyi olma sürecinin ekonomik girdi ile başlayan ve bireysel mutlulukla sonuçlanan tüm olası öğeleri üzerinde durulmuştur. Filtreler ise insandan insana farklılık gösteren, algıdan, kültürden kaynaklanan etkiyi değiştiriciler olarak gösterilmiştir. Ekonomik girdi kararının oluşturulmasında insan vardır. Bu sebepten ötürü yalnızca ekonomik ögenin bağımsız değişken olarak görülmemeli, sosyal, algısal ve kültürel öğeler birlikte incelenmelidir. Yapılan çalışmalar sonucunda bireylerin kendi öznel mutlulukları değerlendirildiğinde yaşamlarına yükledikleri kalitede ekonominin çok önemli olmadığı ortaya çıkmıştır (Yetim, 2001: 30).

2.1.1.1. Öznel İyi Oluş Kuramları

Antik Yunan’da başlayan ve günümüzde de hala tartışması devam eden öznel iyi oluş kavramı birçok düşünür tarafından irdelenmiş olup, düşünürler mutluluk ölçütleri

hakkında fikir beyan etmişlerdir. 1970’li yıllarda refah devleti anlayışının kabulü sonucunda hak ve özgürlüklerin ortaya çıkması ve maddi niteliklerin tüm toplumları kazandırılması ile birlikte bireyler kendi yaşamları ile ilgili isteklerini, düşüncelerini, ortaya koymaya başlamışlar ve daha iyi bir yaşamı hedeflemişlerdir. Bu gelişmelere paralel olarak öznel iyi oluş kuramları ortaya çıkmıştır (Yetim, 2001: 205).

Öznel iyi oluş kuramları, kişilik ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi; bireylerin nasıl mutlu olduklarını ve öznel iyi oluşun gerçekleştiği koşulların neler olduğunu açıklayan kuramlardır (Saygın, 2008: 16). Öznel iyi oluş ile ilgili pek çok kuram olmasına rağmen, bu konuyla ilgili Sosyal Karşılaştırma Kuramı, Ryff’in Psikolojik iyi Oluş Kuramı, Uyum (Adaptasyon) Kuramı, Erek (Telic) Kuramı, Aşağıdan Yukarı-Yukarıdan Aşağı Kuramı, Etkinlik ve Akış Kuramı, gibi belli başlı yedi kuramdan bahsetmek mümkündür.

2.1.1.1.1. Sosyal Karşılaştırma Kuramı

1950’li yıllarda bireyin kendini nasıl değerlendireceğini anlamaya çalışan bir kuram olarak doğan Sosyal Karşılaştırma Kuramı, 1954 yılında Festinger’in insanın çevresinde bulunan ve kendisine benzer olan insanları bir standart olarak aldığı olgusu ile sonuçlanmıştır. Örneğin kişi özellikle sosyo-ekonomik bakımdan iyi bir durumda değilse ve yukarı düzeyde bir bireyle kendisini karşılaştırıyorsa, aşağı düzeyde karşılaştırma yapmış olacaktır. Bu karşılaştırma ise kişinin özgüven düşüklüğünde veya fiziksel iyi olması tehdit altında iken yapılmaktadır (Yetim, 2001: 264).

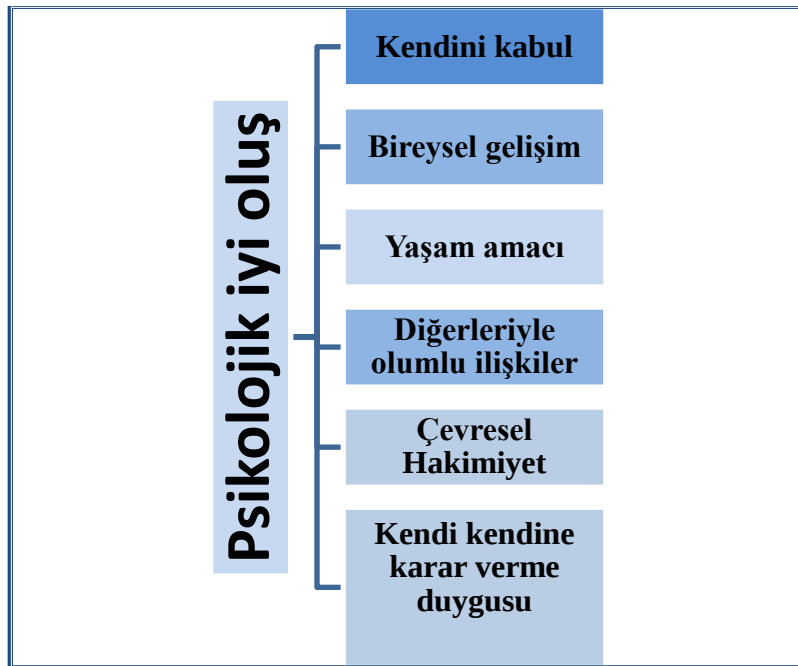
İlk kapsamlı sosyal karşılaştırma kuramını geliştiren Festinger sosyal karşılaştırmanın sosyal ilişkilerde anahtar değişken olduğunu savunmuştur (Karasakal ve Aksu, 2014: 105). Ancak Festinger’e göre özellikle Batılı kültürlerde bireysel başarıların önemli olmasından dolayı bireyler kendinden biraz daha iyi durumda olan kişilerle kendilerini kıyaslama eğilimindedirler. Günümüzde ise sosyal karşılaştırma kavramı Festinger’in ortaya attığı rasyonel karşılaştırma ve bilgi edinme sürecinin tersine, öznel iyi oluşu destekleyen bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Teközel, 2007: 4).

Sosyal karşılaştırma kuramı Easterlin tarafından toplumsal ve uluslararası düzeyde ele alınmıştır. Easterlin, sosyal karşılaştırma ile ulusların öznel iyi olma ortalamalarını değerlendirmiş fakat bir fark görememiştir. Bunun nedeni ise, bireylerin bazı durumlarda örneğin gelir söz konusu olunca karşılaştırmalarını birbirleriyle yapmış olduklarına bağlamaktadır (Yetim, 2001: 265).

2.1.1.1.2. Ryff'in Psikolojik İyi Oluş Kuramı

Ryff, Jung'un bireysellik, Rogers'ın tam işlerlik, Allport'un olgunluk ve Maslow'un kendini gerçekleştirme kavramlarını birleştirmiştir ve kendi psikolojik iyi oluş kuramını oluşturmuştur. Ryff'in psikolojik iyi oluş kavramı öznel iyi oluş kavramından farklıdır. Yaşam kalitesinin öznel boyutu ile değerlendirildiği araştırmalarda sık kullanılan bir kavram olan öznel iyi oluş; yüksek eğitim düzeyi, yüksek gelir, genç olma, sağlıklı olma, birey olarak uyumlu, iyimser, özgüvenli olma gibi durumlara işaret etmektedir. Yaşamdaki yüksek gelir konforlu konut, yüksek eğitim düzeyi gibi koşulların öznel olarak da yaşamdan duyulan memnuniyeti artırdığı belirtilmektedir (Özmete, 2013: 364).

Şekil 2.4: Ryff Psikolojik İyi Oluş Kuramı

Kaynak: Telef, 2013: 375

Şekil 2.4’de Ryff’nin kuramı kendini kabul, bireysel gelişim, yaşam amacı, diğerleriyle olumlu ilişkiler, çevresel hakimiyet ve kendi kendine karar verme duygusu olmak üzere altı boyuttan oluşur; (Telef, 2013: 375).

Ryff’e göre kendini kabul olumlu psikolojik işlevin önemli bir özelliği olarak kişinin kendine ait olumlu tutumlar takınması anlamına gelmektedir. Ryff bireysel gelişimi en üst düzeyde psikolojik işlevde olmak için kişinin gelişme ve büyüme ile ilgili potansiyelini geliştirmeye devam etmesi olarak tanımlamakta olup, kişisel gelişimi boyutlar arasında almıştır. Yaşamın amacı olarak kastettiği şey psikolojik iyi oluşun bir göstergesi olup, bireyin kişisel ruhsal koşullarına uygun çevre yaratma ve seçme becerisini çevre hakimiyeti olarak tanımlamaktadır. Otonomiye kendi kararlarını verme, özgürlük, iç denetim odağı, bireyselleşme olarak ele almaktadır ve otonomiye sahip bireyin toplumsal korkulara sahip olmadığını düşünmektedir. Ryff olumlu ilişkileri başkalarıyla açık ve güvenilir ilişkiler kurma, güçlü empati ve sevgi duyguları olarak tanımlamaktadır (Özen, 2017: 180).

2.1.1.1.3. *Uyum (Adaptasyon) Kuramı*

Uyum kuramı (adaptasyon kuramı) bireyin kendi yaşantısındaki standartlara göre şekillenmektedir. Birey standartlarından daha üst düzeyde şeyler yaşadığında mutlu olacaktır. Fakat yaşadığı olaylar süreklilik arz ederse birey buna uyum sağlayacak ve yeni oluşacak şartların içinde bulunduğu standartlardan çok daha yüksek olmasını isteyecektir (Yavuz, 2006: 33). Uyum kuramına göre insanlar acı veren olaylardan sonra uzun süre mutsuz kalmazlar ayrıca güzel olaylardan sonrada mutluluğun süresi uzun sürmez. Kısacası bireyler karşılaştıkları olumlu ve olumsuz olaylara göre dengelerini korumaktadırlar (Tuzgöl, 2004: 37). Uyum kuramında uyarıcıların artış doyumu, doyumsuzluğu getirmemektedir. Örneğin piyangodan para kazanan kişiler bir süre sonra genel popülasyonun sahip olduğu doyum düzeyine gelmektedirler ve mutlulukları o ilk andaki gibi olmamaktadır (Argyle ve Lu, 1991: 82). Çünkü piyango talihlileri yaşantısında buna benzer değişiklik olmayan bireylerle kıyaslandığında; piyango talihlileri diğer gruptaki bireylerden daha mutludur önermesi ile karşılaşılmaz.

Bu ise bireylerin yaşadıkları olaylar karşısında bu olaylar ister olumlu ister olumsuz olsun, bu olaylara alışıp, uyum sağladıklarını göstermektir (Diener, 1984: 567).

2.1.1.1.4. Erek (Telic) Kuramı

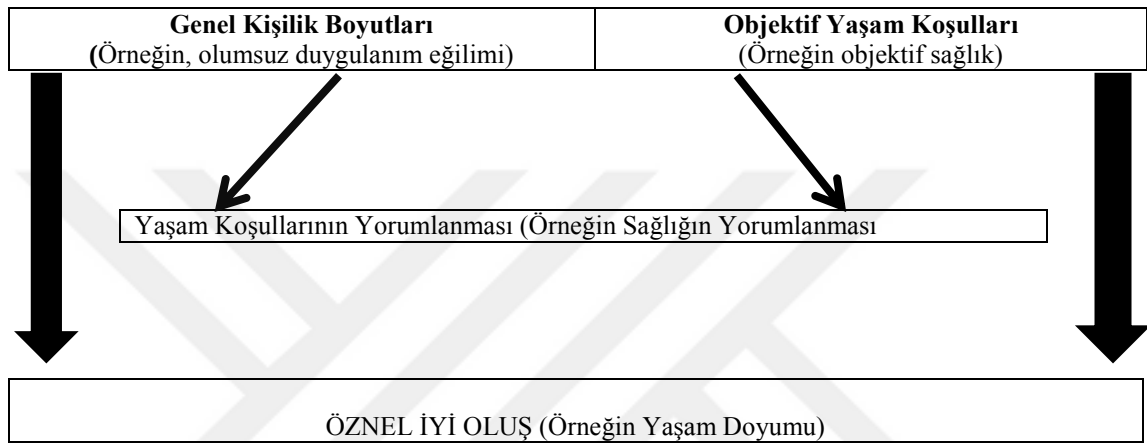
1960'lı yıllarda Wilson tarafından ortaya atılan Erek diğer bir ifadeyle son-nokta kuramında mutluluğa ulaşmanın yolu olarak ihtiyaçların doyurulması şarttır. Kısacası mutlu olmak için belli bir amaç ve gereksinim gerekmektedir amaç ve gereksinimler oluştuğunda mutluluk olgusu gerçekleşir (Wilson, 1960'tan aktaran Köker, 1991: 33). Bu kuramdaki önemli bir soru; mutluluk isteklerin doyurulmasıyla mı, yoksa istenilen objeye ulaşma ile mi ilgilidir sorusudur. Birey bir amaca ulaşma isteğinde ise bu bireyin yaşamının düzenli olmasına neden olmaktadır. İstenilen bu amacın yanı sıra başka amaçlar hedeflemek ise bireyin çeşitli problemlerle baş etmesine yardımcı olmaktadır. Kısacası erek kuramında mutluluk kişinin istenilen hedeflere ulaşması anlamına gelmektedir (Tuzgöl Dost, 2004: 24). Bireyin yaşam hedefleri ve amaçları, gelişimsel dönem özelliklerinden, bireysel gereksinimlerden etkilenmektedir. Örneğin ABD'de kolej öğrencilerinin amacı başarı temsil edici bir yaşam amacı iken; emeklilerde sosyal katılım örnek bir yaşam amacıdır. Yani yaşam doyumu sabit kalırken, öznel iyi olmayı etkileyen etmenler değişkenlik göstermektedir (Yetim, 2001: 213).

2.1.1.1.5. Aşağıdan Yukarı-Yukarıdan Aşağı Kuramı

Kurama göre, birey anlık haz ve acılarının muhasebesini yaparak kendini mutlu veya mutsuz olarak algılamaktadır yani mutlu bir yaşam, mutlu anların toplamı olup, mutluluk ise küçük hazların toplamından oluşmaktadır. Kuramda dışsal olaylar, durumlar ve demografinin mutluluğu ne kadar etkileyip etkilemediği üzerinde durulmaktadır. Aşağıdan yukarı kuramında “kişinin koşulları ihtiyaçlarını karşılamaya izin veriyorsa kişi mutlu olur” fikri savunulmaktadır (Yetim, 2001: 259; Diener ve Diğerleri, 1999: 45). Birey aile, arkadaşlık, iş gibi yaşam alanını etkileyen durumlardan memnun ise yüksek bir mutluluk duygusuna sahiptir (Feist ve Diğerleri, 1995: 139). Yukarıdan aşağı kuramında ise bireyin sahip olduğu karakterin yaşadığı olaylara tepkisini etkileyeceğine inanılmaktadır. Yaklaşımda öznel iyi olma kişinin global bir özelliğidir. Örneğin neşeli olan birey, birçok olaya olumlu yaklaşmaktadır.

Demokritos’a göre mutluluk, iyi talihe veya dış koşullara bağlı değildir, bireyin zihnindedir. Demokritos bireyin zenginlik, onur gibi dış değerlerle ilgilenmemesi gerektiğini ve kendi ruhundan sevinçlerini yaratabileceğini savunmaktadır (Yetim, 2001: 259).

Şekil 2.5: Öznel İyi Oluşu Bütünleştirici Bir Yaklaşım

Kaynak: Tuzgöl Dost, 2004: 34

Şekil 2.5’de Brief ve diğerlerine göre kişiliğin genel kişilik boyutları ve objektif yaşam koşulları öznel iyi oluşu doğrudan etkilerken kişinin yaşam koşullarını yorumlayış biçimleri öznel iyi oluşu dolaylı olarak etkilemektedir (Tuzgöl Dost, 2004: 34).

2.1.1.1.6. Etkinlik ve Akış Kuramı

Etkinlik kuramına göre bireylere amaçlardan daha çok amaçlara ulaşma yolunda yapılan eylemler mutluluk vericidir. Örneğin, dağa tırmanma etkinliği zirveye ulaşmaktan daha çok haz verir (Tuzgöl Dost, 2004: 26).

Etkinlik kuramının en önemli savunucusu olarak Aristo gösterilebilir. Aristo’ya göre insanlar sahip oldukları becerilerini en üst düzeyde ortaya koymaları onların mutlu olmalarına neden olacaktır. Kuramda bireysel farkındalığın mutluluğu olumsuz olarak etkilediği üzerinde sıkça durulmaktadır. Mutluluk rastlantısal değildir ve dış olaylarla değil kişilerin olayları nasıl yorumladığı ile ilgilidir (Canbay, 2010: 21).

Etkinlik içerisinde yer alan akış kuramı ise Csikszentmihalyi tarafından ortaya atılmış olup, öznel iyi oluşun açıkça formüle edildiği bir modeldir. Akıştan kasıt ise bireyin spor, oyunlar, sanat ve hobiler vb. gibi bir etkinliğe kendisini tamamen kaptırması ve hiçbir şeyi umursamamasıdır (Csikszentmihalyi, 2018: 25).

2.2. EKONOMİ BİLİMİ İÇİNDE “MUTLULUK” VE EASTERLIN PARADOKSU

Düşünce tarihinin en eski tartışmalarından biri olan mutluluğun iktisat yazınında yer almasına en büyük katkıyı 1974 yılında “Does Economic Growth Improve the Human Lot” adlı çalışmasıyla Richard Easterlin sağlamıştır. Anlamli yatay kesit sonuçlarını ve anlamsız zaman serisi sonuçlarının birlikte incelenmesi Easterlin Paradoksunu ortaya çıkarmıştır (Diener ve diğerleri, 1999: 288).

Easterlin insanların temel ihtiyaçlarını karşıladıkları noktada mutluluk sağladığını fakat bunun daha ötesini geçilemediğini savunmaktadır. Çalışmalarında; (Easterlin, 1974:42).

- Ülkedeki gelir gruplarının mutluluk seviyeleri arasındaki farklar
- Ülkelerin mutluluk seviyeleri ve gayri safi yurt içi hasıla (GSYH) arasındaki farklar
- Üçüncü olarak farklı zaman dilimlerinde ülke içerisinde gelir-mutluluk seviyeleri arasındaki farkları göz önüne almıştır.

Gelir ve mutluluk arasındaki ilişkiyi üç farklı durumda değerlendirmeye çalışmış ve daha fazla mutluluk için daha fazla gelirin gerekip gerekmediğini tartışmıştır. Easterlin paradoksu olarak bilinen önermede “Ülkelerin zenginlikleri arttıkça ortalama mutluluk düzeylerinin artmadığı, ülkeler arası ortalama mutluluk düzeyi ve ortalama kişi başına düşen GSYH arasında açık bir ilişki olmadığını ileri sürmüştür.” Yani artan gelirin her zaman mutluluğu artırmadığı, yüksek gelire sahip ülkelere kıyasla bazı düşük gelirli ülkelere mutluluk oranının daha yüksek olduğu sonucu yatmaktadır (Çirkin ve Göksel, 2016: 376).

Paradoksu ortaya çıkaran çalışmaya göre büyüme ile mutluluk arasında bir ilişki yoktur ve ekonomik büyüme bireylerin ihtiyaçlarını karşılayacak boyutun üzerine çıktığında mutluluk sağlamadığı sonucuna varılmıştır. Bireyler kadar ülkeler içinde aynı şey söz konusudur. Easterlin çalışmasında temel veri olarak bireylerin öznel mutluluk üzerine ifadelerine yer vermiştir. 1946-1970 yılları arasında 19 ülkeyi kapsayan 30 anket raporlamış ve sonuç ise ülke içerisinde yer alan en yüksek statü grubundakilerin, ortalama en düşük statü grubundakilere göre daha mutlu olduğudur. Fakat, belirli bir zamanda ülkeler arasında bu tarz bir pozitif ilişkinin olup olmadığı belirsizdir. Örneğin 1946'dan itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nde yüksek gelirin daha fazla mutluluk getirmediği görülmüştür (Vatansever Deviren ve Yıldız, 2017: 234). Kısacası bir toplumda gelir düzeyi yüksek olanların mutlu olmasına karşın aynı toplumdaki kişi başına düşen gelirin artması ortalama mutluluk düzeyini arttırmamaktadır. Mutluluk paradoksu olarak nitelenen bu duruma göre, bireylerin mutluluğu toplum içindeki göreceli durumdan yakından etkilendiğini için aynı toplumda belirli bir zaman diliminde gelir düzeyi yüksek olanlar, diğerlerine göre daha mutlu iken tüm toplumun gelirinin artması, mutluluk düzeyini arttırmamaktadır (Demir, 2013: 207).

Easterlin çalışmalarını yaparken göz önüne aldığı en önemli nokta Duesenburry'nin Nispi Gelir Teorisi'dir. Teoriye göre, bireylerin gelirlerinin ne kadar arttığının bir önemi yoktur. Gelir artışında önem arz eden nokta ise diğer bireylerin gelir artışının ne kadar olduğudur. Toplumda her bireyin gelir artışının aynı düzeyde olması bireylerin mutluluk seviyelerinde herhangi değişime neden olmamaktadır. Easterlin bu görüşü Karl Marx'a atıf yaparak kanıtlamaya çalışmıştır. Örneğin, Marx'a göre evinizin büyük veya küçük olmasının bir önemi yoktur. Eviniz şayet çevrenizdeki evlerle aynı büyüklükte ise barınma ihtiyacınızı karşılar ama çevre evlerden küçükse gözünüzde bir kulübeye dönüşür. Easterlin'e göre bu sonucu gerçekleştiren olgulardan biride ekonomik büyümeyi etkileyen çevre kirliliği gibi negatif dışsallıklardır (Karabulut, 2017: 90).

Easterlin 21 yıl sonra yeni veriler kullanarak aynı çalışmayı tekrarlamış ve öznel iyi olma durumunun bireyin geliriyle doğru diğerlerinin geliriyle ters orantılı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte bireylerin geçmişteki gelirlerinin bugünkü gelir algısı ve bu algının yarattığı mutluluk üzerinde etkili olduğunu iddia etmiştir. 1995

yılındaki çalışmasında ise 1974 yılındaki makalesi ile aynı sonuçlara ulaşmıştır. Yaptığı çalışmada Amerika Birleşik Devletleri'nin durumunu net bir şekilde ortaya koymuş ve General Social Survey verisine göre 1971-1991 yılları arasında ABD'de gayri safi yurtiçi hasıla oranı artış gösterirken bireylerin mutluluk seviyesindeki bir değişim olmadığı gözlemlenmektedir. Kısacası toplumda artan gelir bireylerin mutlu olması için yeterli değildir ve gelir artışı maddi beklentilerin artış seviyesini artırmaktadır. Easterlin bunu Cantril'in yapmış olduğu çalışmasına atıf yaparak örneklendirmiştir. Cantril çalışmasında zengin olan ve olmayan ülkelerde bireylere kendilerini mutlu etmek için neye ihtiyaç olduklarını sormuş ve ülkeler arasında ciddi farklılıklar bulmuştur. Buna göre, zengin ülkede yaşayan bireylerin mutlu olabilmeleri için uzun ve sofistike listelere sahiptirler (Karabulut, 2017: 90).

Easterlin Paradoksunu açıklamaya yönelik 4 teoriden bahsedilebilir. Bunlar; Gelir Elde Etme İsteği Teorisi (Income Aspiration), Göreli Gelir Teorisi (Relative Income), Adaptasyon Teorisi ve Karşılaştırma Etkisi (Comparison Effect) Teorisi'dir.

Gelir Elde Etme İsteği Teorisi'nde eğitim seviyesinin, gelir elde etme isteğinin artması ve isteğinin gerçekleşmemesi halinde mutluluk seviyesinin düşüş olduğu öne sürülmektedir. Göreli Gelir Teorisi'nde birey çevresindeki insanlar ile kendi gelirini kıyaslar ve mutluluk seviyesini buna göre belirler. Örneğin çevresindeki herkesin gelirinde %10 boyutunda artış olması kişinin mutluluk seviyesinin yükselmesine neden olmaz ancak toplumun geliri sabitken bireyin gelirinin %10 civarında artış göstermesi ile mutluluk seviyesinde artış olacağı öne sürülmektedir. Karşılaştırma Teorisi'nde bireyin belirlediği hedefler ve içinde bulunduğu durumdaki fark ne kadar az ise mutluluk seviyesinin o kadar yüksek olacağı öne sürülmektedir. Adaptasyon Teorisine göre; bireyin adaptasyon seviyesi yüksektir, iyi ve kötü koşullara kolaylıkla adapte olabilmektedir. Dolayısı ile gelirindeki değişikliğe de kolaylıkla uyum sağlamakta bu da mutluluk düzeylerinin bu durumdan daha az etkilenmesine neden olmaktadır (Şeker, 2017: 80). Easterlin'in makalelerindeki sonuçları adaptasyon teorisine bağlamak mümkündür.

İktisat biliminde uzun süredir hakimiyetini gösteren neo-klasik iktisat teorisine göre bir ülkenin veya bireyin iyi oluşu objektif ve nesnel kriterlerden oluşmaktadır.

Buna göre, çalışan ve yüksek gelire sahip olan bir kişinin mutluluğu da yüksek olacaktır. Fakat yapılan son çalışmalarda gelir düzeyleri artsa bile bireylerin mutluluk düzeylerinin artmadığı gözlenmektedir. Nesnel kriterlerin bireylerin mutluluğunu ve yaşam memnuniyetini açıklamada yetersiz kalışı üzerine başka değişkenlerin mutluluk üzerine etkisi araştırılmaya başlanmıştır. Birçok mutluluk araştırması standartlaşmış değişkenlere yeni değişkenler eklenmesini sağlamıştır. Bunlardan biri, finansal olmayan değişkenlerin yaşam memnuniyeti üzerindeki güçlü etkisidir. Bu istihdam, gelir veya fiyat istikrarı gibi ekonomik faktörlerin önemsiz olduğu anlamına gelmemektedir fakat sosyal sermaye, bağlılık, vatandaşlık erdemi ya da içsel motivasyon gibi kavramlarda önemli hale gelmektedir (Frey ve Stutzer, 2002: 4).

Mutluluk çalışmasının ekonomistlerce incelenmesinin nedeni refahın mutlulukla ilişki olduğunun ve bireylerin refahı ve mutluluk durumunun ekonomik durum ile ilişkili olduğunun düşünülmesidir (Dumludağ, 2011: 38). Mutluluğun ekonomistlerin ilgisini çekmesinin bir başka nedeni de yönetim kalitesi ve toplumsal sermaye boyutu gibi kurumsal koşulların kişinin refahı üzerindeki etkisinin fazla olmasıdır. Mutluluk fonksiyonları, mutluluk ölçüsü ile mutluluk belirleyicileri arasında ekonometrik bir ilişki kurmak amaçlanmaktadır (Alexandra, 2016: 63).

Mutluluk üç faktöre bağlıdır; (Frey ve Stutzer, 2002: 7).

- Yaş, cinsiyet, aile koşulları, uyruk, eğitim ve sağlık gibi demografik ve kişilik faktörleri
- İşsizlik, gelir ve enflasyon gibi ekonomik faktörler
- Siyasete vatandaşların katılma imkanları gibi siyasi faktörler

Kısacası bireylerin kişisel mutluluğunun artmasına neden olan faktörlerin neler olabileceğinin araştırılmaya başlanması mutluluk ekonomisinin doğuşuna neden olmuştur. Mutluluk kavramı bireyden bireye farklılık gösterdiği gibi devletlerde, coğrafi bölgelerde ve farklı değerlere sahip toplumlarda değişiklik gösterir. Mutluluğu etkileyen sosyo-demografik ve ekonomik faktörlerin belirlenerek bu faktörler ile ekonomik değerler ve etki yönlerinin tespiti mutluluk ekonomisi içerisinde araştırılır (Şeker, 2017: 117). Mutluluk ekonomisi, modern ekonomik araştırmaların çok aktif bir parçasıdır.

Carol Graham’a göre mutluluk ekonomisi; “Bağımlı davranış fonksiyonları, usule ilişkin faydalar ve ekonomik davranışın belirlenmesinde rasyonel ve akılcı olmayan etkiler de dahil olmak üzere fayda ve refah kavramlarına dayanır.” (Martinas, 2012: 90).

2.3. MUTLULUĞUN BELİRLEYİCİLERİ

İlk çağlardan beri mutluluk nedir sorusu gibi bizi ne mutlu eder sorusu da tartışılmıştır. Örneğin Rousseau’ya göre mutluluğun kaynağı; dolgun bir banka hesabı, iyi bir sindirim sistemi, iyi bir aşçı iken; Thoreau’ya göre mutluluk etkinlikten ve uğraşlardan ortaya çıkmaktadır (Yetim, 2001: 150). Ekonomik imkanların artması bireylerin mutluluk düzeylerini yükseltmektir. Bu yüzden, yaşamdan memnuniyet düzeyi “milletlerin gizli zenginliği” olarak tanımlanabilir. Bu gizli zenginliğin artması ise sadece üretim artışı, zenginleşme ile sağlanmamaktadır. Birçok araştırma göstermiştir ki ekonomik gelişme ve mutluluk arasındaki ilişki tekdüze ve birebir değildir (Demir, 2013: 205)

Bu bölümde mutluluk üzerinde etkili olan bazı değişkenlere yer verilecektir. Değişkenleri ekonomik faktörler: gelir, işsizlik ve enflasyon; sosyo-demografik faktörler; yaş, cinsiyet, medeni durum, inanç ve eğitim ayrıca son olarak kurumsal faktörler olarak ayırmak mümkündür.

2.3.1. Ekonomik Faktörler

2.3.1.1. Gelir-Mutluluk İlişkisi

Belli olan bir şey bütün bireyler için iyi ve gerçektir fakat memnuniyet bir insandan diğerine farklılık gösterir. Bilimsel olarak iktisadi düşünciyi müjdeleyen Democritus ahlaki değerlerin mutlak, iktisadi değerlerin sübjektif olduğunu savunmaktadır (Aydın ve Ağan, 2017: 251).

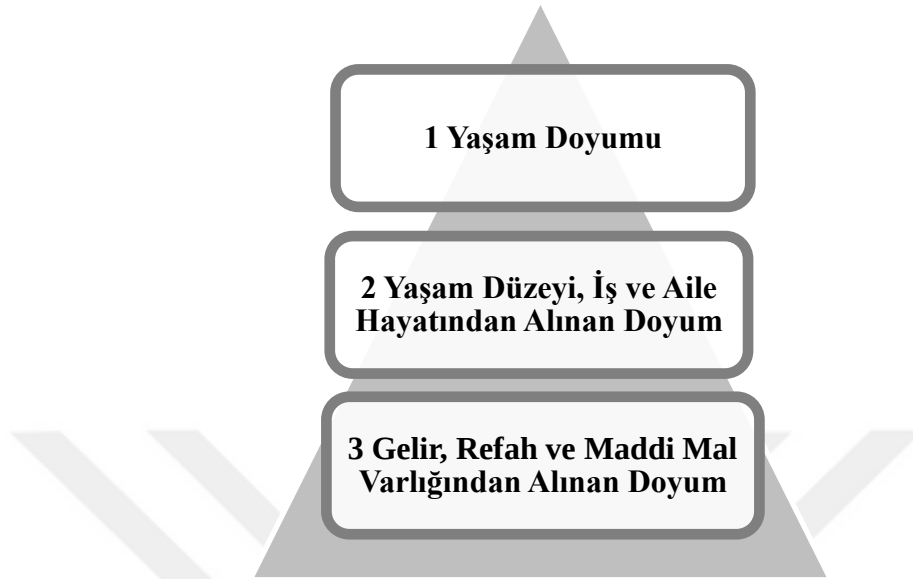
Tüketim olanaklarını ve yaşam standardını yükselten artan gelir mutluluğu artırır mı? Bu sorunun cevabı iktisat teorisinde fayda yaklaşımına göre verilecek olursa; tüketimdeki artış faydanın artmasına neden olur. Yaşam standartlarının en iyi

göstergelerinden olan Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) ve mutluluk arasında kuvvetli bir ilişki bulunmuştur. Kısacası mutluluk ekonomisinde gelir ve mutluluk arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Fakat zaman içindeki gelirdeki artış ile mutluluk sürekli pozitif yönlü artar mı? sorusunda farklı cevaplar ortaya çıkmıştır. Veenhoven ve bir grup araştırmacı mutluluk ile gelir artışının sürekli eş değer ilerlediğini öne sürerken; diğer tarafta iktisadi literatürde ilk kez mutluluk ve gelir ilişkisini ortaya atan Richard Easterlin'e göre aynı durum söz konusu değildir ve büyümeyi ön plana çıkaran refah politikalarının tekrardan gözden geçirilmesi gerektiğini savunmuştur (Veenhoven ve Dumludağ, 2015: 219). Bununla birlikte, Easterlin ile başlayan süreç sonrasında literatürde gelir ve mutluluk seviyesi üzerine bir çok çalışma yapılmıştır; (Şeker, 2017: 83).

Oswald (1997), gelişmiş ülkeler üzerinden yaptığı çalışmada ekonomik refahın mutluluk seviyesini ne boyutta artırdığını araştırmış ve gelişmiş ülkelerde ekonomik refahın yüksek olmasının mutluluk seviyesi üzerinde çokta fazla değişim göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Clark ve Oswald (1994) İngiliz Hanehalkı Panel Araştırması verilerini kullanarak yaptıkları çalışmada mutluluk üzerinde gelirin güçlü bir rolünün olmadığı sonucuna ulaşmışlardır (Oswald, 1997: 9). Sirgy (1998) gelir ve refah seviyesinin mutlulukla olan ilgisini Sartre'den aldığı alıntı ile açıklamaya çalışmıştır. Sartre'a göre üç tür varoluş vardır; bunlardan biri sahip olmaktır yani materyal ve servet sahibi olmak varoluşun en alt aşamasıdır. Bir ikincisi, yapmak hayat şekillerine gönderme yapmaktır. Sonuncusu ise, olmak bireylerin kendi kimliklerinde huzur bulmaları anlamına gelmektedir. Sirgy ise sahip olma isteğini maddi hedefler olarak tanımlamış ve yaşam memnuniyetini tanımlarken ise Diener'in tanımını kullanmıştır.

Maddi koşullar ve mutluluk arasındaki bağlantıyı Şekil 2.6'daki gibi ifade etmiştir;

Şekil 2.6: Maddi Koşullar ve Yaşam Memnuniyeti

Kaynak: Karabulut, 2017: 92

Sirgy’ye göre materyal beklentilerin yüksekliği ile yaşam memnuniyeti arasında negatif bir ilişki olup, Easterlin’in iddiası desteklenmektedir. Bununla birlikte bireylerin yaşam memnuniyetleri ve maddi beklentileri birbirleriyle ile doğrudan ilgilidir. Hedeflenen şeyin ne kadar gerçekleştiği ile yaşam standartları arasında güçlü bir bağlantı vardır. Hedefin ne kadar ilerisine gidilirse yaşam standartları ile ilgili düşünce, o kadar pozitif kayar. Yaşam memnuniyeti bireysel yaşam kaygılarının değerlendirilmesinden etkilenir. Böylelikle sağlık, iş, aile ve boş zaman gibi kaygılardan duyulan memnuniyet arttıkça genel olarak yaşamdan duyulan memnuniyette artar. Hiyerarşi ise genel yaşam memnuniyetinin, ana yaşam alanları ile ilgili memnuniyetle belirlendiğini ifade etmektedir (Karabulut, 2017: 92; Sirgy, 1998: 232).

Kenny (1999) mutluluk ile büyüme üzerine bir araştırma yapmış ve büyümenin mutluluğu yoksa mutluluğun mu büyümeyi tetiklediğini araştırmıştır. Belli bir düzeydeki ekonomik refahın mutluluk için gerekli bir koşul olduğu fakat ekonomik refahın mutluluk elde etmede tek faktör olmadığı sonucuna varmıştır. Tian ve Yang (2008) yaptıkları araştırmada kritik gelir düzeyi ifadesi kullanmışlardır ve kritik gelir düzeyine kadar ki gelir artışının bireyleri mutlu ettiği fakat kritik gelirin üzerindeki artışların bireyin mutluluk düzeyinde herhangi bir artışa neden olmadığı sonucuna

varmışlardır. Stevenson ve Wolfers (2008) Easterlin Paradoksunu tekrardan ele alarak büyüme ve mutluluk arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. DiPietro (2009) 65 ülkeyi kapsayan bir regresyon analizi ile ekonomik büyüme ve mutluluk ilişkisini incelemiş olup, ekonomik gelişmişlik ile mutluluk arasındaki ilişkiyi negatif yönlü bulmuştur. Easterlin (2012) son yıllarda ekonomik düzeyde ciddi boyutta yükseliş gösteren Çin'i çalışmasında kullanarak Çin'de ekonomik düzeyde yükseliş olmasına rağmen, Çinlilerin yaşam memnuniyeti ve mutluluk düzeylerinde herhangi bir artış olmadığını tespit etmiştir.

Rojas'a ait olan Kavramsal Gönderi Teorisi'nde mutluluk sekiz farklı şekilde tanımlanmıştır. Farklı şekillerde tanımlanan mutluluk kavramları arasından gelirin en çok etkilendiği mutluluk kavramından da bahsetmek mümkündür (Rojas, 2007:6).

Tablo 2.2: Kavramsal Gönderi Teorisi'nde Mutluluk

YAKLAŞIM	YAKLAŞIMA GÖRE MUTLULUĞUN TANIMI	YAKLAŞIMI SEÇEN KİTLELER
Stoacı Yaklaşım	Her şeyi olduğu gibi kabul etmek mutluluktur.	Yaklaşım, eğitim seviyesi düşük olan bireyler tarafından kabul görür.
Erdem/Ahlak Yaklaşımı	Kendin ve başkaları için doğru şekilde davranmak mutluluktur.	Yaklaşım, yaş ve eğitim seviyesindeki yükseliş ile kabul edilir.
Eğlence Yaklaşımı	Ulaşabildiğin şeylerden keyif almak mutluluktur.	Yaklaşım, gelir seviyesinin artması ve eğitim seviyesinin düşmesi ile kabul görür.
Anı Yaşama Yaklaşımı	Yaşanılan her andan keyif almak mutluluktur.	Yaklaşım yaş ve gelir seviyesindeki azalış ile kabul görür.
Memnuniyet Yaklaşımı	Kişinin kendinden ve sahip olduğu şeylerden memnun olması mutluluktur.	Yaklaşım, eğitim seviyesi yükseldikçe kabul görür ve en çok tercih edilen yaklaşımdır.
Ütopycı Yaklaşım	Mutluluğu ulaşılamaz, sadece yaklaşılmaya çalışılabilir.	Yaklaşım, yaş ve gelir seviyesindeki artış ile kabul görür.
Huzur Yaklaşımı	Mutluluk ulaşılamayacak şeylerden vazgeçip, sakin ve huzurlu bir yaşam sürmektir.	Yaklaşım, yaş ve eğitim seviyesi düştükçe kabul görür.
Gerçekleştirme Yaklaşımı	Yetenekleri tümüyle kullanabilmek mutluluktur.	Yaklaşım, eğitim seviyesi arttıkça kabul görür.

Kaynak: Rojas, 2007: 6

Tablo 2.2’de yaklaşım, yaklaşıma göre mutluluğun tanımı ve yaklaşımı seçen kitlelere yer verilmiştir. Geliri en çok seçen yaklaşımlar; anı yaşama yaklaşımı, gerçekleştirme yaklaşımı ve eğlence yaklaşımı iken, gelirden en az etkilenen yaklaşımlar; stoacı yaklaşım, huzur yaklaşımı ve ahlak yaklaşımıdır.

2.3.1.2. İstihdam, Enflasyon-Mutluluk İlişkisi

Önemli yaşam alanlarından biri olan iş yaşamı ve mutluluk arasında güçlü ilişkiler söz konusudur. Bir iş sahibi olanların refah seviyesi işsiz olanlardan daha yüksektir. Yani iş yaşamı ile mutluluk arasında güçlü ilişkilerin olduğu bilinmektedir. Ekonomik yaşantı ile ilgili yoksunluktan dolayı işsizler en düşük mutluluk seviyesine sahip gruplar arasındadır (Yetim, 2001: 154).

İşsizlik sosyal dışlanmanın önemli sebeplerinden biridir. İş yalnızca maddi kaynak değil bununla birlikte bireylere sosyal bir ortam sağlamaktadır. Dolayısı ile işi manevi kaynak olarak görmek de mümkündür. Bireyin çalışıyor olması sosyal hareketliliğine sebep olmaktadır bu da toplumsal hayatını sürdürebilmesi için üzerine düşen rolleri yerine getirebilmesine imkan tanımaktadır. İşsizlik ise bireyde manevi gücün yoksunluğuna neden olmaktadır. İşsiz bir birey gelir elde edememesinden ötürü eğitim, sağlık, kültür vb. gibi harcamalarda zorluk yaşamaktadır. Tüm bunlar ise bireyin sosyal olarak dışlanmasına neden olur (Aktaş, 2014: 19).

İstihdam/mutluluk ilişkisini inceleyen bir çok çalışmada tek bir sonucun ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Di Tella, Macculloch ve Oswald tarafından 1975-1991 yılları arası Eurobarometer verileri kullanılarak 12 Avrupa ülkesi üzerinden yapılan analizde iş sahibi olanların yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer biçimde 1994 yılında Clark ve Oswald yaptıkları çalışmada işsizliğin mutluluğu etkileyen diğer olumsuz belirleyicilerden daha güçlü olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Veenhoven ve Dumludağ, 2015: 21). DiPietro 65 ülke üzerinden yaptığı çalışmada istihdamın mutluluk üzerinde önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Şeker, 2017: 88). Frey ve Stutzer’e göre işsizlik ve enflasyon mutluluk seviyesini negatif olarak etkilemektedir. Gelir seviyesi sabit tutulduğunda manevi stresten dolayı mutluluk seviyesi düşer. Enflasyon söz konusu olduğunda ise

bireylerin enflasyona karşı güçlü bir nefreti vardır ve bu durumdan kaçınmak için önemli bir maliyete sahip olmaya hazırlardır (Frey ve Stutzer, 1999: 3).

Clark ve arkadaşları tarafından (1996) yapılan araştırmada, bireylerin mutluluğu büyük etki yaratan olaylar dışında baz mutluluk olarak tanımlanmıştır. Çalışmada kadın ve erkeklerin işsizliğe adaptasyon seviyeleri ve onlara baz mutluluk veren diğer değişkenler incelenmiştir. Erkeklerin işsizliğe adaptasyon seviyelerini olumsuz bulmuşlardır. Yani erkekler işlerini kaybettiklerinde, işsizlik bitmeden baz mutluluğa dönüş yapamamaktadırlar. Kadınlarda ise aynı durum söz konusu değildir işsizliğe kısmen de olsa adapte olabilmektedirler (Clark ve diğerleri, 1996: 19).

Bir iş sahibi olmak bireylere ne kadar mutluluk veriyorsa, sahip oldukları iş için doyuma ulaşmakta ayrıca mutluluk seviyelerini yükseltmektedir. İş doyumunu mutluluğa etkide bulunan temel alt alanlardan biridir. Mutluluğun işte başarıyla elde edeceği düşüncesi Batı'da bir iş etiği haline gelmiştir. Bununla birlikte iş doyumuna ilişkin çeşitli kuramlar ortaya atılmıştır; (Yetim, 2001: 157).

Herzberg ve arkadaşları (1959) iki faktör kuramında doyum sağlayıcılar ve doyumsuzluğa neden olmak üzere iki faktörden bahsetmektedirler. Kuramda başarı, tanınma vb. gibi kriterler motivasyon faktörleri olarak adlandırılmakta ve motivasyon faktörlerinin olduğu ortamlarda bireyler doyuma ulaşmaktadırlar. Motivasyon faktörlerinin yokluğunda çalışanlar doyumsuz değil işe karşı nötr olacaklardır. Yine kuramda iyi ücret, hoş ve çekici iş koşulları ise hijyen faktörleri olarak adlandırılmakta ve hijyen faktörleri mevcut olduğu durumlarda ise iş doyumunu gerçekleştirir. McCormick ve Ilgen (1980) kişisel karşılaştırma kuramında bireyin kendi iç standardı ile performansı arasındaki uyuşmanın iş doyumunu algısına yol açtığını öne sürmektedir. Scott (1995) kişisel değeri, kişiler arası ilişkiyi kapsayan bir kavramsallaştırma olarak değerlendirmiştir. İş değerleri ise, rasyonellik, yararcılık, eşitçilik, bireycilik gibi olguları barındırdığı ölçüde bireylerin işlerinden haz duymalarına ve mutlu olmalarına neden olmaktadır. Salancik ve Pfeffer (1977) kişiler arası karşılaştırma kuramını ortaya atmışlardır. Kurama göre benzer konumdaki kişiler birbirlerini kıyaslamaktadırlar. Yani bireyler çevresindekilerle kendilerini kıyaslayarak doyuma ulaşmaktadırlar. Örneğin aynı yetenek düzeyinde çalışan bireylerin farklı nedenlerden dolayı farklı ücretler

alması bireylerin doyumsuzluğuna neden olacağı gibi mutsuz olmalarına da yol açmaktadırlar. Kısacası, iş doyumu bireylerin bir alt yaşam alanı olarak mutluluk seviyelerini etkilemektedir (Yetim, 2001: 157).

Enflasyon, konusunda literatürde zaman serisi ve kesit çalışmaları yapılarak ülkelerde enflasyonun mutluluk üzerine etkisi incelenmiştir. DiTella, MacCulloch ve Oswald yapmış oldukları çalışmada 12 Avrupa ülkesinde 1975-1991 yılları arasında enflasyon oranındaki artışını mutsuzluğa neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Frey ve Stutzer (2000) Almanya, İsviçre ve 11 Avrupa ülkesi üzerinde yaptıkları çalışmalarında mikro ve makroekonomik faktörleri ortaya koymaya çalışmışlar ve makroekonomik belirleyicilerden işsizlik ve enflasyonu mutluluğu etkileyen faktörler arasında bulmuşlardır (Şeker, 2017: 89).

2.3.2. Sosyo-Demografik Faktörler

Mutluluğu etkileyen sosyo-demografik faktörler cinsiyet, yaş, eğitim, evlilik ve kişilik faktörleri olarak sırasıyla ele alınacaktır. Yapılan çalışmalarda sosyo-demografik faktörler ile mutluluk arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar kadar, anlamlı bir ilişki bulamayan çalışmalarda mevcuttur.

a) Cinsiyet

Wilson mutlu insan profiliyle ilgili ilk tespiti yapmış olup, cinsiyetin mutluluk üzerinde etkili olmadığını her iki cinsinde mutlu olabileceğini savunmuştur. Diener tarafından 31 ülke üzerinden 49 farklı üniversitenin 17-25 yaş grubu öğrenciler ile yapılan çalışmada mutluluk seviyesinin anlamlı düzeyde cinsiyet arası farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte mutluluk seviyesinin cinsiyetin anlamlı ve olumlu etkisini bulan çalışmalarda mevcuttur. Örneğin Wood (1989) kadınların erkeklere göre daha mutlu olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Kangal, 2013: 220).

b) Yaş

1997 yılında yaş faktörünün değerlendiren Wilson mutlu insanı genç insan olarak tanımlamıştır. Ancak çalışmalar ile bu iddia çürütülmüş ve yaş faktörünün mutluluk seviyesi üzerine etkisinde kesin bir sonuca ulaşılamamıştır. Bazı araştırmacılara göre yaşlı insanlar genç insanlardan mutsuzken, bazı araştırmacılar yaşlıların gençlerden daha mutlu olduğunu savunmakta ve bunu yaşlı insanların bir çok şeyi başarıp düzenli gelire sahip olmalarına bağlamaktadır. Veenhoven yaşlı ve genç bireylerin mutluluklarının birbirlerine yakın olduğunu ortaya koyarken, Argyle, yaşlıların gençlere göre daha mutlu olduğunu savunmuş ve bunun açıklamasını yaşlıların beklentilerinin azalmasına ve dini inançlarının kuvvetli olmasına bağlamıştır. Oswald'a göre ise, yaşlı insanlar mutludur ve mutlu olmalarının en büyük nedeni emekli olabilecektir. Farklı bir araştırmada yaş ve mutluluk arasındaki ilişki U-şeklinde. Yani gençken en yüksek, 30 ya da 40'lı yaşlarda en düşük ve sonra tekrar yükselen bir ilişki söz konusudur. Bunu ispatlayacak şekilde Eurobarometer'in 30 yıllık verileri sağlık verileri dahil edilmeden analiz edildiğinde yaş ile mutluluk arasında U biçiminde bir ilişki tespit edilmiştir (Gül, 2017: 46; Kangal, 2013: 221).

c) Eğitim

Bireylerin eğitimde geçirdikleri süre ve mutluluk seviyelerini ele alan bir çok çalışma mevcuttur. Campell, 1957-1978 yılları arasındaki verileri kullanarak eğitim ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi ölçmeye çalışmış ve eğitimin mutluluk üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte eğitimin mutluluk üzerindeki etkisi çokta güçlü değildir. Eğitim ve mutluluk üzerinde bulunan anlamlı etkiyi gelir ve statü ile bir arada kullanılması olarak açıklamak mümkündür. Gelir, statü gibi değişkenler kullanılmadığında eğitimin mutluluk üzerine bir etkisinin olmadığı ortaya konulmuştur (Kangal, 2013: 221). Ayrıca yapılan araştırmalarda eğitim seviyesinin mutluluk üzerine etkisi cinsiyetler arasında farklılıklar göstermektedir. Kadınlarda eğitim düzeyi arttıkça kendilerini gerçekleştirme ve bağımsız bir yaşam sürmelerinde artış olmaktadır. Bu da kadınlarda eğitim değişkeninin mutluluk üzerindeki etkisinin erkeklerden daha fazla olduğunu göstermektedir (Yetim, 2001: 163).

d) Evlilik

Evliliğin mutluluk üzerindeki etkisinden ilk kez Wilson bahsetmiştir. Haring-Hidore vd. yaptıkları çalışmada mutluluk ile medeni durum arasında 0,14 korelasyon bulmuşlardır. Geniş örneklem büyüklükleri ile yapılan çalışmalarda her iki cinsten evli insanların hiç evlenmemiş, dul veya ayrı yaşayan insanlardan daha fazla mutluluk bildirdiği ortak bir bulgudur (Kangal, 2013: 222). Bununla birlikte Peiro çalışmasında evli olmak ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin gelişmiş ülkelerde daha güçlü olduğuna dikkat çekmektedir. Bunun nedenini ise ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde bireyselleşmenin daha fazla olmasına yani evlilik yolu ile bireylerin bir gruba dahil olmasının onlara mutluluk getirmesine bağlamaktadır. Cinsiyetler arasında ise evliliğin kadınlar üzerinde olumlu etkisi erkeklerden daha fazladır.

e) Sağlık

Mutluluğu etkileyen en önemli faktörlerden biride sağlıktır. Psikolojik sağlık ve fiziksel sağlık kıyaslandığında fiziksel sağlık ve mutluluk arasında daha çok ilişki bulunmaktadır. Bununla birlikte bazı çalışmalarda kişiler rahatsız oldukları durumlara adaptasyon sağlayarak mutlu olabilmektedir. Örneklendirilecek olunursa kronik rahatsızlığı olan kişilerin mutluluk seviyeleri daha yüksek çıkmaktadır. Bunun en büyük nedeni ise bireylerin kendilerini daha hasta diğer kişilerle kıyaslayarak rahatlamalarıdır (Gül, 2017: 49).

f) İnanç

Mutluluğu etkileyen diğer bir değişken inanç faktörüdür. Bir çok çalışma inancın mutluluk üzerinde pozitif etki yarattığını göstermektedir. Genel olarak dini inanca sahip olan kişilerin dini inanca sahip olmayan kişilerden daha mutlu oldukları düşünülmektedir. Lewis ve Cruise yaptıkları çalışmada dini inanç ile mutluluk arasında aynı yönlü ilişki olduğunu saptamışlardır (Gül, 2017: 48). Dünya Değerler Araştırması bulgularına göre inançlı olmanın yaşam memnuniyeti üzerine pozitif etkisi vardır. İnanç ve mutluluk ilişkisini Şekil 2.7'deki gibi ifade etmek mümkündür; (Demir, 2013: 2017).

Şekil 2.7: İnanç ve Mutluluk İlişkisi

Kaynak: Demir,2013:217

İnanç; sade yaşantı, illegal ekonomik faaliyetlerden uzak durma, daha az mal bileşimi ile daha fazla mutlu olma, beden ve ruh sağlığını koruma ve yardımlaşma ve bu yolla sosyal güvenlik harcamalarını düşürmeye olan katkısı ile yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif etkiye sahiptir (Demir, 2013: 217).

2.3.3. Kurumsal Faktörler

Yapılan çalışmalarda bireylerin mutlulukları üzerinde etkili olan faktörlerin sadece nesnel olmadığı bununla birlikte neo-klasik iktisadın ihmal ettiği sosyo-demografik faktörlerin yanı sıra kurumsal faktörlerinde bireylerin mutlulukları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yabancı literatürde yer alan bir çok çalışmada kurumsal kalite, demokrasinin varlığı, özgürlük, hukukun üstünlüğü, hükümet istikrarı gibi faktörlerin toplumsal mutluluk açısından ekonomik büyümeden daha önemli olduğu ortaya çıkmaktadır (Şeker, 2017: 102; Gül, 2017: 17). Frey ve Stutzer (2002) İsviçre’de 6000 kişi üzerinden yaptıkları araştırmada mutluluğu etkileyen ana faktörlerden biri olarak kurumsal koşullar üzerinde durmuşlar ve demokrasi/kamu kurumlarının kalitesi gibi unsurların bireylerinin mutlulukları üzerinde çok fazla etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. (Frey ve Stutzer, 2002: 21). Tablo 3.3’de mutluluk,

yaşam memnuniyeti ve sosyo-demografik, ekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer verilmiştir.

Tablo 2.3: Mutluluk/Yaşam Memnuniyeti ve Ekonomik/Sosyo-Demografik Faktörler Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Çalışmalar

Yazar	Yöntem	Sonuç ve Açıklamalar
Gerdtham ve Johannesson (1997)	Sıralı Probit	İsviçre’de Mutluluk, sağlık ve sosyo-ekonomik faktörler arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sonuç olarak; yaş ile mutluluk arasında U biçiminde bir ilişki, gelir, eğitim düzeyi, sağlık arasında pozitif bir ilişki söz konusu iken, bekarlık, işsizlik, erkek olmak ile mutluluk arasında negatif bir ilişki vardır.
Blanchflower ve Oswald (2002)	Sıralı Logit	Çalışmada Amerika için 1972-1998 yılları arası Genel Sosyal Anketin verileri kullanılmıştır. Daha yüksek gelir ile daha yüksek mutluluk ilişkili bulunmuş. Yaş ve mutluluk arasında U biçiminde bir ilişki tespit edilmiş ve mutluluk düzeyi en yüksek evli insanlar, yüksek eğitilmiş olanlarda bulunmuştur. Bununla birlikte mutluluk düzeyi işsizler arasında en düşüktür.
Haller ve Hadler (2006)	Çok düzeyli regresyon analizi	Çalışmada 41 ülke için World Value Survey 1995-1997 yılları arası verileri kullanılmıştır. Mikro faktörler mutluluk için önemliyken, gelir dağılımı, refah devleti, siyasi özgürlük gibi makro faktörlerinde önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gençlerin yaşlılardan kadınların erkeklerden daha mutlu olduğu sonucuna ulaşılmış olup, sağlığın insanların daha iyi kararlar verebilmesi ve daha mutlu olabilmeleri için önemli bir değişken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte öznel ekonomik durumun öznel iyi oluşla yüksek derece bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca eğitimin yaşam memnuniyeti üzerine bir etkisi olmadığıdır.
Kahyaoğlu (2008)	Sıralı Probit	Çalışmada TÜİK yaşam memnuniyeti 2004 yılının verilerinden yararlanılmışlardır. Çalışmada; erkeklerin kadınlardan daha mutsuz olduğu, gelirin mutluluğu arttırdığı ve yaş ile mutluluk arasında U biçiminde bir ilişki olduğu bununla birlikte en mutsuz yaş aralığının 46-55 yaş aralığı olduğu tespit edilmiştir. Kamuda çalışma ile yaşam memnuniyeti arasında negatif bir ilişki söz konusu iken, özel sektörde çalışma ile mutluluk arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 2.3' ün Devamıdır

Yazar	Yöntem	Sonuç ve Açıklamalar
Dumludağ (2011)	Sıralı Logit	Çalışmada Hollanda'da yaşayan Türk ve Faslı ailelerin yaşam memnuniyetleri araştırılmıştır. 207 kişi ile yüz yüze görüşülmüş olup; Türk erkeklerinin yaşamlarından daha memnun iken, kadınlar daha fazla mutlu, Faslılarda ise kadınlar hem memnun hem de mutludur. Türklerde en mutlu kişiler en yüksek gelire sahip olanlardır fakat yaşam memnuniyeti en yüksek olanlar 1000-2000 Euro arasında gelirleri olanlardır. Faslılarda ise tam tersi yaşamdan memnun olanlar en yüksek gelir grubundakiler iken, en mutlu olanlar 2000-300 Euro arasında olanlardır.
Agraval ve diğerleri (2011)	Regresyon Analizi	Kırsal Hindistan'da sosyo-demografik faktörler ve öznel iyi oluş arasındaki ilişki ele alınmış olup, 1099 kişi ile anket yapılmıştır. Yaş aralığı 20-81 arasındır. Fakat katılımcıların yarısından fazlası 20-35 yaş aralığındadır. Sonuç olarak Yaş ile yaşam memnuniyeti arasında negatif ilişki, medeni durum ile yaşam memnuniyeti arasında negatif ilişki, gelir ile yaşam memnuniyeti arasında negatif bir ilişki, iş durumu hem erkek hem de kadınlarda negatif, din ve yaşam memnuniyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.
Çevik ve Korkmaz (2014)	Sıralı Probit	Çalışmada 2011 yılı TÜİK yaşam memnuniyeti verilerini kullanarak, yaşam ve iş doyumunu araştırmışlardır. Sonuç olarak ise eğitim düzeyinin artması yaşam doyumunu üzerinde herhangi bir etkiye sahip değildir fakat iş doyumunu üzerinde etkilidir. Evli iş doyumunu arttırdığı gibi yaşam doyumunu da artırır
Servet (2017)	Sıralı Logit	2004-2014 yılları arası TÜİK yaşam memnuniyeti verileri kullanılmıştır. Sonuç olarak, bireylerin gelirlerinin artması, sağlıklı durumların iyi olması, refah düzeylerinin artması sonucu mutluluk düzeyleri de artmaktadır. Erkekler kadınlara göre daha mutludurlar ve yaş ile mutluluk düzeyi arasında doğru yönlü bir ilişki söz konusudur. Bununla birlikte evli bireylerin daha mutsuz oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
Gül (2017)	Yatay Kesit İçin OLS Yöntemi ve Sıralı Logit Probit	Çalışmada İstanbul ilinde yaşayan 1006 göçmen ile görüşülmüştür. Kadınların erkeklere göre daha mutlu olduğu, yaş ile mutluluk arasında ters U şekilli bir ilişkinin söz konusu olduğu, evli insanların daha mutlu oldukları, ilköğretim mezunları ve lisansüstü eğitim seviyesine sahip bireylerin daha mutlu olduğu, dini inancın öneminin artması bireylerin yaşam memnuniyetlerinin artmasına neden olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

2.4. MUTLULUĞUN MODELLENMESİ VE MUTLULUK EKONOMİSİNDE ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ

Fayda kavramının yerini mutluluk kavramının alması bununla birlikte iktisat ve psikolojinin tekrardan bir arada kullanılmaya başlanması ile iktisat yazınında da mutluluk kavramı ölçülmeye başlanmıştır.

İktisat biliminde objektif ve sübjektif olmak üzere iki yöntem türü mevcuttur. 19. yüzyıldan bu yana objektif ölçüm yöntemi olarak kullanılan iktisadi yöntemler GSYH, Sürdürülebilir Ekonomik Refah Endeksi olup, sübjektif ölçüm yöntemi anketlerle yapılmaktadır. Sübjektif ölçümün bireylerin mutluluk seviyesini doğru yansıtmayacağı her ne kadar düşünülmüş olsa da, bugün ki vakıf olan düşünce bireylerin mutlulukları hakkında fikir sahibi olduklarıdır (Aysan ve Dumludağ, 2014: 340). Bu nedenle iktisat biliminde sübjektif ölçüm yöntemi kullanılarak mutluluk seviyesi ölçülebilmektedir.

Bununla birlikte, bireylerin mutlulukları üzerinde etkili olduğu düşünülen ekonomik ve sosyo-demografik faktörler modellere eklenerek değişkenlerin mutluluk üzerindeki etkisi incelenmektedir; (Gül, 2017: 28).

Öznel iyi oluş modeli:

$$W_{it} = \alpha + \beta X_{it} + \epsilon_{it}$$

W_{it} = t zamanında birey için bildirilen iyi oluşu;

X_{it} = t zamanında (i bireyi için) sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik değişkenleri içeren bir vektör;

ϵ_{it} = Gözlenemeyen özellikler ve ölçüm hatalarını içeren hata terimini ifade eder.

Aşağıda mutluluk araştırmalarından kullanılan ölçüm tekniklerine yer verilmiştir;

2.4.1. Oxford Mutluluk Ölçeği

Ölçek, Oxford Üniversitesi Deneysel Psikoloji Bölümü tarafından 1980’li yıllarda bireysel mutluluk ölçümü yapmak amacıyla tasarlanmış olup, 4’lü likert tipinde ve 29 maddeden (0-3) oluşmaktadır. Mutluluk üç temel bileşenden oluşur. Bunlar; olumlu duygulanım, yaşam doyumu düzeyi ve olumsuz duyguların azlığıdır (Gül, 2017: 29).

Oxford Üniversitesi tarafından tasarlanan ölçek Hills ve Argyle (2002) tarafından revize edilmiş ve 8 maddeden oluşan bir ölçek formuna dönüştürülmüştür. Ölçeğin Türkiye’de geçerlik ve güvenirliği Doğan ve Çötök tarafından yapılmıştır. Ölçeğin özgün şekli altı basamaklı likert tipi olup, 1- hiç katılmıyorum, 6-tamamen katılıyorum şeklindedir. Ölçeğin puan aralığı 5-35 arasında değişmekte ve yüksek puanlar mutluluk düzeyinin yükseldiğine işaret etmektedir (Akbulut Sönmez, 2016: 29).

2.4.2. Cantril Merdiveni

Mutluluğu ölçmek için kullanılan bir diğer ölçüm yöntemi Hadley Cantril tarafından geliştirilmiş olan Cantril Merdiveni’dir. Bu ölçümde bireylere; “ 0’dan 10’a kadar yükselen bir merdiven hayal ediniz. Yaşamınızı merdivenin hangi basamağında görüyorsunuz/hangi basamakta olduğunuzu hissediyorsunuz?” sorusu sorulur (Aktaş, 2014: 32). Orta puanın üzerinde yer alanlar yaşamlarından memnun olarak değerlendirirken, orta puan değerinin altında olanlar yaşamından memnun olmayanlar olarak değerlendirilmektedir (Gül, 2017: 30).

2.4.3. Dünya Değerler Araştırması (WVS)

Günümüzde karşılaştırmalı kamuoyu araştırması denince akla ilk gelen Ronald Inglehart’ın kurucusu olduğu Dünya Değerler Araştırması’dır. Dünya Değerler Araştırması İsveç Stockholm’da WVS derneği ve sekreteryası ile uluslararası bilim insanları tarafından değişen değerlerin sosyal ve politik yaşam üzerindeki etkisini incelemek amacıyla oluşturulan küresel bir sosyal bilimciler ağıdır. Anket, ilk olarak 1981 yılında 22 ülke ile başlamış olup, 1990 yılında 41 ülke, son aşamasında ise 60 ulus

devlet ile yoluna devam etmiştir. Şuan dünya nüfusunun yaklaşık %90'ını barındıran ve neredeyse 100 ülkede yürütülen ulusal düzeyde temsili anketlerden oluşmakta ve ortak bir anket formu kullanılmaktadır. Yaşamın anlamı ve amacı, aile hayatı ve mutluluk konusunda çalışmalar yapılmaktadır. 18 yaş ve üzeri bireylerle yüz yüze yapılan görüşmelerde bireylere yöneltilen "Bugünlerde genel olarak mutlu musunuz?" şeklindeki soruya 4 ölçekli "çok mutluyum", "biraz mutluyum", "pek mutlu değilim" ve "hiç mutlu değilim" şeklinde cevap vermeleri istenilmektedir. Bununla birlikte yaşam memnuniyetini ölçmek için sorulan bir diğer soru "Bütün her şey göz önüne alındığında hayatınızdan genel olarak ne kadar memnunsunuz?" sorusudur. Bu soruda "hiç memnun değilim" ve "çok memnunum" çizelgesinde 10 ölçekli bir soruyu yanıtlamaları istenmektedir. Dünya Değerler Araştırması anketi İngilizce, İspanyolca, Arapça ve Rusça dillerinde mevcuttur. Ayrıca anket verileri birçok ekonomist, sosyolog, antropolog tarafından ekonomik kalkınma, demokratikleşme, toplumsal cinsiyet eşitliği, sosyal sermaye ve öznel iyi oluş gibi konuları analiz etmek için kullanılmaktadır (www.worldvaluessurvey.org).

2.4.4. Yaşam Doyumu Ölçeği

Yaşam doyumu ölçeği Diener ve arkadaşları tarafından evrensel yaşam memnuniyetini ölçmek amacıyla oluşturulmuştur. Beş maddelik olup 7'li Likert tipi bir cevaplama anahtarına sahiptir. Puanlar 5-35 arasında değişmektedir.

Ankette; "Pek çok yönden hayatım ideale yakın", "Yaşam koşullarım mükemmel", "Yaşamımdan memnunum", "Şimdiye kadar hayatta istediğim önemli şeyleri elde ettim, "Yaşamımı yeniden yaşayabilsem, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim." maddelerine bireylerden "kesinlikle katılıyorum 1" ve "kesinlikle katılmıyorum 7" olacak şekilde puanlandırma yapması istenilmektedir (Gökdemir Dumludağ, 2011: 16).

2.4.5. Eurobarometre Araştırması

1963 yıllarına kadar karşılaştırmalı kamuoyu araştırmalarının sayısı parmakla sayılacak kadar az iken, Almond ve Verba'nın The Civic Culture (1963) adlı çalışması

kamuoyu araştırmalarının artış göstermesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1970’li yıllarda çok sayıda ülkeyi kapsayan kamuoyu araştırmaları yapılmaya başlanmıştır. Bunlardan ilki 1962 yılında ilk defa 5 ülkede 1970 yılında 7 ülkenin katılımıyla gerçekleşen Avrupa Birliği (Avrupa Ekonomi Topluluğu) tarafından yapılan Eurobarometre araştırmalarıdır. 1974 yılından sonra Ronald Inglehart’ın katılımıyla düzenli olarak yürütölmeye başlayan araştırmalar, Avrupa Birliği’nin de desteği ile 27 ülkede düzenli olarak yapılmaktadır (Kondur, 2013: 49).

2.4.6. Butan Krallığı “Gayri Safi Milli Mutluluk”

Butan Krallığı, Doğu Himalayalar’da yer almaktadır. 1972 yılında Jigme Singye Wangchuck kalkınma hedeflerinde Gayri Safi Milli Mutluluk kavramını önermesi ile birlikte mutluluğun ekonomik kalkınmada büyük rolü olduğunu düşünölmeye başlanmış olup, Gayrısafi Yurtiçi Hasıla yerine Gayrısafi Milli Mutluluk (GNH) ifadesini kullanılmaya başlanmıştır. GNH kavramı maneviyata dayalı olup Budist değerler üzerinden değerlendirilmektedir. GNH diğer kalkınma modellerinden farklı olarak çevresel değerler göz önüne alınmaktadır. Gayri Safi Milli Mutluluk toplum ve aile ilişkilerini kapsayan toplumsal canlılık ile ilgilenmiş olup, kavram mutluluk ekonomisi literatüründe kendine önemli bir yer edinmiştir (Cingi, 2011: 134). Krallık “*Neye değer verir ve ölçersen, onu geliştirirsin*” ilkesini kullanarak ülke olarak değerlerini belirlemişlerdir (şeker, 2017: 120). Butan Krallığı tarafından Gayrısafi Milli Mutluluk kavramını ölçen sürdürölebilir kalkınma, evre koruma, kültürel değerlerin korunması ve iyi yönetim olmak üzere dört madde vardır. (<http://duhangevren.blogspot.com/2014/02/gayri-safi-milli-mutluluk.html>).

Gayri Safi Milli Mutluluk endeksi, Alkire-Foster metodu kullanılarak dokuz alanda 33 göstergenin analizinden oluşan bir endekstir. Amaç ise Gayri Safi Milli Mutluluğun politik teşviklerle geliştirilmesidir. Yapılan alışmalar sonucunda 2005 yılında ilk GNH anketi sonuçlanmış olup, 2007 yılında GNH anketi 72 gösterge, dokuz alan ve 290 sorudan oluşmaktadır. Tablo 3.4’de Gayri Safi Milli Mutluluk Endeksi göstergelerine yer verilmiştir; (Vatansever Deviren ve Yıldız, 2017: 243; Braun, 2009: 14)

Tablo 2.4: Gayri Safi Milli Mutluluk Endeksi Göstergeleri

ALAN	GÖSTERGELER	AĞIRLIK	ALAN	GÖSTERGELER	AĞIRLIK
Psikolojik İyilik Hali	Yaşam Memnuniyeti	%33	Zaman Kullanımı	Çalışma	%50
	Pozitif Duygular	%17		Uyku	%50
	Negatif Duygular	%17			
	Maneviyat	%33			
Sağlık	Sağlığa İlişkin Bildirim	%10	İyi Yönetişim	Politik Katılım	%40
	Sağlıklı günler	%30		Hizmetler	%40
	Engelli Olma Durumu	%30		Hükümetin Performansı	%10
				Temel Haklar	%10
Eğitim	Okuryazarlık	%30	Toplumsal Katılım	Bağış (Zaman ve Para)	%30
	Okullaşma	%30		Güvenlik	%30
	Bilgi	%20		Toplum İlişkileri	%20
	Değer	%20		Aile	%20
Kültürel Çeşitlilik ve Esneklik	Güzel Sanat ve El Sanatları	%30	Ekolojik Çeşitlilik ve Esneklik	Vahşi Yaşama Verilen Zarar	%40
	Kültürel Katılım	%30		Kentsel Sorunlar	%40
	Ana Dilde Konuşma	%20		Çevresel Sorumluluk	%10
	Görgü Kuralları	%20		Ekolojik Sorunlar	%10
			Yaşam Standardı	Kişi Başına Gelir	%33
				Varlıklar	%33
				Konut (Barınma)	%33

Kaynak: (Vatansever Deviren ve Yıldız, 2017: 243).

Bununla birlikte, 2006 yılında Tayland'da Başkan Surayud Chulanont benzer bir uygulama geliştirmiş ve Tayland halkına daha zengin değil, daha mutlu olacaksınız sözü vermiştir. Tayland GSYİH yanında aylık GNH verilerini de yayımlamaktadır (Cingi, 2011: 134).

2.4.7. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Yaşam Memnuniyeti Araştırmaları

Türkiye İstatistik Kurumu Yaşam Memnuniyeti Araştırması ilk kez 2003 yılında Bütçe Anketi'ne bir modül olarak eklenmiştir. 2004 yılından sonra ise bağımsız olarak yapılmaya devam edilmiştir. 2013 yılında ilk kez Türkiye'de il düzeyinde yapılmış olup, araştırmanın amacı bireylerin genel mutluluk seviyelerini ve algılarını, yaşam alanlarındaki memnuniyetlerini, kamu hizmetindeki memnuniyetlerini ölçerek yıldan

yıla nasıl değişim gösterdiğini tespit etmektir. Araştırmada Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde hanelerde yaşayan 18+ üzeri Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve yabancı uyruklu vatandaşları kapsamaktadır. TUIK yaşam memnuniyetini araştırırken mutluluğu acı, keder ve ıstırabın yokluğu ve bunların yerine sevinç, neşe ve tatmin duygularının varlığıyla karakterize edilen durum; hayattan genel olarak memnun olma hali olarak tanımlamaktadır. TUIK yaşam memnuniyeti araştırmasında bireylere “Yaşamınızı bir bütün olarak düşündüğünüzde ne kadar mutlusunuz?” sorusu ile cevap olarak çok mutlu, mutlu, orta, mutsuz ve çok mutsuz olmak üzere 5 ölçekli seçenekler sunmaktadır (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18507>).

BÖLÜM 3

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE MUTLULUK EKONOMİSİ

3.1. DÜNYADA MUTLULUK ARAŞTIRMALARI

Mutluluk kavramı akademik olarak çok fazla kullanılan bir kavram olmasına rağmen, ilk olarak 1974 yılında Sosyal Göstergeler Araştırması (Social Indicators Research) dergisiyle gündeme gelmiştir. Mutluluk kavramının kullanımı akademik anlamda 2000’li yıllardan sonra artış göstermiştir. Önceleri sağlık ve psikoloji alanında yaygın olarak kullanılan mutluluk kavramı daha sonra kendisine Tablo 4.1’de görüldüğü gibi çok disiplinli çalışmalarda yer bulmuştur (Şeker, 2017: 29)

Tablo 3.1: Akademik Yayın Dizininde Mutluluk Araştırmaları

Yayın Başlangıç Yılı	Dergi Adı	Bilim Alanı
1974	Social Indicators Research	Sosyal Bilimler
1997	Quality of Life Research	Sağlık
2000	Journal of Happiness Studies	Çok Disiplinli Alan
2002	Health and Quality of Life Outcomes	Sağlık
2003	Journal of Positive Psychology	Psikoloji
2010	Applied Research in Quality of Life	Sosyal Bilimler
2011	British Journal of Wellbeing	Sağlık
2011	Psychology of Wellbeing	Psikoloji
2012	International Journal of Happiness and Development	Çok disiplinli
2012	Journal of Happiness and Wellbeing	Çok disiplinli
2015	International Journal of Applied Positive Psychology	Psikoloji

Kaynak: Şeker, 2017:30

Adrian White 2007 yılında yaptığı araştırma ile subjektif mutluluk düzeyine ilişkin küresel düzeyde ilk mutluluk haritasını çıkarmıştır (Şeker, 2017: 46). Haritaya göre sırasıyla, Danimarka, İsviçre, Avusturya, İzlanda Bahamalar ve Finlandiya en mutlu ülkeler arasında yer alırken; Ukrayna, Moldova, Kongo, Zimbabve ve Burundi en mutsuz ülkeler arasında yer almaktadır (White, 2007: 18).

Dünyada mutluluk araştırmalarının yaygınlaşması ile birlikte; mutluluk, yaşam memnuniyeti, memnuniyet ölçümlerine yönelik araştırmalar belli periyotlarla yapılan araştırmalarda artış göstermeye başlamıştır. Bunlar; Amerika Birleşik Devletleri’nde John Helliwell, Richard Layard ve Jeffrey Sachs öncülüğünde hazırlanan dünya

Mutluluk Raporu (World Happiness Report), İngiltere’de Yeni İktisat Vakfı tarafından hazırlanan Mutlu Gezegen Endeksi (Happy Planet Index), Hollanda’da Ruut Veenhoven öncülüğünde hazırlanan Dünya Mutluluk Veritabanı (World Database of Happiness) ve ilk olarak 1981 yılında mutluluk üzerine sorular sorarak az ülke ile başlayarak günümüze kadar daha fazla ülkeyi kapsayan Dünya Değerler Araştırması’dır

3.1.1. Dünya Mutluluk Raporu

Kolombiya Üniversitesi Dünya Enstitüsü tarafından 2012 yılından beri belirli aralıklarla Dünya Mutluluk Raporu yayımlanmaktadır. 2012, 2013, 2015, 2016 ve en son olarak 2018 yılında yayınlanan raporda mutluluk temasına yer verilmektedir. Raporda ülkeler mutluluklarına göre sıralanmakta ve bu sıralanma oluşturulurken, ekonomik göstergeler, siyasi özgürlükler, güçlü toplumsal ilişkiler, yolsuzluk karşıtı önlemler, sağlık, güvenlik, iş güvenliği ve aile ilişkileri gibi faktörler göz önüne alınmaktadır. Araştırma yapılırken bağımsız değişken olarak; kişi başına düşen gelir, doğumda sağlıklı yaşam beklentisi, sosyal destek, özgürlük, cömertlik, yolsuzluk algısı, pozitif etkiler, negatif etkiler gibi faktörler belirlenmiştir.

Dünya Mutluluk Raporu’nda bağımsız değişken olarak kullanılan toplamda 8 değişken vardır; Bunlar;

Kişi Başına Düşen Gelir: Dünya Gelişme Göstergeleri’nde kullanılan satın alma gücü paritesine göre belirlenen kişi başına düşen gelir kullanılmakta ve endekse logaritmik değerler dahil edilmektedir.

Doğumda Sağlıklı Yaşam Beklentisi: Dünya Sağlık Organizasyonu ve Dünya Gelişme Göstergeleri verilerine dayanılarak hazırlanır.

Sosyal Destek: Gallup Dünya Anketinde yer alan “*Eğer bir sorun yaşıyorsanız ya da başınız belada olduğunda size yardım edebilecek arkadaş, dost veya akrabalara sahip misiniz?*” sorusuna verilen yanıtlar kullanılmaktadır.

Özgürlük: Gallup Dünya Anketinde kullanılan “*Yaşamınızda yapmak istediklerinize ve seçimlerinize dair özgürlüğünüzden memnun musunuz*” sorusuna verilen yanıtlar derlenmektedir.

Cömertlik: Gallup Dünya Anketinde “*Son 1 ay içerisinde bir hayır kurumuna bağışta bulundunuz mu?*” sorusuna verilen yanıtlar

Yolsuzluk Algısı: Gallup Dünya Anketinde “Devlette ve özel sektörün genelinde yolsuzlukların yaygın olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusunun yanıtları düzenlenmiştir.

Pozitif Etkiler: Gallup Dünya Anketinde bir gün öncesi yaşanan mutluluk, kahkaha eğlenme vb. gibi pozitif durumların yaşanıp yaşanmadığına dair sorulan soruların cevapları derlenmiştir.

Negatif Etkiler: Gallup Dünya Anketinde bir gün öncesinde yaşanan üzüntü, kızgınlık, endişeli olma hali gibi negatif durumların yaşanıp yaşanmadığına dair sorulan soruların cevapları kullanılmıştır.

Dünya Mutluluk Raporu sonuçlarına göre; endeks skoru sıralamasında son veri olan 2016-2018 yılları verileri baz alınmıştır. Raporu oluşturan ülke sayısı 156’dır.

Dünya Mutluluk Raporu’nun ilk yapıldığı yıllar olan 2010-2012 yılları sonuçlarına göre; sırasıyla Dünya’nın en mutlu 5 ülkesi; Danimarka, Norveç, İsviçre, Hollanda, İsveç’dir. Dünya’nın en mutsuz 5 ülkesi ise; Ruanda, Burundi, Umman, Benin, Togo’dur. Türkiye’nin sıralamadaki yerine bakıldığında 77. sırada olduğu görülmektedir.

2012-2014 yılları Rapor sonuçlarına göre ülke sayısı 158’e çıkmış olup, ilk 5’de yer alan ülkeler; İsviçre, İzlanda, Danimarka, Norveç, Kanada’dır. 2010-2012 ve 2012-2014 yılları arasında mutlu olan ülkeler sıralamasında değişiklik olduğu görülmektedir. 2010-2012 yılında listede galibiyetini ilan eden Danimarka 2012-2014 yıllarında 3. sıraya gerilemiştir. Bununla birlikte 3. sırada yer alan İsviçre en mutlu ülke olarak belirlenmiş olup, 2010-2012 yıllarında 9. sırada yer alan İzlanda’da 2. sıraya gelmiştir. İlk 10 içerisinde yer alamayan Yeni Zelanda Avusturya’nın sıralamasına geçmiş ve 9. sırada yer almaktadır. Dünya’nın en mutsuz 5 ülkesi kategorisinde ise; Ruanda, Benin, Suriye, Burundi ve Togo yer almaktadır. En mutsuz ülkeler arasında kayda değer bir değişiklik olmadığı görülmekte olup, Suriye’nin 148. sıradan 156. sıraya gerilediği ve Umman’ın 154. sıradan 148. sıraya ilerlediği göze çarpmaktadır. Türkiye’nin ise 77. sıradan 76. sıraya ilerlediği görülmektedir.

2013-2015 yılları Dünya Mutluluk Raporu sonuçlarında sırasıyla Danimarka, İsviçre, İzlanda, Norveç, Finlandiya en mutlu ülkeler arasında yer almaktadır. Bir önceki endeks sonucunda gerileme gösteren Danimarka 2013-2015 yılı sonuçlarına göre tekrardan en mutlu ülke kategorisine yükselmiştir. En mutsuz ülkeler ise; Benin, Afganistan, Togo, Suriye, Burundi'dir. Türkiye ise 78. sırada yer almaktadır.

2015-2017 yılları Rapor sonuçlarında ilk 5'de yer alan ülkeler; Finlandiya, Norveç, Danimarka, İzlanda, İsviçre'dir. Finlandiya'nın diğer yıllarla kıyaslandığında en mutlu ülke kategorisine yükseldiği görülmektedir. Norveç en mutlu 2., Danimarka ise en mutlu 3. ülke olarak sıralamada yerlerini almışlardır. İzlanda ve İsviçre ise sıralamada gerileme göstermişlerdir. En mutsuz ülkeler ise; Yemen, Tanzanya Güney Sudan Orta Afrika, Burundi'dir. Türkiye ise 4 sıra yükselerek 74. sırada yerine almıştır.

En son yapılan Dünya Mutluluk Raporu Sonuçları'nda (2016-2018) ise en mutlu ülkelerden ilk 5 ülke kategorisinde bulunan ülkeler; Finlandiya, Danimarka, Norveç ve İzlanda ve Hollanda'dır. Diğer yıllardan farklı olarak ilk 5 ülke arasında Hollanda görülmektedir. En mutsuz ülkeler sıralamasında çokta fazla bir değişiklik görülmemekte olup, sırasıyla Ruanda, Tanzanya, Afganistan, Orta Afrika, Güney Sudan'ı görmek mümkündür. Türkiye ise gerileme göstermiş ve 80. en mutlu ülke olarak yerine almıştır. Raporda tüm dönemler bir arada ele alındığında genel olarak İskandinav ülkelerinin sıralamada en üstlerde yer aldığı, az gelişmiş ve gelişmemiş ülkelerin ise mutsuz ülkeler olduğu görülmektedir (Helliwell, Layard ve Sachs, 2012; 2013; 2015; 2016; 2018).

3.1.2. Mutlu Gezegen Endeksi (HPI)

Mutlu Gezegen Endeksi, Yeni İktisat Vakfı (New Economics Foundation) tarafından oluşturulmuş bir endeks olup; ilk olarak 2006 yılında insan refahı ve çevresel etkinin sonuçlarını açıklayan bir endekstir. Endeks daha düşük ekolojik ayak izleri olan ülkeler daha yüksek puanlar vererek ölçülür. 2006 yılından sonra 2009, 2012 ve 2016 yıllarında ölçüm yapılmıştır. Mutlu Gezegen Endeksi, farklı ülkelerin sakinlerinin uzun ve mutlu hayatlar sürmek için çevresel kaynakları ne kadar verimli kullandıklarını göstermek için dört unsuru birleştirir.

HPI sürdürülebilir refah ölçüsüdür. Farklı ülkelerin sakinlerinin uzun ve yüksek refah yaşamları elde etmek için doğal kaynakları ne kadar verimli kullandıklarını karşılaştırır. Denklem, yaklaşık olarak HPI puanlarının nasıl hesaplandığını göstermektedir.

$$\text{Mutlu Gezegen Endeksi} \approx \frac{(\text{Yaşam Beklentisi} * \text{İyi Olma Hali Deneyimleri}) * \text{Çıktıların Eşitsizliği}}{\text{Ekolojik Ayak İzi}}$$

Temel olarak, HPI puanlarını hesaplamak için, belirli bir ülkenin sakinlerinin ortalama yaşam beklentilerini, aynı ülkede yaşayanların ortalama refahı ile çarparak başlanır. (2016 yılında diğer yıllardan farklı olarak her ülkenin nüfusu içindeki yaşam beklentisi ve ortalama refah dağılımındaki eşitsizlikleri yansıtacak şekilde ana sonuçlar ayarlanmıştır). Bu ise mutlu yaşam yıllarının sayısını verir. Ardından, ortalama eşitsizliğe göre ayarlanan mutlu yaşam yılları kişi başına düşen ekolojik ayak izi ile bölünerek, ülke sakinlerinin doğal ortamda talep başına üretilen mutlu yaşam yılları bulunur.

Bir ülke için mutlu gezegen endeksi şu şekilde hesaplanır;

- a) Yaşam Beklentisi; Bir ülkede doğmuş bebeğin yaşamının ortalama yıl sayısı.
- b) İyi Olma Hali Deneyimleri; Nüfusa “ Lütfen en alttan sıfır, en üst on olmak üzere bir merdiven düşünün. Diyelim ki merdivenin tepesi sizin için mümkün olan en iyi hayatı temsil ediyor; ve merdivenin dibi, sizin için mümkün olan en kötü hayatı temsil ediyor. Merdivenin hangi basamağında kendinizi hissediyorsunuz? sorusu sorulur ve soruyu cevaplayanların ortalaması insanların yaşamlarının nasıl gittiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilir.
- c) Çıktıların Eşitsizliği; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) benimsenerek bir dizi endeks oluşturulur.
- d) Ekolojik Ayak İzi; Bir ülkenin tüketim düzenini sürdürmek için nüfus başına düşen ortalama arazi miktarı, insanların kullandıkları yenilebilir kaynakları sağlamak için gereken araziye, alt yapı tarafından kullanılan alanı ve CO2

emisyonlarını absorbe etmek için gereken alanı içerir. En önemlisi, üretim değil tüketim ölçüsüdür.

Mutlu Gezegen Endeksi 2006 ,2009, 2012 ve 2016 yıllarında yapılmış olup, sonuçlarına göre;

2006 yılı Mutlu Gezegen Endeks Sonuçlarına göre 178 ülke arasından ilk 5’de yer alan en mutlu ülkeler; Vanauta, Kolombiya, Kosta Rika, Dominika ve Panama’dır. En mutsuz 5 ülke ise; Ukrayna, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Burundi, Svaziland, Zimbabve yer almaktadır. Türkiye ise 99. sırada yer almaktadır.

2009 yılı Mutlu Gezegen Endeks Sonuçlarında ülke sayısı 143’e düşmüş olup, endeks sonuçlarında değişiklik olmuştur. İlk 5’de yer alan en mutlu ülkeler: Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Jamaika, Guatemala ve Vietnam iken, en mutsuz 5 ülke; Kamerun, Zambiya, Etiyopya, Sierra Leone ve Namibya listenin sonunda yer almaktadır. Türkiye ise sıralamasını yükselterek 83. sırada yerini almıştır.

2012 yılı Raporu’nda ülke sayısı 153’e çıkarılmıştır. Sonuçlara göre; Kosta Rika, Meksika, Kolombiya, Vanuatu ve Vietnam ilk 5’de yer alırken, Mongolia, Benin, Togo, Lüksemburg ve Çad listenin sonunda yer almaktadır. Türkiye’nin endeks skoru ise 44’dür.

2016 yılı Rapor sonuçlarına göre endekse katılan ülke sayısı 140’dır. ilk 5’de yer alan ülkeler; Kosta Rika, Meksika, Kolombiya, Vanuatu ve Vietnam’dır. Son 5’de yer alan ülkeler ise, Mongolia, Benin, Togo, Lüksemburg ve Çad’dır. Türkiye ise 68. sırada yer almaktadır.

Mutlu Gezegen Endeks Sonuçları’ndan tüm yıllar bir arada değerlendirildiğinde, yıllar içinde endeks sonuçlarında ciddi değişiklikler olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum endeks hesaplanma yönteminin ve değerlendirilmeye alınan ülkelerin sayısının değiştirilmesinden kaynaklanmaktadır (NEF, 2006; 2009; 2012; 2016)

3.1.3. Dünya Değerler Araştırması (World Values Survey)

Dünya Değerler Araştırması Derneği tarafından ilk olarak 1981 yılında ülkeler arası mutluluk ve yaşam memnuniyeti konuları araştırılmaya başlanmıştır. 1981-1984 döneminde 10 ülke, 1990-1994 döneminde 18 ülke, 1995-1998 döneminde 57 ülke, 1999-2004 döneminde 51 ülke, 2005-2009 döneminde 58 ülke ve 2010-2014 döneminde 61 ülke ile araştırmalar yapılmıştır. Türkiye'nin araştırmaya dahil edildiği dönem 1995-1998 dönemidir. Araştırmada “Bütün her şeyi bir arada düşündüğünde, ne dersin...? Sorusu yöneltilmekte ve deneklere çok mutlu, oldukça mutlu, mutlu değil, hiç mutlu değil ve cevap vermeme yanıtı ile ölçeği cevaplamaları istenmektedir (WVS,1981-2014).

1981-1984, 1990-1994, 1995-1998, 2005-2009, 2010-2014 dönemleri Dünya Değerler Araştırması hissedilen mutluluk araştırma sonuçlarına göre; 1981-1984 döneminde İsveç, Avustralya, Finlandiya ve Amerika Birleşik Devletleri en mutlu ülkeler olup, Güney Kore araştırma kapsamında yer almış fakat denekler tarafından soru cevaplanmamıştır. En mutlu ülkelerin mutluluk seviyesi genel olarak %90 seviyelerindedir. Araştırmaya katılan ülkelere en düşük yüzdeye sahip ülkeler ise, Macaristan ve Arjantin'dir. 1990-1994 döneminde; İsviçre, Polonya, İspanya, Japonya ve Türkiye en yüksek yüzdeye sahip ülkeler iken; Rusya, Slovakya ve Belarus en düşük yüzdeye sahip ülkelerdir. 1995-1998 döneminde, New Zealand, İsveç, İsviçre, Avustralya ve Norveç en fazla mutluluk yüzdesine sahip ülkelerdir. Listenin sonunda ise, Belarus, Moldova, Arnavutluk yer almaktadır. 2005-2009 döneminde Yeni Zelanda, Norveç, İsveç, Kanada ve Malezya en mutlu ülkeler olup, Romanya, Irak, Moldova araştırmaya katılan ülkeler arasında en mutsuz ülkelerdir. 2010-2014 döneminde ise en mutlu ülkeler Katar, Özbekistan, Malezya, Kırgızistan ve Yeni Zelanda gelmektedir. Irak, Belarus ve Mısır ise listede sonlarda yer almaktadır (WVS,1981-2014).

3.2. TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU YAŞAM MEMNUNİYETİ ARAŞTIRMALARI

Türkiye’de Yaşam Memnuniyeti Araştırmaları Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından ilk olarak 2003 yılında yapılmış olup, günümüzde de devam etmektedir. Yaşam Memnuniyeti Araştırması ilk kez ve sadece bir kez olmak üzere

2013 yılında il düzeyinde tahmin verebilmek için uygulanmış olup, 2003-2012 ve 2014-2019 yılları arasında Türkiye genelinde tahmin verebilmek için uygulanmıştır (TUİK).

Aşağıdaki tablolarda Türkiye’de hissedilen mutluluk düzeyi ve Yaşam Memnuniyeti Araştırmaları’nda sorulan bazı sorulara yer verilecektir. Tablo 3.2’de Türkiye genelinde 2003 yılı 2019 yılı arasında genel mutluluk düzeyi verilerine bakıldığında çok mutlu olan bireylerin mutluluk düzeylerinde yıldan yıla azalış olduğu görünmekte olup, 2003 yılında %12,01 olan mutluluk düzeyi 2019 yılı itibariyle %6,61’e düşmüştür. Mutluluk düzeyi en yüksek olan yıl ise yaşam memnuniyeti anketinin ilk yapıldığı yıl olan 2003 yılıdır. Mutsuz ve çok mutsuz olan bireyler genel olarak yıldan yıla artış göstermiştir.

Tablo 3.2: Türkiye’de Genel Mutluluk Düzeyi

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Mutlu	12,01	9,35	9,14	8,78	8,71	8,23	7,67	9,16	8,53	8,5	9,57	8,07	7,95	7,56	7,23	6,9	6,61
Mutlu	47,57	48,7	48,4	49,0	51,4	47,5	46,6	51,9	53,5	52,4	49,4	48,1	48,6	53,7	50,8	46,4	45,7
Orta	33,17	29,7	29,5	30,2	28,7	30,3	31,1	28,0	28,0	28,8	30,2	32,0	32,0	28,2	30,9	34,5	34,5
Mutsuz	5,6	9,54	9,92	9,05	8,84	11,4	11,5	8,75	7,99	8,32	8,17	8,9	8,83	8,84	8,94	9,73	9,13
Çok Mutsuz	1,65	2,61	2,94	2,84	2,22	2,47	3,1	2	1,89	1,84	2,58	2,83	2,56	1,57	2,11	2,38	3,13

Kaynak: TUİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.3’de 2003 yılı 2019 yılı arasında erkeklerde mutluluk düzeyi verilerine göre yaşam memnuniyeti anketinin ilk yapıldığı yıl olan 2003 yılında erkeklerde mutluluk düzeyi %12,42 ile en yüksek seviyelerde seyretmiş olup, diğer yıllarda yükseliş ve azalış göstermiştir. %12,42’lik dilimi çok mutlu erkek bireyler oluştururken; 2019 yılında gelindiğinde çok mutlu erkek birey oranı %6,07 oranlarına yükselmiştir. Mutlu olan erkek bireyler ise 2003 yılında %45,72 dolaylarında iken, 2019 yılında %41,48 dolaylarına gerilemiştir. Çok mutsuz olan erkek bireyler 2013 yılında %2,65 iken, 2019 yılında %8,35 oranı ile artış göstermiştir.

Tablo 3.3: Türkiye’de Erkeklerde Mutluluk Düzeyi

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok mutlu	12,42	8,45	7,99	7,6	7,61	7,35	6,38	8,62	7,81	7,87	9,05	7,61	6,96	6,9	6,08	5,8	6,07
Mutlu	45,72	46,1	46,7	47,5	50,6	46,2	43,8	50,9	51,7	51,1	47,0	44,3	45,9	51,1	47,5	43,81	41,48
Orta	34,1	31,95	30,9	32,0	30,27	30,7	32,68	28,91	29,96	29,65	32,01	34,91	34,31	30,22	33,83	36,83	37,06
Mutsuz	11,36	1,49	2,72	3,03	2,52	2,22	2,09	3,44	1,59	1,76	1,8	2,8	2,92	2,67	1,52	2,41	11,54
Çok Mutsuz	2,65	11,6	10,22	10,27	9,93	9,78	9,07	8,88	9,68	9,21	9,11	10,06	8,53	8,9	8,2	8,35	3,84

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.4’de Yaşam Memnuniyeti Anketi’nde Türkiye’de 2003-2018 yılları arası verilere bakıldığında 2003 yılında %1,82 oranında çok mutsuz kadın bireye rastlanırken; 2019 yılı itibariyle bu oran %2,44 seviyelerine çıkmıştır. Bununla birlikte mutlu olan kadın bireylerde azalış olmuş ve 2019 yılında %7,13 oranına düşmüştür. Türkiye’de kadın ve erkekler arasında mutluluk düzeyi karşılaştırıldığında kadın bireylerin mutluluk düzeyinin erkek bireylerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4: Türkiye’de Kadınlarda Mutluluk Düzeyi

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok mutlu	11,6	10,22	10,27	9,93	9,78	9,07	8,88	9,68	9,21	9,11	10,06	8,53	8,9	8,2	8,35	7,97	7,13
Mutlu	49,2	51,24	50,19	50,52	52,32	48,7	49,23	53	55,36	53,68	51,8	51,91	51,27	56,32	54	49,06	49,88
Orta	32,19	27,64	28,13	28,53	27,26	29,99	29,63	27,31	26,16	28,15	28,5	29,19	29,79	26,35	28,06	32,73	32,18
Mutsuz	8,13	1,82	2,5	2,84	3,14	2,22	2,84	2,79	2,39	2,02	1,88	2,36	2,75	2,45	1,61	1,82	8,36
Çok Mutsuz	1,82	2,5	2,84	3,14	2,22	2,84	2,79	2,39	2,02	1,88	2,36	2,75	2,45	1,61	1,82	2,11	2,44

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.5’de evlilikten duyulan memnuniyet oranlarına yer verilmiştir. Evli olan erkek bireylerde mutluluk düzeyinin yüksek seviyelerde olduğu aşıkardır. Çok mutlu ve mutlu olan erkek bireyler oransal olarak orta seviyede mutlu, mutsuz ve çok mutsuz olan bireylerden daha yüksek seviyelerdedir. Çok mutlu olan erkek bireyler 2003 yılında %32,15 seviyelerinde iken, 2019 yılında %21,69 oranlarındadır. Mutlu olan erkek bireyler 2003 yılında %62,01 seviyesinden 2019 yılında ise %73,8 seviyesine

yükselmiştir. Mutsuz olan erkek bireyler 2003 yılında %0,49, 2018 yılında %0,96'dır. Çok mutsuz olan erkek bireyler ise %0,19 oranında olup, 2019 yılında %0,52 oranına gelmiştir.

Tablo 3.5: Türkiye’de Evlilikten Duyulan Memnuniyet (Erkek)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Mutlu	32,15	25,55	27,27	22,68	23,33	23,54	25,91	23,5	22,05	22,55	17,58	18,36	18,8	16,55	15,68	20,14	21,69
Mutlu	62,01	70,47	67,29	72,91	71,01	72,03	69,54	72,32	74,79	73,15	78,83	77,33	77,72	79,38	80,29	76,11	73,8
Orta	5,17	3,2	4,41	3,84	4,69	3,47	3,6	3,32	2,33	2,77	2,46	3,07	2,48	2,74	2,87	2,7	3,03
Mutsuz	0,49	0,51	0,91	0,52	0,8	0,88	0,67	0,67	0,49	0,96	0,82	0,93	0,68	1,15	0,84	0,66	0,96
Çok Mutsuz	0,19	0,27	0,12	0,05	0,17	0,08	0,28	0,19	0,37	0,57	0,3	0,31	0,32	0,18	0,32	0,39	0,52

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.6’da evli olan kadın bireylerde memnuniyet seviyesine yer verilmiştir. Evli olan kadın bireylerde evlilikten memnuniyet seviyesi yüksek düzeydedir. 2003 yılında çok mutlu olan kadın bireyler %27,56 seviyelerinde iken, 2019 yılında %15,28 seviyelerine düşmüştür. Bununla birlikte mutlu olan kadın bireyler %58,45 oranından, %73,54 oranına yükselmiştir. Evlilikten duyulan memnuniyette cinsiyetler arası kıyaslama yapacak olursak, evli olan erkek bireylerin mutluluk düzeyinin evli olan kadın bireylerin mutluluk düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

Tablo 3.6: Türkiye’de Evlilikten Duyulan Memnuniyet (Kadın)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Mutlu	27,56	23,89	22,14	21,89	23,15	20,91	20,69	19,46	18,51	18,67	14,05	15,65	15,6	15,29	13,52	15,29	15,28
Mutlu	58,45	66,53	66,36	68,32	67,55	68,79	67,84	70,52	71,88	70,96	77,51	76,36	74,81	76,18	76,92	74,8	73,54
Orta	12,33	6,67	8,46	7,28	6,52	8,32	8,54	7,44	6,82	7,89	5,78	5,53	6,86	6,1	6,38	6,78	7,72
Mutsuz	1,02	1,79	1,8	1,95	2,09	1,67	1,83	1,56	1,5	1,52	1,69	1,48	1,65	1,59	2,31	2,29	2,21
Çok Mutsuz	0,64	1,12	1,23	0,57	0,7	0,31	1,11	1,01	1,28	0,96	0,96	0,98	1,08	0,84	0,87	0,85	1,25

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.7’de erkeklerde kişisel sağlıktan duyulan memnuniyetin oranlarına bakıldığında çok memnun olan erkek bireyler 2003 yılında %12,95 seviyelerinden 2019

yılında %9,54 seviyelerine düşmüştür. Memnun olan erkek bireyler ise 2003 yılında %49,49 seviyelerinde iken, 2019 yılında %64,81 seviyelerine yükselmiştir. Sağlığından memnun olmayan ve hiç memnun olmayan erkek bireyler 2003 yılından 2019 yılına kadar artış ve azalış göstermiş olup, 2019 yılında memnun olmayan bireyler %7,92, hiç memnun olmayan bireyler ise %1,4 oranındadır.

Tablo 3.7: Türkiye’de Kişisel Sağlıktan Duyulan Memnuniyet (Erkek)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	12,95	9,85	10,8	9,82	11,73	10,9	10,84	12,72	10,33	11,46	8,99	9,09	8,98	8,63	6,58	9,09	9,54
Memnun	49,49	64,67	60,85	62,45	62,67	62,64	62,17	65,06	66,93	66,9	69,72	68,75	66,22	68,64	70,36	67,28	64,81
Orta	30,56	13,35	15,73	15,14	14,21	14,6	14,66	12,68	13,06	13,07	10,91	13	14,08	14,07	13,07	14,56	16,33
Memnun Değil	5,57	10,06	10,47	10,08	9,71	10,08	9,85	8,38	8,44	7,34	9,03	7,56	8,92	8,01	8,82	8,02	7,92
Hiç Memnun değil	1,05	7,62	6,57	6,96	7,42	8,32	7,56	7,24	7,27	7,63	5,6	5,75	5,9	5,51	6,04	4,47	1,4

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.8’de kadınlarda kişisel sağlıktan duyulan memnuniyet oranlarına yer verilmiştir. Çok memnun olan kadın bireyler 2003 yılında %7,62 seviyelerinden 2019 yılında %5,27 seviyelerine düşmüştür. Memnun olan kadın bireyler ise 2003 yılında %44,16 seviyelerinde iken, 2019 yılında %57,13 seviyelerine yükselmiştir. 2019 yılında sağlığından memnun olmayan kadın bireyler %14,29 oranına yükselmiş, hiç memnun olmayan kadın bireyler ise %2,1 oranına düşmüştür.

Tablo 3.8: Türkiye’de Kişisel Sağlıktan Duyulan Memnuniyet (Kadın)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	7,62	6,57	6,96	7,42	8,32	7,56	7,24	7,27	7,63	5,6	5,75	5,9	5,51	6,04	4,47	5,49	5,27
Memnun	44,16	52,04	51,11	48,92	52,19	50,27	51,73	53,17	54,82	57,13	59,94	58,48	56,57	60,8	60,18	58,81	57,13
Orta	35,53	20,24	20,76	21,27	19,49	22,47	20,19	20,95	18,69	20,24	16,29	19,14	20,3	19,24	19,08	20,89	21,21
Memnun Değil	10,21	17,6	17,3	18,02	16,81	16,11	17,07	16,23	16,02	14,79	15,33	13,59	15,15	12,35	14,16	12,44	14,29
Hiç Memnun değil	2,48	3,56	3,87	4,38	3,19	3,59	3,77	2,39	2,84	2,24	2,69	2,88	2,46	1,57	2,11	2,37	2,1

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.9’da Türkiye’de yaş gruplarına göre mutluluk düzeyine yer verilmiştir. Yaş ve mutluluk düzeyi ilişkisi incelendiğinde, mutlu bireylerin 18-24 ile 65+ yaşa sahip bireyler oldukları görülmektedir. 18-24 ile 65+ yaşa sahip olan bireylerin mutluluk düzeylerinin daha yüksek seviyede olması U şeklindeki ilişki ile açıklanabilir.

Tablo 3.9: Türkiye’de Yaş Gruplarına Göre Mutluluk Düzeyi

Yaş	Yıl	Çok Mutlu	Mutlu	Orta	Mutsuz	Çok Mutsuz
18-24	2003	10,38	46,71	35,13	6,12	1,66
	2004	11,07	49,83	27,89	9,37	1,84
	2005	12,29	50,11	26,48	8,96	2,16
	2006	11,09	50,92	27,19	9,14	1,66
	2007	12,87	52,7	23,74	8,68	2,02
	2008	13,56	45,53	28,3	10,74	1,86
	2009	10,95	46,47	31,45	9,06	2,09
	2010	12,12	51,81	26,49	7,99	1,59
	2011	13,18	56,36	25,02	4,52	0,92
	2012	11,79	52,79	26,03	8,04	1,35
	2013	13,59	51,51	26,82	6,02	2,06
	2014	10,77	50,45	30,38	6,86	1,54
	2015	10,88	52,91	28,41	6,8	1
	2016	10,78	54,36	26,3	7,21	1,35
	2017	10,36	50,94	29,9	7,05	2,06
	2018	9,93	45,43	35,14	8,25	1,54
	2019	7,91	48,77	33,75	7,09	2,48
25-34	2003	14,53	45,4	33,95	4,28	1,85
	2004	9,78	46,98	31,36	9,46	2,42
	2005	8,59	47,01	31,6	9,87	2,93
	2006	9,69	47,65	31,31	8,81	2,54
	2007	8,96	52,4	28,66	8,29	1,69
	2008	8,55	47,14	31,81	10,23	2,27
	2009	8,56	47,36	31,4	10,5	2,18
	2010	11,32	53,04	26,32	7,69	1,63
	2011	9,92	52,07	28,07	8,29	1,65
	2012	10,48	55,13	27,3	6,16	0,93
	2013	11,46	48,84	30,89	6,65	2,17
	2014	9,42	48,47	32,91	7,34	1,86
	2015	10,55	48,05	31,88	6,85	2,66
	2016	9,85	52,11	28,7	7,94	1,4
	2017	10,82	47,75	31,94	7,51	1,98
	2018	8,34	44,9	36,39	7,87	2,5
	2019	7,71	44,34	34,27	9,51	4,17
35-44	2003	12,34	49,06	30,02	6,95	1,63
	2004	7,83	49,7	30,61	9,3	2,55
	2005	8,9	45,39	31,2	11,25	3,26
	2006	7,84	48,19	30,42	9,89	3,66
	2007	6,61	49,54	31,83	9,15	2,87
	2008	6,09	46,81	32,3	12,32	2,48
	2009	5,86	47,63	33,2	10,17	3,14

Yaş	Tablo 4.12' nin Devamıdır.					
	Yıl	Çok Mutlu	Mutlu	Orta	Mutsuz	Çok Mutsuz
35-44	2010	7,44	50,05	31,18	9,78	1,55
	2011	6,15	54,5	30,27	7,02	2,06
	2012	7,56	50,98	30,2	8,97	2,28
	2013	8,58	46,55	33,76	8,35	2,75
	2014	7,73	44,39	36	8,37	3,5
	2015	8,17	46,01	33,99	8,91	2,92
	2016	6,8	51,43	30,85	9,08	1,84
	2017	5,81	50,05	33,28	9,01	1,86
	2018	6,62	44,12	36,92	9,98	2,35
	2019	6,99	43,66	37,16	9,58	2,61
45-54	2003	9,96	50,59	33,01	5,41	1,03
	2004	8,77	48,64	30,37	8,97	3,25
	2005	8	48,62	30,27	9,8	3,3
	2006	8,91	46,96	32,78	8,8	2,55
	2007	7,29	49,93	32,23	8,3	2,24
	2008	6,48	45,26	32,54	12,68	3,03
	2009	7,33	43,98	30,96	13,58	4,14
	2010	6,91	52,02	29,23	8,6	3,24
	2011	6,98	52,75	28,58	9,31	2,39
	2012	6,11	49,35	32,14	9,64	2,76
	2013	7,49	47	33,16	9,27	3,08
	2014	7,16	44,31	32,72	11,6	4,21
	2015	5,21	46,46	34,67	10,44	3,22
	2016	6,18	52,17	30,75	9,53	1,38
	2017	4,71	48,38	32,99	11,79	2,13
	2018	4,35	43,49	36,43	12,58	3,15
	2019	6,06	43,64	35,68	11,02	3,6
55-64	2003	11,94	47,85	32,87	5,31	2,04
	2004	10,08	46,51	28,08	11,33	4
	2005	8,69	53	26,03	9,55	2,73
	2006	7,44	51,46	30,4	7,1	3,61
	2007	8,76	52,92	27,46	8,89	1,98
	2008	6,8	50,13	28,4	11,39	3,28
	2009	4,47	47,51	29,22	13,52	5,27
	2010	8,13	53,15	27,82	8,47	2,43
	2011	6,86	55,44	26,43	9,25	2,01
	2012	7,16	52,15	29,03	9,77	1,9
	2013	7,69	50,46	28,88	9,88	3,09
	2014	5,5	49,28	31,27	10,83	3,13
	2015	6,54	48,53	30,7	10,99	3,24
	2016	5,14	57,16	24,94	10,41	2,35
	2017	5,51	50,71	31,02	10,17	2,59
	2018	6,29	49,36	31,76	9,42	3,16
	2019	4,77	43,9	35,51	12,46	3,36
65+	2003	10,55	47,01	34,69	6,01	1,75
	2004	8,25	52,22	27,39	9,82	2,31
	2005	7,54	52,04	27,68	9,44	3,31
	2006	4,97	52,91	28,28	10,12	3,72
	2007	7,7	52,3	26,16	10,94	2,9
	2008	7,45	54,15	24,36	11,82	2,21
	2009	7,9	46,37	27,79	15,01	2,93

Yaş	Tablo 4.12' nin Devamıdır.					
	Yıl	Çok Mutlu	Mutlu	Orta	Mutsuz	Çok Mutsuz
65+	2010	7,61	52,41	27,06	10,99	1,93
	2011	7,41	50,41	28,64	10,9	2,64
	2012	6,32	53,95	28,68	8,81	2,24
	2013	7,17	56,19	23,62	10,48	2,53
	2014	6,54	56,3	24,57	9,67	2,91
	2015	4,22	52,62	30,74	10,47	1,95
	2016	5,27	59,21	25,03	9,4	1,09
	2017	5,02	61,07	22,94	8,28	2,69
	2018	5,68	55,52	26,75	10,5	1,55
	2019	5,45	53,1	29,24	10,11	2,12

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Yaşam memnuniyeti anketi sonuçlarına göre “Aylık hane halkından duyulan memnuniyet” sorusuna Tablo 4.10’da erkek bireylerden çok memnunum diyenler 2003 yılında %1,17 seviyelerinde yer alırken, 2019 yılında %2,52 seviyelerine yükselmiştir. Yine memnun olan erkek bireylerde yükseliş kaydederken, memnun olmayan bireylerin oranı %25,88’den,%30,33 seviyelerine yükseldiği görülmektedir.

Tablo 3.10: Türkiye’de Aylık Hane Halkı Gelirinden Duyulan Memnuniyet (Erkek)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	1,17	1,84	1,68	1,75	1,71	1,48	2,09	2,5	2,47	1,65	2,25	1,74	1,87	-	1,55	2,11	2,52
Memnun	17,83	26,38	25,3	29,51	32,04	28,67	26,65	34,28	33,89	36,13	41,67	39,03	39,5	-	43,94	37,56	38,18
Orta	41,22	26,7	25,01	23,33	24,69	26,14	24,99	24,08	26,33	24,81	19,58	20,73	22	-	19,58	22,09	21,77
Memnun Değil	25,88	33,4	33,66	34,23	32,1	33,48	36,22	32,7	31,88	31,41	29,64	30,47	30,66	-	30,23	31,41	30,33
Hiç Memnun Değil	13,9	11,68	14,35	11,18	9,45	10,23	10,06	6,44	5,42	6	6,86	8,02	5,97	-	4,7	6,84	7,24

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.11’de ise kadın bireylerin aylık hane halkı memnuniyet oranları verilmiştir. Kadın bireylerde aylık hane halkından gelirinden çok memnun olanların oranı 2003 yılında %1,7 seviyelerinden, 2019 yılında %2,04 seviyelerine yükselmiştir. Memnun olanların kadın bireylerin oranında da %18,72’den %37,64 seviyelerinde trend gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte memnun olmayan kadın bireylerin oranı memnun olan kadın bireylerin oranlarından daha alt seviyelerdedir.

Tablo 3.11: Türkiye’de Aylık Hane Halkı Gelirinden Duyulan Memnuniyet (Kadın)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	1,7	2,12	2,21	1,65	2,73	1,76	2,77	1,81	2,7	2,15	1,65	1,54	1,46	-	1,7	1,84	2,04
Memnun	18,72	31,9	30,93	33,7	37,07	32,22	31,24	36,95	35,88	37	42,32	39,49	38,52	-	43,52	38,09	37,64
Orta	42,82	26,07	26,01	25,75	23,14	26,38	26,52	26,34	26,8	26,2	20,55	20,83	23,65	-	21,4	23,71	23,27
Memnun Değil	24,28	30,24	29,52	27,92	28,18	29,66	29,83	28,82	27,61	28,07	28,3	29,59	29,59	-	27,81	29,39	29,14
Hiç Memnun Değil	12,48	9,67	11,33	10,98	8,89	9,97	9,65	6,07	7,02	6,58	7,17	8,55	6,77	-	5,57	6,96	7,9

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.12’de erkek bireylerde çalışılan işten duyulan çok memnuniyet durumu 2003 yılında %9,33 seviyelerinde iken, 2019 yılında %7,31 seviyelerine gerilemiştir. Memnun olan erkek bireyler %35,3 iken, 2019 yılında %71,59 seviyelerine yükselmiştir. Bununla birlikte, 2013 yılında memnun olmayan erkek bireyler %13,3; hiç memnun olmayan erkek bireyler %6,8 iken, 2019 yılında bu oranlar memnun olmayan erkek bireyler için %8 ve hiç memnun olmayan erkek bireyler için %1,93 seviyelerine düşmüştür.

Tablo 3.12: Türkiye’de Çalışılan İşten Duyulan Memnuniyet (Erkek)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	9,33	7,01	8,88	7,33	7,37	6,97	7,74	9,32	7,68	7,97	6,08	6,1	5,83	6,48	4,09	6,71	7,31
Memnun	35,3	57,8	54,6	57,2	60,9	58,4	54,9	59,3	63	63,1	72,6	72,1	72,4	73,58	76,5	73,3	71,59
Orta	35,1	14,5	14,8	15,1	14,6	14,8	17,4	15,5	15,2	14,5	9,83	9,7	11,4	15,14	8,95	9,32	11,17
Memnun Değil	13,3	16,2	17,6	18,4	14,4	16,2	14,3	12	12,3	11,9	9,85	10,5	8,95	10,54	9,46	8,85	8
Hiç Memnun Değil	6,8	4,05	3,99	2,27	2,59	3,51	5,58	3,77	1,81	2,31	1,54	1,45	1,34	0,92	0,99	1,76	1,93

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.13’de kadın bireylerde çalışılan işten duyulan çok memnuniyet durumu 2003 yılında %8,53 seviyelerinde iken, 2019 yılında %7,23 seviyelerine gerilemiştir. Memnun olan erkek bireyler %38,14 iken, 2019 yılında %69,15 seviyelerine

yükselmiştir. Bununla birlikte, memnun olmayan ve hiç memnun olmayan kadın bireylerin oranında 2003 ve 2018 yılları arasında gerileme yaşanmış olup, memnun olmayan kadın bireyler 2003 yılında %13,88 iken, 2019 yılında %8,92 seviyelerine; hiç memnun olmayan kadın bireyler ise 2003 yılında %7,01 iken, 2019 yılında %0,97 seviyelerinde yer almaktadır.

Tablo 3.12 ve Tablo 3.13 birlikte incelendiğinde kadın bireyler ve erkek bireylerin çalışılan işten duyulan memnuniyet oranının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.13: Türkiye’de Çalışılan İşten Duyulan Memnuniyet (Kadın)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	8,53	8,94	5,95	8,82	10,3	9,96	7,75	6,36	7,5	7,19	5,63	7,66	7,12	7,57	6,61	6,54	7,23
Memnun	38,14	60,79	61,45	54,44	63,63	55,08	59,78	62,49	61,82	62,93	73,14	72,12	71,26	73,68	74,42	74,55	69,15
Orta	32,45	16,22	17,07	18,27	14,26	17,67	16,04	15,88	16,13	15,23	11,08	10,51	10,85	10,73	10,59	11,22	13,73
Memnun Değil	13,88	11,4	12,14	15,08	9,25	14,69	12,01	12,04	12,24	12,38	8,74	8,27	9,76	7,06	7,31	6,53	8,92
Hiç Memnun Değil	7,01	2,65	3,39	3,39	2,54	2,6	4,42	3,23	2,31	2,27	1,41	1,44	1,01	0,97	1,07	1,16	0,97

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.14’de erkek bireylerde genel sağlık hizmetlerinden duyulan çok memnuniyet durumu 2003 yılında %3,26 seviyelerinde iken, 2019 yılında %6,25 seviyelerine yükselmiştir. Memnun olan erkek bireyler %35,83 iken, 2019 yılında %60,18 seviyelerine yükselmiştir. Bununla birlikte, 2013 yılında memnun olmayan erkek bireyler %14,33; hiç memnun olmayan erkek bireyler %7,48 iken, 2019 yılında bu oranlar memnun olmayan erkek bireyler için %14,59 ve hiç memnun olmayan erkek bireyler için %2,94 seviyelerine düşmüştür. Ayrıca 2014 yılından itibaren fikri yok seçeneği eklenmiş. 2014 yılında erkek bireylerden %1,32’si, 2019 yılında %0,48’i fikri yok seçeneğini seçmişlerdir.

Tablo 3.14: Türkiye’de Genel Sağlık Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet (Erkek)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	3,26	2,49	3,48	2,25	5,16	4,92	5,92	8,69	9,84	7,61	6,86	5,76	6,93	6,56	5,23	6,18	6,25
Memnun	35,83	41,67	49,18	49,32	61,19	57,65	56,28	64,29	65,31	67,03	66,84	64,3	63,89	67,65	64,52	63,29	60,18
Orta	39,1	19,77	20,23	17,96	14,97	16,7	16	13,63	12,68	13,72	10,67	11,13	12,57	11,49	13,13	13,14	15,55
Memnun Değil	14,33	28,3	20,8	24,38	15,83	17,74	18,21	11,52	10,56	10,26	12,98	13,78	12,78	11,91	14,37	13,77	14,59
Hiç Memnun Değil	7,48	7,77	6,31	6,08	2,84	2,99	3,6	1,87	1,61	1,38	2,65	3,71	2,78	1,42	1,82	2,89	2,94
Fikri Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,32	1,05	0,97	0,92	0,73	0,48

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.15’de kadın bireylerde genel sağlık hizmetlerinden duyulan çok memnuniyet durumu 2003 yılında %4,11 seviyelerinde iken, 2019 yılında %4,66 seviyelerine yükselmiştir. Memnun olan kadın bireyler %35,82 iken, 2019 yılında %63,02 seviyelerine yükselmiştir. Bununla birlikte, 2013 yılında memnun olmayan kadın bireyler %13,06; hiç memnun olmayan kadın bireyler %7,51 iken, 2019 yılında bu oranlar memnun olmayan kadın bireyler için %13,57 ve hiç memnun olmayan kadın bireyler için %2,68 seviyelerine düşmüştür. Fikri beyan etmeyen kadın bireyler ise, 2014 yılında kadın bireylerden %0,44, 2019 yılında %0,78 seviyelerine düşmüştür.

Kadın bireyler ve erkek bireylerde genel sağlık hizmetlerinden duyulan memnuniyet oranının 2003-2019 yılları arasında artış gösterdiği aşikardır.

Tablo 3.15: Türkiye’de Genel Sağlık Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet (Kadın)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	4,11	3,16	3,02	3,3	5,21	3,63	4,84	5,3	7,27	5,73	4,89	4,32	5,23	5,74	3,95	4,34	4,66
Memnun	35,82	46,41	54,81	49,76	61,34	60,49	62,89	67,79	69,27	69,3	70,7	66,74	68,58	70,75	69,56	66,91	63,02
Orta	39,5	19,97	17,99	18	15,55	16,73	15,37	14,02	11,29	12,59	10,54	12,51	11,93	11,79	12,82	14,72	15,29
Memnun Değil	13,06	22,83	18,88	22,62	14,79	15,7	13,57	11,07	10,15	10,35	11,45	12,34	10,74	9,76	11,13	11,82	13,57
Hiç Memnun Değil	7,51	7,64	5,3	6,32	3,11	3,44	3,32	1,82	2,03	2,03	2,42	3,66	2,69	1,58	2,13	1,85	2,68
Fikri Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,44	0,83	0,38	0,41	0,35	0,78

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.16’da erkek bireylerde asayiş hizmetlerinden duyulan memnuniyete yer verilmiştir. Erkek bireylerde asayiş hizmetlerinden duyulan çok memnuniyet durumu 2003 yılında %6,12 seviyelerinde iken, 2019 yılında %2,61 seviyelerine yükselmiştir. Memnun olan erkek bireyler 2003 yılında %52,76 oranında olup 2019 yılına kadar bu oranın üzerinde yer almaktayken 2019 yılında %52,86 seviyelerine yükselmiştir. Bununla birlikte, 2013-2019 yıllarında memnun olmayan erkek bireylerde %0,1 oranında bir yükseliş görünmektedir. 2003 ve 2019 yılları arasında hiç memnun olmayan erkek bireylerin oranı incelendiğinde %0,67 seviyelerinde yükseliş saptanmıştır. Ayrıca asayiş hizmetlerinden duyulan memnuniyet sorusunda 2014 yılında eklenen fikri yok seçeneğine erkek bireylerden %3,69; 2019 yılında %16,62’si fikri yok olarak cevap beyan etmişlerdir.

Tablo 3.16: Türkiye’de Asayiş Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet (Erkek)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	6,12	4,1	3,94	5,7	6,18	5,66	7,04	8,58	7,07	6,33	5,52	4,31	4,81	5	3,66	5,6	2,61
Memnun	52,76	65,21	60,31	61,69	68,81	66,97	66,95	67,51	70,2	70,69	70,89	64,59	66,95	71,58	71,59	70,94	52,86
Orta	29,3	14,95	15,97	14,94	12,72	13,04	12,23	11,94	11,64	12,06	9,88	10,51	11,45	9,16	10,14	10,08	11,93
Memnun Değil	8,37	12,61	15,62	14,55	10,25	12,63	10,89	10,18	9,59	9,43	11,06	12,86	9,93	9,42	10,39	9,43	11,3
Hiç Memnun Değil	3,72	3,12	4,16	3,12	2,04	1,7	2,89	1,79	1,5	1,49	2,64	4,05	2,86	1,43	1,86	1,7	4,39
Fikri Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,69	4,01	3,41	2,35	2,24	16,62

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.17’de asayiş hizmetlerinden duyulan çok memnuniyet durumu kadın bireylerde 2003 yılında %5,43 seviyelerinde iken, 2019 yılında %1,45 seviyelerine düşmüştür. Memnun olan kadın bireyler %51,47 iken, 2019 yılında %49,91 seviyelerine düşmüştür. Memnun olmayan kadın bireyler 2003 yılında %9,16 iken, 2019 yılında %7,17 seviyelerine düşmüştür. 2013 yılında hiç memnun olmayan kadın bireyler %3,81 seviyelerinde olup, bu oran 2019 yılında %1,76 oranı ile azalış göstermiştir. Fikri yok seçeneğine 2014 yılında kadın bireyler %11,99 oranında cevap verirken, 2019 yılında %29,31 seviyelerinde cevap vermişlerdir.

Tablo 3.17: Türkiye’de Asayiş Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet (Kadın)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	5,43	5,17	3,2	5,17	5,84	4,49	5,12	5,21	6,65	4,56	3,89	3,14	3,24	4,59	2,7	3,04	1,45
Memnun	51,47	67,65	70,92	68,78	74,23	74,57	74,79	74,54	74,77	77,21	78,48	66,25	64,59	70,16	70,88	70,76	49,91
Orta	30,1	15,85	14,1	14,61	12,28	12,74	12,44	13,73	11,49	11,54	9,08	9,04	9,09	7,59	8,94	9,54	10,4
Memnun Değil	9,19	9,34	9,45	9,41	6,8	7,05	6,24	5,66	6,	5,95	7,18	7,37	5,46	5,24	5,2	5,36	7,17
Hiç Memnun Değil	3,81	1,99	2,33	2,04	0,85	1,14	1,4	0,86	1,09	0,75	1,36	2,2	1,42	1,02	0,88	1,02	1,76
Fikri Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11,99	16,19	11,4	11,4	10,27	29,31

Kaynak: TUİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.18’de erkek bireylerde adli hizmetlerden duyulan çok memnuniyet durumu 2003 yılında %2,22 seviyelerinde iken, 2019 yılında %2,91 seviyelerine yer almıştır. Memnun olan erkek bireyler %44,8 iken, 2019 yılında %52,86 seviyelerine yükselmiştir. Bununla birlikte, 2013-2019 yıllarında memnun olmayan erkek bireylerde %0,33 oranında bir azalış görülmektedir. 2003 yılında hiç memnun olmayan erkek bireylerin oranı incelendiğinde %4,72 seviyelerinde iken, 2019 yılında %4,39 seviyelerinde yer almıştır. Ayrıca adli hizmetlerden duyulan memnuniyet sorusunda 2004 yılında eklenen fikri yok seçeneğine erkek bireylerden %19,48’i 2019 yılında %16,62’si fikri yok olarak cevap beyan etmişlerdir.

Tablo 3.18: Türkiye’de Adli Hizmetlerden Duyulan Memnuniyet (Erkek)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	2,22	1,21	1,77	1,9	1,91	1,92	2,24	3,88	2,8	2,33	3,27	2,51	2,8	2,64	1,67	2,62	2,91
Memnun	44,8	45,8	38,5	46,14	49,8	46,44	40,31	38,99	43,75	47,59	52,65	51,12	51,82	58,61	55,19	56,28	52,86
Orta	34,93	16,35	16,07	15,54	13,16	14,47	11,83	10,71	10,03	12,54	7,6	9,74	10,25	9,42	11,29	10,78	11,93
Memnun Değil	13,33	13,29	13,2	11,97	10,82	11,85	9,33	9,72	9,1	8,71	9,68	10,69	10,81	8,75	10,82	11,72	11,3
Hiç Memnun Değil	4,72	3,86	4,25	2,7	1,74	2,43	5,11	3,23	4,2	3,43	2,75	4,52	3,58	2,25	2,55	3,13	4,39
Fikri Yok	-	19,48	26,21	21,75	22,57	22,9	31,17	33,47	30,13	25,41	24,05	21,41	20,74	18,34	18,49	15,47	16,62

Kaynak: TUİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.19’da ise kadın bireylerde adli hizmetlerden duyulan memnuniyet seviyesine yer verilmiştir. Kadın bireylerde çok memnuniyet durumu 2003 yılında %1,35 seviyelerinde iken, 2019 yılında %1,45 seviyelerine yükselmiştir. Memnun olan

kadın bireyler %43,09 iken, 2019 yılında %49,91 seviyelerine yükselmiştir. Bununla birlikte, 2013 yılında memnun olmayan kadın bireyler %12,64; hiç memnun olmayan kadın bireyler %4,37 iken, 2019 yılında bu oranlar memnun olmayan kadın bireyler için %7,17 ve hiç memnun olmayan kadın bireyler için %1,76 seviyelerine düşmüştür. Fikri beyan etmeyen kadın bireyler ise, 2014 yılında kadın bireylerden %34,23; 2019 yılında %29,31 seviyelerine düşmüştür.

Tablo 3.19: Türkiye’de Adli Hizmetlerden Duyulan Memnuniyet (Kadın)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	1,35	1,88	0,82	1,72	1,77	1,46	1,63	1,39	2,08	1,22	2,16	1,4	1,86	2,77	1,84	1,55	1,45
Memnun	43,09	40,66	36,65	40,62	44,2	40,83	33,41	30,35	29,53	38,38	47,53	46,64	44,53	51,97	49,54	52,13	49,91
Orta	38,54	13,96	10,26	11,61	8,98	11,1	7,08	6,74	6,44	8,74	5,48	7,61	6,97	7,1	9,16	9,75	10,4
Memnun Değil	12,64	7,25	6,67	6,28	5,34	6,11	4,59	4,63	4,26	5,52	5,33	7,04	5,6	5,78	5,53	6,29	7,17
Hiç Memnun Değil	4,37	2,02	1,98	1,53	1,16	1,31	1,69	1,66	1,89	2,18	1,39	2,21	1,68	1,3	1,37	1,34	1,76
Fikri Yok	-	34,23	43,62	38,24	38,56	39,19	51,6	55,22	55,79	43,96	38,11	35,09	39,37	31,09	32,55	28,94	29,31

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Yaşam Memnuniyeti Anketinde yer alan diğer sorulardan biri de eğitim hizmetlerinden duyulan memnuniyettir. Eğitim hizmetlerinden duyulan memnuniyet sorusu 2003 yılında ankette yer almamış olup, ilk olarak 2004 yılında sorulmuştur. Tablo 4.20’de görüldüğü gibi 2004 yılında erkek bireylerden çok memnun olanlar %1,31 seviyelerinde iken, bu oran 2019 yılında %2,99’a yükselmiştir. Yine memnun olan erkek bireylerde de artış görülmüş olup, 2004 yılında %45,05 olan oran, 2019 yılında %51,46 seviyelerine gelmiştir. Memnun olmayan erkek bireyler 2004 yılında %24,93 iken, 2019 yılında %18,07 seviyelerine yükselmiştir. Hiç memnun olmayan erkek bireyler ise 2004 yılında %3,9 iken, 2018 yılında %5,66 seviyelerinde yer almıştır. Fikri yok seçeneği 2014 yılında soruya eklenmiş olup, 2014 yılında bu seçeneği tercih eden erkek bireylerin oranı %6,6 iken, 2019 yılında %5,67 dolaylarında yer almıştır.

Tablo 3.20: Türkiye’de Eğitim Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet (Erkek)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	-	1,31	1,58	2,27	2,44	2,33	2,87	4,74	4,3	3,53	4,52	2,94	3,16	3,24	1,51	2,83	2,99
Memnun	-	45,05	46,78	50,29	55,29	52,01	52,97	55,67	58,61	60,47	63,37	58,14	57,49	62,12	51,89	53,98	51,46
Orta	-	24,81	24,3	21,91	19,55	20	22,38	18,66	18,97	17,83	13,37	11,77	12,79	12,51	14,89	14,77	16,14
Memnun Değil	-	24,93	22,23	21,45	18,84	21,67	18,14	18,21	15,91	15,8	15,25	15,84	14,95	13,08	20,7	18,63	18,07
Hiç Memnun Değil	-	3,9	5,12	4,08	3,88	3,99	3,64	2,72	2,21	2,37	3,49	4,71	3,88	3,37	4,7	4,61	5,66
Fikri Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6,6	7,74	5,67	6,31	5,18	5,67

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.21’de kadın bireylerde eğitim hizmetlerinden duyulan çok memnuniyet durumu 2004 yılında %2,11 seviyelerinde iken, 2019 yılında %2,34 seviyelerine gerilemiştir. Memnun olan kadın bireyler %48,84 iken, 2019 yılında %52,7 seviyelerine yükselmiştir. Bununla birlikte, memnun olmayan ve hiç memnun olmayan kadın bireylerin oranında 2004 ve 2019 yılları arasında gerileme yaşanmış olup, memnun olmayan kadın bireyler 2004 yılında %18,65 iken, 2019 yılında %14,13 seviyelerine; hiç memnun olmayan kadın bireyler ise 2004 yılında %4,96 iken, 2019 yılında %4,15 seviyelerinde yer almaktadır. Fikri yok seçeneğini tercih eden kadın bireylerin oranı 2014 yılında %13,76 seviyelerinden 2019 yılında %11,87 seviyelerine gerilemiştir. Erkek ve kadın bireylerin memnuniyet durumları karşılaştırıldığında her iki bireyinde eğitim hizmetlerinden duyulan memnuniyet oranlarının birbirine yakın olduğu görünmekte olup, bireylerin her ikisi eğitim hizmetlerinden memnun olduklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 3.21: Türkiye’de Eğitim Hizmetlerinden Duyulan Memnuniyet (Kadın)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Çok Memnun	-	2,11	2,41	2,44	2,77	2,29	2,59	2,87	3,9	2,41	3,16	2,44	2,61	3,62	1,75	1,81	2,34
Memnun	-	48,84	54,03	55,16	59,14	57,09	57,57	56,69	61,52	62,75	68,2	54,35	54,73	61,15	54,08	54,76	52,7
Orta	-	25,44	23,15	21,16	20,8	19,65	22,13	20,84	19,43	18,66	13,63	11,86	11,57	10,46	12,15	13,75	14,81
Memnun Değil	-	18,65	15,58	17,32	13,82	16,83	14,31	13,44	11,98	13,14	12,14	13,12	12,51	11,35	15,37	14,8	14,13
Hiç Memnun Değil	-	4,96	4,84	3,91	3,46	4,15	3,4	3,16	3,17	3,04	2,87	4,47	2,9	2,74	4,24	3,7	4,15
Fikri Yok	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13,76	15,67	10,67	12,42	11,18	11,87

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.22’de yer alan bir yıl sonrası için Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik durum beklentisi sorusunda 2003 yılında %50,49 erkek birey daha iyi olacak seçeneğine tercih ederken, 2019 yılında %24,74 oranında gerileme yaşanmıştır. Aynı kalacağını düşünen erkek bireyler 2003 yılında %24,55 seviyelerinde iken, 2019 yılında %23,44 dolaylarında yer almaktadır. Daha kötü olacağını düşünen erkek bireylerin oranında ise 2003-2019 yılları arasında artış yaşanmış olup, 2003 yılında %16,72 erkek birey durumun daha kötü olacağını düşünürken, 2019 yılında %45,58 erkek birey daha kötü olacağını düşünmeye başlamıştır. Daha kötü olacağına düşünen erkek bireylerin oranında yıldan yıla artış görüldüğü tablodan görülmekte olup, 2008 kriz döneminde daha kötü olacağını düşünen erkek bireylerin oranı %50,39 ile yükseliş trendi yaşamıştır. Bununla birlikte fikri yok seçeneğini tercih eden erkek bireyler 2003 yılında %8,24 seviyelerinden, 2019 yılında %6,24 seviyelerine düşmüştür.

Tablo 3.22: Türkiye’de Bir Yıl Sonrası İçin Türkiye’nin İçinde Bulunduğu Ekonomik Durum Beklentisi (Erkek)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Daha İyi Olacak	50,49	45,09	38,82	27,32	32,01	15,56	19,5	38,34	36,81	34,47	39,3	32,78	48,53	43,88	34,66	26,46	24,74
Aynı Olacak	24,55	31,75	32,55	34,44	33,65	27,58	37,13	30,3	33,37	35,67	24,94	27,37	22,59	23,31	23,82	23,69	23,44
Daha Kötü Olacak	16,72	17,78	19,72	29,02	24,99	50,39	33,02	18,77	18,93	21,78	21,98	29,3	20,19	23,26	33,56	43,23	45,58
Fikri Yok	8,24	5,38	8,91	9,22	9,36	6,47	10,34	12,58	10,89	8,07	13,77	10,55	8,69	9,55	7,95	6,62	6,24

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Bir yıl sonrası için Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik durum beklentisine 2003 yılında %35,88 kadın birey daha iyi olacak seçeneğine tercih ederken, 2019 yılında bu oran %17,94 oranına düşmüştür. Aynı kalacağını düşünen kadın bireyler 2003 yılında %8,24 seviyelerinde iken, 2019 yılında %23,18 dolaylarında yer almaktadır. Daha kötü olacağını düşünen kadın bireylerin oranında ise 2003-2019 yılları arasında artış yaşanmış olup, 2003 yılında %17,43 kadın birey durumun daha kötü olacağını düşünürken, 2019 yılında %44,1 kadın birey daha kötü olacağını düşünmeye başlamıştır. Bununla birlikte fikri yok seçeneğini tercih eden kadın bireyler 2003 yılında %19,79 seviyelerinden, 2019 yılında %14,78 seviyelerine düşmüştür. Her iki bireyde de bir yıl sonrası için ekonomik durum beklentisi paralel olduğu görülmekte olup, 2008

ekonomik kriz döneminde beklentinin daha kötü olacağı yönünde cevap veren kadın bireylerin oranı %44,87 seviyelerine kadar yükselmiştir. Geleceğe dair umutlu olup, daha iyi olacağını düşünen kadın bireylerin oranı en yüksek 2003 yılında görülmekte olup, %35,8 seviyelerinde seyretmektedir. Yine erkek bireylerin en umutlu olduğu dönem Yaşam Memnuniyeti Anketi'nin ilk yapıldığı yıl olan 2003 yılıdır ve erkek bireylerin %50,49'unun umudu yüksek seviyelerdedir.

Tablo 3.23: Türkiye’de Bir Yıl Sonrası İçin Türkiye’nin İçinde Bulunduğu Ekonomik Durum Beklentisi (Kadın)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Daha İyi Olacak	35,88	34,92	30,75	20,52	25,14	12,69	11,84	20,85	23,39	22,83	28,8	22,28	35,7	33,2	26,56	19,82	17,94
Aynı Olacak	8,24	5,38	8,91	9,22	9,36	6,47	10,34	12,58	10,89	8,07	13,77	10,55	8,69	9,55	7,95	6,62	23,18
Daha Kötü Olacak	17,43	16,81	18,18	26,83	22,65	44,87	27,28	18,89	16,35	18,72	18,62	28,62	17,69	22,88	26,81	39	44,1
Fikri Yok	19,79	14,15	19,79	20,86	20,47	17,11	27,59	29,56	29,67	24,23	29,35	25,01	23,02	19,08	19,77	15,51	14,78

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Bir yıl sonrası için Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik durum beklentisi sorusundan sonra ekonomi ile ilgili sorulan sorulardan bir diğeri bir yıl sonrası için hanenin mali durum beklentisidir. Tablo 4.24’de erkek bireylerde mali durum beklentisi 2003 yılında %38,8 seviyelerinde iken, 2019 yılında %25,2 seviyelerine gerilemiştir. Aynı kalacağına düşünen erkek bireylerin oranında 2003 ve 2019 yılları arasında artış olmuş olup; 2003 yılında %40,8 olan oran, 2019 yılında %45,38 oranına yükselmiştir. Daha kötü olacağını düşünen erkek bireyler 2003 yılında %12,52 seviyelerinden, 2019 yılında %24,76 seviyelerine yükselmiştir. Bununla birlikte fikir beyan etmeyen erkek bireyler 2003 yılında %7,88 iken, 2019 yılında %4,67 seviyelerine düşmüştür.

Tablo 3.24: Bir Yıl Sonrası İçin Hanenin Mali Durum Beklentisi (Erkek)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Daha İyi Olacak	38,8	31,73	26,7	24,86	25,23	14,42	15,87	27,25	25,84	25,96	30,59	28,26	37,86	38,4	31,65	25,99	25,2
Aynı Olacak	40,8	52,17	54,7	50,51	52,51	51,52	57,46	52,44	55,02	56,7	45,46	52,15	44,97	43,48	48,13	46,86	45,38
Daha Kötü Olacak	12,52	11,64	13,26	18,33	15,62	29,37	19,58	12,38	11,76	12,4	12,8	12,96	10,5	10,81	14,28	22,68	24,76
Fikri Yok	7,88	4,46	5,34	6,3	6,63	4,69	7,09	7,94	7,38	4,94	11,15	6,63	6,66	7,32	5,94	4,47	4,67

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

Tablo 3.25’de bir yıl sonrası için hanenin mali durum beklentisinin daha iyi olacağını düşünen kadın bireyler %31,17 seviyelerinden, 2019 yılında %23,02 seviyelerine düşmüştür. Aynı kalacağını düşünen kadın bireylerin oranında artış yaşanmış olup, 2003 yılında %43,41 olan oran, 2019 yılında %50,23 oranına yükselmiştir. Daha kötü olacağını düşünen kadın bireyler 2003 yılında %11,69 seviyelerinden, 2019 yılında %18,94 seviyelerine yükselmiştir. Bununla birlikte fikir beyan etmeyen kadın bireyler 2003 yılında %13,73 iken, 2019 yılında %7,81 seviyelerine düşmüştür. Bir yıl sonrası için Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik durum beklentisi sorusu ile bir yıl sonrası için hanenin mali durum beklentisi sorularına cevap veren bireylerin cevaplarının birbirleriyle paralel olduğu görülmekte olup, her iki soruda da beklenti oranının düştüğü aşikardır.

Tablo 3.25: Bir Yıl Sonrası İçin Hanenin Mali Durum Beklentisi (Kadın)

%	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Daha İyi Olacak	31,17	26,83	25,5	24,41	23,38	14,54	14,87	20,43	22,96	23,55	26,62	23,49	30,6	34,22	28,9	23,26	23,02
Aynı Olacak	43,41	55,43	52,18	48,56	51,16	50,5	57,34	54,47	53,71	54,92	46,82	52,87	50,51	47,57	52,81	51,74	50,23
Daha Kötü Olacak	11,69	10,54	11,58	16,3	12,27	24,58	14,82	9,69	8,41	9,97	9,4	10,96	6,86	8,42	9,53	17,13	18,94
Fikri Yok	13,73	7,2	10,75	10,72	13,19	10,37	12,97	15,4	14,92	11,56	17,16	12,68	12,03	9,79	8,76	7,86	7,81

Kaynak: TÜİK (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>)

BÖLÜM 4

TÜRKİYE’DE BÖLGESEL DÜZEYDE MUTLULUK EKONOMİSİNİN ANALİZİ

Bu bölümde yapılan araştırmanın amacı ve önemi tanımlanarak Türkiye’de ve Dünya’da mutluluk ekonomisi başlığı altında yapılan çalışmalara değinilecektir. Ayrıca çalışmamızın ölçeği çerçevesinde katılımcılardan alınan cevaplar ışığında frekans analizi, ki kare analizi ve sıralı probit modeline yer verilecektir.

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Gelir parasal olanakları ifade ederken, gelişmişlik daha çok insanın hayat kalitesi, erişebildiği olanaklar ve sahip olduğu haklarla ilgilidir. Bir ekonominin büyüklüğü gelişmişlik düzeyini göstermez. Bir ülkeyi, bir bölgeyi, bir ili değerlendirirken sosyal gelişmişlik düzeyi, mutluluk düzeyi ve refah düzeyi de ülkenin, bölgenin veya ilin ekonomisi kadar önem taşımaktadır. Çalışmada davranışsal iktisat içerisinde önemli bir yere sahip olan mutluluk alt başlığı ele alınmıştır.

Son dönemlerde mutluluk ekonomisi adı altında yapılan çalışmalarda toplumun yaşam memnuniyeti üzerinde, mutlak gelir gibi objektif iktisadi parametreler dışında, demografik faktörler; yaş, cinsiyet, ırk, istihdam durumu, eğitim ve medeni durum, kurumsal faktörler; demokrasi etkinliği, hükümet performansı gibi birçok değişkenin mutluluk için etkili olduğu öne sürülmektedir.

Mutluluk soyut bir kavram olsa da, dağılışına bakıldığında pek çok ülkede mutlu ve mutsuz bireylerin belirli bir alanda yoğunlaştığı görülür. Bu durum ise soyut olan mutluluk olgusunun somut olgular tarafından şekillendiğini göstermektedir. Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye’de mutluluk oranının dağılışı ve bu dağılıшта etkili olan değişkenler değerlendirilecek olup, bölgeler arasında mutluluk açısından farklılık olup olmadığı araştırılacaktır.

Literatür incelendiğinde Türkiye’de genel olarak mutluluk ekonomisi ile ilgili yapılan çalışmalar TÜİK Yaşam Memnuniyeti Anketi kullanılarak Türkiye genelinde

yapılmıştır. Türkiye’de genel olarak bölgesel düzeyde mutluluk ekonomisi ile ilgili anket yöntemi kullanılarak yapılan çalışma yoktur. Çalışma, bölgesel düzeyde yapılacak olan ilk çalışma olması yönüyle diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

4.2. LİTERATÜR TARAMASI

Son yıllarda mutluluk konusuna olan ilgilinin artması ile birlikte literatürde mutluluk çalışmalarında da artış görülmektedir. Bu kısımda Türk ve yabancı literatürde yer alan mutluluk temelli çalışmalara yer verilecektir.

Tablo 4.1: Literatür Özeti

Yazar	Yayın Yılı	Sonuç
Richard EASTERLİN (Does Economic Growth Improve the Human Lot)	1974	Gelir ile mutluluk arasındaki ilişki ele alınmıştır. 1946 yılından 1970’e kadar süren ve Afrika, Asya ve Latin Amerika olmak üzere on dokuz ülkede araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre yüksek statüde olanların daha düşük statüde olanlara göre daha mutlu olduklarını göstermektedir. Easterlin çalışmasında ekonomik faktörlerin çok önemli olmakla birlikte tek başına yeterli olmadığını, farklı değişkenlerin insanların mutluluğunu etkilediğini söylemektedir. Kısacası gelir artışının mutluluğu belli bir noktaya kadar etkilediği sonucuna ulaşmıştır.
Andrew E. Clark ve Andrew J. Oswald (Unhappiness and Unemployment)	1994	İngiltere üzerine yapılan araştırmada uzun zamandır işsiz olanların, kısa süredir işsiz olanlara göre daha mutlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Andrew J. OSWALD (Happiness and Economic Performance)	1997	Çalışma gelir ve mutluluk üzerine yapılmıştır. Özellikle kalkınmış ülkelerin nasıl mutlu oldukları araştırılmıştır. Savaş sonrasında Amerika’da mutluluğun arttığı ancak yaşam memnuniyetinin sadece bazı kalkınmış ülkelerde arttığı ve hatta bazı Avrupa ülkelerinde düştüğü ispatlanmıştır. Mutsuzluğun temel ekonomik nedeninin işsizlik olduğu vurgulanmıştır. Ekonomik büyüme yerine istihdam politikalarının hükümetlerin birincil kaygıları olması sonucuna ulaşılmıştır.
Bruno FREY ve Alois STUTZER (The Economic of Happiness)	2002	Mutluluğu sosyodemografik, ekonomik, kurumsal olmak üzere üç faktöre bağlamışlardır; Sosyodemografik Faktörler; Yaşla mutluluk arasında U biçiminde ilişki vardır. Kadınlar erkeklerden çok az daha mutludurlar. Eğitimi yüksek olan bireylerin mutluluk oranı daha yüksektir. Kötü sağlık koşulları mutluluğu düşürür. Ekonomik Faktörler; İşsizlik bireyleri mutsuz yapar. Gelir açısından zengin ülkeler fakir ülkelere göre daha mutludur. Mutluluk ile gelir arasında pozitif bir ilişki vardır. Kurumsal Faktörler; Demokrasi mutluluğu olumlu yönde etkiler. Politika, ekonomi ve özgürlükler arasında güçlü bir ilişki vardır.

Tablo 5.1' in Devamıdır.		
Yazar	Yayın Yılı	Sonuç
Sezer BOZKUŞ, Emrah İsmail ÇEVİK ve Şenay ÜÇDOĞRUK (Subjektif Refah ve Mutluluk Düzeyine Etki Eden Faktörlerin Sıralı Logit ile Modellenmesi: Türkiye Örneği)	2006	TÜİK 2004 yaşam memnuniyeti verilerine kullanarak Türkiye’de subjektif refah ile mutluluğu sıralı logit modeli ile incelemişlerdir. Çalışmada erkeklerin kadınlara göre daha mutlu, 45-64 yaş arasındaki bireylerin en mutsuz olduklarını bulmuşlar. Ayrıca gelir, sağlık ve refah artışının mutluluk düzeyini arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır.
Sibel SELİM (Türkiye’de Bireysel Mutluluk Kaynağı Olan Değerler Üzerine Bir Analiz: Multinomial Logit Model)	2008	Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2004 yılı Yaşam Memnuniyeti Araştırması verileri kullanılarak Türkiye’de öznel refah göstergesi olan bireysel mutluluk kaynakları analiz edilmiştir. Multinomial logit model kullanılmıştır. Sonuç olarak, bireylerin mutluluk kaynağı olarak bir iş sahibi olmayı tercih etmesinde cinsiyetin önemli bir rolü olduğunu, iş ve paraya sahip olmanın daha fazla mutluluk getireceğine inanan bireyler için ise gelirin ve eğitimin önemli olduğunu göstermiştir.
Gabriel Leite Mota ve Paulo Trigo Pereira (Happiness, Economic Well-being, Social Capital and the Quality of Institutions)	2008	İşsizlik ve enflasyonun yaşam memnuniyetini azalttığını ortaya koyan çalışmada, kapsam olarak OECD ülkeleri seçilmiş; bu durumun mutluluk düzeyini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
Onur KAHYAOĞLU (Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Değişkenler ile Ekonometrik Uygulama: Türkiye Örneği)	2008	Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan 2004 yılı Yaşam Memnuniyeti Araştırması kullanılarak yaşam memnuniyetini etkileyen faktörlere ilişkin istatistiksel bilgiler sıralı probit analizi kullanılarak araştırılmıştır. Türkiye’de kadınların erkeklerden daha mutlu olduğu öne sürülürken, yaş demografisi açısından mutluluk U şeklinde bir korelasyon izlemektedir. Yaşlı bireylerin daha mutludur. Eğitim düzeyi arttıkça mutluluk artmaktadır.
Alpaslan AKAY ve Peter MARTINSSON (Does Relative Income Matter for the Very Poor Evidence from Rural Ethiopia)	2010	Etiyopya’da yapmış oldukları çalışmada veri olarak 2004-2005 yılları hane halkı anketini kullanmışlardır. Veriler sosyo-demografik ve ekonomik açıdan kapsamlı olup, yaş, medeni durum, sağlık durumu, eğitim kazanımları ve tarım uygulamaları gibi değişkenleri içermektedir. Sıralı probit model kullanılmış olup, gelir ile mutluluk arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.
Murat ŞEKER (Mutluluk Ekonomisi)	2011	Mutluluk ekonomisi ve mutluluk ölçümleri hakkında değerlendirme yapılmıştır.
Şahamet BÜLBÜL ve Selay GİRAY (Sosyodemografik Özellikler ile Mutluluk Algısı Arasındaki İlişki Yapısının Analizi)	2011	Doğrusal olmayan Kanonik Korelasyon Analizi ile sosyodemografik özellikler ve mutluluk algısı arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Diğer çalışmalardan farklı olarak mutluluk düzeyi ile birlikte kişiler ve kavramlar bazında-mutluluk kaynakları analize dahil edilmiştir. Çalışmada kullanılan veriler TÜİK 2008 Yaşam Memnuniyeti Anketinden alınmıştır.

Tablo 5.1' in Devamıdır.

Yazar	Yayın Yılı	Sonuç
Özge GÖKDEMİR DUMLUDAĞ (Mutluluk ve İktisadi Parametreler Üzerine Bir İnceleme)	2011	Hollanda'da yaşayan iki azınlıktan Faslılar ve Türklerin Hollanda'da yaşam memnuniyeti ve mutlulukları üzerine bir araştırma yapılmıştır. Betimsel istatistik analizler kullanılarak sıralı logit model analiz yöntemi olarak seçilmiştir. Türk azınlıkların mutlak gelirden daha çok gözlemlediği diğer bireylerin durumlarını önem arz ettiği fakat Faslıların diğer bireylerin gelirlerinden ziyade kendi mutlak gelirlerinin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Richard EASTERLİN, Robson MORGAN, Malgorzata SWİTEK ve Fei WANG (China's Life Satisfaction)	2012	Çin'in sosyalizmden kapitalizme geçişi sırasında Çin nüfusunun öznel iyi oluşu ve sosyo-ekonomik durumundaki farklılıklarının neler olduğu değerlendirilmiştir. Dünya Değerler Araştırması verileri kullanılmıştır. Çin'in yaşam memnuniyeti tecrübesi sosyalizme geri dönüşün ve merkezi planlamanın verimsizliğini gidermede yararlı olacağı ve veriler ışığında iş ve gelir güvenliğinin sosyal güvenlik ağıyla birlikte yaşam için kritik öneme sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Richard EASTERLİN (Happiness and Economic Growth: The Evidence)	2013	Ekonomik büyümenin mutluluğu artıramadığı durumlarda kamu politikası olarak tam istihdam ve sosyal güvenlik ağı politikalarının geliştirilmesinin mutluluğu artıracağını belirtmiştir. Ücretlerin bir çok ülkede düşük seviyelerde olduğunu belirten Easterlin, ekonomik büyümenin bu ülkelerde yüksek öncelikli bir politika olarak öngördüğünü söylemektedir. Ancak hedef mutluluğu artırmaksa, bunun da tam istihdam ve sosyal destek programlarıyla gerçekleştirilebileceğini öne sürmektedir. Fakat ekonomik büyümeyi önceliğine alan ülkelerde bu tür politikalar lüks olarak görülmekte o yüzden mutluluğu artırıcı yönde etki sağlayabileceğini tam istihdam ve sosyal güvenlik politikalarının özellikle gelişmekte olan ülkelerde uygulanabilirliğinin düşük düzeyde olduğunu ifade etmektedir.
Haining Wang, Zhiming Cheng ve Russell Smyth (Consumption and Happiness)	2013	Çin üzerinde yapılan araştırmada 2010-2012-2014 Çin hane halkı anketi kullanılmıştır. Tüketimin mutluluğu artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşım, iletişim ve tıbbi tedavi mutluluğun en önemli belirleyicileri olarak tespit edilmiştir. Artan fiyatlardan dolayı tüketimin azalması enflasyon ve mutluluk arasında negatif ilişki bulunmasına neden olmuştur.
Zeynep ÇİRKİN ve Türkmen GÖKSEL (Mutluluk ve Gelir)	2016	Mutluluk kavramının gelir başta olmak üzere çeşitli ekonomik, sosyal ve demografik faktörlerden nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Anket yöntemi kullanılmış olup, Türkiye'de Ankara ve Gaziantep olmak üzere iki il seçilmiştir. Bu yöntemle elde edilen veriler ordered probit yöntemiyle tahmin edilmiştir. Modelde kullanılan bağımsız değişkenler olan yaşam doyumu ve mutluluk için ayrı ayrı 6 farklı model kurulmuştur. Çalışma ortamından, gelirden ve kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyet yaşam memnuniyetini ve mutluluk seviyesini artırmaktadır. Kişinin eğitim seviyesinin yükselmesi gelir artışına neden olduğu için mutluluğu artırmaktadır. Gelir değişkeninin mutluluk seviyesi üzerinde istatistiki olarak anlamlı olmadığı, yaşam doyumu üzerinde istatistiki olarak anlamlı olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 5.1' in Devamıdır.

Yazar	Yayın Yılı	Sonuç
Alper IŞIK (Zonguldak Karabük Bartın İllerinde Mutluluk Ekonomisinin Karşılaştırmalı Analizi)	2016	TÜİK Düzey II bölgesi için mutluluğu etkileyen sosyo-demografik ve ekonomik faktörler 2013 yılı Yaşam Memnuniyeti Araştırması verileri ışığında sıralı lojistik regresyon analizi ile araştırılmıştır. Mutluluk değişkeninin bağımlı değişken olduğu analizlerde her il için farklı bağımsız değişkenler seçilerek analiz yapılmıştır.
Kazım Anıl EREN ve Ahmet Atıl AŞICI (The Determinants of Happiness in Turkey: Evidence from City-Level Data)	2017	2004-2013 TURKSAT Yaşam Memnuniyeti Anketi verileri sıralı logit model ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak önceki çalışmalarda ihmal edilen en güçlü mutluluk tahmincisi olan iş doyumunun istihdam kadar önemli olduğu, benzer şekilde evli olmanın insanları ancak evliliklerinden memnun oldukları takdirde mutlu edeceği ayrıca eğitimin daha fazla mutluluk getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.
Devrim DUMLUDAĞ, Özge GÖKDEMİR ve Ruut VEENHOVEN (Gelir, Harcama ve Tasarruf ve Mutluluk İlişkisi: Türkiye Örneği)	2017	Para harcamasının mutluluk üzerinde olumsuz etkiye neden olduğu ve tasarruf etmenin mutlu ettiği sonucuna ulaşılmıştır. TÜİK Düzey 2'de 3008 kişiye uygulanan anket ile tüketime yönelik harcamaların, gelirin, tasarrufların ve finansal varlıklara sahip olmanın mutluluk üzerindeki etkisi incelenmiştir.
Bensu TİMUR ve Ebru Çağlayan AKAY (Kadın ve Erkeklerin Mutluluğunu Etkileyen Faktörlerin Genelleştirilmiş Sıralı Logit Modeli İle Analizi)	2017	Sosyo-demografik ve ekonomik değişkenlerin hanehalkı mutluluğu üzerindeki etkileri mutluluk ekonomisi ışığı altında incelenmiştir. 2009 ve 2015 Yaşam Memnuniyeti Anketleri kullanılmıştır. Hem kadınlar hem de erkekler için mutluluk olgusu sıralı logit modeli kullanılarak incelenmiştir. Her iki cinsiyet için, borçlu olmak mutlu olma olasılığını azaltmakta, fakat yaş mutlu olma olasılığını artırmaktadır. Araba sahibi olmak, iş yeri açmak ve bir işte çalışmak mutlu olma olasılığını artırıcı faktörler olarak belirlenmiştir. Umutlu olmanın hem kadınlar hem de erkekler üzerine çok mutlu olma olasılığı üzerinde artırıcı bir etkisi olduğu bulunmuştur.
Olca SERVET (Mutluluğun Türkiye'deki Belirleyicilerinin Zaman İçinde Değişimi)	2017	Çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan Yaşam Memnuniyeti Araştırması anket verileri kullanılarak 2004 ve 2014 yıllarında Türkiye'de mutluluk düzeyi ile hanehalkı geliri, yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, sağlık memnuniyeti gibi ekonomik ve sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişki sıralı logit modeli ile analiz edilmiştir. Bulgular Türkiye'de aradan geçen zamanda erkeklerin mutluluk düzeylerinin arttığını, insanların yaşlandıkça daha mutlu olduklarını ve evli insanların mutluluk düzeylerinin azaldığını göstermektedir.
Songül GÜL (Mutluluk Ekonomisi ve Göç Üzerine)	2017	Hem iktisadi parametrelerin hem de iktisadi parametreler dışındaki demografik, kurumsal vb gibi parametrelerin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi araştırılmıştır. İstanbul'da yaşayan göçmenlere anket tekniği uygulanmıştır. Araştırmaya konu olan göçmenler yasal olarak oturma izni almış olan göçmenlerdir. Bir bütün olarak bireylerin yaşam memnuniyetlerini etkileyen faktörler OLS analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir.

4.2. Araştırmanın Materyal ve Yöntemi

Çalışmanın amacına yönelik olarak, iktisadi parametreler ve bu parametreler dışında bağımsız değişkenler ile mutluluk arasında ilişkinin temelde Türkiye’de yaşayan bireyler üzerinde ne kadar etkili olduğu, özelde ise bölgesel olarak bireylerin yaşam memnuniyetlerini etkileyen parametreler tespit edilerek, bu parametrelerin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Ankette, öznel iyi oluş bileşenleri (mutluluk ve yaşam memnuniyeti), sosyo-demografik faktörler (yaş, cinsiyet, eğitim, medeni hal, istihdam durumu), sosyo-ekonomik faktörler (mutlak gelir, nispi gelir, ekonomik durum) ve kurumsal değişkenler (sağlık sistemi, demokrasi etkinliği, ekonomik performans, kurumlara olan güven) gibi parametrelerin Türkiye’deki bireylerin yaşam memnuniyeti ve mutlulukları üzerindeki etkilerini görebilmek amacıyla düzenlenmiştir. Anket Temmuz-Aralık 2018 döneminde yapılmıştır. Anketin belirli bir kısmında yüz yüze anket tekniği kullanılmış olup, diğer kısmında Facebook, mail grupları ve diğer sosyal medya araçları kullanılmıştır. 81 ilden de katılımcı mevcuttur. 4000 anket planlanmış olup, İllerde yapılacak olan anket sayısı kent merkezlerindeki 18+ nüfusun oranlanması ile belirlenmiştir. 4000 anket yapılmış olup 164 anket çalışma için uygun bulunmamış olup, 3836 anket çalışmada kullanılmıştır. Çalışma da 4000 anket belirlenmesinin nedeni; Türkiye İstatistik Kurumu Yaşam Memnuniyeti Anketi’nin yaklaşık olarak 8000 kişi üzerinden yapılması ve tezin maddi olarak hiçbir yerden destek almamasından dolayı 4000 anketin Türkiye’yi temsil edebileceği düşünülmüştür.

Çalışmada kullanılan anket 10’u demografik olmak üzere toplamda 25 sorudan oluşmaktadır. Anket sorularının formüle edilmesinde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Yaşam Memnuniyeti Anketi ve GÜL (2017)’ün çalışmasından faydalanılmıştır. Bağımlı değişken olan yaşam memnuniyeti ve mutluluk 1-5 ölçek kullanılarak ölçülmüştür “Hiç Memnun Değilim” 1, “Çok Memnunum” 5 olarak ele alınmıştır. Yaşam memnuniyeti sorusunda bireylerden bir bütün olarak yaşamlarını değerlendirmeleri, mutluluk sorusunda ise son günlerde hayatlarından ne kadar memnun oldukları soruları yöneltilmiştir. Katılımcılardan alınan cevaplar ise ki kare testi ve sıralı probit modeli çerçevesinde analiz edilmiştir.

Ki-Kare (X^2) testi beklenen değer ile gözlenen değer arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını çözümlmek için kullanılmaktadır. Uyumluluk seviyesi, ilişkilerin var olup olmadığı testi, iki değişkenin birbirinden bağımsız olup olmadığı kullanım alanları olan Ki-Kare testi değişkenler arasındaki farklılıklarında belirlenmesinde de kullanılmaktadır. İki değişkenin birbirinden bağımsız olması aralarında bir ilişkinin olmadığı anlamına gelmektedir. Modelin hipotezi kurulurken; “ H_0 ; model veriler itibariyle uygundur” veya “ H_1 ; model veriler itibariyle uygun değildir” kullanılır. H_0 hipotezi ile modelin uyum iyiliği sağlanır (Coşkun ve diğerleri, 2017: 225).

Sıralı probit model ilk olarak McKelvey ve Zavoina tarafından 1975 yılında kullanılmıştır. Fayda teorisine ve rasyonel seçim yaklaşımına dayanan probit modelde birikimli normal dağılım fonksiyonundan faydalanılmakta olup, kümülatif dağılım fonksiyonunun normal dağılıma ait olduğunun kabul edildiği durumlarda probit model ortaya çıkmaktadır (Cebeci, 2012:130).

Sıralı probit modeli iki sonuçlu probit modelinde olduğu gizli değişkenli regresyon modeli olarak kurulur. Regresyon denklemi ise; (Greene, 2016:788).

$$y^* = x'\beta + \varepsilon.$$

y ise gözlenemeyen değişkendir ve bu çalışma için aşağıdaki gibi tanımlanabilir; (Greene, 2016:789)

$$y=0 \text{ \u015fayet } y^* \leq 0$$

$$y=1 \text{ \u015fayet } 0 < y^* \leq \mu_1$$

$$y=2 \text{ \u015fayet } \mu_1 < y^* \leq \mu_2$$

$$y=3 \text{ \u015fayet } \mu_2 < y^* \leq \mu_3$$

$$y=4 \text{ \u015fayet } \mu_3 < y^* \leq \mu_4$$

$$y=5 \text{ \u015fayet } \mu_4 < y^* \leq \mu_5$$

Bu durumda μ 'lar β ile tahmin edilen bilinmeyen katsayılardır. Modelde hataların normal dağıldığı kabul edildiğinde beş farklı seçenek için elde edilen olasılıklar;

$$\text{Prob}(y=1|x)=\Phi(\mu_1 - x'\beta) - \Phi(-x'\beta),$$

$$\text{Prob}(y=2|x)=\Phi(\mu_2 - x'\beta) - \Phi(\mu_1 - x'\beta),$$

$$\text{Prob}(y=3|x)=\Phi(\mu_3 - x'\beta) - \Phi(\mu_2 - x'\beta),$$

$$\text{Prob}(y=4|x)=\Phi(\mu_4 - x'\beta) - \Phi(\mu_3 - x'\beta),$$

$$\text{Prob}(y=5|x)=\Phi(\mu_5 - x'\beta) - \Phi(\mu_4 - x'\beta) \text{ şeklindedir.}$$

Bütün olasılıkların pozitif olması için,

$$\mu_1 < \mu_2 < \mu_3 < \mu_4 < \mu_5 \text{ olmalıdır (Greene,2016:789).}$$

Modelde bağımsız değişkenin β katsayısını yorumlamak için işaretine bakmak gerekir. Yani β katsayısı tek başına yorumlanamaz. İşaretin negatif olması halinde bağımsız değişkenin olayın olma olasılığını azaltmakta, pozitiflik söz konusu ise incelenen bağımsız değişken olayın olma olasılığını arttırmaktadır (Özer,2004:74).

Sıralı Probit Analizi'nde kullanılan Log Likelihood (maksimum benzerlik oranı), LR (benzerlik oranı), Pseudo R^2 göstergelerinin anlamları şu şekildedir;

Log Likelihood (maksimum benzerlik oranı); 1920'li yıllarda Sir Ronald A. Fisher tarafından bulunan yöntemde istatistikte tüm anakütller kendilerine karşılık gelen bir olasılık dağılımı ile tanımlanırlar. Sıradan en küçük kareler yöntemi (SEK) ise özünde olasılık dağılımları ile ilgili herhangi bir varsayım içermez.

Bu nedenle çıkarsama yapmada SEK tek başına işe yaramaz SEK'i genel bir tahmin süreci olarak değil de örneklem bağlanım işlevlerinin katsayılarını bulmada kullanılan bir hesaplama yöntemi olarak görmeliyiz. Sek yönteminden daha güçlü

kuramsal özellikler gösteren bir diğer nokta tahminciyesi ise en çok olabilirlik (maks likelihood) kısaca EO (ML) yöntemidir. Yönetimin temel ilkesi ise rastsal bir olayın gerçekleşmesi olasılığı en yüksek olay olmasıdır. EO tahmincisi şu şekilde bulunur; (Yalta, 2011:8).

$$\tilde{p} = \frac{\sum_{i=1}^N k_i}{\sum_{i=1}^N n_i}$$

LR (benzerlik oranı); Benzerlik oranı testi için adından anlaşılacağı gibi benzerlik fonksiyonu kullanılır. Test için kısıtlı tahminde yapılır ve logaritmik benzerlik fonksiyonunun eğiliminin sıfır veya sıfırdan farklı olması durumuna göre kısıtlamaların geçerli olup olmayacağına karar verilir. Kısıtlı modelin logaritmik benzerlik fonksiyonu L_{R3} kısıtsız modelin logaritmik benzerlik fonksiyonunu L_U ile ifade edilecek olursa test istatistiği $LR = -2 (L_R - L_U)$ olarak hesaplanır. LR test istatistiğinin dağılımı h serbestlik dereceli ki kare dağılımıdır. H kısıt sayısıdır. Temel hipotez kısıtlamaların geçerli olduğunu, alternatif hipotez ise kısıtlamaların geçerli olmadığını ifade eder. LR test istatistiği α hata payı ve h serbestlik derecesi ile ki-kare tablosundan bulunacak değer ile karşılaştırılır. LR test istatistiği tablo değeri ile karşılaştırılır. LR tbla değerrinden büyükse H_1 hipotezi kabul edilir, kısıtlamalar geçersizdir. Aksi söz konusu ise kısıtlamalar geçerlidir (Güriş ve diğerleri, 2011:57).

Pseudo R^2 ; Sıralı en küçük kareler yönteminde bir başlangıç noktası olarak uyum iyiliği ölçütü olarak üretilmiş bir istatistik değeridir. Notasyon aşağıdaki gibi ifade edilebilir;

$$R^2 = 1 - \frac{\sum_{i=1}^N (y_i - \hat{y}_i)^2}{\sum_{i=1}^N (y_i - \bar{y})^2}$$

Burada N gözlem sayısı, y bağımlı değişken, y üssü çizgi y değerinin ortalaması, y üssü şapka model tarafından tahmin edilen değerdir. Eşitliğin payı tahmin edilen y değeri ve gerçek y değeri arasındaki farkın karesinin özetidir (Long, 1997:45).

4.4. Araştırmanın Bulguları

Katılımcılardan alınan cevaplara frekans analizi ve ki kare analizi uygulanmıştır. Frekans analizi ile katılımcılardan alınan cevaplar doğrultusunda yoğunluğun hangi cevapta olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

4.4.1. Frekans Analizi

Türkiye genelinde 81 ilde 18+ yaş nüfus üzerinden kolayda örnekleme yöntemi ile Türkiye’de bölgesel düzeyde mutluluk ekonomisinin analizine yönelik anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular tablolar yardımıyla izah edilmiştir.

Tablo 4.2: Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	1917	50,0
Erkek	1919	50,0
Toplam	3836	100

Cinsiyet dağılımı Tablo 5.2’de verilmiştir. Katılımcılardan 1917 kişi (%50) kadın ve 1919 kişi (%50) erkek şeklindedir. Anket uygulanmasında katılımcılar arasında cinsiyet oranının dengeli dağılım göstermesinde hassas davranılmasına gayret gösterilmiştir.

Tablo 4.3: Yaş Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde
18-25	1300	33,9
26-35	1218	31,8
36-45	762	19,9
46-55	321	8,4
56-65	193	5,0
66-75	40	1,0
76+	2	0,1
Toplam	3836	100

Tablo 4.3’de katılımcıların yaş grupları sıralanmaktadır. Katılımcı bireylerin yaş aralıklarına göre dağılım oranları incelendiğinde 1300 kişi (%33,9) 18-25, %31,8’i 26-35, %19,9’u 36-45, %8,4’ü 46-55, %5’i 56-65, %1 ise 76 ve üstü olan yaş aralığını oluşturduğu görülmektedir. Çalışmada amaçlanan yaş aralıklarının tamamına ulaşılmıştır.

Tablo 4.4: Medeni Durum

Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Evli	1650	43,0
Bekâr	1912	49,8
Boşanmış	219	5,7
Eşi Vefat Etmiş	55	1,4
Toplam	3836	100

Tablo 4.4’de görüldüğü üzere katılımcı bireylerden evli olanlar 1650 kişi (%43,0), bekar olanlar 1912 kişi (%49,8), boşanmış olanlar 219 kişi (%5,7), eşi vefat etmiş olanlar 55 kişi (%1,4)’tür.

Tablo 4.5: Aylık Hanehalkı Geliri (TL)

Ailenin Aylık Geliri	Frekans	Yüzde
0-1600 TL	405	10,6
1601-3000 TL	959	25,0
3001-4500 TL	1043	27,2
4501-5500 TL	723	18,8
5501-6500 TL	322	8,4
6501-8000 TL	206	5,4
8000-+ TL	178	4,6
Toplam	3836	100

Tablo 4.5’de katılımcı bireylerin aylık gelirlerine göre dağılımı verilmiştir. 0-1600 TL aylık geliri olan bireyler 405 kişi (%10,6), 1601-3000 TL aylık geliri olan bireyler 959 kişi (%25,0), 3001-4500 TL geliri olan bireyler 1043 kişi (%27,2), 4501-

5500 TL geliri olan bireyler 723 kişi (%18,8), 5501-6500 TL geliri olan bireyler 322 kişi (%8,4), 6501-8000 TL geliri olan bireyler 206 kişi (%5,4), 8000 TL üstü geliri olan kişiler ise 178 kişi (%4,6)'dır. Verilerin toplanmaya başlandığı dönemlerde Türkiye'de Ağustos ayında açlık sınırı 2,124 TL, yoksulluk sınırı ise 6,918 TL'dir. Katılımcıların %90'ının yoksulluk sınırı altında olduğunu görmek mümkündür.

Tablo 4.6: Düzey-1 Bölgeler

Bölgeler TÜİK	Frekans	Yüzde
TR 1- İstanbul (İstanbul)	597	15,6
TR 2- Batı Marmara (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir, Çanakkale)	172	4,5
TR 3- Ege (İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak)	337	8,8
TR 4- Doğu Marmara (Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	277	7,2
TR 5 -Batı Anadolu (Ankara, Konya, Karaman)	355	9,3
TR 6 -Akdeniz (Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	299	7,8
TR 7- Orta Anadolu (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat)	395	10,3
TR 8 -Batı Karadeniz (Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	671	17,5
TR 9 -Doğu Karadeniz (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	193	5,0
TR A -Kuzeydoğu Anadolu (Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	123	3,2
TR B- Ortadoğu Anadolu (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	128	3,3
TR C -Güneydoğu Anadolu (Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Siirt, Diyarbakır, Batman, Mardin, Şırnak)	289	7,5
Toplam	3836	100

1992 yılında gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi'nde Avrupa Birliği (AB)'nin Türkiye'yi aday ülke olarak kabul etmesiyle, Türkiye'nin AB'nin bazı yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekmektedir. Buna bağlı olarak AB'nin üye ülkeler bölgesel düzeyde ekonomik ve sosyal sorunlara bölgesel politikalar geliştirebilmek amacıyla NUTS ile sağlanan bölgesel istatistiklere ihtiyaç duymaktadır. Bunun üzerine Türkiye'de Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet İstatistik Enstitüsü ve İç İşleri Bakanlığı'nın ortak çalışması sonucunda NUTS sınıflandırması yapılmış ve 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bölge sistemi üç kademeli olarak belirlenmiştir ve 81 il için Düzey 1, Düzey 2 ve Düzey 3 olmak üzere üç kademeli bölge sistemi oluşturulmuş olup,

ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller Düzey 1 (12 adet), Düzey 2 (26 adet) ve Düzey 3 (81 il) olarak belirlenmiştir.

Çalışmada Düzey1 Bölgeler kullanılmış olup, Tablo 5.6’da 12 Bölgeye ve bu bölgelerin hangi illeri kapsadığına yer verilmiştir. Yapılan ankete en fazla katılımcı TR8- Batı Karadeniz ve TR1-İstanbul Bölgelerindendir. En az katılımcıya sahip Bölgeler ise, TR A -Kuzeydoğu Anadolu ve TR B- Ortadoğu Anadolu Bölgeleridir.

Tablo 4.7: Meslek Grupları

MESLEK	Frekans	Yüzde
ÇİFTÇİ	28	0,7
İŞÇİ	231	6,0
SANAYİCİ/TÜCCAR	80	2,1
ÖZEL SEKTÖR ÇALIŞANI	412	10,7
MEMUR	611	15,9
NİTELİKLİ UZMAN (DOKTOR, AVUKAT, AKADEMİSYEN, MÜHENDİS)	363	9,5
ÖĞRETMEN	279	7,3
EV KADINI	286	7,5
ESNAF	159	4,1
ÖĞRENCİ	919	24,0
EMEKLİ	148	3,9
DİĞER	191	5,0
İŞSİZ	129	3,4
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.7’de görüldüğü üzere katılımcılardan 28 kişi (%0,7) çiftçi, 231 kişi (%6,0) işçi, 80 kişi (%2,1) sanayici/tüccar, 412 kişi (%10,7) özel sektör çalışanı, 611 kişi (%15,9) memur, 363 kişi (%9,5) nitelikli uzman (doktor, avukat, akademisyen, mühendis), 279 kişi (%7,3) öğretmen, 286 kişi (%7,5) 159 kişi (%4,1) esnaf, 919 kişi (%24,0) öğrenci, 148 kişi (%3,9) emekli, diğer meslek grubunda yer alan kişiler 191 (%5,0), işsiz olanlar ise 129 kişi (%3,4)’dir. Ankete en fazla katılım gösteren meslek

grubu öğrenci olup, onu memur ve özel sektör çalışanı takip etmektedir. En az katılım gösteren meslek grubu ise çiftçi ve sanayici/tüccardır.

Tablo 4.8: Mutluluk

MUTLULUK	Frekans	Yüzde
HİÇ MEMNUN DEĞİL	605	15,8
MEMNUN DEĞİL	754	19,7
KARARSIZ	711	18,5
MEMNUN	1467	38,2
ÇOK MEMNUN	299	7,8
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.8’de katılımcılardan son günlerde hayatlarından ne kadar memnun oldukları değerlendirilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde 1467 kişi (%38,2) kişinin hayatından memnun, 299 kişinin (%7,8) ise çok memnun olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, 754 kişinin (%19,7) memnun olmadığı, 605 kişinin (%15,8) hiç memnun olmadığı görülmektedir. Kararsızlık gösteren birey sayısı ise 711 kişidir (%18,5). Buradan ankete katılım gösteren 3836 bireyden %50’sinin son günlerde mutlu olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

Tablo 4.9: Yaşam Memnuniyeti

YAŞAM MEMNUNİYETİ	Frekans	Yüzde
HİÇ MEMNUN DEĞİL	284	7,4
MEMNUN DEĞİL	568	14,7
KARARSIZ	685	17,9
MEMNUN	1935	50,4
ÇOK MEMNUN	368	9,6
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.9’da bireylerin bir bütün olarak değerlendirdiklerinde yaşamlarından ne kadar memnun oldukları ölçülmüş olup, 1935 kişi (%50,4) kişinin hayatından memnun, 368 kişinin (%9,6) ise çok memnun olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, 568 kişinin (%14,7) memnun olmadığı, 284 kişinin (%7,4) hiç memnun olmadığı görülmektedir. Kararsızlık gösteren birey sayısı ise 685 kişidir (%17,9). Genel olarak ankete katılım

gösteren bireylerin yaşamlarından memnun oldukları sonucuna varmak mümkündür. Bununla birlikte yaşam memnuniyeti ve mutluluk düzeyi bir arada incelendiğinde yaşamından memnun olan bireylerin oranının daha yüksek olduğunu görmek mümkündür.

Tablo 4.10: Dinin Önemi

YAŞANTI DİN	Frekans	Yüzde
HİÇ ÖNEMLİ DEĞİL	305	8,0
ÖNEMLİ DEĞİL	267	7,0
KARARSIZ	429	11,2
ÖNEMLİ	1305	34,0
ÇOK ÖNEMLİ	1530	39,9
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.10’da katılımcıların yaşamlarında dinin ne kadar önemli olduğu belirlenmiştir. Yaşantısında dinin çok önemli olduğunu söyleyen bireyler 1530 (%39,9), önemli olduğunu söyleyen bireyler 1305 (%34,0) iken, dinin hiç önemli olmadığını düşünen birey 305 (%8,0), önemli olmadığını düşünen bireyler ise 267 (%7,0)’dır. Katılımcıların %73,9’u yaşamlarında dinin önemli olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4.11: Sağlık Durumu

GENEL SAĞLIK	Frekans	Yüzde
HİÇ MEMNUN DEĞİL	151	3,9
MEMNUN DEĞİL	349	9,1
KARARSIZ	561	14,6
MEMNUN	2078	54,2
ÇOK MEMNUN	697	18,2
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.11’de genel olarak sağlık durumundan memnuniyet düzeyi ölçülmüş olup buna göre katılımcılardan çok memnun olanlar 697 (%18,2), memnun olanlar 2078 (%54,2) kişidir. Memnun olmayan bireyler 349 (%9,1), hiç memnun olmayan bireyler

151 (3,9) kişidir. Katılımcıların %72,4'ünün genel olarak sağlıklarından memnun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.12: Hane Halkı Gelir Durumundan Memnuniyet

HANE HALKI GELİR	Frekans	Yüzde
HİÇ MEMNUN DEĞİL	468	12,2
MEMNUN DEĞİL	739	19,3
KARARSIZ	748	19,5
MEMNUN	1604	41,8
ÇOK MEMNUN	277	7,2
TOPLAM	3836	100

Hane halkı gelirinden memnuniyet durumu Tablo 5.12'de verilmiştir. Buna göre; mutlak gelirinden çok memnun olan bireyler 277 (%7,2), memnun olan bireyler 1604 (%41,8) kişi iken, memnun olmayan bireyler 739 (%19,3), hiç memnun olmayan bireyler ise 468 (%12,2) kişidir.

Tablo 4.13: Son Bir Yıl Gelir/Harcama Durumu

SON BİR YIL GELİR	Frekans	Yüzde
BORÇLANMAK ZORUNDA KALDIM	113	29,0
TASARRUFLARIMIN TAMAMINI HARCADIM	506	13,2
TASARRUFLARIMIN BİR KISMINI HARCADIM ANCAK GEÇİNEBİLDİM	576	15,0
GEÇİNEBİLDİM	1269	33,1
PARA BİRİKTİREBİLDİM	372	9,7
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.13'de Bireylerin son bir yıl içerisinde gelir/harcama durumlarının ne boyutta olduğu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Son bir yıl içerisinde para biriktirdim seçeneğini tercih eden bireyler 372 (%9,7) kişiden oluşmakta olup, geçinebildim seçeneğini tercih eden bireyler 1269 (%33,1) kişiden oluşmaktadır. Tasarruflarının bir kısmını harcayıp ancak geçinebildiğini söyleyen bireyler 576 (%15,0), tasarruflarının tamamını harcayan bireyler 506 (%13,2) ve son olarak borçlanmak zorunda kaldıklarını

söyleyen bireyler 113 (%29,0) kişidir. Kısacası katılımcılardan 1195 kişi geçinmekte zorluk çeken kısmı oluşturmaktadır.

Tablo 4.14: Gelecek Bir Yıllık Dönemde Finansal Durum

GELECEK BİR YIL FİNANS	Frekans	Yüzde
DAHA KÖTÜ OLACAK	449	11,7
KÖTÜ OLACAK	639	16,7
AYNI KALACAK	1548	40,4
İYİ OLACAK	1019	26,6
ÇOK İYİ OLACAK	181	4,7
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.14’de gelecek bir yıllık dönemde bireylerin finansal durumları hakkındaki beklentilerine yer verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi gelecek bir yıllık dönemde finansal durumlarının çok iyi olacağını düşünen birey 181 (%4,7), iyi olacağını düşünen birey 1019 (%26,6) kişidir. Finansal durumunun aynı kalacağını düşünen birey 1548 (%40,4) iken, kötü olacağını düşünen birey 639 (%16,7) ve bununla birlikte daha kötü olacağını düşünen birey 449 (%11,7) kişiden oluşmaktadır. Tablodan anlaşılaçağı gibi finansal durumunda geleceğe dair umutlu olan bireyler katılımcıların 1200 kişisini oluşturmaktadır. 2636 kişinin finansal durumunda umutlu olmadıkları görülmektedir.

Tablo 4.15: Türkiye’nin Ekonomik Performansı

TÜRKİYE’NİN EKONOMİK PERFORMANSI	Frekans	Yüzde
ÇOK KÖTÜ	1307	34,1
KÖTÜ	1076	28,1
KARARSIZ	756	19,7
İYİ	531	13,8
ÇOK İYİ	166	4,3
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.15’de Türkiye’nin ekonomik performansını incelenmiştir. Bireylerden ekonomik performansın çok iyi olduğunu düşünen bireyler 166 (%4,3) kişi, iyi

olduğunu düşünen bireyler 531 (%13,8) kişi , kararsız kalan kesim 756 (%19,7) kişi, kötü olduğunu düşünen bireyler 1076 (%28,1) kişi, çok kötü olduğunu düşünen bireyler ise 1307 (%34,1) kişiden oluşmaktadır. Katılımcılardan 2383 (%61,3) kişi Türkiye'nin ekonomik performansından memnun değildir.

Tablo 4.16: Hükümetin Ekonomi Politikaları

HÜKÜMETİN EKONOMİK POLİTİKALARI	Frekans	Yüzde
HİÇ MEMNUN DEĞİL	1452	37,9
MEMNUN DEĞİL	899	23,4
KARARSIZ	833	21,7
MEMNUN	512	13,3
ÇOK MEMNUN	140	3,6
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.16'da hükümetin ekonomik politikalarından memnuniyet düzeyi ölçülmüştür. tabloya göre; hükümetin ekonomi politikalarından çok memnun olan bireyler 140 (%3,6) kişi, memnun olan bireyler 512 (%13,3) kişi, kararsız kalan bireyler 833 (21,7) kişi, memnun olmayan bireyler 899 (23,4) kişi ve hiç memnun olmayan bireyler 1452 (%37,9) kişidir. Tablodan anlaşılabacağı gibi katılımcılardan 2351 (%61,3) kişi hükümetin ekonomi politikalarından memnun değilken, 652 (%16,9) kişi politikalarından memnun olduğunu söylemiştir.

Tablo 4.17: Türkiye'de Demokrasinin Etkinliği

TÜRKİYE' DE DEMOKRASİ	Frekans	Yüzde
HİÇ ETKİN DEĞİL	1081	28,2
ETKİN DEĞİL	938	24,5
KARARSIZ	849	22,1
ETKİN	753	19,6
ÇOK ETKİN	215	5,6
TOPLAM	3836	100

Türkiye'de demokrasinin ne kadar etkin olduğu incelenmiş ve Tablo 5.17'de verilmiştir. Demokrasinin çok etkin olduğunu düşünen birey 215 (%5,6), etkin

olduğunu düşünen birey 753 (%19,6), kararsız olan bireyler 849 (%22,1), etkin olmadığını düşünen birey 938 (%34,5), hiç etkin olmadığını düşünen birey ise 1081 (%28,2) kişidir. Katılımcılardan, 2019 (%52,7) kişi Türkiye’de demokrasinin etkin olmadığını düşünürken, 968 (%25,2) kişi ise Türkiye’de demokrasinin etkin olduğunu düşünmektedir.

Tablo 4.18: Türkiye’de İnsan Haklarına Saygı

TÜRKİYE’ DE İNSAN HAKLARINA SAYGI	Frekans	Yüzde
İNSAN HAKLARINA HİÇ SAYGI DUYULMUYOR	1171	30,5
İNSAN HAKLARINA SAYGI DUYULMUYOR	1158	30,2
KARARSIZ	688	17,9
İNSAN HAKLARINA SAYGI DUYULUYOR	626	16,3
İNSAN HAKLARINA BÜYÜK ÖLÇÜDE SAYGI DUYULUYOR	193	5,0
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.18’de Türkiye’de insan haklarına saygının ne ölçüde olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Tabloya göre; katılımcılardan 193 (%5,0) kişi insan haklarına büyük ölçüde saygı duyulduğunu, 626 (%16,3) kişi insan haklarına saygı duyulduğunu, 1158 (%30,2) kişi insan haklarına saygı duyulmadığını ve 1171 kişi (%30,5) kişi ise insan haklarına hiç saygı duyulmadığını düşünmektedir.

Tablo 4.19: İnsanlara Güven

ÇEVREDEKİ İNSANLARA GÜVEN	Frekans	Yüzde
HİÇ GÜVENMİYOR	607	15,8
GÜVENMİYOR	1149	30,0
KARARSIZ	825	21,5
GÜVENİYOR	1134	29,6
ÇOK GÜVENİYOR	121	3,2
TOPLAM	3836	100

Bireylerin yaşadıkları çevredeki insanlara güven ölçüsü Tablo 5.19’da sunulmuştur. Çevresindeki insanlara çok güvenen bireyler 121 (%3,2) kişi, güvenen bireyler 1134 (%29,6) kişi, güven konusunda kararsız kalan bireyler 825 (%21,5) kişi,

güvenmeyen bireyler 1149 (%30,0) kişi, hiç güvenmeyen bireyler ise 607 (%15,8) kişidir. Katılımcılardan 1255 (%32,8) kişi çevresindeki insanlara güvenirken, 1756 (%45,8) kişi çevresindeki insanlara güvenmemektedir. Tablodan anlaşılabacağı gibi toplumun yaklaşık %50'e yakın bir kesiminin çevresindeki insanlara güveni yoktur.

Tablo 4.20: Kurumlara Güven

	HİÇ GÜVENMİYOR		GÜVENMİYOR		KARARSIZ		GÜVENİYOR		ÇOK GÜVENİYOR	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
CUMHURBAŞKANLIĞI	1003	26,1	574	15,0	853	22,2	791	20,6	615	16,0
HÜKÜMET	1099	28,6	624	16,3	965	25,2	748	19,5	400	10,4
TBMM	961	25,1	705	18,4	1134	29,6	743	19,4	293	7,6
SİYASİ PARTİLER	1393	36,3	967	25,2	1070	27,9	263	6,9	143	3,7
ORDU	374	9,7	406	10,6	658	17,2	1334	34,8	1064	27,7
EMNİYET	487	12,7	427	11,1	682	17,8	1298	33,8	942	24,6
YARGI	1024	26,7	714	18,6	918	23,9	730	19,0	450	11,7
MEDYA	2116	55,2	813	21,2	607	15,8	199	5,2	101	2,6
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	886	23,1	641	16,7	1220	31,8	838	21,8	251	6,5
BANKALAR	1731	45,1	867	22,6	756	19,7	382	10,0	100	2,6
EĞİTİM SİSTEMİ	1976	51,5	777	20,3	623	16,2	344	9,0	116	3,0
SAĞLIK SİSTEMİ	764	19,9	628	16,4	841	21,9	1175	30,6	428	11,2

Tablo 4.20'de katılımcıların kurumlara ne kadar güvendikleri değerlendirilmiştir. Bireylerden 1406 (%36,6) kişi Cumhurbaşkanlığı güvenmekte, 1577 (%41,1) kişi güvenmemektedir. Hükümete güvenen bireyler 1148 (%29,9) kişi, güvenmeyen bireyler 1723 (%44,9) kişidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) 1036 (%27) kişi güveniyorken, 1666 (%43,5) kişi güvenmemektedir. Siyasi Partilere güvenenler 406 (%10,6) kişi iken, güvenmeyen bireyler 2360 (%61,5) kişiden oluşmaktadır. Orduya 2398 (%62,5) kişi güveniyorken, 780 (%20,3) kişinin güveni yoktur. Emniyet Teşkilatına güvenenler 2240 (%58,4) kişi, güvenmeyen bireyler ise 914 (%23,8) kişidir. Yargıya güvenenler 1180 (%30,7) kişiyken, güvenmeyen kesim 1738 (%45,3) kişiden oluşmaktadır. Medya organlarına güvenen kişi sayısı 300 (%7,8) olup, güvenmeyen kesim 2929 (%76,4) kişidir. Sivil toplum kuruluşlarına güvenenler 1089

(%28,3) kişi iken, güvenmeyen kişiler 1527 (%39,8) kişiden oluşmaktadır. Bankalara güvenen bireyler 482 (%12,6) olup, güvenmeyen bireyler 2598 (%67,7)'dir. Eğitim sistemine güvenmeyen bireyler 460 (%12,0) kişi olup, güvenen bireyler 2753 (%71,8) kişidir. Son olarak sağlık sistemine güvenen bireyler 1603 (%41,8) iken, 1392 (%36,3) kişi güvenmediğini beyan etmektedir.

Tablo 4.20'de yer alan 12 kurumdan en çok güvenilen kurumu 2398 (%62,5) bireyin güveniyorum cevabı ile Ordu oluşturmaktadır. Orduyu 2240 (%58,4) kişi ile emniyet teşkilatı takip etmektedir. Güvenilmeyen kurumu ise 2929 (76,4) kişi ile medya oluştururken, medyayı 2753 (%12,0) kişi ile eğitim sistemi takip etmektedir.

Tablo 4.21: İş Yeri Türü

İŞYERİ	Frekans	Yüzde
KAMU SEKTÖRÜ	1232	32,2
ÖZEL SEKTÖR	762	19,8
SERBEST	360	9,3
BOŞ CEVAP	1482	38,6
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.21'de bireylerin çalıştıkları sektörün türü incelenmiştir. Tabloya göre 1232 (%32,2) kişi kamu sektöründe, 762 (%19,8) kişi özel sektörde, serbest olarak çalışan kişi 360 (%9,3), çalışmayan, ev hanımı olan, öğrenci olan ve emekli olan grup ise soruya cevap vermeyerek 1482 (%38,6) kişilik kesimi oluşturmaktadır.

Tablo 4.22: İş Memnuniyeti

İŞİNİZDEN MEMNUNMUSUNUZ	Frekans	Yüzde
HİÇ MEMNUN DEĞİL	174	4,6
MEMNUN DEĞİL	381	9,9
KARARSIZ	322	8,5
MEMNUN	1142	29,7
ÇOK MEMNUN	335	8,7
BOŞ CEVAP	1482	38,6
TOPLAM	3836	100

Katılımcıların işlerinden memnuniyet durumları incelenmiş ve Tablo 4.22’de gösterilmiştir. Çok memnun olan bireyler 335 (%8,7), memnun olan bireyler 1142 (%29,7), memnun olmayan bireyler 381 (%9,9), hiç memnun olmayan bireyler ise 174 (%4,6) kişidir. Toplamda 555 (%14,5) birey yaptıkları işten memnun değilken, memnun olan bireyler 1477’dir. (%38,4)

Tablo 4.23: İş Karşılığı Gelir Memnuniyeti

İŞ KARŞILIĞI GELİR	Frekans	Yüzde
HİÇ MEMNUN DEĞİL	398	10,3
MEMNUN DEĞİL	596	15,5
KARARSIZ	395	10,1
MEMNUN	805	20,9
ÇOK MEMNUN	160	4,1
BOŞ CEVAP	1482	38,6
TOPLAM	3836	100

Tablo 4.23’de katılımcıların yaptıkları iş karşılığında gelirlerinden ne kadar memnun oldukları değerlendirilmiştir. Yaptığı iş karşılığı aldığı gelirden çok memnun olan bireyler 3836 (%100) kişiden 160 (%4,1), memnun olan bireyler 805 (%20,9) kişi, memnun olmayan bireyler 596 (%15,5) kişi, hiç memnun olmayan bireyler ise 398 (%10,3) kişidir.

4.4.2. Ki-Kare Testi

Ki-Kare Testi ile bireylerin cinsiyetlerinin, medeni durumlarının ve eğitim durumlarının mutluluk ve yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi değerlendirilmeye alınmıştır.

Tablo 4.24: Cinsiyete Göre Mutluluk

MUTLULUK					
	HİÇ MEMNUN DEĞİL	MEMNUN DEĞİL	KARARSIZ	MEMNUN	ÇOK MEMNUN

Tablo 4.24'ün Devamıdır.										
CİNSİYET	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
KADIN	302	15,8	362	18,9	390	20,3	734	38,3	129	6,7
ERKEK	303	15,8	392	20,4	321	16,7	733	38,2	170	8,9
TOPLAM	605	15,8	754	19,7	711	18,5	1467	38,2	299	7,8
χ^2 : 4,769					P: 0,312					

Tablo 4.24'de Türkiye'de cinsiyetler arası mutluluk oranları çapraz tablo ile belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda $P>0,05$ olması sebebiyle mutluluk ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu bağlamda yorumlama yapılamamıştır.

Tablo 4.25: Cinsiyete Göre Yaşam Memnuniyeti

YAŞAM MEMNUNİYETİ										
	HİÇ MEMNUN DEĞİL		MEMNUN DEĞİL		KARARSIZ		MEMNUN		ÇOK MEMNUN	
CİNSİYET	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
KADIN	128	6,7	274	14,3	347	18,1	990	51,6	178	9,3
ERKEK	156	8,1	290	15,1	338	17,6	945	49,2	190	9,9
TOPLAM	284	7,4	564	14,7	685	17,9	1935	50,4	368	9,6
χ^2 : 3,513					P:0,009					

Türkiye'de cinsiyetler arası yaşam memnuniyeti oranlarını Tablo 4.25'de incelenmiştir. “Hiç memnun olmayan ve memnun olmayan” kadın bireyler 402 (%14,8) kişi, “hiç memnun olmayan ve memnun olmayan” erkek bireyler 446 (%23,2) kişidir. “Memnunum ve çok memnunum” olarak yanıt veren kadın bireyler 1168 (%60,9) kişi iken, erkek bireyler 1135 (%59,1) kişidir. Kararsız olarak cevap veren kadın bireyler

347 (%18,1), erkek bireyler 338 (%17,6) kişidir. Tablo incelendiğinde bir bütün olarak yaşamlarından memnun olan bireylerin kadınlar olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Tablo 4.26: Medeni Duruma Göre Mutluluk

MUTLULUK										
MEDENİ DURUM	HİÇ MEMNUN DEĞİL		MEMNUN DEĞİL		KARARSIZ		MEMNUN		ÇOK MEMNUN	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
BEKAR	398	18,2	473	21,6	417	19,1	735	33,6	163	7,5
EVLİ	207	12,5	281	17,0	294	17,8	732	44,4	136	8,2
TOPLAM	605	15,8	754	19,7	711	18,5	1467	38,2	299	7,8
χ^2 : 59,174					P: 0,000					

Tablo 4.26’da medeni duruma göre mutluluk oranları değerlendirilmiştir. Bekar olan bireylerden “hiç memnun değilim ve memnun değilim” seçeneğini işaretleyenler 873 (%39,8), “memnunum ve çok memnunum” seçeneğini işaretleyen bireyler 898 (%41,1)’dir. Kararsız olan bekar bireylerin sayısı 417 (%19,1)’dir. Evli olan bireylerden “hiç memnun değilim ve memnun değilim” seçeneğini işaretleyenler 488 (%29,5), “memnunum ve çok memnunum” seçeneğini işaretleyen bireyler 868 (%52,6)’dir. Tablo incelendiğinde evli olan bireylerin daha mutlu olduğu görülmektedir.

Tablo 4.27: Medeni Duruma Göre Yaşam Memnuniyeti

YAŞAM MEMNUNİYETİ										
MEDENİ DURUM	HİÇ MEMNUN DEĞİL		MEMNUN DEĞİL		KARARSIZ		MEMNUN		ÇOK MEMNUN	
	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
BEKAR	200	9,1	358	16,4	461	21,1	990	45,3	177	8,1
EVLİ	84	5,1	206	12,5	224	13,6	945	57,3	191	11,6

Tablo 4.27' nin Devamıdır.										
	HİÇ MEMNUN DEĞİL		MEMNUN DEĞİL		KARARSIZ		MEMNUN		ÇOK MEMNUN	
TOPLAM	284	7,4	564	14,7	685	17,9	1935	50,4	368	9,6
$\chi^2 = 98,960$					P= 0,000					

Tablo 4.27’de medeni duruma göre yaşam memnuniyeti oranları incelenmiş olup, bekar olan bireylerden “hiç memnun değilim ve memnun değilim” seçeneğini işaretleyenler 558 (%25,5), “memnunum ve çok memnunum” seçeneğini işaretleyen bireyler 1167 (%53,4)’dir. Kararsız olan evli bireylerin sayısı 461 (%21,1)’dir. Evli olan bireylerden “hiç memnun değilim ve memnun değilim” seçeneğini işaretleyenler 290 (%17,6), “memnunum ve çok memnunum” seçeneğini işaretleyen bireyler 1136 (%68,9)’dur. Tabloya göre evli olan bireylerin yaşamlarından daha memnun oldukları söylenebilir.

Tablo 4.28: Eğitim Durumuna Göre Mutluluk

MUTLULUK										
	HİÇ MEMNUN DEĞİL		MEMNUN DEĞİL		KARARSIZ		MEMNUN		ÇOK MEMNUN	
EĞİTİM SEVİYESİ	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
OKURYAZAR DEĞİL	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0	0	0,0
OKURYAZAR	4	25,0	3	18,8	3	18,8	6	37,5	0	0,0
İLKOKUL	13	14,3	12	13,2	15	16,5	40	44,0	11	12,1
ORTAOKUL	20	14,9	21	15,7	26	19,4	52	38,8	15	11,2
LİSE	200	17,6	234	20,6	227	20,0	387	34,1	86	7,6
ÖN LİSANS	103	17,5	110	18,7	109	18,5	219	37,2	47	8,0
LİSANS	224	14,9	310	20,6	265	17,6	601	40,0	103	6,9

Tablo 4.28' in Devamıdır.										
	HİÇ MEMNUN DEĞİL		MEMNUN DEĞİL		KARARSIZ		MEMNUN		ÇOK MEMNUN	
LİSANSÜSTÜ	41	11,1	64	17,3	65	17,6	162	43,9	37	10,0
TOPLAM	605	15,8	754	19,7	711	18,5	1467	38,2	299	7,8
$\chi^2 = 42,693$						P= 0,037				

Tablo 4.28'de eğitim duruma göre mutluluk oranlarına yer verilmiştir. Yapılan analizde mutluluk ile eğitim seviyesinin yükselişi arasında bir paralellik tespit edilememiştir. Analiz sonuçlarında en mutlu eğitim seviyesi grubu ilköğretim seviyesinde görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumunun 2019 yılında yapmış olduğu (TÜİK,2019 <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33729>) Yaşam Memnuniyeti Anketi sonuçları ile, buradaki sonuçlar uyumluluk göstermektedir.

Tablo 4.29: Eğitim Durumuna Göre Yaşam Memnuniyeti

YAŞAM MEMNUNİYETİ										
	HİÇ MEMNUN DEĞİL		MEMNUN DEĞİL		KARARSIZ		MEMNUN		ÇOK MEMNUN	
EĞİTİM SEVİYESİ	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%	SAYI	%
OKURYAZAR DEĞİL	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	100,0	0	0,0
OKURYAZAR	2	12,5	4	25,0	5	31,3	4	25,0	1	6,3
İLKOKUL	8	8,8	9	9,9	18	19,8	45	49,5	11	12,1
ORTAOKUL	8	6,0	17	12,7	25	18,7	72	53,7	12	9,0
LİSE	96	8,5	167	14,7	231	20,4	527	46,5	113	10,0

Tablo 4.29' un Devamıdır.										
	HİÇ MEMNUN DEĞİL		MEMNUN DEĞİL		KARARSIZ		MEMNUN		ÇOK MEMNUN	
ÖN LİSANS	56	9,5	90	15,3	101	17,2	288	49,0	53	9,0
LİSANS	99	6,6	232	15,4	257	17,1	776	51,6	139	9,2
LİSANSÜSTÜ	15	4,1	45	12,2	48	13,0	222	60,2	39	10,6
TOPLAM	284	7,4	564	14,7	685	17,9	1935	50,4	368	9,6
$\chi^2 = 46,718$						$P = 0,017$				

Tablo 4.29'da eğitim duruma göre yaşam memnuniyeti oranlarını tespit edilmeye çalışılmıştır. Eğitim seviyesi ve yaşam memnuniyeti arasında paralellik söz konusudur. Tabloya göre, lisansüstü eğitim seviyesine sahip olan bireylerde yaşamlarından memnun ve çok memnun olma durumu %70,8 iken, bu oranı ortaokul (%62,7), ilkokul (%61,6) ve lisans (%60,8) seviyesine sahip olan bireyler takip etmektedir.

4.6. Model ve Analiz Bulguları

Yapılan Ki-Kare Testinden sonra bu bölümde Sıralı Probit Modeli uygulanarak bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler (yaşam memnuniyeti ve mutluluk seviyesi) üzerine etkisi Sıralı Probit Modeli kullanılarak değerlendirilmiştir. Düzey-1 Bölgeler ve Türkiye genelinde bağımsız değişkenlerin hangilerinin anlamlı sonuçlar verdiği bu model çerçevesinde tespit edilecektir.

Tablo 4.30. TR1 Bölgesi'nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.9128	1.2257
BMUT	Bütün olarak değerlendirildiğinde mutluluk durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.2244	1.0944
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	3.6365	1.3223
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.7001	0.9262
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.0268	1.1783
GLR2	Son 1 yıl içindeki gelir/harcamaların durumu Borçlanmak zorunda kaldım=1 Tasarruflarımın tamamını harcadım=2 Tasarruflarımın bir kısmını harcadım=3 Geçinebildim=4 Para biriktirebildim=5	2.7788	1.4276
FNS	Gelecek bir yıllık dönemde finansal duruma yönelik düşünce Daha Kötü Olacak=1 Kötü olacak=2 Aynı kalacak=3 İyi Olacak=4 Çok İyi Olacak=5	2.8810	1.0685
DMKRS	Türkiye'de demokrasi etkinliği konusu Hiç etkin değil=1 Etkin değil=2 Kararsız=3 Etkin=4 Çok Etkin=5	2.4020	1.2434
İNSNHKL	Türkiye'de İnsan haklarına saygı konusu Hiç saygı duyulmuyor=1 Saygı duyulmuyor=2 Kararsızım=3 Saygı duyuluyor=4 Çok saygı duyuluyor=5	2.1825	1.1636
GVN	Yaşadığınız çevrede bulunan insanlara olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.5611	1.0499
CBŞK	Cumhurbaşkanlığına güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.6030	1.4336
EMTEŞ	Emniyet teşkilatına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.0335	1.4030
HKMT	Hükümete olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.4472	1.3446
YRG	Yargıya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.3216	1.2613
CNS	Kadın=0 Erkek=1	0.4656	0.4992
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.3986	0.4900
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	2.2227	1.1753
EĞT	Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokulu=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	6.2328	1.2388
ÖĞR	Öğrenci olma durumu Öğrenci=1 Öğrenci değil=0	0.1943	0.3959
KAMSEK	Çalışılan sektör amu sektörü=1 Özel sektör=2	0.3333	0.4717

TR1 Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.31' de ve buna ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.32' de verilmiştir.

Tablo 4.31 incelendiğinde, en çok olabilirlik yöntemine göre model anlamlı olarak görülmektedir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R^2 değeri kabul edilebilir düzeyde olup, farklı model denemeleri sonucunda elde edilen en yüksek değerdir.

Diğer taraftan kesme noktaları incelendiğinde, cut point katsayıları beklendiği gibi pozitif, birbirini takip eden ve büyüyen bir yapı ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) içerisinde olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla, veri setinin ve buna ilişkin kategorilerin analiz metodolojine uygun olduğu ifade edilebilir.

Modele dahil edilen on beş değişkenden, sekiz değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.31. TR1 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1547	0.0396	3.91	0.000***	0.0771	0.2323
SĞLK	0.2072	0.0510	4.06	0.000***	0.1072	0.3073
GLR1	0.2319	0.0488	4.75	0.000***	0.1362	0.3276
GLR2	0.1587	0.0378	4.19	0.000***	0.0845	0.2329
FNS	0.1991	0.0536	3.71	0.000***	0.0940	0.3042
DMKRS	0.1273	0.0583	2.18	0.029**	0.0129	0.2417
GVN	0.0799	0.0472	1.69	0.091*	-0.0126	0.1725
CBŞK	-0.1119	0.0753	-1.49	0.137	-0.2596	0.0357
HKMT	0.1274	0.0860	1.48	0.139	-0.0412	0.2961
YRG	-0.0758	0.0535	-1.42	0.157	-0.1807	0.0291
CNS	-0.0968	0.0921	-1.05	0.293	-0.2775	0.0837
MD	0.0755	0.1143	0.66	0.509	-0.1484	0.2996

Tablo 4.31' in Devamıdır.						
Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
YAŞ	0.0070	0.0461	0.15	0.878	-0.0833	0.0975
EĞT	-0.0264	0.0392	-0.67	0.500	-0.1034	0.0504
KAMSEK	0.2643	0.1045	2.53	0.011**	0.0594	0.4692
/Cut 1	2.0861	0.3775	5.52	0.000	1.346	2.8261
/Cut 2	2.9737	0.3839	7.74	0.000	2.221	3.7261
/Cut 3	3.5939	0.3898	9.21	0.000	2.829	4.3581
/Cut 4	5.3587	0.4135	12.95	0.000	4.548	6.1694
Gözlem sayısı	597					
LR $\chi^2(15) = 268.44$				Log likelihood = -746.03775		
Prob > $\chi^2 = 0.0000$				Pseudo R ² = 0.1525		

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklendiği gibi elde edildiği ifade edilebilir. Yaşantıda dinin önemli bir husus olması ve buna atfedilen önemin artmasıyla mutluluk düzeyi arasındaki ilişkinin yönü pozitif olarak beklenmektedir ve %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde genel sağlık durumundan duyulan memnuniyetin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde anlamlı olarak tespit edilmiştir. Diğer taraftan katılımcıların hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşüncenin işareti pozitif olarak bulunmuş ve %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Türkiye’ de demokrasinin etkin olduğunu düşünme durumu ve kamuda çalışma eğilimi durumu %5, çevrede yaşayan insanlara olan güven durumu %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve işaretinin pozitif olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, bireylerin din olgusuna verdikleri önem, sağlık durumundan duydukları memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, demokrasinin etkin olduğu düşüncesi, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, çevredeki insanlara duyulan güven arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ve kamu sektöründe çalışmanın mutluluk düzeyini artırıcı etkisi olduğu söylenebilir.

Bağımlı değişkenin genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun yer aldığı modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.32’de verilmiştir.

Tablo 4.32. TR1 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Delta Method					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0300*** 0.0076	-0.0149*** 0.0039	-0.0012 0.0008	0.0320*** 0.0081	0.0142*** (0.0040)
SĞLK	-0.0402*** 0.0098	-0.0200*** 0.0052	-0.0016 0.0011	0.0429*** 0.0107	0.0191*** 0.0051
GLR1	-0.0450*** 0.0094	-0.0224*** 0.0049	-0.0018 0.0013	0.0480*** 0.0100	0.0213*** 0.0051
GLR2	-0.0308*** 0.0074	-0.0153*** 0.0037	-0.0012 0.0008	0.0328*** 0.0076	0.0146*** 0.0039
FNS	-0.0386*** 0.0104	-0.0192*** 0.0053	-0.0016 0.0011	0.0412*** 0.0110	0.0183*** 0.0054
DMKRS	-0.0247** 0.0113	-0.0123** 0.0056	-0.0010 0.0008	0.0263** 0.0120	0.0117** 0.0055
GVN	-0.0155* 0.0091	-0.0077* 0.0046	-0.0006 0.0005	0.0165* 0.0097	0.0073* 0.0044
CBŞK	0.0217 0.0146	0.0108 0.0073	0.0009 0.0008	-0.0231 0.0155	-0.0103 0.0070
HKMT	-0.0247 0.0167	-0.0123 0.0083	-0.0010 0.0009	0.0263 0.0177	0.0117 0.0080
YRG	0.0147 0.0104	0.0073 0.0051	0.0006 0.0005	-0.0156 0.0110	-0.0069 0.0049
CNS	0.0188 0.0178	0.0093 0.0089	0.0007 0.0009	-0.0200 0.0190	-0.0089 0.0085
MD	-0.0146 0.0222	-0.0073 0.0110	-0.0006 0.0009	0.0156 0.0236	0.0069 0.0105
YAŞ	-0.0013 0.0089	-0.0006 0.0044	-0.0000 0.0003	0.0014 0.0095	0.0006 0.0042
EĞT	0.0051 0.0076	0.0025 0.0038	0.0002 0.0003	-0.0054 0.0081	-0.0024 0.0036
KAMSEK	-0.0513** 0.0203	-0.0256** 0.0102	-0.0021 0.0015	0.0547** 0.0215	0.0243** 0.0100

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan bireylerin hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumunun bir birim artış göstermesi ile hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,0, %4,0, %4,5, %3,0 ve

%3,8 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, Türkiye’deki demokrasinin etkin olduğunu düşünme, çevredeki insanlara olan güven bir birim arttığında ve kamuda çalışma eğilimi arttığında hiç memnun olmama durumu sırasıyla %2,4, %1,5 ve %5,1 oranında azalış gösterdiği söylenebilir.

Memnun olmama durumlarına göre ise marjinal etkiler değerlendirildiğinde, yaşantılarına dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumunun bir birim artış göstermesi ile memnun olmama olasılıkları %1,4, %2,0, %2,2, %1,5 ve %1,9 düzeyinde azalış göstermektedir. Diğer taraftan, Türkiye’deki demokrasinin etkin olma durumu, çevredeki insanlara olan güven bir birim arttığında ve kamuda çalışma eğilimi arttığında memnun olmama olasılıklarının sırasıyla %1,2, %0,7 ve %2,5 oranında azalış gösterdiği açıklanabilir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde, incelemeye alınan parametrelerin hiçbirisi istatistiki olarak anlamlı değildir. Bu nedenle marjinal etkilerin yorumlaması yoluna gidilmemiştir.

Bireylerin, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde, günlük yaşantısında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumunun bir birim artış göstermesi ile memnun olma olasılıklarının sırasıyla %3,2, %4,2, %4,8, %3,2 ve %4,1 oranında artış gösterdiği söylenebilir. Öte yandan, Türkiye’deki demokrasinin etkinliği, çevredeki insanlara olan güven bir birim arttığında ve kamuda çalışma eğilimi arttığında memnun olma olasılıklarının sırasıyla %2,6, %1,6 ve %5,4 oranında artış gösterdiği ifade edilebilir.

TR1 Bölgesi’nde araştırmaya katılan bireylerin çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantılarına dine verilen önem, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yıl için finansal

duruma yönelik olumlu düşünce durumunun bir birim artış göstermesi ile çok memnun olma olasılığını sırasıyla %1,4, %1,9, %2,1, %1,4 ve %1,8 düzeyinde artırdığı söylenebilir. Öte yandan, Türkiye’deki demokrasinin etkinliği, çevredeki insanlara olan güven bir birimlik artış gösterdiğinde ve kamuda çalışma eğilimi arttığında çok memnun olma olasılığını sırasıyla %1,1, %0,7 ve %2,4 oranında arttıracığı belirtilebilir.

TR1 Bölgesi’nde bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.33’ de verilmiş. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.34’ da verilmiştir.

Tablo 4.33 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde (cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on altı değişkenden, dokuz değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.33. TR1 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1803	0.0405	4.45	0.000***	0.1008	0.2599
SĞLK	0.2846	0.0517	5.50	0.000***	0.1832	0.3861
GLR1	0.1810	0.0488	3.70	0.000***	0.0852	0.2768
GLR2	0.1393	0.0382	3.65	0.000***	0.0644	0.2142
FNS	0.1854	0.0538	3.44	0.001***	0.0798	0.2910
DMKRS	-0.0474	0.0642	-0.74	0.460	-0.1734	0.0785
İNSNHKL	-0.0693	0.0601	-1.15	0.249	-0.1872	0.0485
GVN	0.2143	0.0495	4.33	0.000***	0.1172	0.3113

Tablo 4.33' ün Devamıdır.						
Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
CBSK	0.0469	0.0543	0.86	0.388	-0.0595	0.1533
EMTEŞ	-0.0681	0.0453	-1.50	0.133	-0.1571	0.0207
CNS	0.0536	0.0937	0.57	0.567	-0.1300	0.2374
MD	0.2287	0.1173	1.95	0.051*	-0.0012	0.4586
YAŞ	-0.0337	0.0499	-0.68	0.498	-0.1316	0.0640
EĞT	0.0116	0.0401	0.29	0.771	-0.0670	0.0904
ÖĞR	0.2278	0.1382	1.65	0.099*	-0.0432	0.4988
KAMSEK	0.2615	0.1090	2.40	0.016**	0.0479	0.4752
/Cut 1	1.9021	0.4016	4.73	0.000	1.1149	2.6892
/Cut 2	2.8650	0.4053	7.06	0.000	2.0705	3.6594
/Cut 3	3.5413	0.4111	8.61	0.000	2.7355	4.3471
/Cut 4	5.5587	0.4396	12.64	0.000	4.6970	6.4204
Gözlem sayısı	597					
LR chi ² (16) = 234.16				Log likelihood = -701.94393		
Prob > chi ² = 0.0000				Pseudo R ² =0.1430		

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.33 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü ifade edilebilir. Yaşantıda dinin önemli olması ve buna yüklenen anlamın artmasıyla mutluluk düzeyi arasındaki ilişkinin yönü pozitif olarak beklenmektedir ve %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Benzer şekilde genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve çevredeki insanlara olan güven düzeyindeki artışın işareti pozitif olarak belirlenmiş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlıdır.

Diğer taraftan, kamu sektöründe çalışmaktan duyulan memnuniyetin işareti pozitif olarak belirlenmiş olup %5 ayrıca mesleğin öğrenci olması ve medeni durumun değişiminin (evli olmanın diğerlerine göre) işareti pozitif olarak belirlenmiş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, bireylerin din olgusuna verdikleri önem, sağlık durumundan duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl

içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve çevredeki insanlara duyulan arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR1 Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.34’de verilmiştir.

Tablo 4.34. TR1 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0225*** (0.0053)	-0.0244*** (0.0056)	-0.0095*** (0.0023)	0.0386*** (0.0086)	0.0178*** (0.0044)
SĞLK	-0.0355*** (0.0069)	-0.0386*** (0.0072)	-0.0150*** (0.0034)	0.0609*** (0.0112)	0.0281*** (0.0059)
GLR1	-0.0225*** (0.0063)	-0.0245*** (0.0066)	-0.0095*** (0.0027)	0.0387*** (0.0103)	0.0179*** (0.0052)
GLR2	-0.0173*** (0.0049)	-0.0189*** (0.0052)	-0.0073*** (0.0021)	0.0298*** (0.0081)	0.0137*** (0.0040)
FNS	-0.0231*** (0.0069)	-0.0251*** (0.0074)	-0.0097*** (0.0030)	0.0397*** (0.0114)	0.0183*** (0.0057)
DMKRS	0.0059 (0.0080)	0.0064 (0.0087)	0.0025 (0.0033)	-0.0101 (0.0137)	-0.0046 (0.0063)
İNSNHKL	0.0086 (0.0075)	0.0094 (0.0081)	0.0036 (0.0031)	-0.0148 (0.0128)	-0.0068 (0.0059)
GVN	-0.0267*** (0.0065)	-0.0291*** (0.0067)	-0.0112*** (0.0028)	0.0459*** (0.0104)	0.0212*** (0.0054)
CBŞK	-0.0058 (0.0067)	-0.0063 (0.0073)	-0.0024 (0.0028)	0.0100 (0.0116)	0.0046 (0.0053)
EMTEŞ	0.0085 (0.0057)	0.0092 (0.0061)	0.0035 (0.0024)	-0.0146 (0.0097)	-0.0067 (0.0045)
CNS	-0.0066 (0.0117)	-0.0072 (0.0127)	-0.0028 (0.0049)	0.0115 (0.0200)	0.0053 (0.0092)
MD	-0.0285* (0.0148)	-0.0310* (0.0159)	-0.0120** (0.0063)	0.0490* (0.0251)	0.0226** (0.0118)
YAŞ	0.0042 (0.0062)	0.0045 (0.0067)	0.0017 (0.0026)	-0.0072 (0.0106)	-0.0033 (0.0049)
EĞT	-0.0014 (0.0050)	-0.0015 (0.0054)	-0.0006 (0.0021)	0.0025 (0.0086)	0.0011 (0.0039)
ÖĞR	-0.0284 (0.0173)	-0.0309 (0.0188)	-0.0120 (0.0074)	0.0488 (0.0296)	0.0225 (0.0139)
KAMSEK	-0.0326** (0.0138)	-0.0355** (0.0149)	-0.0137** (0.0058)	0.0560** (0.0233)	0.0258** (0.0111)

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler değerlendirildiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,2, %3,5, %2,2, %1,7 ve %2,3 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, çevredeki insanlara olan güven durumu ve kamuda çalışma eğilimi arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,6, ve %3,2 oranında azaldığı söylenebilir. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %2,8 negatif etkilediği ifade edilebilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise, yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttıkça memnun olmama olasılıkları %2,4, %3,8, %2,4, %1,8 ve %2,5 düzeyinde azalış göstermektedir. Diğer taraftan, çevredeki insanlara olan güven ve kamuda çalışma eğilimi arttığında memnun olmama olasılıklarının sırasıyla %2,9, ve %3,5 oranında azalış gösterdiği ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %3,1 negatif etkilediği ifade söylenebilir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde ise bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce kararsız olma olasılıkları sırasıyla %0,9, %1,5, %0,9, %0,7 ve %0,9 oranında azalış göstermektedir. Benzer şekilde çevredeki insanlara olan güven ve kamuda çalışma durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde kararsız olma olasılığı %1,1 ve %1,3 oranında azalmaktadır. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %1,2 negatif etkilediği ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde, dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam

gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim artış göstermesi ile memnun olma olasılıklarının sırasıyla %3,8, %6,0, %3,8, %2,9 ve %3,9 oranında artış gösterdiği söylenebilir. Çevredeki insanlara olan güven ve kamuda çalışma eğilimi arttığında ise memnun olma olasılıklarının sırasıyla %4,5 ve %5,6 oranında artış gösterdiği değerlendirilebilir. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %4,9 pozitif etkilediği ifade edilebilir.

Bireylerin çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim artış göstermesi ile memnun olma olasılıklarının sırasıyla %1,7, %2,8, %1,7, %1,3 ve %1,8 oranında artırdığı söylenebilir. Çevredeki insanlara olan güven ve kamuda çalışma eğilimi arttığında ise çok memnun olma olasılığını sırasıyla %2,1 ve %2,5 oranında arttırdığı açıklanabilir. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %2,2 pozitif etkilediği ifade edilebilir.

Tablo 4.35. TR2 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.9302	1.2215
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.4941	1.0841
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	3.8081	1.3215
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.7848	0.9824
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.1511	1.1995
GLR2	Son 1 Yıl içindeki gelir/harcamaların durumu Borçlanmak zorunda kaldım=1 Tasarruflarımın tamamını harcadım=2 Tasarruflarımın bir kısmını harcadım=3 Geçinebildim=4 Para biriktirebildim=5	2.7151	1.3997

Tablo 4.35' in Devamıdır.

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
FNS	Gelecek bir yıllık dönemde finansal duruma yönelik düşünce Daha Kötü Olacak=1 Kötü olacak=2 Aynı kalacak=3 İyi Olacak=4 Çok İyi Olacak=5	3.0406	1.0336
EKONPOL	Hükümetin ekonomi politikalarına yönelik düşünce Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.1220	1.2622
DMKRS	Türkiye'de demokrasi etkinliği konusu Hiç etkin değil=1 Etkin değil=2 Kararsız=3 Etkin=4 Çok Etkin=5	2.4534	1.3126
İNSNHKL	Türkiye'de insan haklarına saygı konusu Hiç saygı duyulmuyor=1 Saygı duyulmuyor=2 Kararsızım=3 Saygı duyuluyor=4 Büyük ölçüde saygı duyuluyor=5	2.3720	1.2708
GVN	Yaşadığınız çevrede bulunan insanların çoğuna güveniyor musunuz? Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.0232	1.1340
TBMM	TBMM güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.7790	1.5016
ORDU	Orduya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.8779	1.2101
EMNTEŞ	Emniyet teşkilatına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=	3.7383	1.2778
YRG	Yargıya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.8313	1.4511
MEDYA	Medyaya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.6569	1.0506
SİVTOP	Sivil toplum kuruluşlarına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9709	1.3264
BANKA	Bankalara olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.8313	1.1031
EĞSİS	Eğitim sistemine olan güven Hiç Güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum	1.7441	1.1361
SAĞSİS	Sağlık sistemine olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.2151	1.3871
CNS	Cinsiyet Kadın=0 Erkek=1	0.5232	0.5009
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.5116	0.5013
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	0.5116	0.5013
EĞT	Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokulu=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	6.0581	1.1532
MMR	Meslek Memur=1 Memur Değil=0	0.0988	0.2993

Tablo 4.35' in Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
AYGEL	Aylık hane geliri 0-1600=1 1601-3000=2 3001-4500=3 4501-5500=4 5501-6500=5 6501-8000=6 8001-+=7	3.3255	1.4784

TR2 Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.35'de ve buna ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.36'da verilmiştir.

Tablo 4.36 incelendiğinde, en çok olabilirlik yöntemine göre model anlamlı olarak görülmektedir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R^2 değeri kabul edilebilir düzeyde olup, farklı model denemeleri sonucunda elde edilen en yüksek değerdir. Diğer taraftan kesme noktaları incelendiğinde, cut point katsayıları beklendiği gibi pozitif, birbirini takip eden ve büyüyen bir yapı ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) içerisinde olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla, veri setinin ve buna ilişkin kategorilerin analiz metodolojine uygun olduğu ifade edilebilir.

Modele dahil edilen yirmi dört değişkenden, dokuz değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.36. TR2 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.2016	0.0751	2.68	0.007***	0.0544	0.3488
SÇLK	0.2982	0.0988	3.02	0.003***	0.1045	0.4920
GLR1	0.2317	0.0994	2.33	0.020**	0.0368	0.4267
GLR2	-0.1741	0.0821	-2.12	0.034**	-0.3351	-0.0131
FNS	0.1414	0.1082	1.31	0.191	-0.0706	0.3535
EKONPOL	-0.1025	0.1165	-0.88	0.379	-0.3309	0.1258
DMKRS	-0.1005	0.1228	-0.82	0.413	-0.3413	0.1401

Tablo 4.36' nını Devamıdır.						
Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
İNSNHL	0.1558	0.1131	1.38	0.168	-0.0658	0.3776
GVN	0.2514	0.0882	2.85	0.004***	0.0784	0.4243
TBMM	0.0872	0.0953	0.91	0.360	-0.0996	0.2740
ORDU	-0.0932	0.1296	-0.72	0.472	-0.3474	0.1608
EMTEŞ	-0.1594	0.1295	-1.23	0.218	-0.4133	0.0944
YRG	0.2128	0.0782	2.72	0.007***	0.0594	0.3661
MEDYA	-0.1887	0.1287	-1.47	0.143	-0.4411	0.0635
SİVTOP	0.1099	0.0737	1.49	0.136	-0.0347	0.2545
BANKA	-0.2558	0.1210	-2.11	0.034**	-0.4929	-0.0186
EĞSİS	0.2072	0.1239	1.67	0.095*	-0.0357	0.4501
SAĞSİS	-0.0750	0.0861	-0.87	0.384	-0.2440	0.0938
CNS	0.2953	0.1891	1.56	0.118	-0.0752	0.6660
MD	-0.2738	0.2145	-1.28	0.202	-0.6944	0.1466
YAŞ	-0.0334	0.0877	-0.38	0.703	-0.2054	0.1385
EĞT	-0.0304	0.0849	-0.36	0.720	-0.1969	0.1360
MMR	0.3079	0.3062	1.01	0.315	-0.2922	0.9082
AYGEL	0.1224	0.0678	1.80	0.071*	-0.0105	0.2555
/Cut 1	1.7310	0.8308	2.08	0.000	0.1026	3.3595
/Cut 2	2.5996	0.8376	3.10	0.000	0.9578	4.2414
/Cut 3	3.2642	0.8415	3.87	0.000	1.6147	4.9137
/Cut 4	4.9297	0.8801	5.60	0.000	3.2046	6.6549
Gözlem sayısı	172					
LR $\chi^2(24) = 79.81$				Log likelihood = -217.75989		
Prob > $\chi^2 = 0.0000$				Pseudo $R^2 = 0.1549$		

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklendiği gibi elde edildiği söylenebilir. Yaşantıda dinin önemli bir husus olması ve buna atfedilen önemin artmasıyla mutluluk düzeyi arasındaki ilişkinin yönü pozitif olarak beklenmektedir ve %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde genel sağlık durumundan duyulan memnuniyet, çevrede yaşayan insanlara olan güven durumu ve yargı teşkilatına güven işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyetin işareti pozitif olarak bulunmuş ve %5 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Ayrıca eğitim sistemine olan güven durumu ve aylık hane geliri %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve işaretinin pozitif olduğu tespit edilmiştir.

Diğer taraftan katılımcıların son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi ve bankalara güven durumunda beklentinin işareti negatif olarak bulunmuş ve %5 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Bu durum Türkiye'nin son bir yıl içerisinde yaşadığı ekonomik problemler ve bankalara karşı aşırı borçlanma ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen diğer katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, bireylerin din olgusuna verdikleri önem, sağlık durumundan duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinin artışından duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve çevredeki insanlara duyulan güven duydukları memnuniyet arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

Bağımlı değişkenin genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun yer aldığı modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.37'de verilmiştir.

Tablo 4.37. TR2 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0380*** 0.0140	-0.0209** 0.0081	-0.0021 0.0026	0.0413*** 0.0153	0.0197** 0.0084
SĞLK	-0.0562*** 0.0185	-0.0309*** 0.0112	-0.0031 0.0037	0.0611*** 0.0205	0.0292*** 0.0114
GLR1	-0.0437** 0.0188	-0.0240** 0.0107	-0.0024 0.0029	0.0475** 0.0203	0.0227** 0.0108
GLR2	0.0328** 0.0157	0.0180** 0.0086	0.0018 0.0022	-0.0357** 0.0168	-0.0170** 0.0087
FNS	-0.0266 0.0205	-0.0146 0.0112	-0.0015 0.0020	0.0290 0.0221	0.0138 0.0109
EKONPOL	0.0193 0.0220	0.0106 0.0121	0.0010 0.0016	-0.0210 0.0238	-0.0100 0.0116
DMKRS	0.0189 0.0230	0.0104 0.0128	0.0010 0.0018	-0.0206 0.0251	-0.0098 0.0122
İNSNHKL	-0.0294 0.0213	-0.0161 0.0119	-0.0016 0.0021	0.0319 0.0229	0.0152 0.0116
GVN	-0.0474*** 0.0167	-0.0260*** 0.0096	-0.0026 0.0031	0.0515*** 0.0181	0.0246** 0.0100
TBMM	-0.0164 0.0180	-0.0090 0.0099	-0.0009 0.0014	0.0178 0.0195	0.0085 0.0095
ORDU	0.0175 0.0244	0.0096 0.0135	0.0009 0.0017	-0.0191 0.0265	-0.0091 0.0129
EMTEŞ	0.0300 0.0244	0.0165 0.0134	0.0016 0.0024	-0.0326 0.0266	-0.0156 0.0129

Tablo 4.37' nin Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
YRG	-0.0401*** 0.0149	-0.0220*** 0.0084	-0.0022 0.0026	0.0436*** 0.0159	0.0208** 0.0087
MEDYA	0.0356 0.0243	0.0195 0.0136	0.0020 0.0026	-0.0387 0.0266	-0.0184 0.0130
SİVTOP	-0.0207 0.0138	-0.0114 0.0077	-0.0011 0.0015	0.0225 0.0149	0.0107 0.0076
BANKA	0.0482** 0.0228	0.0265** 0.0130	0.0027 0.0032	-0.0524 0.0247	-0.0250* 0.0129
EĞSİS	-0.0390* 0.0235	-0.0214 0.0132	-0.0021 0.0027	0.0424* 0.0256	0.0203 0.0126
SAĞSİS	0.0141 0.0162	0.0077 0.0089	0.0007 0.0012	-0.0153 0.0176	-0.0073 0.0086
CNS	-0.0557 0.0360	-0.0306 0.0197	-0.0031 0.0039	0.0605 0.0386	0.0289 0.0194
MD	0.0516 0.0406	0.0284 0.0223	0.0029 0.0039	-0.0561 0.0439	-0.0268 0.0217
YAŞ	0.0063 0.0165	0.0034 0.0091	0.0003 0.0010	-0.0068 0.0179	-0.0032 0.0086
EĞT	0.0057 0.0160	0.0031 0.0088	0.0003 0.0009	-0.0062 0.0174	-0.0029 0.0083
MMR	-0.0581 0.0576	-0.0319 0.0321	-0.0032 0.0048	0.0631 0.0627	0.0301 0.0306
AYGEL	-0.0231* 0.0128	-0.0127* 0.0071	-0.0012 0.0016	0.0251* 0.0138	0.0120* 0.0071

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan bireylerin hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve çevredeki insanlara olan güven durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,8, %5,6, %4,3 ve %4,7 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, yargı sistemine güven, eğitim sistemine güven ve aylık hane geliri durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama durumu sırasıyla %4,0, %3,9 ve %2,3 oranında azalış gösterdiği söylenebilir.

Diğer taraftan son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve bankalara olan güven durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,2 ve %4,8 oranında arttığı açıklanabilir.

Memnun olmama durumlarına göre marjinal etkiler değerlendirildiğinde, yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden

duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara olan güven durumu, yargı sistemine güven ve aylık hane geliri durumu bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,0, %3,0, %2,4, %2,6, %2,2 ve %1,2 oranında azaldığı sonucuna varılabilir. Diğer taraftan son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi ve bankalara olan güven durumu bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,8 ve %2,6 oranında arttığı söylenebilir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde, incelemeye alınan parametrelerin hiçbirisi istatistiki olarak anlamlı değildir. Bu nedenle marjinal etkilerin yorumlaması yoluna gidilmemiştir.

Bireylerin, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve çevredeki insanlara olan güven durumu bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %4,1, %6,1, %4,7 ve %5,1 oranında arttığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, yargı sistemine güven, eğitim sistemine güven ve aylık hane geliri durumu bir birim arttığında memnun olma durumu sırasıyla %4,3, %4,2 ve %2,5 oranında artış gösterdiği söylenebilir. Diğer taraftan son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi bir birim arttığında memnun olma olasılığının %3,5 oranında azaldığı tespit edilmiştir.

TR2 Bölgesi'nde araştırmaya katılan bireylerin çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve çevredeki insanlara olan güven durumu bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,9, %2,9, %2,2, ve %2,4 oranında arttığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, yargı sistemine güven ve aylık hane geliri durumu bir birim arttığında çok memnun olma durumu sırasıyla %2,0 ve %1,2 oranında artış gösterdiği söylenebilir. Diğer taraftan bankalara güven durumu ve son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının %2,5 ve %1,7 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır.

TR2 Bölgesi'nde bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.38' de verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.39'da verilmiştir.

Tablo 4.38 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde (cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on yedi değişkenden, yedi değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.38. TR2 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
SGLK	0.1873	0.0956	10.96	0.0050*	-0.0000	0.3748
GLR1	0.1494	0.0799	10.87	0.0062*	-0.0072	0.3060
EKNPOL	0.1574	0.1100	10.43	0.0153	-0.0583	0.3732
DMKRS	-0.1787	0.1021	-10.75	0.0080*	-0.3790	0.0215
GVN	0.1162	0.0872	10.33	0.0183	-0.0546	0.2871
ORDU	0.3250	0.1286	20.53	0.0012***	0.0729	0.5772
EMTEŞK	-0.243	0.1283	-10.89	0.0058*	-0.4948	0.0083
YRG	0.2487	0.0793	30.14	0.0002***	0.0932	0.4042
SİVTOP	0.0140	0.0744	00.19	0.0850	-0.1318	-0.1599
BANKA	-0.2443	0.1060	-20.30	0.0021***	-0.4522	-0.0364
EĞSİS	0.0818	0.1149	00.71	0.0476	-0.1433	0.3071
SAGSİS	0.1058	0.0846	10.25	0.0211	-0.0600	0.2717
CNS	0.1429	0.1857	00.77	0.0442	-0.2212	0.5070
MD	-0.1864	0.2107	-00.88	0.0376	-0.5995	0.2266
YAŞ	0.0723	0.0867	00.83	0.0404	-0.0976	0.2423
EĞT	-0.0154	0.0812	-00.19	0.0850	-0.1746	0.1438
MMR	-0.2654	0.3068	-00.87	0.0387	-0.8668	0.3359
Cut1	0.8202	0.7702	1.06	0.0000	-0.6893	2.3299
Cut2	1.4196	0.7773	1.82	0.0000	-0.1040	2.9432
Cut3	2.2011	0.7837	2.80	0.0000	0.6651	3.7372
Cut4	4.0513	0.8110	4.99	0.0000	2.4617	5.6409
Gözlem sayısı	172					
LR chi ² (24) = 66.25			Log likelihood = -198.57208			
Prob > chi ² = 0.0000			Pseudo R ² = 0.1430			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.38 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Yaşantıda genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet pozitif olarak görülmüş olup %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde orduya olan güven durumu işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 ve yargı teşkilatına olan güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Diğer taraftan Türkiye’ de demokrasinin etkin olma durumu ve emniyet teşkilatına olan güven durumunun işareti negatif olarak bulunmuş ve %1 önem düzeyinde, bankalara güven durumundan beklentinin işareti negatif olarak bulunmuş ve %5 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Bu durum emniyet teşkilatının son yıllar içerisinde güven kaybeden bir kurum olması ve demokrasiye güven durumunu da bu hususun olumsuz etkilediği noktasında değerlendirilebilir. Ayrıca Türkiye’nin son bir yıl içerisinde yaşadığı ekonomik problemler ve bankalara karşı aşırı borçlanma ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen diğer katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, bireylerin sağlık durumundan duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinin artışından duyulan memnuniyet, ordu ve yargı teşkilatlarına güven durumu arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR2 Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.39’da verilmiştir.

Tablo 4.39. TR2 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
SGLK	-0.0217* 0.0114	-0.0163* 0.0089	-0.0181* 0.0098	0.0254* 0.0133	0.0308* 0.0161
GLR1	-0.0173* 0.0096	-0.0130* 0.0073	-0.0145* 0.0080	0.0202* 0.0110	0.0246* 0.0135
EKONPOL	-0.0182 0.0130	-0.0137 0.0100	-0.0152 0.0108	0.0213 0.0150	0.0259 0.0184

Tablo 4.39' un Devamıdır.

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DMKRS	0.0207* 0.0122	0.0155* 0.0093	0.0173* 0.0102	-0.0242* 0.0140	-0.0294* 0.0172
GVN	-0.0135 0.0103	-0.0101 0.0079	-0.0112 0.0086	0.0157 0.0121	0.0191 0.0144
ORDU	-0.0377** 0.0162	-0.0283** 0.0124	-0.0315** 0.0128	0.0440** 0.0180	0.0535** 0.0219
EMTEŞK	0.0282* 0.0157	0.0212* 0.0119	0.0236* 0.0126	-0.0329* 0.0180	-0.0401* 0.0214
YRG	-0.0288*** 0.0104	-0.0217*** 0.0081	-0.0241*** 0.0081	0.0337*** 0.0118	0.0410*** 0.0135
SİVTOP	-0.0016 0.0086	-0.0012 0.0064	-0.0013 0.0072	0.0019 0.0100	0.0023 0.0122
BANKA	0.0283** 0.0132	0.0213** 0.0099	0.0237** 0.0108	-0.0331** 0.0151	-0.0402** 0.0178
EĞSİS	-0.0095 0.0134	-0.0071 0.0100	-0.0079 0.0112	0.0111 0.0157	0.0134 0.0189
SAGSİS.	-0.0122 0.0101	-0.0092 0.0075	-0.0102 0.0082	0.0143 0.0116	0.0174 0.0139
CNS	-0.0165 0.0218	-0.0124 0.0162	-0.0138 0.0180	0.0193 0.0251	0.0235 0.0308
MD	0.0216 0.0247	0.0162 0.0187	0.0181 0.0205	-0.0252 0.0288	-0.0307 0.0348
YAŞ	-0.0084 0.0102	-0.0063 0.0076	-0.0070 0.0083	0.0098 0.0119	0.0119 0.0142
EĞT	0.0017 0.0094	0.0013 0.0070	0.0014 0.0078	-0.0020 0.0110	-0.0025 0.0133
MMR	0.0308 0.0360	0.0231 0.0269	0.0257 0.0300	-0.0360 0.0420	-0.0437 0.0505

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan bireylerin hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, ordu sistemine güven ve yargı sistemine güven durumu, bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,1, %1,7, %3,7 ve %2,8 oranında azaldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan, Türkiye’ de demokrasinin etkin olma durumu, emniyet teşkilatına güven ve bankalara güven durumu bir birim arttığında da hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,0, %2,8 ve %2,8 oranında arttığı açıklanabilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde, bireylerin genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, ordu sistemine güven ve yargı sistemine güven durumu, bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,6, %1,3, %2,8 ve %2,1 oranında azaldığı söylenebilir. Diğer taraftan,

Türkiye’ de demokrasinin etkin olma durumu, emniyet teşkilatına güven ve bankalara güven durumu bir birim arttığında da memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,5, %2,1 ve %2,1 oranında arttığı açıklanabilir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde bireylerin genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, ordu sistemine güven ve yargı sistemine güven durumu, bir birim arttıkça kararsız olma olasılıkları %1,8, %1,4, %3,1 ve %2,4 oranında azaldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan, Türkiye’ de demokrasinin etkin olma durumu, emniyet teşkilatına güven ve bankalara güven durumu bir birim arttığında da kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,7, %2,3 ve %2,3 oranında arttığı belirtilebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde, bireylerin genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, ordu sistemine güven ve yargı sistemine güven durumu, bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %2,5, %2,0, %4,4 ve %3,3 oranında arttığı ifade edilebilir. Diğer taraftan, Türkiye’ de demokrasinin etkin olma durumu, emniyet teşkilatına güven ve bankalara güven durumu bir birim arttığında da memnun olma olasılığının sırasıyla %2,4, %3,2 ve %3,3 oranında azaldığı değerlendirilebilir.

Bireylerin çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, ordu sistemine güven ve yargı sistemine güven durumu, bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,0, %2,4, %5,3 ve %4,1 oranında arttığı söylenebilir. Diğer taraftan, Türkiye’ de demokrasinin etkin olma durumu, emniyet teşkilatına güven ve bankalara güven durumu bir birim arttığında da çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,9, %4,0 ve %4,0 oranında azaldığı açıklanabilir.

Tablo 4.40. TR3 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.0059	1.1826
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.5103	1.0553
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	3.7596	1.3155
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.8130	1.0454
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.9643	1.1669
GLR2	Son 1 Yıl içindeki gelir/harcamaların durumu Borçlanmak zorunda kaldım=1 Tasarruflarımın tamamını harcadım=2 Tasarruflarımın bir kısmını harcadım=3 Geçinebildim=4 Para biriktirebildim=5	2.7418	1.3567
EKONPERF	Türkiye'nin ekonomik performansına yönelik düşünce Çok Kötü=1 Kötü=2 Kararsız=3 İyi=4 Çok İyi=5	2.1038	1.2166
EKONPOL	Hükümetin ekonomi politikalarına yönelik düşünce Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.0267	1.2011
DMKRS	Türkiye'de demokrasi etkinliği konusu Hiç etkin değil=1 Etkin değil=2 Kararsız=3 Etkin=4 Çok Etkin=5	2.3204	1.2856
İNSNHKL	Türkiye'de insan haklarına saygı konusu Hiç saygı duyulmuyor=1 Saygı duyulmuyor=2 Kararsızım=3 Saygı duyuluyor=4 Büyük ölçüde saygı duyuluyor=5	2.1810	1.2050
CBŞK	Cumhurbaşkanlığına güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.6053	1.4684
SP	Siyasi Partilere olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.9643	1.1174
ORDU	Orduya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.6557	1.2841
EMTEŞ	Emniyet teşkilatına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.5281	1.3671
MEDYA	Medyaya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.5994	1.0190
SİVTOP	Sivil toplum kuruluşlarına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.7002	1.3169

Tablo 4.40' ın Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
BANKA	Bankalara olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.7774	1.0750
SAĞSİS	Sağlık sistemine olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.8753	1.3723
CNS	Kadın=0 Erkek=1	0.5044	0.5007
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.4213	0.4945
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	2.3234	1.2461
EĞT	Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokulu=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	6.1988	1.0851
ÖZSEK	Meslek Özel sektör=1 Değil=0	0.1364	0.3438
NİTUZM	Meslek Nitelikli uzman=1 Değil=0	0.0801	0.2718

TR3 Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.41 ve buna ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.42'de verilmiştir.

Tablo 4.41 incelendiğinde, en çok olabilirlik yöntemine göre model anlamlı olarak görülmektedir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup, farklı model denemeleri sonucunda elde edilen en yüksek değerdir. Diğer taraftan kesme noktaları incelendiğinde, cut point katsayıları beklendiği gibi pozitif, birbirini takip eden ve büyüyen bir yapı (cut1<cut2<cut3<cut4) içerisinde olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla, veri setinin ve buna ilişkin kategorilerin analiz metodolojine uygun olduğu ifade edilebilir.

Modele dahil edilen on sekiz değişkenden, yedi değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.41. TR3 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1496	0.0557	2.69	0.007***	0.0404	0.2587
SĞLK	0.2566	0.0623	4.11	0.000***	0.1343	0.3788
GLR1	0.1420	0.0653	2.17	0.030**	0.0139	0.2701
GLR2	-0.0729	0.0526	-1.38	0.166	-0.1761	0.0302
EKONPOL	0.3874	0.0844	4.59	0.000***	0.2218	0.5530
DMKRS	-0.0894	0.0752	-1.19	0.234	-0.2368	0.0579
SP	-0.0721	0.0648	-1.11	0.266	-0.1992	0.0550
ORDU	-0.1551	0.0834	-1.86	0.063*	-0.3186	0.0084
EMTEŞ	0.1241	0.0818	1.52	0.129	-0.0363	0.2846
MEDYA	-0.1723	0.0801	-2.15	0.032**	-0.3294	-0.0152
SİVTOP	0.0781	0.0519	1.51	0.132	-0.0235	0.1798
BANKA	0.1935	0.0771	2.51	0.012**	0.0422	0.3448
SAĞSİS	0.0505	0.0516	0.98	0.328	-0.0506	0.1518
CNS	0.1859	0.1202	1.55	0.122	-0.0497	0.4217
MD	-0.0538	0.1314	-0.41	0.682	-0.3114	0.2038
YAŞ	-0.0544	0.0523	-1.04	0.298	-0.1571	0.0481
EĞT	0.0152	0.0586	0.26	0.795	-0.0996	0.1301
NİTUZM	0.3476	0.2348	1.48	0.139	-0.1125	0.8078
/Cut 1	1.2316	0.5049	2.43	0.000	0.2419	2.2212
/Cut 2	2.1145	0.5093	4.15	0.000	1.1163	3.1127
/Cut 3	2.76331	0.5152	5.36	0.000	1.7534	3.7732
/Cut 4	4.407516	0.5401	8.16	0.000	3.3488	5.4661
Gözlem sayısı	337					
LR $\chi^2(24) = 117.33$			Log likelihood = -439.71798			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo R ² = 0.1177			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklendiği gibi elde edildiği söylenebilir. Yaşantıda dinin önemli bir husus olması ve buna atfedilen önemin artmasıyla mutluluk düzeyi arasındaki ilişkinin yönü pozitif olarak beklenmektedir ve %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde genel sağlık durumundan duyulan memnuniyetin ve hükümetin ekonomi politikalarına güven durumundan beklentinin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve bankalara güven durumu %5 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve işaretinin pozitif olduğu tespit edilmiştir.

Diğer taraftan orduya güven durumunun işareti negatif olarak bulunmuş ve %1 önem düzeyinde ayrıca medyaya güven durumundan beklentinin işareti negatif olarak bulunmuş ve %5 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Bu durum 15

Temmuz darbe kalkışmasını etkilerinin ordu üzerinde devam ettiği ve medyanın yaptığı yayınların tarafsızlık sorunları yaşaması hususu ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, bireylerin din olgusuna verdikleri önem, sağlık durumundan duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarına olan güven ve bankalara olan güven durumundan duydukları memnuniyet arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

Bağımlı değişkenin genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun yer aldığı modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.42’de verilmiştir.

Tablo 4.42. TR3 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0269*** (0.0101)	-0.0188*** (0.0070)	-0.0024 (0.0017)	0.0327*** (0.0121)	0.0155** (0.0061)
SĞLK	-0.0462*** (0.0113)	-0.0322*** (0.0083)	-0.0042 (0.0027)	0.0561*** (0.0136)	0.0266*** (0.0076)
GLR1	-0.0256** (0.0118)	-0.0178** (0.0083)	-0.0023 (0.0017)	0.0310** (0.0142)	0.0147** (0.0071)
GLR2	0.0131 (0.0095)	0.0091 (0.0066)	0.0011 (0.0010)	-0.0159 (0.0115)	-0.0075 (0.0055)
EKONPOL	-0.0698*** (0.0163)	-0.0487*** (0.0109)	-0.0063* (0.0036)	0.0847*** (0.0178)	0.0402*** (0.0104)
DMKRS	0.0161 (0.0136)	0.0112 (0.0094)	0.0014 (0.0014)	-0.0195 (0.0163)	-0.0092 (0.0079)
SP	0.0130 (0.0117)	0.0090 (0.0081)	0.0011 (0.0012)	-0.0157 (0.0141)	-0.0074 (0.0068)
ORDU	0.0279* (0.0151)	0.0195* (0.0105)	0.0025 (0.0020)	-0.0339* (0.0182)	-0.0161* (0.0089)
EMTEŞ	-0.0223 (0.0148)	-0.0156 (0.0103)	-0.0020 (0.0018)	0.0271 (0.0179)	0.0129 (0.0086)
MEDYA	0.0310** (0.0145)	0.0216** (0.0102)	0.0028 (0.0020)	-0.0376** (0.0175)	-0.0179** (0.0086)
SİVTOP	-0.0140 (0.0094)	-0.0098 (0.0065)	-0.0012 (0.0011)	0.0170 (0.0113)	0.0081 (0.0055)
BANKA	-0.0349** (0.0141)	-0.0243** (0.0099)	-0.0031 (0.0022)	0.0423** (0.0169)	0.0201** (0.0083)
SAĞSİS	-0.0091 (0.0093)	-0.0063 (0.0065)	-0.0008 (0.0009)	0.0110 (0.0112)	0.0052 (0.0054)
CNS	-0.0335 (0.0218)	-0.0233 (0.0151)	-0.0030 (0.0026)	0.0406 (0.0263)	0.0193 (0.0127)

Tablo 4.42' nin Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
MD	0.0097 (0.0237)	0.0067 (0.0165)	0.0008 (0.0022)	-0.0117 (0.0287)	-0.0055 (0.0136)
YAŞ	0.0098 (0.0094)	0.0068 (0.0065)	0.0008 (0.0010)	-0.0119 (0.0114)	-0.0056 (0.0055)
EĞT	-0.0027 (0.0105)	-0.0019 (0.0073)	-0.0002 (0.0009)	0.0033 (0.0128)	0.0015 (0.0060)
NİTUZM	-0.0627 (0.0426)	-0.0437 (0.0296)	-0.0057 (0.0050)	0.0760 (0.0513)	0.0361 (0.0248)

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan bireylerin hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarına güven durumu ve bankalara olan güven durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,6, %4,6, %2,5, %6,9 ve %3,4 oranında azaldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan ordu ve medyaya güven durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama durumu sırasıyla %2,7 ve %3,1 oranında artış gösterdiği tespit edilmiştir.

Memnun olmama durumlarına göre marjinal etkiler değerlendirildiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarına güven durumu ve bankalara olan güven durumu bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,8, %3,2, %1,7, %4,8 ve %2,4 oranında azaldığı değerlendirilebilir. Diğer taraftan ordu ve medyaya güven durumu bir birim arttığında memnun olmama durumunun sırasıyla %1,9 ve %2,1 oranında artış gösterdiği açıklanabilir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde hükümetin ekonomi politikalarına güven durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %0,6 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Bireylerin, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarına güven durumu ve

bankalara olan güven durumu bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %3,2, %5,6, %3,1, %8,4 ve %4,2 oranında arttığı değerlendirilebilir. Diğer taraftan ordu ve medyaya güven durumu bir birim arttığında memnun olma durumunun sırasıyla %3,3 ve %3,7 oranında azalış gösterdiği söylenebilir.

TR3 Bölgesi'nde araştırmaya katılan bireylerin çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarına güven durumu ve bankalara olan güven durumu bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,5, %2,6, %1,4, %4,0 ve %2,0 oranında arttığı ifade edilebilir. Diğer taraftan ordu ve medyaya güven durumu bir birim arttığında çok memnun olma durumunun sırasıyla %1,6 ve %1,7 oranında azalış gösterdiği açıklanabilir.

TR3 Bölgesi'nde bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.43'de verilmiş. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.44'de verilmiştir.

Tablo 4.43 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R^2 değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on dokuz değişkenden, on değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.43. TR3 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.0971	0.0583	1.67	0.096*	-0.0172	0.2115
SĞLK	0.2836	0.0638	4.45	0.000***	0.1586	0.4087
GLR1	0.2283	0.0636	3.59	0.000***	0.1037	0.3530
EKONPERF	-0.1608	0.1307	-1.23	0.219	-0.4170	0.0954
EKONPOL	0.2836	0.1279	2.22	0.027**	0.0329	0.5344
DMKRS	-0.1154	0.0940	-1.23	0.220	-0.2998	0.0688
İNSNHKL	0.1033	0.0823	1.25	0.210	-0.0580	0.2648
CBŞK	0.1116	0.0656	1.70	0.089*	-0.0169	0.2402
ORDU	-0.1384	0.0841	-1.64	0.100	-0.3033	0.0265
EMTEŞ	0.1972	0.0840	2.35	0.019**	0.0324	0.3620
MEDYA	-0.1835	0.0826	-2.22	0.026**	-0.3456	-0.0215
SİVTOP	0.1328	0.0557	2.38	0.017**	0.0235	0.2422
BANKA	0.0430	0.0771	0.56	0.577	-0.1081	0.1941
SAĞSİS	0.0810	0.0541	1.50	0.134	-0.0249	0.1871
CNS	-0.0230	0.1261	-0.18	0.855	-0.2702	0.2240
MD	0.3694	0.1376	2.68	0.007***	0.0996	0.6393
YAŞ	-0.0583	0.0551	-1.06	0.290	-0.1664	0.0497
EĞT	0.0613	0.0578	1.06	0.289	-0.0519	0.1747
ÖZSEK	-0.2388	0.1385	-1.72	0.085*	-0.5103	0.0325
Cut1	1.4537	0.5069	2.86	0.000	0.4601	2.4473
Cut2	2.2960	0.5140	4.46	0.000	1.2884	3.3036
Cut3	3.0542	0.5232	5.83	0.000	2.0288	4.0797
Cut4	5.0288	0.5519	9.11	0.000	3.9470	6.1106
Gözlem sayısı	337					
LR $\chi^2(24) = 156.61$				Log likelihood = -367.52014		
Prob > $\chi^2 = 0.0000$				Pseudo R ² = 0.1756		

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.43 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Yaşantıda genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve medeni durum değişikliğinin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Benzer şekilde hükümetin ekonomi politikalarına güven durumundan beklentinin, emniyet teşkilatına güven ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca yaşantıda dinin önemli bir husus olması durumu, Cumhurbaşkanına güven durumu %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve işaretinin pozitif olduğu tespit edilmiştir.

Diğer taraftan medyaya güven durumunun işareti negatif olarak bulunmuş ve %5 önem düzeyinde ayrıca özel sektörde çalışma durumundan beklentinin işareti negatif olarak bulunmuş ve %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Bu durum medyanın yaptığı yayınların tarafsızlık sorunları yaşaması hususu ve özel sektörde yaşanan olumsuz finansal durumlar ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, bireylerin din olgusuna verdikleri önem, sağlık durumundan duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarına güven, Cumhurbaşkanına güven durumundan duydukları memnuniyet arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR3 Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.44’de verilmiştir.

Tablo 4.44. TR3 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0089 (0.0055)	-0.0098 (0.0060)	-0.0083* (0.0050)	0.0118* (0.0072)	0.0153* (0.0093)
SĞLK	-0.0262*** (0.0065)	-0.0288*** (0.0072)	-0.0245*** (0.0064)	0.0347*** (0.0086)	0.0448*** (0.0108)
GLR1	-0.0210*** (0.0064)	-0.0232*** (0.0070)	-0.0197*** (0.0058)	0.0279*** (0.0082)	0.0361*** (0.0105)
EKONPERF	0.0148 (0.0122)	0.0163 (0.0013)	0.0138 (0.0113)	-0.0196 (0.0162)	-0.0254 (0.0207)
EKONPOL	-0.0262** (0.0124)	-0.0288** (0.0136)	-0.0245** (0.0110)	0.0347** (0.0164)	0.0448** (0.0203)
DMKRS	0.0106 (0.0088)	0.0117 (0.0096)	0.0099 (0.0081)	-0.0141 (0.0116)	-0.0182 (0.0149)
İNSNHL	-0.0095 (0.0077)	-0.0105 (0.0085)	-0.0089 (0.0071)	0.0126 (0.0102)	0.0163 (0.0130)
CBŞK	-0.0103* (0.0062)	-0.0113* (0.0068)	-0.0096* (0.0056)	0.0136* (0.0081)	0.0176* (0.0104)
ORDU	0.0127 (0.0080)	0.0140 (0.0086)	0.0119 (0.0073)	-0.0169 (0.0104)	-0.0218 (0.0134)
EMTEŞ	-0.0182** (0.0082)	-0.0200** (0.0085)	-0.0170** (0.0074)	0.0241** (0.0103)	0.0311** (0.0136)

Tablo 4.44' ün Devamıdır.

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
MEDYA	0.0169** (0.0079)	0.0186** (0.0087)	0.0158** (0.0073)	-0.0224** (0.0106)	-0.0290** (0.0131)
SİVİTOP	-0.0122** (0.0054)	-0.0135** (0.0059)	-0.0114** (0.0049)	0.0162** (0.0071)	0.0210** (0.0088)
BANKA	-0.0039 (0.0071)	-0.0043 (0.0078)	-0.0037 (0.0066)	0.0052 (0.0094)	0.0067 (0.0122)
SAĞSİS	-0.0074 (0.0051)	-0.0082 (0.0055)	-0.0070 (0.0047)	0.0099 (0.0067)	0.0128 (0.0086)
CNS	0.0021 (0.0116)	0.0023 (0.0128)	0.0019 (0.0108)	-0.0028 (0.0154)	-0.0036 (0.0199)
MD	-0.0341** (0.0135)	-0.0375** (0.0146)	-0.0319** (0.0123)	0.0452** (0.0178)	0.0584*** (0.0221)
YAŞ	0.0053 (0.0051)	0.0059 (0.0056)	0.0050 (0.0047)	-0.0071 (0.0067)	-0.0092 (0.0087)
EĞT	-0.0056 (0.0054)	-0.0062 (0.0059)	-0.0053 (0.0049)	0.0075 (0.0071)	0.0097 (0.0091)
ÖZSEK	0.0220* (0.0132)	0.0242* (0.0143)	0.0206 * (0.0120)	-0.0292* (0.0172)	-0.0377* (0.0219)

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan bireylerin hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve hükümetin ekonomi politikalarına olan güven durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,6, %2,1, ve %2,6 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, Cumhurbaşkanı'na, emniyet teşkilatına ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde ve hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,0, %1,8 ve %1,2 oranında azaldığı söylenebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %3,4 negatif etkilediği ifade edilebilir. Diğer taraftan medyaya güven bir birim arttığında ve özel sektörde çalışma eğilimi durumunda hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,6 ve %2,2 oranında arttığı sonucuna varılmıştır.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve hükümetin ekonomi politikalarına olan güven durumu, bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,8, %2,3, ve %2,8 oranında azaldığı değerlendirilebilir. Bununla birlikte, Cumhurbaşkanı'na, emniyet teşkilatına ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumu bir birimlik değişiklik gösterdiğinde memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,1, %2,0 ve

%1,3 oranında azaldığı söylenebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %3,7 negatif etkilediği ifade edilebilir. Diğer taraftan medyaya güven bir birim arttığında ve özel sektörde çalışma eğilimi durumunda memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,8 ve %2,4 oranında arttığı tespit edilmiştir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve hükümetin ekonomi politikalarına olan güven durumu, bir birim arttığında kararsızlık durumunun sırasıyla %0,8, %2,4, %1,9, ve %2,4 oranında azaldığı ifade edilebilir. Ayrıca, Cumhurbaşkanı'na, emniyet teşkilatına ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumu bir birimlik değişiklik gösterdiğinde kararsızlık olasılığının sırasıyla %0,9, %1,7 ve %1,1 oranında azaldığı belirtilebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %3,1 negatif etkilediği ifade edilebilir. Diğer taraftan medyaya güven bir birim arttığında ve özel sektörde çalışma eğilimi durumunda kararsızlık durumunun sırasıyla %1,5 ve %2,0 oranında arttığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve hükümetin ekonomi politikalarına olan güven durumu, bir birim arttığında memnun olma durumunun sırasıyla %1,1, %3,4, %2,7, ve %3,4 oranında arttığı ifade edilebilir. Ayrıca, Cumhurbaşkanı'na, emniyet teşkilatına ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumu birim değişiklik gösterdiğinde de memnun olma olasılığının sırasıyla %1,3, %2,4 ve %1,6 oranında arttığı söylenebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %4,5 pozitif yönde etkilediği ifade edilebilir. Diğer taraftan medyaya güven bir birim arttığında ve özel sektörde çalışma eğilimi durumunda memnun olma durumunun sırasıyla %2,2 ve %2,9 oranında azaldığı belirtilebilir.

Bireylerin çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve hükümetin ekonomi politikalarına olan güven durumu, bir birim arttığında çok memnun olma durumunun sırasıyla %1,5, %4,4, %3,6, ve %2,4 oranında arttığı değerlendirilebilir. Benzer şekilde,

Cumhurbaşkanı'na, emniyet teşkilatına ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumu ve bir birim değişiklik gösterdiğinde de çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,7, %3,1 ve %2,1 oranında arttığı söylenebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %5,8 pozitif yönde etkilediği ifade edilebilir. Diğer taraftan medyaya güven bir birim arttığında ve özel sektörde çalışma eğilimi durumunda çok memnun olma durumunun sırasıyla %2,9 ve %3,7 oranında azaldığı ile ifade edilebilir.

Tablo 4.45. TR4 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.0397	1.2748
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.4801	1.1019
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	3.8555	1.1737
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.7978	0.9142
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.9927	1.1856
FNS	Gelecek bir yıllık dönemde finansal duruma yönelik düşünce Daha Kötü Olacak=1 Kötü olacak=2 Aynı kalacak=3 İyi Olacak=4 Çok İyi Olacak=5	2.8700	1.0379
EKONPOL	Hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.0108	1.1308
İNSNHKL	Türkiye'de İnsan haklarına saygı Hiç saygı duyulmuyor=1 Saygı duyulmuyor=2 Kararsızım=3 Saygı duyuluyor=4 Çok saygı duyuluyor=5	2.2490	1.1449
SP	Siyasi partilere olan güven Hiç Güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.0758	1.0990
YRG	Yargıya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.7870	1.3967
EĞSİS	Eğitim sistemine güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.6064	0.9819

Tablo 4.45' in Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
SAĞSİS	Sağlık sistemine güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9747	1.2493
CNS	Cinsiyet Kadın=0 Erkek=1	0.4187	0.4942
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.4512	0.4985
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	2.1732	1.1093
EĞT	Eğitim Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokul=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	6.4440	1.0570
ÖĞR	Meslek Öğrenci=1 Öğrenci değil=0	0.1985	0.3996
MMR	Meslek Memur=1 Memur Değil=0	0.0794	0.2708
ÖZSEK	Meslek Özel sektör=1 Değil=0	0.0794	0.2708
NİTUZM	Meslek Nitelikli uzman=1 Değil=0	0.1155	0.3202
KAMSEK	İş yeri/İş kamuya mı özel sektöre mi ait Kamu=1 Değil=0	0.3826	0.4869
ÖZSK	İş yeri/İş kamuya mı özel sektöre mi ait Özel Sektör=1 Değil=0	0.2418	0.4289

TR4 Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.46'da verilmiş. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.47'de verilmiştir.

Tablo 4.46 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R^2 değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen yirmi değişkenden, on bir değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.46. TR4 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1707	0.0674	2.53	0.011**	0.0384	0.3029
SĞLK	0.3765	0.0803	4.68	0.000***	0.2190	0.5341
GLR1	-0.0887	0.0698	-1.27	0.204	-0.2255	0.0481
FNS	0.1595	0.0777	2.05	0.040**	0.0070	0.3119
EKONPOL	0.1610	0.0945	1.70	0.088*	-0.0242	0.3463
İNSNHKL	0.0995	0.0883	2.05	0.040**	-0.0735	0.2726
SP	0.1559	0.0740	2.11	0.035**	0.0109	0.3010
YRG	-0.0572	0.0678	-0.84	0.399	-0.1901	0.0756
EĞSİS	-0.1248	0.0827	-1.51	0.131	-0.2870	0.0373
SAĞSİS	0.1795	0.0685	2.62	0.009***	0.0452	0.3138
CNS	0.0729	0.1430	0.51	0.610	-0.2074	0.3534
MD	0.2448	0.1671	1.46	0.143	-0.0828	0.5725
YAŞ	-0.0365	0.0798	1.33	0.184	-0.1929	0.1198
EĞT	0.1077	0.0811	1.70	0.088*	-0.0512	0.2666
ÖĞR	-0.1499	0.2762	2.11	0.035**	-0.6913	0.3914
MMR	-0.011	0.2314	-1.51	0.131	-0.4548	0.4525
ÖZSEK	0.5538	0.3065	-0.84	0.399	-0.0469	1.1546
NİTUZ	0.2777	0.2638	2.62	0.009***	-0.2392	0.7948
KAMSEK	-0.2582	0.2562	0.51	0.610	-0.7605	0.2440
ÖZSK	-0.5553	0.2651	-2.09	0.036**	-1.0750	-0.0356
Cut1	2.6933	0.7632	3.52	0.00	1.1973	4.1893
Cut2	3.4670	0.7682	4.51	0.00	1.9613	4.9727
Cut3	3.9652	0.7712	5.14	0.00	2.4535	5.4769
Cut4	5.5239	0.7973	6.92	0.00	3.9611	7.0868
Gözlem sayısı	277					
LR $\chi^2(20) = 104.61$			Log likelihood = -363.48701			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo $R^2 = 0.1258$			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.46 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Yaşantıda genel sağlık durumu, sağlık sistemine güven algısı ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Benzer şekilde yaşıntıda din olgusuna verilen önem, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, insan haklarına saygı görüşü, siyasi partilere olan güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet ve eğitim sistemine güven durumu %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve işaretinin pozitif olduğu tespit edilmiştir.

Diğer taraftan öğrenci olarak hayatlarına devam eden katılımcıların şartlarının ve kamudan özel sektöre çalışma eğiliminin yönelme durumunun işareti negatif olarak bulunmuş ve %5 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Bu durum öğrenci olarak yaşam koşullarının zorlukları ve özel sektörde yaşanan olumsuz finansal durumlar ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretlerinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, bireylerin din olgusuna verdikleri önem, hane halkının toplam gelirinin artışından duyulan memnuniyetin artması, sağlık durumundan duydukları memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarına güven, siyasi partilere güven durumundan duydukları memnuniyet arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR4 Bölgesi için son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.47’de verilmiştir.

Tablo 4.47. TR4 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0337** 0.0133	-0.0175** 0.0071	-0.0036* 0.0020	0.0318** 0.0127	0.0231** 0.0095
SĞLK	-0.0745*** 0.0160	-0.0387*** 0.0091	-0.0080** 0.0035	0.0703*** 0.0153	0.0510*** 0.0125
GLR1	0.0175 0.0138	0.0091 0.0072	0.0018 0.0016	-0.0165 0.0130	-0.0120 0.0095
FNS	-0.0315** 0.0154	-0.0164** 0.0081	-0.0034 0.0021	0.0297** 0.0144	0.0216** 0.0109
EKONPOL	-0.0318* 0.0188	-0.0165* 0.0098	-0.0034 0.0023	0.0300* 0.0178	0.0218* 0.0129

Tablo 4.47' nin Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
İNSNHKL	-0.0197 0.0175	-0.0102 0.0091	-0.0021 0.0020	0.0185 0.0165	0.0135 0.0120
SP	-0.0308** 0.0147	-0.0160** 0.0077	-0.0033* 0.0019	0.0291** 0.0139	0.0211** 0.0102
YRG	0.0113 0.0134	0.0058 0.0070	0.0012 0.0015	-0.0106 0.0126	-0.0077 0.0092
EĞSİS	0.0247 0.0164	0.0128 0.0085	0.0026 0.0020	-0.0233 0.0153	-0.0169 0.0114
SAĞSİS	-0.0355*** 0.0136	-0.0184*** 0.0071	-0.0038* 0.0020	0.0335*** 0.0126	0.0243** 0.0098
CNS	-0.0144 0.0283	-0.0075 0.0147	-0.0015 0.0031	0.0136 0.0267	0.0099 0.0194
MD	-0.0484 0.0330	-0.0252 0.0175	-0.0052 0.0040	0.0457 0.0312	0.0332 0.0231
YAŞ	0.0072 0.0157	0.0037 0.0082	0.0007 0.0017	-0.0068 0.0148	-0.0049 0.0108
EĞT	-0.0213 0.0160	-0.0110 0.0084	-0.0023 0.0019	0.0201 0.0151	0.0146 0.0111
ÖĞR	0.0296 0.0546	0.0154 0.0285	0.0032 0.0060	-0.0279 0.0515	-0.0203 0.0375
MMR	0.0002 0.0458	-0.0570 0.0320	-0.0118 0.0079	0.1034 0.0571	-0.0001 0.0314
ÖZSEK	-0.1096* 0.0606	0.0001* 0.0238	0.0000 0.0049	-0.0002* 0.0432	0.0751* 0.0426
NİTUZ	-0.0549 0.0522	-0.0286 0.0273	-0.0059 0.0060	0.0518 0.0493	0.0376 0.0360
KAMSEK	0.0511 0.0506	0.0266 0.0266	0.0055 0.0059	-0.0482 0.0479	-0.0350 0.03503
ÖZSK	0.1099** 0.0523	0.0572** 0.0280	0.0118 0.0073	-0.1036** 0.0493	-0.0753** 0.0373

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve hükümetin ekonomi politikalarına olan güven durumu, bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,3, %7,4, %3,1 ve %3,1 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, siyasi partilere, sağlık sistemine güven ve mesleki olarak özel sektörde çalışma durumu bir birim artış gösterdiğinde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,0, %3,5 ve %1,0 oranında azaldığı söylenebilir. Diğer taraftan kamudan özel sektöre çalışma eğiliminin yönelmesinin arttığında da hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %10,0 oranında arttığı açıklanabilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, gelecek bir yıllık finansal durumu ve hükümetin ekonomi politikalarına olan güven durumu, bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,7, %3,8, %1,6 ve %1,6 oranında azaldığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde, siyasi partilere ve sağlık sistemine güven durumu bir birim artış gösterdiğinde memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,6 ve %1,8 oranında azaldığı sonucuna varılabilir. Diğer taraftan kamuda çalışma eğilimi arttığında da memnun olmama olasılığının sırasıyla %5,7 oranında arttığı açıklanabilir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, siyasi partilere ve sağlık sistemine güven durumu bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,3, %0,8, %0,3 ve %0,3 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, gelecek bir yıllık finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve hükümetin ekonomi politikalarına olan güven durumu, bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %3,1, %7,0, %2,9 ve %3,0 oranında arttığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, siyasi partilere ve sağlık sistemine güven bir birim artış gösterdiğinde memnun olma olasılığının sırasıyla %2,9 ve %3,3 oranında arttığı söylenebilir. Diğer taraftan kamuda çalışma eğilimi arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %10,3 oranında azaldığı açıklanabilir.

Bireylerin çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve hükümetin ekonomi politikalarına olan güven durumu, bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,3, %5,1, %2,1 ve %2,1 oranında arttığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde siyasi partilere, sağlık sistemine güven ve mesleki olarak özel sektörde çalışma durumu bir birim artış gösterdiğinde çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,1, %2,4 ve %7,5 oranında arttığı söylenebilir. Diğer taraftan kamuda çalışma eğilimi arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %7,5 oranında azaldığı ile açıklanabilir.

TR4 Bölgesi'nde bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.48'de verilmiş. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.49'da verilmiştir.

Tablo 4.48 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde (cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on yedi değişkenden, dokuz değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.48. TR4 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1425	0.0668	2.13	0.033**	0.0114	0.2736
SĞLK	0.3367	0.0813	4.14	0.000***	0.1772	0.4961
GLR1	-0.0045	0.0700	-0.07	0.948	-0.1418	0.1326
FNS	0.2740	0.0788	3.47	0.001***	0.1194	0.4286
İNSNHKL	0.1340	0.0765	1.75	0.080*	-0.0159	0.2840
YRG	0.1568	0.0681	2.30	0.021**	0.0233	0.2902
EĞTİSİST	-0.1931	0.0785	-2.46	0.014**	-0.3471	-0.0391
SAĞSİS	0.1354	0.0695	1.95	0.052*	-0.0009	0.2718
CNS	0.1064	0.1447	0.74	0.462	-0.1771	0.3901
MD	0.0503	0.1674	0.30	0.764	-0.2778	0.3785
YAŞ	0.0504	0.0777	0.65	0.517	-0.1019	0.2027
EĞT	0.1644	0.0812	2.02	0.043**	0.0051	0.3237
ÖĞR	0.2688	0.2414	1.11	0.266	-0.2043	0.7420
MMR	-0.3904	0.2398	-1.63	0.103	-0.8605	0.0795
ÖZSEK	-0.0315	0.2762	-0.11	0.909	-0.5729	0.5098
NİTUZ	-0.0654	0.2566	-0.25	0.799	-0.5685	0.4376
KAMSEK	0.3760	0.2163	1.74	0.082*	-0.0480	0.8001
Cut1	2.8360	0.7509	3.77	0.00	1.3642	4.3078
Cut2	3.8167	0.7595	5.02	0.00	2.3281	5.3054
Cut3	4.3329	0.7651	5.66	0.00	2.8332	5.8325
Cut4	6.2294	0.7971	7.81	0.00	4.6671	7.7917
Gözlem sayısı	277					
LR chi ² (17) = 112.34			Log likelihood = -315.4239			
Prob > chi ² = 0.0000			Pseudo R ² = 0.1512			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.48’de, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Yaşantıda genel sağlık durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşüncenin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Benzer şekilde yaşantıda din olgusuna verilen önem, yargı sistemine güven ve eğitim seviyesinin yükselme durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca insan haklarına saygı görüşü, sağlık sistemine güven ve kamuda çalışma eğiliminin artması %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve işaretinin pozitif olduğu tespit edilmiştir.

Diğer taraftan eğitim sistemine güven durumunun işareti negatif olarak bulunmuş ve %5 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Bu durum eğitim sisteminde yaşanan aksaklıklar ve sıklıkla değiştirilen eğitim programları ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, bireylerin din olgusuna verdikleri önem, sağlık durumundan duydukları memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, yargı sistemine güven durumundan duydukları memnuniyet arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR4 Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.49’da verilmiştir.

Tablo 4.49. TR4 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0139** 0.0068	-0.0188** 0.0088	-0.0084** 0.0041	0.0171** 0.0082	0.0241** 0.0114
SĞLK	-0.0329*** 0.0093	-0.0445*** 0.0114	-0.0198*** 0.0055	0.0404*** 0.0111	0.0569*** 0.0144
GLR1	0.0004 0.0068	0.0006 0.0092	0.0002 0.0041	-0.0005 0.0084	-0.0007 0.0118

Tablo 4.49' un Devamıdır.

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
FNS	-0.0268*** 0.0086	-0.0362*** 0.0109	-0.0161*** 0.0052	0.0328*** 0.0102	0.0463*** 0.0139
İNSNHKL	-0.0131* 0.0077	-0.0177* 0.0102	-0.0079* 0.0046	0.0160* 0.0095	0.0226* 0.0129
YRG	-0.0153** 0.0071	-0.0207** 0.0091	-0.0092** 0.0041	0.0188** 0.0085	0.0265** 0.0116
EĞSİS	0.0189** 0.0082	0.0255** 0.0106	0.0113** 0.0048	-0.0231** 0.0098	-0.0326** 0.0135
SAĞSİS	-0.0132* 0.0071	-0.0179* 0.0092	-0.0079* 0.0042	0.0162* 0.0084	0.0229* 0.0119
CNS	-0.0104 0.0142	-0.0140 0.0192	-0.0062 0.0085	0.0127 0.0175	0.0180 0.0244
MD	-0.0049 0.0163	-0.0066 0.0221	-0.0029 0.0098	0.0060 0.0201	0.0085 0.0283
YAŞ	-0.0049 0.0076	-0.0066 0.0103	-0.0029 0.0046	0.0060 0.0094	0.0085 0.0131
EĞT	-0.0160* 0.0083	-0.0217** 0.0108	-0.0096* 0.0050	0.0197** 0.0101	0.0278** 0.0139
ÖĞR	-0.0263 0.0240	-0.0355 0.0319	-0.0158 0.0143	0.0322 0.0290	0.0454 0.0411
MMR	0.0382 0.0241	0.0516 0.0324	0.0018 0.0163	-0.0468 0.0301	-0.0660 0.0405
ÖZSEK	0.0030 0.0270	0.0041 0.0365	0.0230 0.0144	-0.0037 0.0331	-0.0053 0.0467
NİTUZ	0.0064 0.0251	0.0086 0.0339	0.0038 0.0151	-0.0078 0.0308	-0.0110 0.0434
KAMSEK	-0.0368* 0.0218	-0.0497* 0.0290	-0.0221* 0.0130	0.0451* 0.0266	0.0635* 0.0369

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve ülkede insan haklarına olan saygı durumu, bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,3, %3,2, %2,6 ve %1,3 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, yargı sistemine güven, sağlık sistemine güven, eğitim seviyesinin değişimi bir birim artış ve özel sektörden kamu sektörüne çalışma eğilimi gösterdiğinde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,5, %1,3, %1,6 ve %3,6 oranında azaldığı söylenebilir. Diğer taraftan eğitim sistemine güven durumu bir birim arttığında da hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,8 oranında arttığı tespit edilmiştir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde; bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumu ve ülkede insan haklarına olan saygı durumu, bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,8, %4,4, %3,6 ve %1,7 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde, yargı sistemine güven, sağlık sistemine güven, eğitim seviyesinin değişimi bir birim artış ve özel sektörden kamu sektörüne çalışma eğilimi gösterdiğinde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,0, %1,7, %2, ve %4,9 oranında azaldığı söylenebilir. Diğer taraftan eğitim sistemine güven durumu bir birim arttığında da memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,5 oranında arttığı ifade edilebilir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde, katılımcıların yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, gelecek bir yıllık finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumu ve ülkede insan haklarına olan saygı durumu, bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,8, %1,9, %1,6 ve %0,7 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, yargı sistemine güven, sağlık sistemine güven, eğitim seviyesinin değişimi bir birim artış ve özel sektörden kamu sektörüne çalışma eğilimi gösterdiğinde kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,9, %0,7, %0,9 ve %0,2 oranında azaldığı ile açıklanabilir. Ayrıca eğitim sistemine güven durumu bir birim arttığında da kararsız olasılığının sırasıyla %1,1 oranında arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, gelecek bir yıllık finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumu ve ülkede insan haklarına olan saygı durumu, bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %1,7, %4,0, %3,2 ve %1,6 oranında arttığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, yargı sistemine güven, sağlık sistemine güven, eğitim seviyesinin değişimi bir birim artış ve özel sektörden kamu sektörüne çalışma eğilimi gösterdiğinde memnun olma olasılığının sırasıyla %1,8, %1,6, %1,9 ve %4,5 oranında arttığı söylenebilir. Bununla birlikte eğitim sistemine güven durumu bir birim arttığında da memnun olma olasılığının sırasıyla %2,3 oranında azaldığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, bireylerin yaşantılarında dine verilen önem, genel sağlık durumu, gelecek bir yıllık finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumu ve ülkede insan haklarına olan saygı durumu, bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,4, %5,6, %4,6 ve %2,2 oranında arttığı ifade edilebilir. Benzer şekilde, yargı sistemine güven, sağlık sistemine güven, eğitim seviyesinin değişimi bir birim artış ve özel sektörden kamu sektörüne çalışma eğilimi gösterdiğinde çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,6, %2,2, %2,7 ve %6,3 oranında arttığı söylenebilir. Diğer taraftan eğitim sistemine güven durumu bir birim arttığında da çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,2 oranında azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.50. TR5 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.9859	1.2452
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.2985	1.0446
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	3.5042	1.3968
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.6450	1.0486
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.1802	1.1552
GLR2	Son 1 Yıl içindeki gelir/harcamaların durumu Borçlanmak zorunda kaldım=1 Tasarruflarımın tamamını harcadım=2 Tasarruflarımın bir kısmını harcadım=3 Geçinebildim=4 Para biriktirebildim=5	2.9887	1.4824
FNS	Gelecek bir yıllık dönemde finansal duruma yönelik düşünce Daha Kötü Olacak=1 Kötü olacak=2 Aynı kalacak=3 İyi Olacak=4 Çok İyi Olacak=5	2.8901	0.9953
DMKRS	Türkiye'de demokrasi etkinliği Hiç etkin değil=1 etkin değil=2 Kararsızım=3 etkin=4 çok etkin=5	2.2760	1.1776
HKMT	Hükümete olan güven Hiç Güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.4	1.2702

Tablo 4.50' nin Devamıdır.				
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata	
TBMM	TBMM olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.4394	1.1686	
SP	Siyasi partilere olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.0535	0.9625	
EMTEŞ	Emniyet teşkilatına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.0169	1.2710	
BANKA	Bankalara olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	0.2	1.0549	
CNS	Cinsiyet Kadın=0 Erkek=1	0.5380	0.4992	
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.2929	0.4557	
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	2.1859	1.4099	
EĞT	Eğitim Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokul=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	6.1380	1.2261	
MMR	Meslek Memur=1 Memur Değil=0	0.0985	0.2985	
ÖZSEK	Meslek Özel sektör=1 Değil=0	0.1154	0.3200	
NİTUZM	Meslek Nitelikli uzman=1 Değil=0	0.1098	0.3131	
AYGEL	Aylık hane geliri 0-1600=1 1601-3000=2 3001-4500=3 4501-5500=4 5501-6500=5 6501-8000=6 8001-+=7	3.5295	1.7127	

TR5 Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.51'de verilmiş. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.52'de verilmiştir.

Tablo 4.51 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R^2 değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade

etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on dokuz değişkenden, on değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.51. TR5. Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçlar

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1093	0.0856	1.28	0.202	-0.0585	0.2773
SĞLK	0.2477	0.0871	2.84	0.004***	0.0769	0.4186
GLR1	0.2551	0.1044	2.44	0.015**	0.0504	0.4598
GLR2	-0.1636	0.0775	-2.11	0.035**	-0.3157	-0.0116
FNS	0.3380	0.1168	2.89	0.004***	0.1089	0.5671
DMKRS	0.1561	0.1184	1.32	0.187	-0.0760	0.3883
HKMT	-0.1596	0.1296	-1.23	0.218	-0.4138	0.0945
TBMM	0.1249	0.1452	0.86	0.390	-0.1597	0.4097
SP	0.0980	0.1240	0.79	0.430	-0.1451	0.3412
EMTEŞ	-0.1373	0.1009	-1.36	0.173	-0.3351	0.0604
BANKA	-0.2263	0.1040	-2.18	0.030**	-0.4302	-0.0224
CNS	-0.1293	0.1845	-0.70	0.483	-0.4910	0.2322
MD	0.6242	0.2353	2.65	0.008***	0.1629	1.0854
YAŞ	-0.2039	0.0947	-2.15	0.031**	-0.3896	-0.0182
EĞT	-0.0053	0.1096	-0.05	0.961	-0.2202	0.2095
MMR	-0.3052	0.2705	-1.13	0.259	-0.8355	0.2249
ÖZSEK	-0.5424	0.2583	-2.10	0.036**	-1.0489	-0.0360
NİTUZM	-0.6065	0.2808	-2.16	0.031	-1.1570	-0.0560
AYGEL	0.1622	0.0665	2.44	0.015**	0.0318	0.2927
Cut1	1.5820	1.0512	1.50	0.00	-0.4783	3.6425
Cut2	2.4281	1.0545	2.30	0.00	0.3611	4.4951
Cut3	2.9335	1.0571	2.77	0.00	0.8615	5.0054
Cut4	5.1549	1.1098	4.64	0.00	2.9796	7.3303
Gözlem sayısı	355					
LR $\chi^2(20) = 99.96$			Log likelihood = -192.06202			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo $R^2 = 0.2065$			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.51 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Yaşantıda genel sağlık durumu, gelecek bir yıllık finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumu, medeni durum değişikliğinin (bekardan evliye yönelim

durumunun) işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve aylık gelirin değişim durumu %5 önem düzeyinde anlamlı ve işareti pozitif olarak tespit edilmiştir.

Diğer taraftan, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, bankalara güven, yaş aralığının değişimi, özel sektörde görev yapmak ve nitelikli uzman olarak görev yapmak durumunun %5 önem düzeyinde anlamlı olarak işareti negatif olarak görülmüştür. Bu durumun banka sistemlerinde yaşanan aksaklıklar, sektörel olarak çalışmalarda karşılaşılan sorunlar ve yaş aralıklarına göre hissedilen gelecek kaygıları ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, sağlık durumundan duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve aylık gelir seviyeleri yükseldikçe mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR5 Bölgesi için son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.52’de verilmiştir.

Tablo 4.52. TR5 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0200 0.0157	-0.0089 0.0072	-0.0016 0.0015	0.0220 0.0174	0.0085 0.0068
SĞLK	-0.0453*** 0.0158	-0.0202*** 0.0077	-0.0037 0.0023	0.0498*** 0.0175	0.0194** 0.0080
GLR1	-0.0467** 0.0193	-0.0208** 0.0087	-0.0038 0.0023	0.0513** 0.0206	0.0200** 0.0092
GLR2	0.0299** 0.0143	0.0133** 0.0066	0.0024 0.0016	-0.0329** 0.0157	-0.0128*** 0.0065
FNS	-0.0618*** 0.0215	-0.0276*** 0.0102	-0.0051 0.0031	0.0680*** 0.0237	0.0265** 0.0107
DMKRS	-0.0285 0.0218	-0.0127 0.0099	-0.0023 0.0020	0.0314 0.0240	0.0122 0.0095
HKMT	0.0292 0.0236	0.0130 0.0108	0.0024 0.0024	-0.0321 0.0264	-0.0125 0.0103

Tablo 4.52' nin Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
TBMM	-0.0228 0.0264	-0.0102 0.0119	-0.0018 0.0025	0.0251 0.0292	0.0098 0.0115
SP	-0.0179 0.0227	-0.0080 0.0102	-0.0014 0.0019	0.0197 0.0250	0.0076 0.0098
EMTEŞ	0.0251 0.0184	0.0112 0.0085	0.0020 0.0018	-0.0276 0.0204	-0.0107 0.0082
BANKA	0.0414** 0.0192	0.0185** 0.0086	0.0034 0.0022	-0.0455** 0.0207	-0.0177** 0.0089
CNS	0.0236 0.0339	0.0105 0.0149	0.0019 0.0028	-0.0260 0.0370	-0.0101 0.0145
MD	-0.1142*** 0.0430	-0.0510** 0.0201	-0.0094 0.0059	0.1256*** 0.0463	0.0490** 0.0217
YAŞ	0.0373** 0.0171	0.0166** 0.0080	0.0030 0.0021	-0.0410** 0.0187	-0.0160*** 0.0084
EĞT	0.0009 0.0200	0.0004 0.0089	0.0000 0.0016	-0.0010 0.0220	-0.0004 0.0086
MMR	0.0558 0.0495	0.0249 0.0222	0.0046 0.0045	-0.0614 0.0537	-0.0239 0.0222
ÖZSEK	0.0099** 0.0477	0.0443** 0.0210	0.0081 0.0055	-0.1092** 0.0505	-0.0426* 0.0227
NİTUZM	0.1110** 0.0517	0.0495** 0.0239	0.0091 0.0058	-0.1221** 0.0555	-0.0476* 0.0248
AYGEL	-0.0297** 0.0122	-0.0132** 0.0059	-0.0024 0.0015	0.0326** 0.0136	0.0127** 0.0058

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde; genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve aylık gelir seviyesi bir birim arttığında ayrıca medeni durum bekardan evliye yönelim gösterdiğinde, hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %4,5, %4,6, %6,1, %2,9 ve %11,4 oranında azaldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, bankalara güven, yaş aralığının değişimi bir birim arttığında ayrıca özel sektörde çalışmak ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumunda hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,9, %4,1, %3,7, %0,9 ve %11,1 oranında arttığı söylenebilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde; genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve aylık gelir durumu bir birim arttığında ayrıca medeni durum bekardan evliye değişim gösterdiğinde, memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,0,

%2,0, %2,7, %1,3 ve %5,1 oranında azaldığı ifade edilebilir. Ayrıca son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, bankalara güven, yaş aralığının değişimi bir birim arttığında ayrıca özel sektörde çalışmak ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumunda memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,3, %1,8, %1,6, %4,4 ve %4,9 oranında arttığı ile saptanmıştır.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde, incelemeye alınan parametrelerin hiçbirisi istatistiki olarak anlamlı değildir. Bu nedenle marjinal etkilerin yorumlaması yoluna gidilmemiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve aylık hane gelir durumu bir birim arttığında ayrıca medeni durumun bekardan evliye yönelim değişim gösterdiğinde, memnun olma olasılığının sırasıyla %4,9, %5,1, %6,8, %3,2 ve %12,5 oranında arttığı ifade edilebilir. Diğer taraftan son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, bankalara güven, yaş aralığının değişimi bir birim arttığında ayrıca özel sektörde çalışmak ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumunda memnun olma olasılığının sırasıyla %3,2, %4,5, %4,1, %10,9 ve %12,2 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır.

Bireylerin çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, genel sağlık durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve aylık gelir durumu bir birim arttığında ayrıca medeni durum bekardan evliye yönelim gösterdiğinde, çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,9, %2,0, %2,6, %1,2 ve %4,9 oranında arttığı ifade edilebilir. Ayrıca son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, bankalara güven, yaş aralığının değişimi bir birim arttığında ayrıca özel sektörde çalışmak ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumunda çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,2, %1,7, %1,6, %4,2 ve %4,7 oranında azaldığı tespit edilmiştir.

TR5 Bölgesi'nde bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.53'de verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.54'de verilmiştir.

Tablo 4.53 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde (cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on iki değişkenden, beş değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.53. TR5 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçlar

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
SGLK	0.1200	0.0868	1.38	0.167	-0.0501	0.2901
GLR1	0.2795	0.0963	2.90	0.004***	0.0906	0.4685
FNS	0.1869	0.1066	1.75	0.079*	-0.0219	0.3959
SP	0.2045	0.0998	2.05	0.041**	0.0087	0.4002
CNS	-0.3059	0.1875	-1.63	0.103	-0.6734	0.0616
MD	0.8124	0.2378	3.42	0.001***	0.3463	1.2785
YAŞ	-0.2555	0.0935	-2.73	0.006***	-0.4388	-0.0723
EĞT	0.1312	0.1033	1.27	0.204	-0.0713	0.3339
MMR	0.0459	0.2755	0.17	0.867	-0.4940	0.5859
ÖZSEK	-0.2688	0.2493	-1.08	0.281	-0.7576	0.2199
NİTUZM	0.2799	0.2852	0.98	0.326	-0.2791	0.8390
AYGEL	-0.0826	0.0656	-1.26	0.208	-0.2113	0.0460
Cut1	1.6399 .	0.9014	1.81	0.00	-0.1268	3.4068
Cut2	2.7390	0.9103	3.00	0.00	0.9548	4.5232
Cut3	3.3374	0.9181	3.63	0.00	1.5379	5.1369
Cut4	6.2093	0.9987	6.21	0.00	4.2518	8.1667
Gözlem sayısı	355					
LR chi ² (14) = 90.84			Log likelihood = -167.52141			
Prob > chi ² = 0.0000			Pseudo R ² =0.2133			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.53 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve medeni durumun bekardan evliye yöneliminin durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde siyasi partilere güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve işaretinin pozitif olduğu tespit edilmiştir.

Diğer taraftan yaş aralığının artış durumunun işareti negatif olarak bulunmuş ve %10 düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Bu durum yaş aralığının yükselmesinin gelecek kaygısı taşıması ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, katılımcıların hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumu ve siyasi partilere güven durumu arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR5 Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.54’de verilmiştir.

Tablo 4.54. TR5 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Delta Method					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
SGLK	-0.0136 0.0100	-0.0150 0.0110	-0.0046 0.0034	0.0274 0.0197	0.0059 0.0047
GLR1	-0.0318*** 0.0119	-0.0350*** 0.0127	-0.0107*** 0.0041	0.0638*** 0.0212	0.0137** 0.0066
FNS	-0.0212* 0.0124	-0.0234* 0.0134	-0.0071 0.0045	0.0427* 0.0242	0.0092 0.0059
SP	-0.0232** 0.0117	-0.0256** 0.0130	-0.0078* 0.0042	0.0467** 0.0225	0.0100* 0.0059
CNS	0.0348 0.0220	0.0383 0.0237	0.0117 0.0075	-0.0698 0.0422	-0.0150 0.0105

Tablo 4.54' ün Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
MD	-0.0924*** 0.0311	-0.1018*** 0.0299	-0.0312*** 0.0113	0.1855*** 0.0525	0.0400** 0.0169
YAŞ	0.0290** 0.0116	0.0320*** 0.0118	0.0098** 0.0041	-0.0583*** 0.0209	-0.0125** 0.0060
EĞT	-0.0149 0.0118	-0.0164 0.0130	-0.0050 0.0042	0.0299 0.0235	0.0064 0.0055
MMR	-0.0052 0.0313	-0.0057 0.0345	-0.0017 0.0106	0.0105 0.0629	0.0022 0.0135
ÖZSEK	0.0305 0.02852	0.0337 0.0315	0.0103 0.0099	-0.0614 0.0566	-0.0132 0.0131
NİTUZM	-0.0318 0.0330	-0.0351 0.0356	-0.0107 0.0111	0.0639 0.0651	0.0137 0.0144
AYGEL	0.0094 0.0076	0.0103 0.0083	0.0031 0.0025	-0.0188 0.0150	-0.0040 0.0034

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumu, siyasi partilere güven durumu bir birim arttığında ve medeni durumun bekardan evliye yönelim durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,1, %2,1, %2,3 ve %9,2 oranında azaldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan yaş aralığı bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,9 oranında arttığı söylenebilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumu, siyasi partilere güven durumu bir birim arttığında ve medeni durumun bekardan evliye yönelim durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,5, %2,3, %2,5 ve %10,1 oranında azaldığı ifade edilebilir. Bununla birlikte yaş aralığı bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,2 oranında arttığı açıklanabilir.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, siyasi partilere güven durumu bir birim arttığında ve medeni durumun bekardan evliye yönelim durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,0, %0,7, ve %3,1 oranında azaldığı

ifade edilebilir. Diğer taraftan yaş aralığı bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,9 oranında arttığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce durumu, siyasi partilere güven durumu bir birim arttığında ve medeni durumun bekardan evliye yönelim durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde memnun olma olasılığının sırasıyla %6,3, %4,2, %4,6 ve %18,5 oranında arttığı ifade edilebilir. Ayrıca yaş aralığı bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %5,8 oranında azaldığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, siyasi partilere güven durumu bir birim arttığında ve medeni durumun bekardan evliye yönelim durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,3, %1,0 ve %4,0 oranında arttığı ifade edilebilir. Diğer taraftan yaş aralığı bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,2 oranında azaldığı açıklanabilir.

Tablo 4.55. TR6 Bölgesi’ nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.0234	1.2299
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.5484	1.0232
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	3.872	1.2838
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.7658	0.9686
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.1237	1.1990

Tablo 4.55' in Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
FNS	Gelecek bir yıllık dönemde finansal duruma yönelik düşünce Daha Kötü Olacak=1 Kötü olacak=2 Aynı kalacak=3 İyi Olacak=4 Çok İyi Olacak=5	2.9063	1.0384
EKONPOL	Hükümetin ekonomi politikalarına yönelik düşünce Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.2006	1.2287
İNSNHKL	Türkiye'de insan haklarına saygı konusu Hiç saygı duyulmuyor=1 Saygı duyulmuyor=2 Kararsızım=3 Saygı duyuluyor=4 Büyük ölçüde saygı duyuluyor=5	2.3578	1.2858
GVN	Yaşadığınız çevrede bulunan insanların çoğuna güveniyor musunuz? Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.8127	1.2089
CBŞK	Cumhurbaşkanlığına güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.7892	1.4374
SP	Siyasi partilere olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.9866	1.1261
EMTEŞ	Emniyet teşkilatına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.6020	1.3481
YRG	Yargıya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9163	1.4573
EĞSİS	Eğitim sistemine olan güven Hiç Güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.6989	1.1276
SAĞSİS	Sağlık sistemine olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9732	1.3656
CNS	Cinsiyet Kadın=0 Erkek=1	0.5050	0.5008
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.4414	0.4973
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	2.1571	1.2006
EĞT	Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokulu=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	6.1505	1.1055
MMR	Meslek Memur=1 Memur Değil=0	0.1538	0.3614

Tablo 4.55' in Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
NİTUZM	Meslek Nitelikli uzman=1 Değil=0	0.0802	0.2721
KAMSEK	İş yeri/İş kamuya mı özel sektöre mi ait Kamu Sektörü=1 Değil=0	0.2742	0.4468

TR6 Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.56'da verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.58'de verilmiştir.

Tablo 4.56 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde (cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on altı değişkenden, on değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.56. TR6 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçlar

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
İNSNHKL	-0.1359	0.0954	-1.43	0.154	-0.3230	0.0510
GVN	0.3458	0.0865	4.00	0.000***	0.1763	0.5154
CBŞK	0.1172	0.0908	1.29	0.197	-0.0607	0.2952
SP	0.2708	0.0991	2.73	0.006***	0.0765	0.4652
EMTEŞ	0.1950	0.0907	2.15	0.032**	0.0172	0.3728
YRG	-0.1436	0.0802	-1.79	0.073*	-0.3008	0.0135
EĞSİS	-0.0716	0.0999	-0.72	0.473	-0.2675	0.1241
SAĞSİS	0.1564	0.0850	1.84	0.066*	-0.0102	0.3231
CNS	-0.1826	0.1854	-0.99	0.325	-0.5461	0.1807

Tablo 4.56' nın Devamıdır.						
Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
MD	0.3550	0.2204	1.61	0.107	-0.0769	0.7870
YAŞ	0.2372	0.1116	2.12	0.034**	0.0183	0.4561
EĞT	0.0329	0.0985	0.33	0.738	-0.1602	0.2260
MMR	-0.3338	0.2694	-1.24	0.215	-0.8620	0.1943
ÖZSEK	0.1330	0.2541	0.52	0.601	-0.3649	0.6311
NİTUZM	0.3183	0.2921	1.09	0.276	-0.2542	0.8908
KAMSEK	0.1908	0.2537	0.75	0.452	-0.3064	0.6881
Cut1	1.2659	0.7904	1.60	0.00	-0.2833	2.8153
Cut2	1.9948	0.7943	2.51	0.00	0.4378	3.5517
Cut3	2.6800	0.8014	3.34	0.00	1.1092	4.2509
Cut4	4.2855	0.8315	5.15	0.00	2.6557	5.9153
Gözlem sayısı	299					
LR $\chi^2(20) = 78.14$			Log likelihood = -227.46858			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo R ² = 0.1466			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.56 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, çevredeki insanlara ve siyasi partilere güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde emniyet teşkilatına güven ve yaş aralığının değişiminin durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca sağlık sistemine güven durumunun %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve işaretinin pozitif olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan, yargı sistemine güven durumunun %1 önem düzeyinde anlamlı olarak işareti negatif olarak görülmüştür. Bu durumun yargı sisteminde karşılaşılan aksaklıklar ve uzun süre alan yargılama süreçleri ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, çevredeki insanlara, emniyet teşkilatına siyasi partilere güven durumu ve yaş aralığı yükseldikçe mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR6 Bölgesi için son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.57'de verilmiştir.

Tablo 4.57. TR6 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
İNSNHKL	0.0256 0.0179	0.0121 0.0086	0.0036 0.0029	-0.0237 0.0164	-0.0176 0.0128
GVN	-0.0651*** 0.0168	-0.0308*** 0.0084	-0.0092** 0.0043	0.0603*** 0.0152	0.0449*** 0.0131
CBŞK	-0.0220 0.0171	-0.0104 0.0081	-0.0031 0.0027	0.0204 0.0157	0.0152 0.0120
SP	-0.0510*** 0.0191	-0.0241*** 0.0094	-0.0072** 0.0036	0.0472*** 0.0176	0.0351*** 0.0136
EMTEŞ	-0.0367** 0.0171	-0.0174** 0.0083	-0.0052 0.0032	-0.0250** 0.0140	0.0253** 0.0123
YRG	0.0270* 0.0153	0.0128* 0.0072	0.0038 0.0025	-0.0125* 0.0173	-0.0186* 0.0106
EĞSİS	0.0135 0.0188	0.0063 0.0088	0.0019 0.0027	0.0272 0.0148	-0.0093 0.0130
SAĞSİS	-0.0294* 0.0161	-0.0139* 0.0077	-0.0041 0.0027	-0.0318* 0.0320	0.0203* 0.0114
CNS	0.0344 0.0349	0.0163 0.0166	0.0048 0.0052	0.0619 0.0381	-0.0237 0.0245
MD	-0.0668 0.0416	-0.0316 0.0201	-0.0094 0.0068	0.0413 0.0197	0.0461 0.0297
YAŞ	-0.0446** 0.0211	-0.0211** 0.0103	-0.0063 0.0039	0.0057** 0.0172	0.0308** 0.0150
EĞT	-0.0062 0.0185	-0.0029 0.0088	-0.0008 0.0026	-0.0582 0.0469	0.0042 0.0128
MMR	0.0628 0.0507	0.0297 0.0243	0.0089 0.0081	0.0232 0.0443	-0.0433 0.0357
ÖZSEK	-0.0250 0.0478	-0.0118 0.0227	-0.0035 0.00704	0.0555 0.0511	0.0172 0.0331
NİTUZM	-0.0599 0.0553	-0.0284 0.0262	-0.0085 0.0083	0.0332 0.0442	0.0413 0.0382
KAMSEK	-0.0359 0.0477	-0.0170 0.0227	-0.0051 0.0071	-0.0302 0.0138	0.0247 0.0332

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, çevrede bulunan insanlara, siyasi partilere, emniyet teşkilatına, sağlık sistemine güven durumu ve yaş aralıkları bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %6,5, %5,1, %3,6, %2,9 ve %4,4 oranında azaldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan yargı sistemine güven durumu bir birim arttığında da hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,7 oranında arttığı açıklanabilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde, çevrede bulunan insanlara, siyasi partilere, emniyet teşkilatına, sağlık sistemine güven durumu ve yaş aralıkları bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,0, %2,4, %1,7, %1,3 ve %2,1 oranında azaldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan yargı sistemine güven durumu bir birim arttığında da memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,2 oranında arttığı sonucuna varılmıştır.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde, çevrede bulunan insanlara ve siyasi partilere güven durumu bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,9 ve %0,7 oranında azaldığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde çevrede bulunan insanlara, siyasi partilere, ve yaş aralıkları bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %6,0, %4,7, ve %0,5 oranında arttığı ifade edilebilir. Diğer taraftan emniyet teşkilatına, yargı sistemine ve sağlık sistemine güven durumu bir birim arttığında da memnun olma olasılığının sırasıyla %2,5 %1,2 ve %3,1 oranında azaldığı saptanmıştır.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, çevrede bulunan insanlara, siyasi partilere, emniyet teşkilatına, sağlık sistemine güven durumu ve yaş aralıkları bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %4,4, %3,5, %2,5, %2,0 ve %3,0 oranında arttığı ifade edilebilir. Diğer taraftan yargı sistemine güven durumu bir birim arttığında da çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,8 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır.

TR6 Bölgesi'nde bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.58'de verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.59'da verilmiştir.

Tablo 4.58 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları

incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde ($\text{cut1} < \text{cut2} < \text{cut3} < \text{cut4}$) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on sekiz değişkenden, altı değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.58. TR6 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.0587	0.0593	-0.97	0.332	-0.0157	0.0052
SĞLK	0.0859	0.0714	-1.17	0.240	-0.0203	0.0050
GLR1	0.1344	0.0649	-1.97	0.049**	-0.0237	-0.0000
FNS	-0.0418	0.0809	0.52	0.607	-0.0104	0.0178
EKONPOL	-0.1330	0.0858	1.50	0.133	-0.0035	0.0271
İNSNHK	-0.0063	0.0745	0.08	0.932	-0.0123	0.0135
GVN	0.2504	0.0672	-3.20	0.001***	-0.0357	-0.0086
SP	-0.0323	0.0721	0.45	0.655	-0.0096	0.0154
EMTEŞ	0.1908	0.0708	-2.49	0.013**	-0.0302	-0.0036
YRG	0.1838	0.0631	-2.60	0.009**	-0.0285	-0.0039
SAĞSİS	0.0781	0.0660	-1.17	0.243	-0.0185	0.0046
CNS	-0.2029	0.1352	1.47	0.142	-0.0060	0.0419
MD	0.4816	0.1814	-2.50	0.013**	-0.0761	-0.0091
YAŞ	-0.0088	0.0714	0.12	0.901	-0.0116	0.0131
EĞT	-0.0373	0.0695	0.54	0.592	-0.0087	0.0154
MMR	-0.4175	0.2093	1.91	0.056**	-0.0009	0.0749
ÖZSEK	-0.0693	0.2305	0.30	0.764	-0.0339	0.0462
NİTUZM	-0.0395	0.2839	0.14	0.889	-0.0458	0.0528
Cut1	0.3653	0.6076	1.60	0.00	-0.8256	1.5563
Cut2	1.179545	0.6005	1.96	0.00	0.0023	2.3566
Cut3	1.8599	0.6029	3.08	0.00	0.6780	3.0417
Cut4	3.9987	0.6360	6.28	0.00	2.7520	5.2454
Gözlem sayısı	299					
LR $\chi^2(18) = 123.54$			Log likelihood = -319.01635			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo $R^2 = 0.1622$			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.58 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Çevredeki insanlara ve yargı sistemine güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, emniyet teşkilatına güven durumunun ve medeni durumun bekardan evliye yöneliminin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür.

Diğer taraftan mesleki olarak memur olarak görev de bulunma durumunun işareti negatif olarak bulunmuş ve %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Bu durum memur olarak görev yapan kişilerin gelir durumlarının katılımcılar da meydana getirdiği olumsuz gelir şartları ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, katılımcıların hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara, yargı sistemine ve emniyet teşkilatına güven durumundan duydukları memnuniyet arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR6 Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.59’da verilmiştir.

Tablo 4.59. TR6 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0052 0.0053	-0.0060 0.0060	-0.0048 0.0048	0.0070 0.0071	0.0090 0.0091
SĞLK	-0.0076 0.0064	-0.0087 0.0073	-0.0070 0.0058	0.0102 0.0086	0.0132 0.0109
GLR1	-0.0119** 0.0060	-0.0137** 0.0067	-0.0110** 0.0055	0.0160** 0.0080	0.0206** 0.0101
FNS	0.0037 0.0072	0.0042 0.0082	0.0034 0.0066	-0.0049 0.0096	-0.0064 0.0124
EKONPOL	0.0117 0.0078	0.0136 0.0089	0.0109 0.0071	-0.0158 0.0105	-0.0204 0.0132
İNSNHK	0.0005 0.0066	0.0006 0.0076	0.0005 0.0061	-0.0007 0.0088	-0.0009 0.0114

Tablo 4.59' un Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
GVN	-0.0221*** 0.0069	-0.0256*** 0.0074	-0.0205*** 0.0058	0.0298*** 0.0088	0.0384*** 0.0109
SP	0.0028 0.0064	0.0033 0.0073	0.0026 0.0059	-0.0038 0.0086	-0.0049 0.0110
EMTEŞ	-0.0169** 0.0067	-0.0195*** 0.0073	-0.0156*** 0.0060	0.0227*** 0.0085	0.0293*** 0.0113
YRG	-0.0162*** 0.0062	-0.0188*** 0.0068	-0.0150*** 0.0052	0.0219*** 0.0081	0.0282*** 0.0098
SAĞSİS	-0.0069 0.0059	-0.0079 0.0068	-0.0064 0.0054	0.0093 0.0080	0.0120 0.0101
CNS	0.0179 0.0122	0.0207 0.0141	0.0166 0.0112	-0.0242 0.0164	-0.0311 0.0210
MD	-0.0426** 0.0170	-0.0492** 0.0197	-0.0395** 0.0156	0.0574** 0.0233	0.0739*** 0.0283
YAŞ	0.0007 0.0063	0.0009 0.0073	0.0007 0.0058	-0.0010 0.0085	-0.0013 0.0109
EĞT	0.0033 0.0061	0.0038 0.0071	0.0030 0.0057	-0.0044 0.0083	-0.0057 0.0107
MMR	0.0369* 0.0193	0.0426* 0.0221	0.0342* 0.0175	-0.0498* 0.0260	-0.0641** 0.0325
ÖZSEK	0.0061 0.0204	0.0070 0.0235	0.0056 0.0189	-0.0082 0.0274	-0.0106 0.0354
NİTUZM	0.0035 0.0251	0.0040 0.0290	0.0032 0.0232	-0.0047 0.0338	-0.0060 0.0436

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara, emniyet teşkilatına ve yargı sistemine güven durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,1, %2,2, %1,6 ve %1,6 oranında azaldığı ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %4,2 negatif yönde etkilediği söylenebilir. Diğer taraftan memur olarak görev yapma durumu bir birim arttığında ise hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,6 oranında arttığı açıklanabilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara, emniyet teşkilatına ve yargı sistemine güven durumu bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,3, %2,5, %1,9 ve %1,8 oranında azaldığı ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam

memnuniyetini %4,9 negatif yönde etkilediği söylenebilir. Diğer taraftan memur olarak görev yapma durumu bir birim arttığında ise memnun olmama olasılığının sırasıyla %4,2 oranında arttığı ifade edilebilir.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara, emniyet teşkilatına ve yargı sistemine güven durumu bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,1, %2,0, %1,5 ve %1,5 oranında azaldığı ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %3,9 negatif yönde etkilediği söylenebilir. Bununla birlikte memur olarak görev yapma durumu bir birim arttığında ise kararsız olma olasılığının sırasıyla %3,4 oranında arttığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara, emniyet teşkilatına ve yargı sistemine güven durumu bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %1,6, %2,9, %2,2 ve %2,1 oranında arttığı ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %5,7 pozitif yönde etkilediği söylenebilir. Diğer taraftan memur olarak görev yapma durumu bir birim arttığında ise memnun olma olasılığının sırasıyla %4,9 oranında azaldığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara, emniyet teşkilatına, yargı sistemine güven durumu bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,0, %3,8, %2,9 ve %2,8 oranında arttığı ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %7,3 pozitif yönde etkilediği söylenebilir. Diğer taraftan memur olarak görev yapma durumu bir birim arttığında ise çok memnun olma olasılığının sırasıyla %6,4 oranında azaldığı ile açıklanabilir.

Tablo 4.60. TR7 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.9696	1.2418
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.2379	1.1193
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	4.0101	1.1553
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.6405	1.0792
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.1670	1.1565
GLR2	Son 1 Yıl içindeki gelir/harcamaların durumu Borçlanmak zorunda kaldım=1 Tasarruflarımın tamamını harcadım=2 Tasarruflarımın bir kısmını harcadım=3 Geçinebildim=4 Para biriktirebildim=5	2.7265	1.3709
FNS	Gelecek bir yıllık dönemde finansal duruma yönelik düşünce Daha Kötü Olacak=1 Kötü olacak=2 Aynı kalacak=3 İyi Olacak=4 Çok İyi Olacak=5	2.9443	1.0185
EKONPERF	Türkiye'nin ekonomik performansına yönelik düşünce Çok Kötü=1 Kötü=2 Kararsız=3 İyi=4 Çok İyi=5	2.3848	1.0869
DMKRS	Türkiye'de demokrasi etkinliği konusu Hiç etkin değil=1 Etkin değil=2 Kararsız=3 Etkin=4 Çok Etkin=5	2.6734	1.1824
İNSNHK	Türkiye'de insan haklarına saygı konusu Hiç saygı duyulmuyor=1 Saygı duyulmuyor=2 Kararsızım=3 Saygı duyuluyor=4 Büyük ölçüde saygı duyuluyor=5	2.4734	1.1862
GVN	Yaşadığınız çevrede bulunan insanların çoğuna güveniyor musunuz? Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.4962	1.1183
CBŞK	Cumhurbaşkanlığına güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.1189	1.3846
HKMT	Hükümete olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9164	1.3407

Tablo 4.60' ın Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
TBMM	TBMM olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9569	1.2707
SP	Siyasi partilere olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.3544	1.0972
ORDU	Orduya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.7392	1.2155
EMTEŞ	Emniyet teşkilatına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.6759	1.1647
YRG	Yargıya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.8075	1.2063
MEDYA	Medyaya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.9746	1.0755
EĞSİS	Eğitim sistemine olan güven Hiç Güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.0759	1.1617
SAĞSİS	Sağlık sistemine olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.0784	1.2570
CNS	Cinsiyet Kadın=0 Erkek=1	0.4835	0.5003
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.3139	0.4646
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	1.9341	1.1579
EĞT	Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokulu=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	6.1443	1.2832
ÖĞR	Meslek Öğrenci=1 Öğrenci Değil=0	0.4050	0.4915
MMR	Meslek Memur=1 Memur Değil=0	0.1493	0.3569
ÖZSEK	Meslek Özel sektör=1 Değil=0	0.0430	0.2032
NİTUZM	Meslek Nitelikli uzman=1 Değil=0	0.1696	0.3757
KAMSEK	İşiniz kamuya mı özel sektöre mi ait Kamu sektörü=1 Özel sektör=2	0.3594	0.4804
ÖZSK	İşiniz kamuya mı özel sektöre mi ait Kamu sektörü=1 Özel sektör=2	0.1392	0.3466
AYGEL	Aylık hane geliri 0-1600=1 1601-3000=2 3001-4500=3 4501- 5500=4 5501-6500=5 6501-8000=6 8001-+=7	3.0962	1.6124

TR7 Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 5.61'de verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 5.62'de verilmiştir.

Tablo 4.61 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde (cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen yirmi beş değişkenden, on iki değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.61. TR7. Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1547	0.0574	2.69	0.007***	0.0420	0.2674
SĞLK	0.1845	0.0583	3.16	0.002***	0.0701	0.2988
GLR1	0.1208	0.0614	1.97	0.049**	0.0004	0.2411
GLR2	0.1167	0.0471	2.47	0.013**	0.0242	0.2091
FNS	0.2364	0.0688	3.43	0.001***	0.1015	0.3714
EKONPERF	0.1277	0.0707	1.81	0.071*	-0.0108	0.2664
DMKRS	0.0662	0.0718	0.92	0.357	-0.0745	0.2070
GVN	0.1290	0.0573	2.25	0.024**	0.0166	0.2414
CBŞK	0.0681	0.0802	0.85	0.396	-0.0891	0.2254
HKMT	-0.1569	0.0975	-1.61	0.108	-0.3482	0.0343
TBMM	-0.1602	0.0819	-1.96	0.050**	-0.3207	0.0003
SP	0.1671	0.0731	2.28	0.022**	0.0237	0.3105
ORDU	0.0448	0.0570	0.79	0.431	-0.0668	0.1566
MEDYA	-0.1024	0.0668	-1.53	0.125	-0.2334	0.0284
SAĞSİS	0.0447	0.0537	0.83	0.405	-0.0606	0.1500
CNS	0.1184	0.1196	0.99	0.322	-0.1159	0.3529
MD	0.0454	0.1576	0.29	0.773	-0.2634	0.3543

Tablo 4.61' in Devamıdır.						
Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
YAŞ	0.0834	0.0695	1.20	0.231	-0.0529	0.2197
EĞT	0.0624	0.0599	1.04	0.298	-0.0550	0.1798
ÖĞR	0.2424	0.1845	1.31	0.189	-0.1192	0.6041
MMR	-0.7792	0.2845	-2.74	0.006***	-1.3369	-0.2214
ÖZSEK	0.1766	0.3034	0.58	0.560	418065	0.7714
NİTUZM	-0.8006	0.2975	-2.69	0.007***	-1.3838	-0.2175
KAMSEK	0.7278	0.2711	2.68	0.007***	0.1963	1.2592
AYGEL	0.0737	0.0458	1.61	0.108	-0.0161	0.1635
Cut/1	3.0846	0.5357	5,75	0.000	2.0346	4.1347
Cut/2	3.7781	0.5411	6,98	0.000	2.7175	4.8387
Cut/3	4.4120	0.5473	8,061	0.000	3.3393	5.4847
Cut/4	6.1374	0.5774	10,62	0.000	5.0055	7.2692
Gözlem sayısı	395					
LR $\chi^2(25) = 163.96$			Log likelihood = -504.25773			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo R ² = 0.1398			

***, ***, sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.61'de, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, yaşantıların da dinin önemli bir husus olması, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, gelecek bir yıl için finans durumlarına dair olumlu görüşleri ve kamu sektöründe çalışma durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup, %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Benzer şekilde hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, çevredeki insanlara ve siyasi partilere güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca katılımcıların Türkiye'nin ekonomik performansı hakkındaki görüşlerinin %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı ve işaretinin pozitif olduğu tespit edilmiştir.

İşaretleri negatif olarak değerlendirilen memur ve nitelikli uzman görev yapma durumları %10 önem düzeyinde ve negatif işarete sahip olan TBMM' ne güven durumu ise %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Bu durumun mesleki olarak memur ve nitelikli uzman kadroların da yapılan görev katılımcıların karşılık olarak aldıkları maaşlarında duydukları memnuniyetsizlikler ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, hane halkının toplam gelirinin artışından duyulan memnuniyetin artması, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, çevredeki insanlara ve siyasi partilere güven durumu yükseldikçe mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR7 Bölgesi için son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.62’de verilmiştir.

Tablo 4.62. TR7 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0315*** 0.0116	-0.0133*** 0.0051	-0.0033* 0.0017	0.0323*** 0.0120	0.0159** 0.0062
SĞLK	-0.0376*** 0.0117	-0.0159*** 0.0053	-0.0040** 0.0019	0.0386*** 0.0121	0.0189*** 0.0065
GLR1	-0.0246** 0.0125	-0.0104* 0.0053	-0.0026 0.0016	0.0252** 0.0128	0.0124* 0.0065
GLR2	-0.0238** 0.0096	-0.0100** 0.0041	-0.0025* 0.0012	0.0244** 0.0098	0.0120** 0.0050
FNS	-0.0482*** 0.0139	-0.0204*** 0.0062	-0.0051** 0.0024	0.0495*** 0.0143	0.0243*** 0.0078
EKONPERF	-0.0260* 0.0144	-0.0110* 0.0061	-0.0027 0.0018	0.0267* 0.0148	0.0131* 0.0073
DMKRS	-0.0135 0.0146	-0.0057 0.0062	-0.0014 0.0016	0.0138 0.0150	0.0068 0.0074
GVN	-0.0263** 0.0117	-0.0111** 0.0049	-0.0028* 0.0015	0.0270** 0.0118	0.0132** 0.0061
CBŞK	-0.0139 0.0163	-0.0058 0.0069	-0.0014 0.0018	0.0142 0.0167	0.0070 0.0083
HÜK	0.0320 0.0199	0.0135 0.0085	0.0034 0.0024	-0.0328 0.0204	-0.0161 0.0102
TBMM	0.0326* 0.0167	0.0138* 0.0071	0.0034 0.0021	-0.0335** 0.0170	-0.0164* 0.0086
SP	-0.0341** 0.0149	-0.0144** 0.0064	-0.0036* 0.0020	0.0349** 0.0152	0.0171** 0.0078
ORDU	-0.0091 0.0116	-0.0038 0.0049	-0.0009 0.0012	0.0093 0.0119	0.0046 0.0059
MEDYA	0.0209 0.0136	0.0088 0.0058	0.0022 0.0016	-0.0214 0.0139	-0.0105 0.0069
SAĞSİS	-0.009 0.0109	-0.0038 0.0046	-0.0009 0.0011	0.0093 0.0112	0.0046 0.0055
CNS	-0.0241 0.0245	-0.0102 0.0103	-0.0025 0.0026	0.0248 0.0250	0.0121 0.0123
MD	-0.0092 0.03218	-0.0039 0.0136	-0.0009 0.0034	0.0095 0.0329	0.0046 0.0162

Tablo 4.62' nin Devamıdır.

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
YAŞ	-0.0170 0.0141	-0.0072 0.0060	-0.0018 0.0016	0.0174 0.0145	0.0085 0.0072
EĞT	-0.0127 0.0122	-0.0053 0.0052	-0.0013 0.0013	0.0130 0.0125	0.0064 0.0062
ÖĞR	-0.0494 0.0376	-0.0209 0.0159	-0.0052 0.0044	0.0507 0.0385	0.0249 0.0192
MMR	0.1590 *** 0.0583	0.0673 *** 0.0252	0.0169 ** 0.0085	-0.1631 *** 0.0596	-0.0801 *** 0.0309
ÖZSK	-0.0360 0.0619	-0.0152 0.0261	-0.0038 0.0066	0.0369 0.0633	0.0181 0.0313
NİTUZM	0.1634 *** 0.0611	0.0691 *** 0.0261	0.0173 ** 0.0088	-0.1676 *** 0.0624	-0.0823 *** 0.0321
KAMSEK	-0.1485 *** 0.0554	-0.0628 *** 0.0240	-0.0158 * 0.0081	0.1523 *** 0.0568	0.0748 ** 0.0294
AYGEL	-0.0150 0.0093	-0.0063 0.0039	-0.0016 0.0011	0.0154 0.0096	0.0075 0.0047

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,1, %3,7, %2,4, %2,3 ve %4,8 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde Türkiye'nin ekonomik performansı hakkındaki görüşleri, çevredeki insanlara ve siyasi partilere güven durumu bir birim arttığında ve kamuda çalışma eğilimi gösterdiğinde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,6, %2,6, %3,4 ve %14,8 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Diğer taraftan TBMM' ne güven durumu ile memur ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumları bir birim arttığında da hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,2, %15,9 ve %16,3 oranında arttığı açıklanabilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşüncenin bir birim

artması memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,3, %1,5, %1,0, %1,0 ve %2,0 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Benzer şekilde Türkiye'nin ekonomik performansı hakkındaki görüşleri, çevredeki insanlara ve siyasi partilere güven durumları bir birim arttığında ve kamuda çalışma eğilimi gösterdiğinde memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,1, %1,1, %1,4 ve %6,2 oranında azaldığı saptanmıştır. Bununla birlikte TBMM' ne güven durumu ile memur ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumları bir birim arttığında da memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,3, %6,7 ve %6,9 oranında arttığı söylenebilir.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşüncenin bir birim artmasında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,3, %0,4, %0,2 ve %0,5 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Benzer şekilde çevredeki insanlara ve siyasi partilere güven durumu bir birim arttığında ve kamuda çalışma eğilimi gösterdiğinde kararsız olasılığının sırasıyla %0,2, %0,3 ve %1,5 oranında azaldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan memur ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumları bir birim arttığında da kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,6 ve %1,7 oranında arttığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların, yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşüncenin bir birim artmasında memnun olma olasılığının sırasıyla %3,2, %3,8, %2,5, %2,4 ve %4,9 oranında arttığı ifade edilebilir. Benzer şekilde Türkiye' nin ekonomik performansı hakkındaki görüşleri, çevredeki insanlara ve siyasi partilere güven durumu bir birim artış gösterdiğinde ve kamuda çalışma eğilimi gösterdiğinde

memnun olma olasılığının sırasıyla %2,6, %2,7, %3,4 ve %15,2 oranında arttığı tespit edilmiştir.

Diğer taraftan TBMM' ne güven durumu ile memur ve nitelikli uzman görev yapma durumları bir birim arttığında da memnun olma olasılığının sırasıyla %3,3, %16,3 ve %16,7 oranında azaldığı ile açıklanabilir.

TR7 Bölgesi'nde bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.63'de verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.64'de verilmiştir.

Tablo 4.63 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen yirmi yedi değişkenden, dokuz değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.63. TR7 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.2569	0.0577	4.45	0.000***	0.1438	0.3701
SĞLK	0.2410	0.0587	4.10	0.000***	0.1258	0.3561
GLR1	0.1682	0.0617	2.73	0.006***	0.0472	0.2892
GLR2	0.0973	0.0475	2.05	0.040**	0.0042	0.1904
FNS	0.1421	0.0694	2.05	0.041**	0.0060	0.2783
EKONPERF	0.0932	0.0690	1.35	0.177	-0.0420	0.2286

Tablo 4.63' ün Devamıdır.

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
İNSNHKL	-0.0652	0.0611	-1.07	0.285	-0.1850	0.0544
GVN	0.1962	0.0585	3.35	0.001***	0.0814	0.3111
CBŞK	0.1169	0.0811	1.44	0.149	-0.0420	0.2759
HKMT	-0.2287	0.0973	-2.35	0.019**	-0.4195	-0.0379
TBMM	-0.0729	0.0805	-0.91	0.365	-0.2307	0.0849
ORDU	0.0439	0.0712	0.62	0.537	-0.0956	0.1835
EMTEŞ	0.0967	0.0856	1.13	0.258	-0.0710	0.2646
YRG	-0.0486	0.0659	-0.74	0.461	-0.1778	0.0805
EĞSİS	0.0638	0.0634	1.01	0.314	-0.0604	0.1881
SAĞSİS	0.0607	0.0591	1.03	0.304	-0.0551	0.1767
CNS	-0.0035	0.1224	-0.03	0.977	-0.2435	0.2364
MD	0.0943	0.1596	0.59	0.554	-0.2184	0.4072
YAŞ	0.0236	0.0710	0.33	0.739	-0.1156	0.1628
EĞT	-0.0366	0.0597	-0.61	0.539	-0.1537	0.0804
ÖGR	0.3053	0.2438	1.25	0.211	-0.1726	0.7833
MMR	-0.3074	0.2853	-1.08	0.281	-0.8667	0.2519
ÖZSEK	-0.2088	0.3297	-0.63	0.527	-0.8550	0.4374
NİTUZM	-0.2010	0.2981	-0.67	0.500	-0.7854	0.3833
KAMSEK	0.7765	0.3136	2.48	0.013**	0.1618	1.3912
ÖZSK	0.5456	0.2741	1.99	0.047**	0.0084	1.0828
AYGEL	0.0684	0.0456	1.50	0.134	-0.0210	0.1579
Cut1	2.6190	0.5524	4,74	0.000	1.5363	3.7018
Cut2	3.4814	0.5596	6,22	0.000	2.3845	4.5783
Cut3	4.3269	0.5684	7,61	0.000	3.2128	5.4411
Cut4	6.1006	0.5944	10,26	0.000	4.9356	7.2656
Gözlem sayısı	395					
LR $\chi^2(27) = 190.32$			Log likelihood = -467.89747			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo R ² = 0.1690			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, yaşantıların da dinin önemli bir husus olması, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve çevredeki insanlara güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşüncenin, kamu ve özel sektörde görev yapma durumlarının işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Diğer taraftan hükümete güven durumunun işareti negatif olarak bulunmuş ve %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Bu durum hükümet politikalarının sebep olduğu ekonomik dalgalanmaların oluşturduğu olumsuz etkiler ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, yaşantıların da dinin önemli bir husus olması, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve çevredeki insanlara güven durumundan duydukları memnuniyet arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR7 Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.64’de verilmiştir.

Tablo 4.64. TR7 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0319*** 0.0075	-0.0294*** 0.0071	-0.0173*** 0.0046	0.0470*** 0.0106	0.0315*** 0.0078
SĞLK	-0.0299*** 0.0075	-0.0275*** 0.0072	-0.0162*** 0.0045	0.0441*** 0.0107	0.0296*** 0.0079
GLR1	-0.0209*** 0.0079	-0.0192*** 0.0071	-0.0113** 0.0044	0.0308*** 0.0113	0.0206*** 0.0078
GLR2	-0.0121** 0.0059	-0.0111** 0.0055	-0.0065 ** 0.0032	0.0178** 0.0087	0.0119** 0.0059
FNS	-0.0176** 0.0088	-0.0162** 0.0080	-0.0095** 0.00482	0.0260** 0.0126	0.0174** 0.0087
EKONPERF	-0.0115 0.0086	-0.0106 0.0079	-0.0062 0.0047	0.0170 0.0126	0.0114 0.0085
İNSNHKL	0.0081 0.0076	0.0074 0.0070	0.0043 0.0041	-0.0119 0.0112	-0.0080 0.0075
GVN	-0.0243*** 0.0077	-0.0224*** 0.0068	-0.0132*** 0.0041	0.0359 *** 0.0107	0.0241*** 0.0076
CBŞK	-0.0145 0.0102	-0.0133 0.0093	-0.0078 0.0055	0.0214 0.0149	0.0143 0.0100
HKMT	0.0284** 0.0124	0.0261** 0.0113	0.0154** 0.0067	-0.0419** 0.0178	-0.0281** 0.0122
TBMM	0.0090 0.0100	0.0083 0.0092	0.0049 0.0054	-0.0133 0.0147	-0.0089 0.0099
ORDU	-0.0054 0.0088	-0.0050 0.0081	-0.0029 0.0048	0.0080 0.0130	0.0054 0.0087
EMTEŞ	-0.0120 0.0106	-0.0110 0.0099	-0.0065 0.0058	0.0177 0.0157	0.0118 0.0106
YRG	0.0060 0.0082	0.0055 0.0075	0.0032 0.0044	-0.0089 0.01211	-0.0059 0.0081
EĞSİS	-0.0079 0.0079	-0.0073 0.0073	-0.0043 0.0042	0.0116 0.0116	0.0078 0.0078
SAĞSİS	-0.0075 0.0073	-0.0069 0.0068	-0.0040 0.0039	0.0111 0.0108	0.0074 0.0073

Tablo 4.64' ün Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
CNS	0.0004 0.0152	0.0004 0.0140	0.0002 0.0082	-0.0006 0.0224	-0.0004 0.0150
MD	-0.0117 0.0198	-0.0108 0.0183	-0.0063 0.0107	0.0172 0.0292	0.0116 0.0196
YAŞ	-0.0029 0.0088	-0.0027 0.0081	-0.0015 0.0048	0.0043 0.0130	0.0029 0.0087
EĞT	0.0045 0.0074	0.0041 0.0068	0.0024 0.0040	-0.0067 0.0109	-0.0045 0.0073
ÖĞR	-0.0379 0.0304	-0.0349 0.0281	-0.0205 0.0167	0.0559 0.0448	0.0375 0.0301
MMR	0.0382 0.03561	0.0351 0.0327	0.0207 0.0194	-0.0563 0.0523	-0.0377 0.0353
ÖZSEK	0.0259 0.0410	0.0239 0.0377	0.0140 0.0223	-0.0382 0.0605	-0.0256 0.0405
NİTUZ	0.0249 0.0371	0.0230 0.0340	0.0135 0.0201	-0.0368 0.0546	-0.0247 0.0367
KAMSEK	-0.0965** 0.0397	-0.0889** 0.0367	-0.0523** 0.0224	0.1422** 0.0578	0.0954** 0.0398
ÖZSK	-0.0678** 0.0345	-0.0624** 0.0318	-0.0367** 0.0191	0.0999** 0.0506	0.0670** 0.0342
AYGEL	-0.0085 0.0057	-0.0078 0.0052	-0.0046 0.0031	0.0125 0.0083	0.0084 0.0056

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, katılımcıların yaşantılarının da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,1, %2,9, %2,0, %1,2, ve %1,7 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde çevredeki insanlara güven bir birim arttığında ve kamu ve özel sektörde çalışma eğilimi gösterdiğinde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,4, %9,6 ve %6,7 oranında azaldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan hükümete güven durumu bir birim arttığında da hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,8 oranında arttığı ile açıklanabilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise katılımcıların yaşantılarının da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,9, %2,7, %1,9, %1,1 ve %1,6 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde çevredeki insanlara güven bir birim arttığında ayrıca kamu ve özel sektörde çalışma eğilimi gösterdiğinde memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,2, %8,8 ve %6,2 oranında azaldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan hükümete güven durumu bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,6 oranında arttığı saptanmıştır.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,7, %1,6, %1,1, %0,6 ve %0,9 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde çevredeki insanlara güven bir birim arttığında ve kamu ve özel sektörde çalışma eğilimi gösterdiğinde kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,3, %5,2 ve %3,6 oranında azaldığı ifade edilebilir. Diğer taraftan hükümete güven durumu bir birim arttığında da kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,5 oranında arttığı tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, memnun olma durumlarına göre marjinal etkileri incelendiğinde yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %4,7, %4,4, %3,0, %1,7 ve %2,6 oranında arttığı ifade edilebilir. Ayrıca çevredeki insanlara güven bir birim arttığında, kamu ve özel sektörde çalışma eğilimi gösterdiğinde memnun olma olasılığının sırasıyla %3,5, %14,2 ve %9,9 oranında arttığı ifade edilebilir. Diğer taraftan hükümete

güven durumu bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %4,1 oranında azaldığı saptanmıştır.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,1, %2,9, %2,0, %1,1 ve %1,7 oranında arttığı ifade edilebilir. Bununla birlikte çevredeki insanlara güven bir birim arttığında kamu ve özel sektörde çalışma eğilimi gösterdiğinde çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,4, %9,5 ve %6,7 oranında arttığı ifade edilebilir. Diğer taraftan hükümete güven durumu bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,8 oranında azaldığı ile açıklanabilir.

Tablo 4.65. TR8 Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.1773	1.1969
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.4157	1.0741
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	4.3025	0.8940
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.7615	0.9462
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.2220	1.1446
GLR2	Son 1 Yıl içindeki gelir/harcamaların durumu Borçlanmak zorunda kaldım=1 Tasarruflarımın tamamını harcadım=2 Tasarruflarımın bir kısmını harcadım=3 Geçinebildim=4 Para biriktirebildim=5	2.8464	1.4554

Tablo 4.65' in Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
FNS	Gelecek bir yıllık dönemde finansal duruma yönelik düşünce Daha Kötü Olacak=1 Kötü olacak=2 Aynı kalacak=3 İyi Olacak=4 Çok İyi Olacak=5	3.0745	1.0194
EKONPERF	Türkiye'nin ekonomik performansına yönelik düşünce Çok Kötü=1 Kötü=2 Kararsız=3 İyi=4 Çok İyi=5	2.4783	1.2359
EKONPOL	Hükümetin ekonomi politikalarına yönelik düşünce Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.3934	1.1983
DMKRS	Türkiye'de demokrasi etkinliği konusu Hiç etkin değil=1 Etkin değil=2 Kararsız=3 Etkin=4 Çok Etkin=5	2.7138	1.2690
İNSNHKL	Türkiye'de insan haklarına saygı konusu Hiç saygı duyulmuyor=1 Saygı duyulmuyor=2 Kararsızım=3 Saygı duyuluyor=4 Büyük ölçüde saygı duyuluyor=5	2.4590	1.1986
GVN	Yaşadığınız çevrede bulunan insanların çoğuna güveniyor musunuz? Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.6497	1.0725
CBŞK	Cumhurbaşkanlığına güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.0402	1.3570
HKMT	Hükümete olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.8763	1.2770
SP	Siyasi partilere olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.3517	1.0587
ORDU	Orduya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.6616	1.1304
YRG	Yargıya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.6780	1.1708
MEDYA	Medyaya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.9895	1.0125
SİVTOP	Sivil toplum kuruluşlarına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.5946	1.1221
BANKA	Bankalara olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.2041	1.0699

Tablo 4.65' in Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
CNS	Cinsiyet Kadın=0 Erkek=1	0.5439	0.4984
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.5245	0.4997
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	2.4187	1.2394
EĞT	Eğitim Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokul=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	5.9880	1.3089
ÖĞR	Meslek Öğrenci=1 Öğrenci Değil=0	0.1862	0.3896
MMR	Meslek Memur=1 Memur Değil=0	0.1818	0.3859
ÖZSEK	Meslek Özel sektör=1 Değil=0	0.0998	0.3000
NİTUZ	Meslek Nitelikli uzman=1 Değil=0	0.0923	0.2898
KAMSEK	İşiniz kamuya mı özel sektöre mi ait Kamu sektörü=1 Özel sektör=2	0.3532	0.4783
ÖZSK	İşiniz kamuya mı özel sektöre mi ait Kamu sektörü=1 Özel sektör=2	0.3010	0.4590

TR8 Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.66'da verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.67'de verilmiştir.

Tablo 4.66 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde (cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen yirmi yedi değişkenden, on beş değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.66. TR8 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1260	0.0565	2.23	0.026**	0.0151	0.2369
SÇLK	0.2582	0.0489	5.28	0.000***	0.1623	0.3542
GLR1	0.1382	0.0492	2.81	0.005***	0.0417	0.2347
GLR2	0.09949	0.0373	2.66	0.008***	0.0262	0.1727
FNS	0.1580	0.0539	2.93	0.003***	0.0523	0.2638
EKONPERF	0.0536	0.0562	0.95	0.340	-0.0565	0.1637
DMKRS	0.0851	0.0609	1.40	0.163	-0.0343	0.2047
İNSNHK	-0.1027	0.0523	-1.96	0.049**	-0.2053	-0.0002
GVN	0.1069	0.0462	2.31	0.021**	0.0163	0.1976
CBŞK	0.1559	0.0684	2.28	0.023**	0.0218	0.2900
HKMT	-0.0942	0.0764	-1.23	0.218	-0.2441	0.0556
SP	0.0355	0.0529	0.67	0.502	-0.0682	0.1392
ORDU	-0.1120	0.0459	-2.44	0.015**	-0.2021	-0.0220
YRG	0.1189	0.0519	2.29	0.022**	0.0170	0.2209
MEDYA	-0.0615	0.0613	-1.00	0.315	-0.1817	0.0585
SİVTOP	0.0852	0.0495	1.72	0.085*	-0.0117	0.1823
BANKA	-0.0367	0.0519	-0.71	0.479	-0.1386	0.0651
CNS	-0.1920	0.0975	-1.97	0.049**	-0.3832	-0.0007
MD	0.3586	0.1108	3.23	0.001***	0.1413	0.5759
YAŞ	0.0638	0.0498	1.28	0.201	-0.0339	0.1615
EĞT	0.0756	0.0416	1.82	0.069*	-0.0058	0.1572
ÖGR	0.1304	0.1914	0.68	0.496	-0.2448	0.5057
MMR	0.0657	0.1705	0.39	0.700	-0.2684	0.4000
ÖZSEK	0.2080	0.1738	1.20	0.231	-0.1326	0.5488
NİTUZM	-0.0848	0.1954	-0.43	0.664	-0.4679	0.2983
KAMSEK	0.3139	0.1903	1.65	0.099*	-0.0590	0.6869
ÖZSK	0.1517	0.1660	0.91	0.361	-0.1737	0.4771
Cut/1	2.7542	0.4596	5,99	0.000	1.8534	3.6550
Cut/2	3.6044	0.4644	7,76	0.000	2.6941	4.5147
Cut/3	4.1090	0.4684	8,77	0.000	3.1909	5.0272
Cut/4	6.0469	0.4903	12,36	0.000	5.0858	7.0080
Gözlem sayısı	671					
LR $\chi^2(27) = 284.55$			Log likelihood = -802.27867			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo R ² = 0.1506			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.66 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve medeni durumların bekardan evliye yönelimlerinin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde yaşantıların da dinin önemli bir husus olması, çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı'na ve yargı sistemine güven durumlarının

işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarına güven durumu, eğitim seviyesinin yükseliş ve kamu sektöründe çalışma durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Diğer taraftan, Türkiye’ de insan haklarına saygı konusu, orduya güven durumu ve cinsiyetin kadından erkeğe yönelim durumunun işareti negatif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Bu durumun Türkiye’ de yaşanan insan haklarına karşı olumsuz olaylar, ordu hususun da ise 15 Temmuz darbe kalkışmasının süreci ile ilişkilendirilebilir

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, çevredeki insanlara ve Cumhurbaşkanı’na güven durumunun yükseldikçe mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR8 Bölgesi için son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.67’de verilmiştir.

Tablo 4.67. TR8 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0197** 0.0088	-0.0142** 0.0064	-0.0047** 0.0022	0.0239** 0.0107	0.0147** 0.0067
SĞLK	-0.0405*** 0.0078	-0.0291*** 0.0057	-0.0096*** 0.0022	0.0491*** 0.0094	0.0302*** 0.0062
GLR1	-0.0216*** 0.0077	-0.0156*** 0.0056	-0.0051*** 0.0019	0.0262*** 0.0093	0.0161*** 0.0059
GLR2	-0.0156*** 0.0059	-0.0112*** 0.0042	-0.0037*** 0.0014	0.0189*** 0.0070	0.0116*** 0.0044
FNS	-0.0247*** 0.0084	-0.0178*** 0.0062	-0.0059*** 0.0022	0.0300*** 0.0103	0.0184*** 0.0065
EKONPERF	-0.0084 0.0088	-0.0060 0.0063	-0.0020 0.0020	0.0101 0.0107	0.0062 0.0065

Tablo 4.67' in Devamıdır.

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DMKRS	-0.0133 0.0095	-0.0096 0.0068	-0.0031 0.0023	0.0161 0.0115	0.0099 0.0071
İNSNHK	0.0161** 0.0082	0.0116* 0.0059	0.0038* 0.0020	-0.0195** 0.0099	-0.0120* 0.0062
GVN	-0.0167** 0.0072	-0.0120** 0.0052	-0.0039** 0.0018	0.0203** 0.0088	0.0125** 0.0055
CBŞK	-0.0244** 0.0107	-0.0176** 0.0078	-0.0058** 0.0026	0.0296** 0.0129	0.0182** 0.0082
HKMT	0.0147 0.0120	0.0106 0.0086	0.0035 0.0028	-0.0179 0.0145	-0.0110 0.0090
SP	-0.0055 0.0083	-0.0040 0.0059	-0.0013 0.0019	0.0067 0.0100	0.0041 0.0062
ORDU	0.0175** 0.0072	0.0126** 0.0052	0.0041** 0.0018	-0.0213** 0.0087	-0.0131** 0.0055
YRG	-0.0186** 0.0081	-0.0134** 0.0059	-0.0044** 0.0020	0.0226** 0.0099	0.0139** 0.0061
MEDYA	0.0096 0.0096	0.0069 0.0069	0.0022 0.0023	-0.0117 0.0116	-0.0072 0.0072
SİVTOP	-0.0133* 0.0077	-0.0096* 0.0056	-0.0031* 0.0019	0.0162* 0.0094	0.0099* 0.0058
BANKA	0.00577 0.0081	0.0041 0.0058	0.0013 0.0019	-0.0069 0.0098	-0.0043 0.0060
CNS	0.0301** 0.0153	0.0216** 0.0110	0.0071* 0.0037	-0.0365** 0.0185	-0.0224** 0.0116
MD	-0.0562*** 0.0177	-0.0404*** 0.0126	-0.0133*** 0.0043	0.0681*** 0.0212	0.04195*** 0.0133
YAŞ	-0.0100 0.0078	-0.0072 0.0056	0.0023 0.0019	0.0121 0.0094	0.0074 0.0058
EĞT	-0.0118* 0.0065	-0.0085* 0.0047	-0.0028* 0.0015	0.0143* 0.0079	0.0074** 0.0058
ÖĞR	-0.0204 0.0300	-0.0147 0.0216	-0.0048 0.0071	0.0248 0.0364	0.0152 0.0224
MMR	-0.0103 0.0267	-0.0074 0.01927	-0.0024 0.0063	0.0125 0.0324	0.0076 0.0199
ÖZSEK	-0.0326 0.0273	-0.0234 0.0196	-0.0077 0.0065	0.0395 0.0330	0.0243 0.0204
NİTUZM	0.0133 0.0306	0.0095 0.0220	0.0031 0.0073	-0.0161 0.0371	-0.0099 0.0228
KAMSEK	-0.0492 0.0298	-0.0354 0.0215	-0.0117 0.0073	0.0596 0.0362	0.0367 0.0224
ÖZSK	-0.0238 0.0260	-0.0171 0.0187	-0.0056 0.0062	0.0288 0.0316	0.0177 0.0194

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan

tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,9, %4,0, %2,1, %1,5 ve %2,4 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı'na, yargı sistemine, sivil toplum kuruluşlarına güven durumu ve eğitim seviyesinin yükseliş durumları bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,6, %2,4, %1,8, %1,3 ve %1,1 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %5,6 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan Türkiye' de insan haklarına saygı konusu, orduya güven durumları bir birim arttığında ve cinsiyetin kadından erkeğe yönelimi bir birim değişiklik gösterdiğinde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,6 ve %1,7 oranında arttığı ifade edilebilir. Ayrıca erkek olmanın mutluluğu %3,0 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,4, %2,9, %1,5, %1,1 ve %1,7 oranında azaldığı ile açıklanabilir. Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı'na, yargı sistemine, sivil toplum kuruluşlarına güven durumu, eğitim seviyesinin yükseliş durumları bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,2, %1,7, %1,3, %0,9 ve %0,8 oranında azaldığı saptanmıştır. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %4,0 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan Türkiye' de insan haklarına saygı konusu, orduya güven durumları bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,1 ve %1,2 oranında arttığı ifade edilebilir. Ayrıca erkek olmanın mutluluğu %2,1 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının

toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,4, %0,9, %0,5, %0,3 ve %0,5 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı'na, yargı sistemine, sivil toplum kuruluşlarına güven durumu, eğitim seviyesinin yükseliş durumları bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,3, %0,5, %0,4, %0,3 ve %0,2 oranında azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %1,3 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan Türkiye' de insan haklarına saygı konusu, orduya güven durumları bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,3 ve %0,4 oranında arttığı ile açıklanabilir. Ayrıca erkek olmanın mutluluğu %0,7 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %2,3, %4,9, %2,6, %1,8 ve %3,0 oranında arttığı söylenebilir. Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı'na, yargı sistemine, sivil toplum kuruluşlarına güven durumu, eğitim seviyesinin yükseliş durumları bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %2,0, %2,9, %2,2, %1,6 ve %1,4 oranında arttığı saptanmıştır. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %6,8 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan Türkiye' de insan haklarına saygı konusu, orduya güven durumları bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %1,9 ve %2,1 oranında azaldığı ile açıklanabilir. Ayrıca erkek olmanın mutluluğu %3,6 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından

duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,4, %3,0, %1,6, %1,1 ve %1,8 oranında arttığı ifade edilebilir. Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı'na, yargı sistemine, sivil toplum kuruluşlarına güven durumu, eğitim seviyesinin yükseliş durumları bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,2, %1,8, %1,3, %0,9 ve %0,7 oranında arttığı saptanmıştır. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %4,1 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan Türkiye' de insan haklarına saygı konusu, orduya güven durumları bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,2 ve %1,3 oranında azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca erkek olmanın mutluluğu %2,2 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

TR8 Bölgesi'nde bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.68'de verilmiş. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.69'da verilmiştir.

Tablo 5.68 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R^2 değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen yirmi altı değişkenden, on dört değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.68. TR8 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.2278	0.0571	3.98	0.000***	0.1157	0.3399
SĞLK	0.2382	0.0492	4.83	0.000***	0.1416	0.3348
GLR1	0.1799	0.0498	3.61	0.000***	0.0822	0.2777
GLR2	0.1309	0.0380	3.44	0.001***	0.0564	0.2055
FNS	0.1381	0.0541	2.55	0.011**	0.0320	0.2442
EKONPOL	0.1297	0.0589	2.20	0.028**	0.0142	0.2452
DMKRS	-0.1032	0.0610	-1.69	0.091*	-0.2228	0.0164
İNSNHKL	-0.0578	0.0528	-1.10	0.273	-0.1615	0.0457
GVN	0.1625	0.0469	3.46	0.001***	0.0704	0.2546
CBŞK	0.0847	0.0699	1.21	0.226	-0.0523	0.2217
HKMT	-0.1034	0.0785	-1.32	0.188	-0.2574	0.0504
SP	0.0498	0.0537	0.93	0.354	-0.0555	0.1552
YRG	0.1261	0.0514	2.45	0.014**	0.0252	0.2270
MEDYA	-0.1149	0.0617	-1.86	0.063*	-0.2360	0.0061
SİVTOP	0.0942	0.0506	1.86	0.063*	-0.0049	0.1935
BANKA	0.0527	0.0527	1.00	0.317	-0.0506	0.1561
CNS	-0.2526	0.0995	-2.54	0.011**	-0.4478	-0.0574
MD	0.2906	0.1127	2.58	0.010***	0.0696	0.5117
YAŞ	0.0824	0.0507	1.62	0.105	-0.0171	0.1819
EĞT	-0.0050	0.0422	-0.12	0.904	-0.0879	0.0778
ÖĞR	0.0424	0.1943	0.22	0.827	-0.3383	0.4233
MMR	0.0947	0.1718	0.55	0.581	-0.2421	0.4316
ÖZSEK	0.0634	0.1754	0.36	0.718	-0.2804	0.4073
NİTUZM	0.0695	0.1970	0.35	0.724	-0.3167	0.4557
KAMSEK	0.3180	0.1922	1.65	0.098*	-0.0588	0.6949
ÖZSK	0.2454	0.1687	1.45	0.146	-0.0853	0.5762
Cut1	2.5501	0.4618	5,52	0.000	1.6449	3.4552
Cut2	3.5195	0.4682	7,51	0.000	2.6018	4.4373
Cut3	4.1613	0.4736	8,78	0.000	3.2329	5.0897
Cut4	6.2411	0.4972	12,55	0.000	5.2665	7.2158
Gözlem sayısı	671					
LR $\chi^2(26) = 309.68$			Log likelihood = -737.61703			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo $R^2 = 0.1735$			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.68 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, yaşantıların da dinin önemli bir husus olması, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyetin, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan

tasarrufa eğilim göstermesi durumu, çevredeki insanlara güven durumunun ve medeni durum halinin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde, gelecek bir yıl için finans durumlarına dair görüşlerinin, hükümetin ekonomi politikaları hakkında fikirlerin ve yargı sistemine güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarına güven ve kamu sektöründe çalışma durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş ve %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür.

Diğer taraftan işareti negatif olarak bulunmuş olan cinsiyet faktörü %5 önem düzeyinde anlamlı olarak ve Türkiye’ de demokrasinin etkinliği hakkında fikirlerin, medyaya güven durumu %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür. Bu durum demokrasinin zedelenmesine sebep veren olaylar ve medyanın bu olayları kamuoyuna yanlış haberler ile yansıtmaları ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, yaşantıların da dinin önemli bir husus olması, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve çevredeki insanlara güven durumundan duydukları memnuniyet arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR8 Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 5.69’da verilmiştir.

Tablo 4.69. TR8 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0220*** 0.0057	-0.0276*** 0.0071	-0.0155*** 0.0042	0.0347*** 0.0089	0.0305*** 0.0079
SĞLK	-0.0230*** 0.0051	-0.0289*** 0.0061	-0.0162*** 0.0036	0.0363*** 0.0078	0.0319*** 0.0069
GLR1	-0.0174*** 0.0050	-0.0218*** 0.0061	-0.0122*** 0.0035	0.0274*** 0.0075	0.0241*** 0.0070

Tablo 4.69' un Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
GLR2	-0.0126*** 0.0039	-0.0159*** 0.0046	-0.0089*** 0.0026	0.0199*** 0.0058	0.0175*** 0.0052
FNS	-0.0133** 0.0053	-0.0167** 0.0066	-0.0094** 0.0038	0.0210** 0.0083	0.0185** 0.0073
EKONPOL	-0.0125** 0.0058	-0.0157** 0.0072	-0.0088** 0.0040	0.0197** 0.0091	0.0173** 0.0079
DMKRS	0.0099* 0.0059	0.0125* 0.0074	0.0070* 0.0042	-0.0157* 0.0094	-0.0138* 0.0082
İNSNHKL	0.0056 0.0051	0.0070 0.0064	0.0039 0.0036	-0.0088 0.0080	-0.0077 0.0071
GVN	-0.0157*** 0.0047	-0.0197*** 0.0058	-0.0110*** 0.0033	0.0247*** 0.0073	0.0217*** 0.0064
CBŞK	-0.0081 0.0068	-0.0102 0.0084	-0.0057 0.0048	0.0129 0.0106	0.0113 0.0094
HÜK	0.0100 0.0076	0.0125 0.0095	0.0070 0.0053	-0.0157 0.0120	-0.0138 0.0105
SP	-0.0048 0.0052	-0.0060 0.0065	-0.0034 0.0036	0.0076 0.0082	0.0066 0.0072
YRG	-0.0122** 0.0051	-0.0153** 0.0063	-0.0086** 0.0035	0.0192** 0.0079	0.0169** 0.0069
MEDYA	0.0111* 0.0060	0.0139* 0.0075	0.0078* 0.0042	-0.0175* 0.0094	-0.0154* 0.0083
SİVTOP	-0.0091* 0.0049	-0.0114* 0.0061	-0.0064* 0.0034	0.0143* 0.0077	0.0126* 0.0068
BANKA	-0.0051 0.0051	-0.0064 0.0064	-0.0036 0.0036	0.0080 0.0080	0.0070 0.0070
CNS	0.0244** 0.0098	0.0306** 0.0122	0.0172** 0.0069	-0.0385** 0.0153	-0.0338** 0.0135
MD	-0.0281** 0.0112	-0.0353** 0.0138	-0.0198** 0.0078	0.0443** 0.0175	0.0389** 0.0152
YAŞ	-0.0079 0.0049	-0.0100 0.0062	-0.0056 0.0035	0.0125 0.0077	0.0110 0.0068
EĞT	0.0004 0.0040	0.0006 0.0051	0.0003 0.0028	-0.0007 0.0064	-0.0000 0.0056
ÖĞR	-0.0041 0.0188	-0.0051 0.0236	-0.0028 0.0132	0.0064 0.0296	0.0056 0.0260
MMR	-0.0091 0.0166	-0.0115 0.0208	-0.0064 0.0117	0.0144 0.0261	0.0127 0.0230
ÖZSEK	-0.0061 0.0169	-0.0077 0.0213	-0.0043 0.0119	0.0096 0.0267	0.0084 0.0235
NİTUZM	-0.0067 0.0190	-0.0084 0.0239	-0.0047 0.0134	0.0106 0.0300	0.0093 0.0264
KAMSEK	-0.0307 0.0187	-0.0386 0.0235	-0.0217 0.0132	0.0485 0.0295	0.0426 0.0258
ÖZSK	-0.0237 0.0164	-0.0298 0.0205	-0.0167 0.0116	0.0374 0.0259	0.0328 0.0226

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, katılımcıların yaşantılarının da dinin önem

derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,2, %2,3, %1,7, %1,2 ve %1,3 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde hükümetin ekonomi politikaları hakkında memnuniyet, çevredeki insanlara, yargı sistemine, sivil toplum kuruluşların güven durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,2, %1,5, %1,2 ve %0,9 oranında azaldığı ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %2,8 negatif yönde etkilediği söylenebilir. Diğer taraftan Türkiye’ de demokrasinin etkinlik durumu, medyaya güven durumu bir birim arttığında, hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %0,9 ve %1,1 oranında arttığı açıklanabilir. Ayrıca erkek olmanın yaşam memnuniyetini %2,4 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise katılımcıların yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,7, %2,8, %2,1, %1,5 ve %1,6 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde hükümetin ekonomi politikaları hakkında memnuniyet, çevredeki insanlara, yargı sistemine, sivil toplum kuruluşların güven durumu bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,5, %1,9, %1,5 ve %1,1 oranında azaldığı saptanmıştır. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %3,5 negatif yönde etkilediği söylenebilir. Diğer taraftan Türkiye’ de demokrasinin etkinlik durumu, medyaya güven durumu bir birim arttığında ve memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,2 ve %1, oranında arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca erkek olmanın yaşam memnuniyetini %3,0 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, katılımcıların yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi

durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,5, %1,6, %1,2, %0,8 ve %0,9 oranında azaldığı saptanmıştır.

Benzer şekilde hükümetin ekonomi politikaları hakkında memnuniyet, çevredeki insanlara, yargı sistemine, sivil toplum kuruluşların güven durumu bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,8, %1,1, %0,8 ve %0,6 oranında azaldığı ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %1,9 negatif yönde etkilediği söylenebilir. Diğer taraftan Türkiye’ de demokrasinin etkinlik durumu, medyaya güven durumu bir birim arttığın da kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,7 ve %0,7 oranında arttığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca erkek olmanın yaşam memnuniyetini %1,7 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %3,4, %3,6, %2,7, %1,9 ve %2,1 oranında arttığı ifade edilebilir. Benzer şekilde hükümetin ekonomi politikaları hakkında memnuniyet, çevredeki insanlara, yargı sistemine, sivil toplum kuruluşların güven durumu bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %1,9, %2,4, %1,9 ve %1,4 oranında arttığı saptanmıştır. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %4,4 pozitif yönde etkilediği söylenebilir. Diğer taraftan Türkiye’ de demokrasinin etkinlik durumu, medyaya güven durumu bir birim arttığın da memnun olma olasılığının sırasıyla %1,5 ve %1,7 oranında azaldığı ile açıklanabilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %3,8 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantıların da dinin önem derecesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim

arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,0, %3,1, %2,4, %1,7 ve %1,8 oranında arttığı ifade edilebilir.

Benzer şekilde hükümetin ekonomi politikaları hakkında memnuniyet, çevredeki insanlara, yargı sistemine, sivil toplum kuruluşların güven durumu bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,7, %2,1, %1,6 ve %1,2 oranında arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %3,8 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan Türkiye’ de demokrasinin etkinlik durumu, medyaya güven durumu bir birim arttığında ve cinsiyet bekardan evliye bir birim değişiklik gösterdiğinde çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,3, %1,5 ve %3,3 oranında azaldığı saptanmıştır.

Tablo 4.70. TR9 Bölgesi’ nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.0414	1.2367
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.4352	1.0394
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	3.9792	1.1178
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.5958	1.1050
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.1036	1.1812
GLR2	Son 1 Yıl içindeki gelir/harcamaların durumu Borçlanmak zorunda kaldım=1 Tasarruflarımın tamamını harcadım=2 Tasarruflarımın bir kısmını harcadım=3 Geçinebildim=4 Para biriktirebildim=5	2.9119	1.4279
EKONPOL	Hükümetin ekonomi politikalarına yönelik düşünce Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.3005	1.1559

Tablo 4.70' in Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
DMKRS	Türkiye'de demokrasi etkinliği konusu Hiç etkin değil=1 Etkin değil=2 Kararsız=3 Etkin=4 Çok Etkin=5	2.6010	1.1687
İNSNHKL	Türkiye'de İnsan haklarına saygı Hiç saygı duyulmuyor=1 Saygı duyulmuyor=2 Kararsızım=3 Saygı duyuluyor=4 Çok saygı duyuluyor=5	2.5544	1.2576
GVN	Yaşadığınız çevrede bulunan insanların çoğuna güveniyor musunuz? Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9326	1.0804
CBŞK	Cumhurbaşkanlığına güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.1606	1.4684
TBMM	TBMM olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9170	1.2761
SP	Siyasi partilere olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.3316	1.0576
ORDU	Orduya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.5854	1.1475
YRG	Yargıya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.7927	1.2863
SİVTOP	Sivil toplum kuruluşlarına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9015	1.1527
BANKA	Bankalara olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.2953	1.1595
EĞSİS	Eğitim sistemine olan güven Hiç Güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.1968	1.1869
CNS	Cinsiyet Kadın=0 Erkek=1	0.4818	0.5009
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.5129	0.5011
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	2.2020	1.1970
EĞT	Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokulu=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	6.0259	1.2434

Tablo 4.70' in Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
ÖĞR	Meslek Öğrenci=1 Öğrenci Değil=0	0.2279	0.4206
MMR	Meslek Memur=1 Memur Değil=0	0.0932	0.2915
ÖZSEK	Meslek Özel sektör=1 Değil=0	0.1088	0.3122
NİTUZM	Meslek Nitelikli uzman=1 Değil=0	0.0362	0.1874
KAMSEK	İşiniz kamuya mı özel sektöre mi ait Kamu sektörü=1 Özel sektör=2	0.3886	0.4887
ÖZSK	İşiniz kamuya mı özel sektöre mi ait Kamu sektörü=1 Özel sektör=2	0.2487	0.4333
AYGEL	Aylık hane geliri 0-1600=1 1601-3000=2 3001-4500=3 4501-5500=4 5501-6500=5 6501-8000=6 8001-+=7	3.3160	1.5641

TR9 Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.71'de verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.72'de verilmiştir.

Tablo 4.71 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde (cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen yirmi değişkenden, yedi değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.71. TR9 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1141	0.0878	1.30	0.194	-0.0580	0.2863
SĞLK	0.2461	0.0863	2.85	0.004***	0.0768	0.4154
GLR1	0.3177	0.0873	3.64	0.000***	0.1465	0.4889
GLR2	0.1084	0.0693	1.56	0.118	-0.0274	0.2444
EKONPOL	0.2440	0.1028	2.37	0.018**	0.0424	0.4456
İNSNHKL	-0.1671	0.0982	-1.70	0.089*	-0.3596	0.0253
SP	0.0774	0.0909	0.85	0.395	-0.1008	0.2557
ORDU	0.1143	0.0846	1.35	0.177	-0.0515	0.2802
EĞSİS	0.1674	0.0870	1.92	0.055*	-0.0032	0.3381
CNS	-0.2969	0.1817	-1.63	0.102	-0.6531	0.0592
MD	-0.3107	0.2287	-1.36	0.174	-0.7591	0.1376
YAŞ	0.0564	0.1022	0.55	0.581	-0.1439	0.2567
EĞT	-0.0837	0.0864	-0.97	0.333	-0.2532	0.0856
ÖĞR	-0.6668	0.3639	-1.83	0.067*	-0.2532	0.0856
MMR	-0.2981	0.3147	-0.95	0.344	-0.9151	0.3188
ÖZSEK	-0.2068	0.3382	-0.61	0.541	-0.8698	0.4561
NİTUZM	0.1056	0.4537	0.23	0.816	-0.7837	0.9950
KAMSEK	0.4098	0.3096	1.32	0.186	-0.1970	1.0166
ÖZSK	-0.1547	0.3261	-0.47	0.635	-0.7939	0.4843
AYGEL	0.1224	0.0656	1.87	0.062*	-0.0061	0.2509
Cut/1	1.8774	0.8146	2,30	0.000	0.2807	3.4742
Cut/2	2.9232	0.8293	3,52	0.000	1.2977	4.5487
Cut/3	3.5223	0.8348	4,21	0.000	1.8860	5.1586
Cut/4	5.2778	0.8666	6,09	0.000	3.5791	6.9765
Gözlem sayısı	193					
LR $\chi^2(20) = 116.44$			Log likelihood = -802.27867			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo R ² = 0.2011			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.71 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyetin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyetin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca eğitim sistemine güven durumunun ve aylık gelir seviyesinin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Diğer taraftan, Türkiye’ de insan haklarına saygı konusu, öğrenci olma durumunun işareti negatif olarak bulunmuş olup %1 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Bu durumun Türkiye’ de yaşanan insan haklarına karşı olumsuz olaylar ve

öğrencilerin gelecek planlaması yaparken yaşadıkları olumsuz etkileri ile ilişkilendirilebilir

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarından duydukları memnuniyet ve aylık gelir seviyeleri yükseldikçe mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR9 Bölgesi için son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.72’de verilmiştir.

Tablo 4.72. TR9 Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0187 0.0144	-0.0115 0.0089	-0.0013 0.0013	0.0184 0.0142	0.0132 0.0103
SĞLK	-0.0403*** 0.0141	-0.0248*** 0.0093	-0.0030 0.0023	0.0397*** 0.0144	0.0284*** 0.0106
GLR1	-0.0521*** 0.0147	-0.0321*** 0.0094	-0.0038 0.0026	0.0513*** 0.0139	0.0367*** 0.0114
GLR2	-0.0177 0.0113	-0.0109 0.0071	-0.0013 0.0012	0.0175 0.0112	0.0125 0.0082
EKONPOL	-0.0400** 0.0173	-0.0246** 0.0105	-0.0029 0.0021	0.0394** 0.0166	0.0282** 0.0124
İNSNHKL	0.0274* 0.0162	0.0168* 0.0100	0.0020 0.0017	-0.0270* 0.0159	-0.0193* 0.0116
SP	-0.0127 0.0148	-0.0078 0.0092	-0.0009 0.0013	0.0125 0.0147	0.0089 0.0106
ORDU	-0.0187 0.0139	-0.0115 0.0086	-0.0013 0.0013	0.0184 0.0136	0.0132 0.0099
EĞSİS	-0.0274* 0.0145	-0.0169* 0.0089	-0.0020 0.0015	0.0270* 0.0141	0.0193* 0.0103
CNS	0.0487 0.0298	0.0299 0.0186	0.0036 0.0033	-0.0479 0.0295	-0.0343 0.0216
MD	0.0509 0.0376	0.0313 0.0231	0.0038 0.0036	-0.0502 0.0366	-0.0359 0.0270
YAŞ	-0.0092 0.0167	-0.0056 0.0103	-0.0006 0.0013	0.0091 0.0164	0.0065 0.0118
EĞT	0.0137 0.0143	0.0084 0.0087	0.0010 0.0012	-0.0135 0.0140	-0.0096 0.0100
ÖĞR	0.1093* 0.0600	0.0673* 0.0378	0.0081 0.0065	-0.1077* 0.0591	-0.0771* 0.0432

Tablo 4.72' nin Devamıdır.

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
MMR	0.0489 0.0519	0.0301 0.0319	0.0036 0.0043	-0.0481 0.0512	-0.0345 0.0364
ÖZSEK	0.0339 0.0556	0.0208 0.0342	0.0025 0.0043	-0.0334 0.0546	-0.0239 0.0392
NİTUZM	-0.0173 0.0744	-0.0106 0.0458	-0.0012 0.0056	0.0170 0.0733	0.0122 0.0525
KAMSEK	-0.0672 0.0514	-0.0414 0.0309	-0.0050 0.0049	0.0662 0.0501	0.0474 0.0362
ÖZSK	0.0253 0.0534	0.0156 0.0331	0.0018 0.0041	-0.0250 0.0527	-0.0179 0.0378
AYGEL	-0.0200* 0.0108	-0.0123* 0.0068	-0.0014 0.0012	0.0197* 0.0106	0.0141* 0.0078

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarından duydukları memnuniyet, eğitim sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyeleri bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %4,0 %5,2, %4,0, %2,7 ve %2,0 oranında azaldığı söylenebilir. Diğer taraftan Türkiye’ de insan haklarına saygı konusu ve katılımcıların öğrenci olarak hayatlarına devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,7 ve %10,9 oranında arttığı ifade edilebilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarından duydukları memnuniyet, eğitim sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyeleri bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,4 %3,2, %2,4, %1,6 ve %1,2 oranında azaldığı saptanmıştır. Diğer taraftan Türkiye’ de insan haklarına saygı konusu ve katılımcıların öğrenci olarak hayatlarına devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,6 ve %6,7 oranında arttığı tespit edilmiştir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde, incelemeye alınan parametrelerin hiçbirisi istatistiki olarak anlamlı değildir. Bu nedenle marjinal etkilerin yorumlaması yoluna gidilmemiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarından duydukları memnuniyet, eğitim sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyeleri bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %3,9, %5,1, %3,9, %2,7 ve %1,9 oranında arttığı ile açıklanabilir. Diğer taraftan Türkiye’ de insan haklarına saygı konusu ve katılımcıların öğrenci olarak hayatlarına devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde memnun olma olasılığının sırasıyla %2,7 ve %10,7 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarından duydukları memnuniyet, eğitim sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyeleri bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,8, %3,6, %2,8, %1,9 ve %1,4 oranında arttığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan Türkiye’ de insan haklarına saygı konusu ve katılımcıların öğrenci olarak hayatlarına devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,9 ve %7,7 oranında azaldığı saptanmıştır.

TR9 Bölgesi’nde bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.73’de verilmiş. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.74’de verilmiştir.

Tablo 4.74 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen yirmi bir değişkenden, dokuz değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.73. TR9 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1259	0.0887	1.42	0.156	-0.0479	0.2999
SĞLK	0.4154	0.0906	4.59	0.000***	0.2378	0.5930
GLR1	0.3322	0.0853	3.89	0.000***	0.1650	0.4994
EKONPOL	0.1780	0.1107	1.61	0.108	-0.0391	0.3951
DMKRS	-0.1701	0.1176	-1.45	0.148	-0.4008	0.0605
GVN	0.1689	0.0897	1.88	0.060**	-0.0070	0.3449
CBŞK	0.1152	0.0930	1.24	0.215	-0.0671	0.2976
TBMM	-0.2133	0.1029	-2.07	0.038**	-0.4150	-0.0115
YRG	0.0943	0.0916	1.03	0.303	-0.0853	0.2739
SİVTOP	0.1572	0.0899	1.75	0.080*	-0.0190	0.3334
BANKA	-0.1075	0.0987	-1.09	0.276	-0.3011	0.0860
EĞSİS	0.2509	0.1013	2.48	0.013**	0.0522	0.4495
CNS	-0.3554	0.1792	-1.98	0.047**	-0.7068	-0.0040
MD	0.1081	0.2304	0.47	0.639	-0.3434	0.5597
YAŞ	0.0206	0.1034	0.20	0.842	-0.1821	0.2234
EĞT	-0.0337	0.0871	-0.39	0.698	-0.2046	0.1371
ÖĞR	0.2857	0.3109	0.92	0.358	-0.3236	0.8952
MMR	-0.1322	0.3114	-0.42	0.671	-0.7427	0.4783
ÖZSEK	-0.4972	0.3022	-1.65	0.100*	-1.0896	0.0951
NİTUZM	-0.3109	0.4872	-0.64	0.523	-1.2660	0.6441
AYGEL	0.1563	0.0698	2.24	0.025**	0.0195	0.2932
Cut/1	1.8676	0.8334	2,24	0.000	0.2341	3.5011
Cut/2	3.3626	0.8561	3,92	0.000	1.6846	5.0406
Cut/3	4.1170	0.8669	4,74	0.000	2.4179	5.8161
Cut/4	6.3906	0.9176	6,96	0.000	4.5921	8.1891
Gözlem sayısı	193					
LR $\chi^2(26) = 130.95$			Log likelihood = -189.8946			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo R ² = 0.2564			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.73 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyetin ve hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyetin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde, eğitim sistemine güven durumunun ve aylık gelir seviyesi değişiminin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca çevredeki insanlara ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş ve %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür.

Diğer taraftan işareti negatif olarak bulunmuş olan TBMM' ne güven durumunun ve cinsiyet faktörünün %5 önem düzeyinde, özel sektörde çalışma durumu %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumundan duydukları memnuniyet arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TR9 Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.74'de verilmiştir.

Tablo 4.74. TR9 Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Delta Method				
	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0074 0.0055	-0.0168 0.0119	-0.0077 0.0055	0.0169 0.0121	0.0152 0.0107
SĞLK	-0.0247*** 0.0073	-0.0556*** 0.0126	-0.0255*** 0.0073	0.0557*** 0.0132	0.0501*** 0.0124
GLR1	-0.0197*** 0.0065	-0.0445*** 0.0121	-0.0204*** 0.0061	0.0446*** 0.01232	0.0401*** 0.0112
EKONPOL	-0.0105 0.0070	-0.0238 0.0149	-0.0109 0.0069	0.0239 0.0150	0.0214 0.0135
DMKRS	0.0101 0.0072	0.0228 0.0158	0.0104 0.0075	-0.0228 0.0160	-0.0205 0.0143
GVN	-0.0100* 0.0057	-0.0226* 0.0123	-0.0103* 0.0056	0.0226* 0.0124	0.0203* 0.0108
CBŞK	-0.0068 0.0056	-0.0154 0.0126	-0.0070 0.0058	0.0154 0.0126	0.0139 0.0113
TBMM	0.0126* 0.0065	0.0285** 0.0142	0.0131** 0.0066	-0.0286** 0.0144	-0.0257** 0.0124
YRG	-0.0056 0.0056	-0.0126 0.0122	-0.0057 0.0057	0.0126 0.0122	0.0113 0.0111
SİVTOP	-0.0093 0.0057	-0.0210* 0.0123	-0.0096* 0.0056	0.0211* 0.0124	0.0189* 0.0109
BANKA	0.0063 0.0060	0.0144 0.0131	0.0066 0.0061	-0.0144 0.0131	-0.0129 0.0121
EĞSİS	-0.0149** 0.0068	-0.0336** 0.0138	-0.0154** 0.0066	0.0336** 0.0138	0.0302** 0.0127

Tablo 4.74' ün Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
CNS	0.0211* 0.0117	0.0476** 0.0240	0.0218* 0.0117	-0.0477** 0.0243	-0.0429* 0.0223
MD	-0.0064 0.0138	-0.0145 0.0308	-0.0066 0.0142	0.0145 0.0310	0.0130 0.0277
YAŞ	-0.0012 0.0061	-0.0027 0.0138	-0.0012 0.0063	0.0027 0.0138	0.0024 0.0124
EĞT	0.0020 0.0052	0.0045 0.0117	0.0020 0.0053	-0.0045 0.0117	-0.0040 0.0104
ÖĞR	-0.0169 0.0188	-0.0383 0.0415	-0.0175 0.0195	0.0383 0.0418	0.0345 0.0377
MMR	0.0078 0.0185	0.0177 0.0419	0.0081 0.0191	-0.0177 0.0419	-0.0159 0.0375
ÖZSEK	0.0295 0.0192	0.0666 0.0408	0.0305 0.0187	-0.0667 0.0410	-0.0600 0.0369
NİTUZM	0.0184 0.0292	0.0416 0.0655	0.0191 0.0298	-0.0417 0.0653	-0.0375 0.0590
AYGEL	-0.0092** 0.0045	-0.0209** 0.0095	-0.0096** 0.0045	0.0209** 0.0094	0.0188** 0.0087

*,**,*** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara güven durumu, eğitim sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyesi bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,4, %1,9, %1,0, %1,4 ve %0,9 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Diğer taraftan, katılımcıların TBMM'ne güven durumu bir birim değişiklik gösterdiğin de hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,2 oranında arttığı açıklanabilir. Ayrıca erkek olmanın yaşam memnuniyetini %2,1 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise katılımcıların genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara güven durumu, sivil toplum kuruluşlarına güven durumu, eğitim sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyesi bir birim arttığında

memnun olmama olasılığının sırasıyla %5,5, %4,4, %2,2, %2,1, %3,3 ve %2,0 oranında azaldığı saptanmıştır.

Diğer taraftan, katılımcıların TBMM'ne güven durumu bir birim değişiklik gösterdiğin de memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,8 oranında arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca erkek olmanın yaşam memnuniyetini %4,7 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, katılımcıların genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara güven durumu, sivil toplum kuruluşlarına güven durumu, eğitim sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyesi bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %2,5, %2,0, %1,0, %0,9, %1,5 ve %0,9 oranında azaldığı söylenebilir.

Diğer taraftan, katılımcıların TBMM'ne güven durumu ve bir birim değişiklik gösterdiğin de kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,3 oranında arttığı ile açıklanabilir. Ayrıca erkek olmanın yaşam memnuniyetini %2,1 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara güven durumu, sivil toplum kuruluşlarına güven durumu, eğitim sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyesi bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %5,5, %4,4, %2,2, %2,1, %3,3 ve %2,0 oranında arttığı tespit edilmiştir.

Diğer taraftan, katılımcıların TBMM'ne güven durumu bir birim değişiklik gösterdiğin de memnun olma olasılığının sırasıyla %2,8 oranında azaldığı ile açıklanabilir. Ayrıca erkek olmanın yaşam memnuniyetini %4,7 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara güven durumu, sivil toplum

kuruluşlarına güven durumu, eğitim sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyesi bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %5,0, %4,0, %2,0, %1,8, %3,0 ve %1,8 oranında arttığı ifade edilebilir.

Diğer taraftan, katılımcıların TBMM'ne güven durumu bir birim değişiklik gösterdiğin de çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,5oranında azaldığı saptanmıştır. Ayrıca erkek olmanın yaşam memnuniyetini %4,2 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Tablo 4.75. TRA Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.0406	1.2439
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.3902	1.1497
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	4.2601	1.1511
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.8373	0.9613
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.2601	1.2270
GLR2	Son 1 Yıl içindeki gelir/harcamaların durumu Borçlanmak zorunda kaldım=1 Tasarruflarımın tamamını harcadım=2 Tasarruflarımın bir kısmını harcadım=3 Geçinebildim=4 Para biriktirebildim=5	2.6585	1.4362
FNS	Gelecek bir yıllık dönemde finansal duruma yönelik düşünce Daha Kötü Olacak=1 Kötü olacak=2 Aynı kalacak=3 İyi Olacak=4 Çok İyi Olacak=5	3.1138	1.0259
CBŞK	Cumhurbaşkanlığına güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.0081	1.4513
HKMT	Hükümete olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.8699	1.4539
TBMM	TBMM olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.7642	1.3794

Tablo 4.75' in Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
YRG	Yargıya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.0081	1.5337
SİVTOP	Sivil toplum kuruluşlarına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.6910	1.4207
EĞSİS	Eğitim sistemine olan güven Hiç Güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.0243	1.2444
BANKA	Bankalara olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.1707	1.4970
CNS	Cinsiyet Kadın=0 Erkek=1	0.5284	0.5012
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.4227	0.4960
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	2.1626	1.1115
EĞT	Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokulu=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	5.9349	1.4184
ÖĞR	Meslek Öğrenci=1 Öğrenci Değil=0	0.1544	0.3628
MMR	Meslek Memur=1 Memur Değil=0	0.1707	0.3778
ÖZSEK	Meslek Özel sektör=1 Değil=0	0.1056	0.3086
NİTUZM	Meslek Nitelikli uzman=1 Değil=0	0.0487	0.2162
KAMSEK	İşiniz kamuya mı özel sektöre mi ait Kamu sektörü=1 Özel sektör=2	0.3495	0.4787
AYGEL	Aylık hane geliri 0-1600=1 1601-3000=2 3001-4500=3 4501- 5500=4 5501-6500=5 6501-8000=6 8001-+=7	3.1463	1.6776

TRA Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.76'da verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.77'de verilmiştir.

Tablo 5.76 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde

(cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on sekiz değişkenden, sekiz değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.76. TRA Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
FNS	0.5579	0.1223	4.56	0.000***	0.3182	0.7977
CBŞK	0.4362	0.1651	2.64	0.008***	0.1126	0.7599
HÜK	-0.3491	0.2105	-1.66	0.097*	-0.7617	0.0635
TBMM	-0.2510	0.1318	-1.90	0.057	-0.5094	0.0074
YRG	0.0742	0.106	0.70	0.484	-0.1335	0.2819
SİVTOP	0.1065	0.0871	1.22	0.221	-0.0642	0.2774
EĞSİS	0.1827	0.0964	1.89	0.058*	-0.0062	0.3718
BANKA	-0.0817	0.0853	-0.96	0.338	-0.2491	0.0855
CNS	-0.0660	0.2170	-0.30	0.761	-0.4914	0.3593
MD	0.4556	0.2639	1.73	0.084*	-0.0617	0.9730
YAŞ	-0.1155	0.1162	-0.99	0.320	-0.3432	0.1122
EĞT	-0.1524	0.1057	-1.44	0.149	-0.3597	0.0548
ÖĞR	-0.8716	0.3437	-2.54	0.011**	-1.5454	-0.1979
MMR	0.1982	0.3805	0.52	0.602	-0.5476	0.9441
ÖZSEK	-0.4529	0.3665	-1.24	0.217	-1.1712	0.2654
NİTUZM	0.2053	0.5225	0.39	0.694	-0.8188	1.2295
KAMSEK	-0.4673	0.3447	-1.36	0.175	-1.1430	0.2083
AYGEL	0.1829	0.0865	2.11	0.035**	0.0133	0.3525
Cut/1	-0.0104	0.6540	-0,01	0.000	-1.2922	1.2713
Cut/2	0.7171	0.6551	1,00	0.000	-0.5668	2.0011
Cut/3	1.4089	0.6618	2,12	0.000	0.1118	2.7060
Cut/4	3.0010	0.6962	4,31	0.000	1.6364	4.3657
Gözlem sayısı	123					
LR $\chi^2(18) = 56.42$			Log likelihood = -157.9712			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo $R^2 = 0.1515$			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.76 incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve Cumhurbaşkanına güven durumunun işareti pozitif olup, %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde aylık gelir seviyesi yükselme

durumunun işareti pozitif olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca, bekârdan evliye medeni durum eğiliminin ve eğitim sistemine güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Diğer taraftan işareti negatif olarak bulunan öğrenci olarak hayata devam etme durumu olup %5 önem düzeyinde anlamlı, Hükümet ve TBMM' ne güven durumları %1 önem düzeyinde anlamlı görülmüştür. Bu durum öğrencilerin gelecek planlaması yaparken yaşadıkları olumsuz etkiler ile ilişkilendirilebilir

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, Cumhurbaşkanına, eğitim sistemine güven durumlarının, bekârdan evliye medeni durum eğiliminin seviyeleri yükseldikçe mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TRA Bölgesi için son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.77'de verilmiştir.

Tablo 4.77. TRA Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
FNS	-0.1063*** 0.0236	-0.0503*** 0.0137	-0.0138 0.0090	0.1012*** 0.0227	0.0693*** 0.0204
CBŞK	-0.0831** 0.0323	-0.0393** 0.0165	-0.0108 0.0072	0.0791** 0.0317	0.0541** 0.0218
HKMT	0.0665* 0.0400	0.0314 0.0196	0.0086 0.0076	-0.0633 0.0387	-0.0433 0.0271
TBMM	0.0478* 0.0261	0.0226* 0.0124	0.0062 0.0043	-0.0455* 0.0247	-0.0311* 0.0167
YRG	-0.0141 0.0200	-0.0066 0.0096	-0.0018 0.0030	0.0134 0.0192	0.0092 0.0133
SİVTOP	-0.0203 0.0167	-0.0096 0.0079	-0.0026 0.0025	0.0193 0.0157	0.0132 0.0110
EĞSİS	-0.0348* 0.0187	-0.0164* 0.0089	-0.0045 0.0034	0.0331* 0.0173	0.0227* 0.0127
BANKA	0.0155 0.0162	0.0073 0.0078	0.0020 0.0024	-0.0148 0.0154	-0.0101 0.0108

Tablo 4.77' nin Devamıdır.

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
CNS	0.0125 0.0412	0.0059 0.0196	0.0016 0.0055	-0.0119* 0.0393	-0.0082 0.0271
MD	-0.0868* 0.0503	-0.0410* 0.0248	-0.0113 0.0092	0.0826 0.0469	0.0565 0.0352
YAŞ	0.0220 0.0221	0.0104 0.0106	0.0028 0.0034	-0.0209 0.0212	-0.0143 0.0146
EĞT	0.0290 0.0202	0.0137 0.0097	0.0037 0.0034	-0.0276 0.0192	-0.0189 0.0136
ÖĞR	0.1662** 0.0660	0.0786** 0.0334	0.0216 0.0156	-0.1582** 0.0632	-0.1082** 0.0471
MMR	-0.0378 0.0729	-0.0178 0.0343	-0.0049 0.0097	0.0359 0.0694	0.0246 0.0471
ÖZSEK	0.0863 0.0695	0.0408 0.0340	0.0112 0.0116	-0.0822 0.0666	-0.0562 0.0469
NİTUZM	-0.0391 0.0995	-0.0185 0.0472	-0.0050 0.0134	0.0372 0.0947	0.0255 0.0652
KAMSEK	0.0891 0.0663	0.0421 0.0317	0.0115 0.0108	-0.0848 0.0634	-0.0580 0.0436
AYGEL	-0.0348** 0.0168	-0.0165** 0.0081	-0.0045 0.0033	0.0332** 0.0159	0.0227** 0.0114

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, Cumhurbaşkanı'na ve eğitim sistemine güven durumu, aylık gelir seviyeleri bir birim arttığında, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim değişiklik gösterdiğinde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %8,3, %3,4, %3,4 ve %10,6 oranında azaldığı ile ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %8,6 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan hükümete ve TBMM' ne güven durumu, öğrenci olarak hayata devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %6,6, %4,7 ve %16,6 oranında arttığı saptanmıştır.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise Cumhurbaşkanı'na ve eğitim sistemine güven durumu, aylık gelir seviyeleri bir birim arttığında, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim değişiklik gösterdiğinde memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,9, %1,6, %1,6 ve %5,0 oranında azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %4,1 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan TBMM' ne güven durumu ve öğrenci olarak hayata devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,2 ve %7,8 oranında arttığı söylenebilir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde, incelemeye alınan parametrelerin hiçbirisi istatistiki olarak anlamlı değildir. Bu nedenle marjinal etkilerin yorumlaması yoluna gidilmemiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, Cumhurbaşkanı'na ve eğitim sistemine güven durumu, aylık gelir seviyeleri bir birim arttığında, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim değişiklik gösterdiğinde memnun olma olasılığının sırasıyla %7,9, %3,3, %3,3, %10,1 oranında arttığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca evli olmanın mutluluğu %8,2 pozitif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan TBMM' ne güven durumu ve öğrenci olarak hayata devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde memnun olma olasılığının sırasıyla %4,5 ve %15,8 oranında azaldığı ile açıklanabilir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, Cumhurbaşkanı'na ve eğitim sistemine güven durumu, aylık gelir seviyeleri bir birim arttığında, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce bir birim değişiklik gösterdiğinde çok memnun olma olasılığının sırasıyla %5,4, %2,2, %2,2, ve %6,9 oranında arttığı ifade edilebilir.

Diğer taraftan TBMM' ne güven durumu ve öğrenci olarak hayata devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,1 ve %10,8 oranında azaldığı tespit edilmiştir.

TRA Bölgesi'nde bir bütün olarak hayatınızdan ne kadar memnunsunuz sorusunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.78'de verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.79'da verilmiştir.

Tablo 4.78 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R^2 değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on sekiz değişkenden, dokuz değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.78. TRA Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1917	0.0970	1.98	0.048**	0.0015	0.3820
SĞLK	0.1459	0.1244	1.17	0.241	-0.0979	0.3899
GLR1	0.1945	0.1092	1.78	0.075*	-0.0196	0.4087
GLR2	0.2045	0.0909	2.25	0.025**	0.0262	0.3827
FNS	0.3723	0.1424	2.61	0.009***	0.0930	0.6515
HÜK	-0.2076	0.1223	-1.70	0.090*	-0.4474	0.0320
YRG	0.2700	0.1111	2.43	0.015**	0.0521	0.4879
SİVTOP	0.2104	0.0926	2.27	0.023**	0.0289	0.3920
BANKA	-0.0562	0.0851	-0.66	0.509	-0.2230	0.1105
CNS	-0.3564	0.2290	-1.56	0.120	-0.8053	0.0924
MD	0.5506	0.2655	2.07	0.038**	0.0301	1.0711
YAŞ	-0.0907	0.1193	-0.76	0.447	-0.3246	0.1431
EĞT	-0.0421	0.1149	-0.37	0.714	-0.2674	0.1832
ÖĞR	-0.8181	0.3596	-2.27	0.023**	-1.5231	-0.1131
MMR	0.6212	0.3928	1.58	0.114	-0.1487	1.3912
ÖZSEK	-0.4376	0.3871	-1.13	0.258	-1.1964	0.3210
NİTUZM	0.2407	0.5608	0.43	0.668	-0.8584	1.3400
KAMSEK	-0.5727	0.3728	-1.54	0.124	-1.3034	0.1578
AYGEL	0.0811	0.0890	0.91	0.362	-0.0932	0.2556
Cut/1	1.9968	0.8679	2,30	0.000	0.2956	3.6980
Cut/2	2.8196	0.8624	3,26	0.000	1.1293	4.5100
Cut/3	3.6195	0.8737	4,14	0.000	1.9071	5.3320
Cut/4	5.6457	0.9546	5,91	0.000	3.7747	7.5167
Gözlem sayısı	123					
LR $\chi^2(19) = 83.18$			Log likelihood = -132.51963			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo $R^2 = 0.2389$			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.78’de, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşüncenin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde hayatlarında dinin öneminin, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, yargı ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumunun, bekârdan evliye medeni durum eğiliminin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyetin işareti pozitif olarak bulunmuş ve %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür.

Diğer taraftan işareti negatif olarak bulunmuş olan öğrenci olarak hayatlarına devam etme hali %5 önem düzeyinde ve hükümete güven durumu %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı görülmüştür.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, katılımcıların hayatlarında dinin önemi, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, yargı ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumunun, bekârdan evliye medeni durum eğilimi arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TRA Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.79’da verilmiştir.

Tablo 4.79. TRA Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0226* 0.0120	-0.01491 0.0077	-0.0107* 0.0057	0.0204* 0.0106	0.0280* 0.0146
SĞLK	-0.0172 0.0150	-0.0114 0.0099	-0.0081 0.0070	0.0155 0.0138	0.0213 0.0181
GLR1	-0.0230* 0.0130	-0.0152* 0.0091	-0.0109 0.0068	0.0207 0.0126	0.0284* 0.0162

Tablo 4.79' un Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
GLR2	-0.0241** 0.0117	-0.0159** 0.0080	-0.0114** 0.0050	0.0217* 0.0111	0.0298** 0.0132
FNS	-0.0440** 0.0175	-0.0290** 0.0120	-0.0208** 0.0095	0.0396** 0.0158	0.0544** 0.0226
HKMT	0.0245 0.0151	0.0162 0.0099	0.0116* 0.0070	-0.0221 0.0138	-0.0303* 0.0180
YRG	-0.0319** 0.0138	-0.0211** 0.0092	-0.0151** 0.0069	0.0287** 0.0121	0.0394** 0.0174
SİVTOP	-0.0248** 0.0116	-0.0164** 0.0079	-0.0118** 0.0054	0.0224** 0.0110	0.0307** 0.0136
BANKA	0.0066 0.0100	0.0043 0.0066	0.0031 0.0049	-0.0059 0.0090	-0.0082 0.0125
CNS	0.0421 0.0270	0.0278 0.0187	0.0200 0.0143	-0.0379 0.0252	-0.0520 0.0344
MD	-0.0651** 0.0319	-0.0430* 0.0225	-0.0309* 0.0167	0.0586** 0.0299	0.0804** 0.0405
YAŞ	0.0107 0.0141	0.0070 0.0094	0.0050 0.0069	-0.0096 0.0128	-0.0132 0.0175
EĞT	0.0049 0.0135	0.0032 0.0090	0.0023 0.0064	-0.0044 0.0122	-0.0061 0.0168
ÖĞR	0.0967** 0.0451	0.0639** 0.0298	0.0459** 0.0222	-0.0870** 0.0411	-0.1195** 0.0547
MMR	-0.0734 0.0486	-0.0485 0.0322	-0.0348 0.0225	0.0661 0.0450	0.0907 0.0575
ÖZSEK	0.0517 0.0463	0.0342 0.0311	0.0245 0.0226	-0.0465 0.0430	-0.0639 0.0566
NİTUZM	-0.0284 0.0664	-0.0188 0.0439	-0.0135 0.0317	0.0256 0.0596	0.0351 0.0823
KAMSEK	0.0677 0.0461	0.0447 0.0300	0.0321 0.0208	-0.0609 0.0412	-0.0837 0.0552
AYGEL	-0.0096 0.0106	-0.0063 0.0071	-0.0045 0.0049	0.0086 0.0097	0.0118 0.0130

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, hayatlarında dinin önemi, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, yargı ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumu bir birim arttıkça hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,2, %2,3, %2,4, %4,4,%3,1 ve %2,4 oranında azaldığı ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %6,5 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan, katılımcıların öğrenci olma durumları bir birim değişiklik gösterdiğin de hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %9,6 oranında arttığı açıklanabilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise katılımcıların hayatlarında dinin önemi, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, yargı ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumu bir birim arttıkça memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,4, %1,5, %1,5, %2,9,%2,1 ve %1,6 oranında azaldığı saptanmıştır. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %4,3 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan, katılımcıların öğrenci olma durumları bir birim değişiklik gösterdiğin de memnun olmama olasılığının sırasıyla %6,3 oranında arttığı ile açıklanabilir.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, hayatlarında dinin önemi, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce yargı ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumu bir birim arttıkça, medeni durumun bekardan evliye yönelimi bir birimlik değişiklik gösterdiğinde kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,0, %1,1, %2,0,%1,5, %1,1 ve %3,0 oranında azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetini %3,0 negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan, hükümete güven durumu ve katılımcıların öğrenci olma durumları bir birim değişiklik gösterdiğin de kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,1 ve %4,5 oranında arttığı ile açıklanabilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, hayatlarında dinin önemi, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, yargı ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumu bir birim arttıkça, medeni durumun bekardan evliye

yönelimi bir birimlik değişiklik gösterdiğinde memnun olma olasılığının sırasıyla %2,0, %2,1, %3,9, %2,8, %2,2 ve %5,8 oranında arttığı söylenebilir.

Diğer taraftan, katılımcıların öğrenci olma durumları bir birim değişiklik gösterdiğin de memnun olma olasılığının sırasıyla %8,7 oranında azaldığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, hayatlarında dinin önemi, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, yargı ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumu bir birim arttıkça, medeni durumun bekardan evliye yönelimi bir birimlik değişiklik gösterdiğinde çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,8, %2,8, %2,9, %5,4, %3,9, %3,0, ve %8,0 oranında arttığı sonucuna varılmıştır.

Diğer taraftan, hükümete güven durumu ve katılımcıların öğrenci olma durumları bir birim değişiklik gösterdiğin de çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,0 ve %11,9 oranında azaldığı açıklanabilir.

Tablo 4.80. TRB Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.0390	1.2128
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.6953	0.9183
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.7890	0.9018
GLR2	Son 1 Yıl içindeki gelir/harcamaların durumu Borçlanmak zorunda kaldım=1 Tasarruflarımın tamamını harcadım=2 Tasarruflarımın bir kısmını harcadım=3 Geçinebildim=4 Para biriktirebildim=5	2.7968	1.2819
FNS	Gelecek bir yıllık dönemde finansal duruma yönelik düşünce Daha Kötü Olacak=1 Kötü olacak=2 Aynı kalacak=3 İyi Olacak=4 Çok İyi Olacak=5	3.0937	0.8912
EKONPOL	Hükümetin ekonomi politikalarına yönelik düşünce Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.4687	1.0863

Tablo 4.80' nin Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GVN	Yaşadığınız çevrede bulunan insanların çoğuna güveniyor musunuz? Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.1953	1.1087
CBŞK	Cumhurbaşkanlığına güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.2031	1.3002
HKMT	Hükümete olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9218	1.2957
ORDU	Orduya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	4.2031	1.1388
EMTEŞ	Emniyet teşkilatına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	4.0859	1.2297
YRG	Yargıya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.4140	1.5242
MEDYA	Medyaya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.4531	0.9209
SİVTOP	Sivil toplum kuruluşlarına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9531	1.5051
BANKA	Bankalara olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.2421	1.3959
CNS	Cinsiyet Kadın=0 Erkek=1	0.4843	0.5017
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.5234	0.5014
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	2.0468	0.9037
EĞT	Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokulu=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	6.2812	1.0935
ÖĞR	Meslek Öğrenci=1 Öğrenci Değil=0	0.2187	0.4150
MMR	Meslek Memur=1 Memur Değil=0	0.1875	0.3918
ÖZSEK	Meslek Özel sektör=1 Değil=0	0.0546	0.2282
NİTUZM	Meslek Nitelikli uzman=1 Değil=0	0.0546	0.2282
AYGEL	Aylık hane geliri 0-1600=1 1601-3000=2 3001-4500=3 4501-5500=4 5501-6500=5 6501-8000=6 8001-+=7	3.4218	1.3017

TRB Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.81'de verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.82'de verilmiştir.

Tablo 4.81 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde (cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on dokuz değişkenden, yedi değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.81. TRB Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95 % Conf. Interval]	
SGLK	0.4252	0.121	3.49	0.000***	0.1865	0.6639
FNS	0.1941	0.1221	1.59	0.112	-0.0453	0.4335
GVN	-0.1368	0.1113	-1.23	0.219	-0.3550	0.0814
CBŞK	-0.26000	0.1213	-2.14	0.032**	-0.4978-	-0.0221
HKMT	0.2894	0.1221	2.37	0.018**	0.0501	0.5287
ORDU	-0.2526	0.1988	-1.27	0.204	-0.6422	0.1370
EMTEŞ	0.3169	0.1891	1.68	0.094**	-0.0538	0.6876
YRG	0.1861	0.0864	2.15	0.031**	0.0167	0.3555
MEDYA	0.1797	0.1302	1.38	0.168	-0.0755	0.4350
SİVTOP	-0.2116	0.0791	-2.68	0.007**	-0.3667	-0.0565
BANKA	0.1388	0.0961	1.44	0.149	-0.0496	0.3273
CNS	0.2307	0.2152	1.07	0.284	-0.1910	0.6524
MD	0.0118	0.2576	0.05	0.963	-0.4931	0.5169
YAŞ	-0.2271	0.1585	-1.43	0.152	-0.5378	0.0834
EĞT	-0.0665	0.1067	-0.62	0.533	-0.2758	0.1426
ÖĞR	-0.6771	0.3283	-2.06	0.039**	-1.3207	-0.0335
MMR	-0.3256	0.2771	-1.17	0.240	-0.8687	0.2175
ÖZSEK	-0.3260	0.4531	-0.72	0.472	-1.2142	0.5620
NİTUZM	-0.6238	0.4526	-1.38	0.168	-1.5109	0.2632
Cut/1	0.3939	0.8818	0,44	0.000	-1.3344	2.1223

Tablo 4.81' in Devamıdır.						
Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
Cut/2	1.1185	0.8840	1,26	0.000	-0.6141	2.8511
Cut/3	1.9166	0.8901	2,15	0.000	0.1719	3.6612
Cut/4	3.4593	0.9191	3,76	0.000	1.6577	5.2608
Gözlem sayısı	128					
LR $\chi^2(19) = 52.32$			Log likelihood = -167.50366			
Prob > $\chi^2 = 0.0001$			Pseudo R ² = 0.1351			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.81'de, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyetin işareti pozitif olup, %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde hükümete ve yargıya güven durumunun işareti pozitif olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca emniyet teşkilatına güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Diğer taraftan işareti negatif olarak bulunan sivil toplum kuruluşlarına güven durumu %10 önem düzeyinde, Cumhurbaşkanına güven ve öğrenci olarak hayata devam etme durumu %5 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hükümete, emniyet teşkilatına ve yargıya güven durumunun seviyeleri yükseldikçe mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TRB Bölgesi için son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.82'de verilmiştir.

Tablo 4.82. TRB Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
SĞLK	-0.0780*** 0.0229	-0.0436*** 0.0137	-0.0124 0.0086	0.0843*** 0.0243	0.0497*** 0.0170
FNS	-0.0356 0.0228	-0.0199 0.0126	-0.0056 0.0048	0.0385 0.0241	0.0226 0.0149
GVN	0.0251 0.0206	0.0140 0.0116	0.0039 0.0040	-0.0271 0.0223	-0.0159 0.0131

Tablo 4.82' nin Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
CBŞK	0.0477** 0.0225	0.0266** 0.0128	0.0075 0.0059	-0.0515** 0.0241	-0.0303** 0.0153
HKMT	-0.0531** 0.0231	-0.0296** 0.0131	-0.0084 0.0060	0.0574** 0.0242	0.0338** 0.0155
ORDU	0.0463 0.0362	0.0259 0.0209	0.0073 0.0076	-0.0501 0.0393	-0.0295 0.0241
EMTEŞ	-0.0581* 0.0340	-0.0325 0.0204	-0.0092 0.0084	0.0628* 0.0377	0.0370 0.0234
YRG	-0.0341** 0.0161	-0.0190** 0.0090	-0.0054 0.0042	0.0369** 0.0171	0.0217** 0.0109
MEDYA	-0.0329 0.0241	-0.0184 0.0138	-0.0052 0.0048	0.0356 0.0261	0.0217 0.0109
SİVTOP	0.0388** 0.0149	0.0217** 0.0086	0.0061 0.0042	-0.0419** 0.0153	-0.0247** 0.0105
BANKA	-0.0254 0.0179	-0.0142 0.0099	-0.0040 0.0036	0.0275 0.0190	0.0162 0.0116
CNS	-0.0423 0.0397	-0.0236 0.0223	-0.0067 0.0073	0.0457 0.0427	0.0269 0.0255
MD	-0.0021 0.0472	-0.0012 0.0264	-0.0003 0.0075	0.0023 0.0511	0.0013 0.0301
YAŞ	0.0416 0.0293	0.0233 0.0167	0.0066 0.0060	-0.0450 0.0316	-0.0265 0.0190
EĞT	0.0122 0.0195	0.0068 0.0110	0.0019 0.0033	-0.0132 0.0213	-0.0077 0.0124
ÖĞR	0.1242** 0.0618	0.0694* 0.0358	0.0197 0.0148	-0.1343** 0.0673	-0.0791** 0.0397
MMR	0.0597 0.0514	0.0334 0.0286	0.0095 0.0096	-0.0645 0.0551	-0.0380 0.0329
ÖZSEK	0.0598 0.0834	0.0334 0.0467	0.0095 0.0145	-0.0646 0.0905	-0.0381 0.0530
NİTUZM	0.1144 0.0838	0.0640 0.0474	0.0182 0.0166	-0.1237 0.0895	-0.0729 0.0546

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hükümete, emniyet teşkilatına ve yargıya güven durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %7,8, %5,3, %5,8 ve %3,4 oranında azaldığı ifade edilebilir. Ayrıca Cumhurbaşkanı'na, sivil toplum kuruluşlarına güven ve öğrenci olarak hayata devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %4,7, %3,8 ve %12,4 oranında arttığı söylenebilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hükümete ve yargıya güven durumu bir birim

arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %4,3, %2,9 ve %1,9 oranında azaldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte Cumhurbaşkanı'na, sivil toplum kuruluşlarına güven ve öğrenci olarak hayata devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,6, %2,1 ve %6,9 oranında arttığı açıklanabilir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde, incelemeye alınan parametrelerin hiçbiri istatistiki olarak anlamlı değildir. Bu nedenle marjinal etkilerin yorumlaması yoluna gidilmemiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hükümete, emniyet teşkilatına ve yargıya güven durumu bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %8,4, %5,7, %6,2 ve %3,6 oranında arttığı sonucuna varılmıştır. Diğer taraftan Cumhurbaşkanı'na, sivil toplum kuruluşlarına güven ve öğrenci olarak hayata devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde memnun olma olasılığının sırasıyla %5,1, %4,1 ve %13,4 oranında azaldığı ile açıklanabilir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hükümete ve yargıya güven durumu bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %4,9, %3,3 ve %2,1 oranında arttığı saptanmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanı'na, sivil toplum kuruluşlarına güven ve öğrenci olarak hayata devam etme durumu bir birim değişiklik gösterdiğinde çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,0, %2,4 ve %7,9 oranında azaldığı ifade edilebilir.

TRB Bölgesi'nde bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 5.83'de verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 5.84'da verilmiştir.

Tablo 4.83 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en

iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen on dokuz değişkenden, altı değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.83. TRB Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
GLR2	-0.1047	0.1044	-1.00	0.316	-0.3094	0.0999
FNS	0.1977	0.1496	1.32	0.186	-0.0955	0.4911
EKONPOL	0.0844	0.1244	0.68	0.497	-0.1594	0.3283
GVN	0.2728	0.1223	2.23	0.026**	0.0330	0.5126
CBSK	-0.1428	0.1331	-1.07	0.283	-0.4037	0.1180
HÜK	0.2610	0.1333	1.96	0.050**	-0.0003	0.5224
ORDU	-0.3999	0.2126	-1.88	0.060*	-0.8166	0.0168
EMTEŞ	0.6481	0.2070	3.13	0.002***	0.2423	1.0538
YRG	0.6481	0.2070	1.27	0.204	-0.0656	0.3076
SİVTOP	-0.2352	0.0831	-2.83	0.005***	-0.3982	-0.0723
CNS	0.1130	0.2244	0.50	0.614	-0.3268	0.5528
MD	0.2696	0.2804	0.96	0.336	-0.2800	0.8194
YAŞ	-0.2292	0.1759	-1.30	0.193	-0.5741	0.1155
EĞT	0.0526	0.1183	0.44	0.656	-0.1792	0.2844
ÖĞR	-0.1990	0.3501	-0.57	0.570	-0.8853	0.4873
MMR	-0.3165	0.3032	-1.04	0.296	-0.9108	0.2776
ÖZSEK	0.1533	0.5028	0.31	0.760	-0.8321	1.1388
NİTUZM	-1.2126	0.4957	-2.45	0.014**	-2.1843	-0.2409
AYGEL	0.0950	0.0997	0.95	0.340	-0.1003	0.2904
Cut/1	0.0944	0.9549	0,098	0.000	-1.7772	1.9662
Cut/2	1.0063	0.9501	1,059	0.000	-0.8560	2.8686
Cut/3	1.7431	0.9498	1,835	0.000	-0.1184	3.6048
Cut/4	4.2252	1.0006	4,222	0.000	2.2640	6.1865
Gözlem sayısı	128					
LR $\chi^2(19) = 59.99$			Log likelihood = -113.98071			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo $R^2 = 0.2083$			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.83’de, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, emniyet teşkilatına güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde çevrede ki insanlara ve hükümete güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Bununla birlikte işareti negatif olarak bulunmuş olan sivil toplum kuruluşlarına güven durumu %10 önem düzeyinde, nitelikli uzman olarak görev yapma durumu %5 önem düzeyinde ve orduya güven durumu ise %1 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, emniyet teşkilatına, çevrede ki insanlara ve hükümete güven durumu arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TRB Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.84’da verilmiştir.

Tablo 4.84. TRB Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
GLR2	0.0057 0.0060	0.0084 0.0086	0.0092 0.0093	-0.0074 0.0082	-0.0160 0.0160
FNS	-0.0108 0.0087	-0.0159 0.0125	-0.0175 0.0136	0.0140 0.0122	0.0302 0.0232
EKONPOL	-0.0046 0.0069	-0.0067 0.0102	-0.0074 0.0110	0.0059 0.0092	0.0129 0.0191
GVN	-0.0149* 0.0081	-0.0219** 0.0108	-0.0241** 0.0112	0.0193* 0.0117	0.0417** 0.0197
CBŞK	0.0078 0.0076	0.0114 0.0109	0.0126 0.0119	-0.0101 0.0103	-0.0218 0.0205
HKMT	-0.0143* 0.0084	-0.0209* 0.0119	-0.0230* 0.0123	0.0185 0.0126	0.0399* 0.0209
ORDU	0.0219* 0.0127	0.0321* 0.0186	0.0353* 0.0205	-0.0283 0.0193	-0.0611* 0.0339
EMTEŞ	-0.0355** 0.0148	-0.0521*** 0.0194	-0.0573** 0.0220	0.0459* 0.0240	0.0990*** 0.0351
YRG	-0.0066 0.0056	-0.0097 0.0079	-0.0107 0.0086	0.0085 0.0078	0.0184 0.0147

Tablo 4.84' ün Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
SİVTOP	0.0129** 0.0059	0.0189** 0.0081	0.02082** 0.0084	-0.0166* 0.0100	-0.0359*** 0.0131
CNS	-0.0062 0.0124	-0.0090 0.0181	-0.0100 0.0198	0.00801 0.0162	0.0172 0.0343
MD	-0.0147 0.0158	-0.0216 0.0234	-0.0238 0.0252	0.0191 0.0221	0.0412 0.0429
YAŞ	0.0125 0.0101	0.0184 0.0150	0.0202 0.0158	-0.0162 0.0143	-0.0350 0.0274
EĞT	-0.0028 0.0065	-0.0042 0.0095	-0.0046 0.0104	0.0037 0.0085	0.0080 0.0180
ÖĞR	0.0109 0.0195	0.0160 0.0287	0.0176 0.0310	-0.0141 0.0261	-0.0304 0.0534
MMR	0.0173 0.0179	0.0254 0.0251	0.0280 0.0265	-0.0224 0.0241	-0.0484 0.0462
ÖZSEK	-0.0084 0.0276	-0.0123 0.0405	-0.0135 0.0445	0.0108 0.0357	0.0234 0.0770
NİTUZM	0.0665* 0.0342	0.0975** 0.0450	0.1073** 0.0468	-0.0859** 0.0514	-0.1854** 0.0795
AYGEL	-0.0052 0.0055	-0.0076 0.0083	-0.0084 0.0089	0.0067 0.0076	0.0145 0.0154

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, çevrede ki insanlara, hükümete ve emniyet teşkilatına güven durumu bir birim arttıkça, hiç memnun olmama Ayrıca, katılımcıların ordu ve sivil toplum kuruluşlarına güven ile nitelikli uzman olarak görev yapma durumu bir birim değişiklik gösterdiğin de hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,1, %1,2 ve %6,6 oranında arttığı açıklanabilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise katılımcıların çevrede ki insanlara, hükümete ve emniyet teşkilatına güven durumu bir birim arttıkça, memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,1, %2,0 ve %5,2 oranında azaldığı saptanmıştır. Bununla birlikte, katılımcıların ordu ve sivil toplum kuruluşlarına güven ile nitelikli uzman olarak görev yapma durumu bir birim değişiklik gösterdiğin de memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,2, %1,8 ve %9,7 oranında arttığı ifade edilebilir.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, çevrede ki insanlara, hükümete ve emniyet teşkilatına güven durumu bir birim arttıkça, kararsız

olma olasılığının sırasıyla %2,4, %2,3 ve %5,7 oranında azaldığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan, katılımcıların ordu ve sivil toplum kuruluşlarına güven ile nitelikli uzman olarak görev yapma durumu bir birim değişiklik gösterdiği de kararsız olma olasılığının sırasıyla %3,5, %20,8 ve %10,7 oranında arttığı açıklanabilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, çevrede ki insanlara ve emniyet teşkilatına güven durumu bir birim arttıkça, memnun olma olasılığının sırasıyla %1,9 ve %4,5 oranında arttığı ifade edilebilir. Bununla birlikte, katılımcıların sivil toplum kuruluşlarına güven ile nitelikli uzman olarak görev yapma durumu bir birim değişiklik gösterdiği de memnun olma olasılığının sırasıyla %1,6 ve %8,5 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, çevrede ki insanlara, hükümete ve emniyet teşkilatına güven durumu bir birim arttıkça, çok memnun olma olasılığının sırasıyla %4,1, %3,9 ve %9,9 arttığı oranında ifade edilebilir. Ayrıca, katılımcıların ordu ve sivil toplum kuruluşlarına güven ile nitelikli uzman olarak görev yapma durumu bir birim değişiklik gösterdiği de çok memnun olma olasılığının sırasıyla %6,1, %3,5 ve %18,5 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 4.85. TRC Bölgesi' nde Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.0865	1.3187
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.5224	1.1212
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	3.9896	1.1887
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.8027	0.9749
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.2041	1.1740

Tablo 4.85' in Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GLR2	Son 1 Yıl içindeki gelir/harcamaların durumu Borçlanmak zorunda kaldım=1 Tasarruflarımın tamamını harcadım=2 Tasarruflarımın bir kısmını harcadım=3 Geçinebildim=4 Para biriktirebildim=5	2.7647	1.3819
FNS	Gelecek bir yıllık dönemde finansal duruma yönelik düşünce Daha Kötü Olacak=1 Kötü olacak=2 Aynı kalacak=3 İyi Olacak=4 Çok İyi Olacak=5	2.9861	1.1576
EKONPOL	Hükümetin ekonomi politikalarına yönelik düşünce Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.3840	1.2588
GVN	Yaşadığınız çevrede bulunan insanların çoğuna güveniyor musunuz? Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.8166	1.2573
HKMT	Hükümete olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.7716	1.3474
SP	Siyasi Partilere olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.3217	1.2319
YRG	Yargıya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.0519	1.4412
MEDYA	Medyaya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.9757	1.2483
SİVTOP	Sivil toplum kuruluşlarına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.7474	1.3649
BANKA	Bankalara olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.1280	1.2447
CNS	Cinsiyet Kadın=0 Erkek=1	0.5086	0.5007
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.4394	0.4971
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	2.1349	1.0569
EĞT	Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokulu=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	5.9377	1.1499
ÖĞR	Meslek Öğrenci=1 Öğrenci Değil=0	0.1868	0.3904
MMR	Meslek Memur=1 Memur Değil=0	0.1384	0.3459

Tablo 4.85' in Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
ÖZSEK	Meslek Özel sektör=1 Değil=0	0.1245	0.3308
NİTUZM	Meslek Nitelikli uzman=1 Değil=0	0.0346	0.1830
ÖZSK	İşiniz kamuya mı özel sektöre mi ait Kamu=1 Özel Sektör=2	0.3321	0.4718
AYGEL	Aylık hane geliri 0-1600=1 1601-3000=2 3001-4500=3 4501-5500=4 5501-6500=5 6501-8000=6 8001-+=7	3.0173	1.2705

TRC Bölgesi'nde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 5.86'da verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 5.87'de verilmiştir.

Tablo 4.86 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde (cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen yirmi değişkenden, on değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.86. TRC Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.2071	0.0650	3.19	0.001***	0.0796	0.3345
SĞLK	0.3447	0.0757	4.55	0.000***	0.1963	0.4931
GLR1	0.1256	0.0708	1.77	0.076*	-0.0133	0.2646
GLR2	-0.2057	0.0673	-3.06	0.002***	-0.3376	-0.0737
FNS	0.1921	0.0799	2.40	0.016**	0.0354	0.3489

Tablo 4.86' nın Devamıdır.						
Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95 % Conf. Interval]	
EKONPOL	0.1685	0.0785	2.15	0.032**	0.0145	0.3224
GVN	0.2301	0.0644	3.57	0.000***	0.1037	0.3565
SP	0.0750	0.0775	0.97	0.333	-0.0769	0.2270
MEDYA	0.1243	0.0755	1.65	0.100*	-0.0236	0.2723
SİVTOP	-0.0906	0.0586	-1.55	0.122	-0.2056	0.0242
CNS	0.0884	0.1415	0.62	0.532	-0.1890	0.3659
MD	-0.1187	0.1668	-0.71	0.477	-0.4457	0.2082
YAŞ	-0.0883	0.0784	-1.13	0.260	-0.2420	0.0654
EĞT	0.1396	0.0686	2.03	0.042**	0.0051	0.2742
ÖĞR	0.0198	0.2327	0.09	0.932	-0.4363	0.4759
MMR	-0.2322	0.2190	-1.06	0.289	-0.6616	0.1970
ÖZSEK	0.1967	0.2471	0.80	0.426	-0.2877	0.6812
NİTUZM	0.4915	0.4099	1.20	0.231	-0.3119	1.2950
ÖZSK	-0.3715	0.2123	-1.75	0.080*	-0.7876	0.0446
AYGEL	-0.0661	0.0683	-0.97	0.333	-0.2001	0.0678
Cut/1	2.8461	0.6168	4.61	0.000	1.6371	4.0551
Cut/2	3.5859	0.6193	5.79	0.000	2.3721	4.7998
Cut/3	4.1566	0.6239	6.66	0.000	2.9337	5.3795
Cut/4	5.5385	0.6532	8.47	0.000	4.2583	6.8188
Gözlem sayısı	289					
LR chi ² (20) = 140.33			Log likelihood = -378.50133			
Prob > chi ² = 0.0000			Pseudo R ² = 0.1564			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, yaşantılarında dinin önemi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyetin ve çevrede ki insanlara güven durumunun işareti pozitif olup, %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyetin ve eğitim seviyesinin durumu işareti pozitif olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve medyaya güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Diğer taraftan işareti negatif olarak bulunan son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu %10 önem düzeyinde ve özel sektörde çalışma durumu %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu durum gelir ve harcama ilişkisi arasında yaşanan eşit koşullarının sağlanamaması ile ilgili durum ve özel sektörde yaşanan olumsuz koşullar ile ilişkilendirilebilir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, katılımcıların yaşantılarında dinin önemi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyetin, çevrede ki insanlara güven durumunun, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyetin, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve medyaya güven durumunun seviyeleri yükseldikçe mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TRC Bölgesi için son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.87’de verilmiştir.

Tablo 4.87. TRC Bölgesi Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0399*** 0.0124	-0.0179*** 0.0058	-0.0046** 0.0022	0.0284*** 0.0088	0.0341*** 0.0112
SĞLK	-0.0665*** 0.0146	-0.0298*** 0.0072	-0.0077** 0.0031	0.0473*** 0.0110	0.0568*** 0.0131
GLR1	-0.0242* 0.0137	-0.0108* 0.0062	-0.0028 0.0017	0.0172* 0.0099	0.0207* 0.0117
GLR2	0.0397*** 0.0131	0.0178*** 0.0061	0.0046** 0.0021	-0.0282*** 0.0095	- 0.0339*** 0.0113
FNS	-0.0371** 0.0155	-0.0166** 0.0069	-0.0043* 0.0023	0.0263** 0.0109	0.0317** 0.0134
EKONPOL	-0.0325** 0.0152	-0.0146** 0.0069	-0.0037* 0.0021	0.0231** 0.0110	0.0278** 0.0130
GVN	-0.0444*** 0.0124	-0.0199*** 0.0060	-0.0051** 0.0022	0.0315*** 0.0091	0.0379*** 0.0110
SP	-0.0144 0.0150	-0.0065 0.0067	-0.0016 0.0018	0.0103 0.0107	0.0123 0.0128
MEDYA	-0.0240 0.0146	-0.0107 0.0067	-0.0027 0.0018	0.0170 0.0106	0.0205 0.0124
SİVTOP	0.0175 0.0113	0.0078 0.0051	0.0020 0.0014	-0.0124 0.0081	-0.0149 0.0097
CNS	-0.0170 0.0273	-0.0076 0.0122	-0.0019 0.0032	0.0121 0.0194	0.0145 0.0233
MD	0.0229 0.0322	0.0102 0.0144	0.0026 0.0038	-0.0162 0.0229	-0.0195 0.0275
YAŞ	0.0170 0.0150	0.0076 0.0069	0.0019 0.0019	-0.0121 0.0108	-0.0145 0.0130
EĞT	-0.0269** 0.0133	-0.0121** 0.0059	-0.0031* 0.0018	0.0191** 0.0095	0.0230** 0.0114

Tablo 4.87' nin Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
ÖĞR	-0.0038 0.0449	-0.0017 0.0201	-0.0004 0.0052	0.0027 0.0319	0.0032 0.0384
MMR	0.0448 0.0423	0.0201 0.0191	0.0052 0.0051	-0.0318 0.0301	-0.0383 0.0361
ÖZSEK	-0.0379 0.0477	-0.0170 0.0214	-0.0044 0.0056	0.0270 0.0339	0.0324 0.0408
NİTUZM	-0.0949 0.0791	-0.0426 0.0359	-0.0110 0.0098	0.0674 0.0565	0.0810 0.0678
ÖZSK	0.0717* 0.0409	0.0322* 0.0187	0.0083 0.0055	-0.0509* 0.0292	-0.0612* 0.0353
AYGEL	0.0127 0.0132	0.0057 0.0059	0.0014 0.0015	-0.0090 0.0093	-0.0109 0.0113

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantılarında dinin önem seviyesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,9, %6,6, %2,4, %3,7 ve %3,2 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde çevrede ki insanlara güven durumu ve eğitim seviyesinin yükselişi bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %4,4 ve %2,6 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Bununla birlikte, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi bir birim değişiklik gösterdiğinde ve özel sektörde çalışma eğiliminde hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %3,9 ve %7,1 oranında arttığı ile açıklanabilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise katılımcıların yaşantılarında dinin önem seviyesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet durumu bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,7, %2,9, %1,0, %1,6 ve %1,4 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde çevrede ki insanlara

güven durumu ve eğitim seviyesinin yükselişi bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,9 ve %1,2 oranında azaldığı saptanmıştır.

Diğer taraftan son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi bir birim değişiklik gösterdiğinde ve özel sektörde çalışma eğiliminde gösterdiğinde memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,7 ve %3,2 oranında arttığı ile açıklanabilir.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, yaşantılarında dinin önem seviyesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet durumu bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,4, %0,7, %0,4 ve %0,3 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde çevrede ki insanlara güven durumu ve eğitim seviyesinin yükselişi bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,5 ve %0,3 oranında azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi bir birim değişiklik gösterdiğinde ve özel sektörde çalışma eğiliminde kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,4 oranında arttığı ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, yaşantılarında dinin önem seviyesi, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet durumu bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %2,8, %4,7, %1,7, %2,6 ve %2,3 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde çevrede ki insanlara güven durumu ve eğitim seviyesinin yükselişi bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %3,1 ve %1,9 oranında arttığı ile açıklanabilir. Ayrıca son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi bir birim değişiklik gösterdiğinde ve özel sektörde çalışma eğiliminde memnun olma olasılığının sırasıyla %2,8 ve %5,0 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantılarında dinin önem seviyesi, genel sağlık durumlarından

duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet durumu bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,4, %5,6, %2,0, %3,1 ve %2,7 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde çevrede ki insanlara güven durumu ve eğitim seviyesinin yükselişi bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,7 ve %2,3 oranında arttığı ifade edilebilir. Diğer taraftan son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi bir birim değişiklik gösterdiğinde ve özel sektörde çalışma eğiliminde çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,3 ve %6,1 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır.

TRC Bölgesi'nde bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.88'de verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.89'de verilmiştir.

Tablo 4.88 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R^2 değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen yirmi değişkenden, dokuz değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.88. TRC Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1935	0.0693	2.79	0.005***	0.0575	0.3295
SGLK	0.4249	0.0771	5.51	0.000***	0.2738	0.5761

Tablo 4.88' in Devamıdır.						
Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
GLR1	0.1675	0.0743	2.25	0.024**	0.0216	0.3133
GLR2	-0.0993	0.0698	-1.42	0.155	-0.2362	0.0374
FNS	0.0664	0.0821	0.81	0.418	-0.0945	0.2275
EKONPOL	0.3142	0.0922	3.41	0.001***	0.1334	0.4951
GVN	0.2227	0.0674	3.31	0.001***	0.0906	0.3548
HKMT	-0.1980	0.0859	-2.30	0.021**	-0.3665	-0.0294
YRG	0.0859	0.0637	1.35	0.177	-0.0389	0.2108
BANKA	0.1166	0.0678	1.72	0.086*	-0.0163	0.2497
CNS	-0.1149	0.1481	-0.78	0.438	-0.4053	0.1755
MD	0.0798	0.1715	0.47	0.641	-0.2562	0.4160
YAŞ	0.0227	0.0808	0.28	0.778	-0.1357	0.1813
EĞT	0.1735	0.0717	2.42	0.016**	0.0328	0.3142
ÖĞR	0.0926	0.2413	0.38	0.701	-0.3803	0.5655
MMR	-0.0863	0.2303	-0.37	0.708	-0.5379	0.3651
ÖZSEK	-0.3116	0.2575	-1.21	0.226	-0.8164	0.1932
NİTUZM	-0.3006	0.4591	-0.65	0.513	-1.2005	0.5993
ÖZSK	0.1770	0.2172	0.82	0.415	-0.2486	0.6027
AYGEL	0.1849	0.0741	2.50	0.013**	0.0397	0.3302
Cut/1	3.8446	0.6555	5,86	0.000	2.5598	5.1293
Cut/2	4.5620	0.6636	6,87	0.000	3.2611	5.8628
Cut/3	5.2547	0.6749	7,78	0.000	3.9318	6.5775
Cut/4	7.3216	0.7238	10,11	0.000	5.9029	8.7403
Gözlem sayısı	289					
LR $\chi^2(20) = 166.68$			Log likelihood = -304.85178			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo R ² = 0.2147			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4.88'de, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, yaşantıların da dinin önemi, genel sağlık durumlarından ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyetin, çevredeki insanlara güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde; hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, eğitim seviyesinin ve aylık gelir durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca bankalara güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %1 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Bununla birlikte işareti negatif olarak bulunmuş olan hükümete güven durumu %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, yaşantıların da dinin önemi, genel sağlık durumlarından ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyeti, çevredeki

insanlara güven durumu hane halkının toplam gelirinin artışından duyulan memnuniyetin artması, aylık gelir durumu arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

TRC Bölgesi için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun sorusunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.89’da verilmiştir.

Tablo 4.89. TRC Bölgesi Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0201*** 0.0075	-0.0153*** 0.0058	-0.0141*** 0.0052	0.0184** 0.0072	0.0311*** 0.0112
SĞLK	-0.0442*** 0.0089	-0.0336*** 0.0073	-0.0310*** 0.0070	0.0404*** 0.0093	0.0685*** 0.0135
GLR1	-0.0174** 0.0080	-0.0132** 0.0061	-0.0122** 0.0056	0.0159** 0.0076	0.0269** 0.0119
GLR2	0.0103 0.0074	0.0078 0.0056	0.0072 0.0051	-0.0094 0.0069	-0.0160 0.0112
FNS	-0.0069 0.0085	-0.0052 0.0065	-0.0048 0.0060	0.0063 0.0079	0.0107 0.0132
EKONPOL	-0.0327*** 0.0105	-0.0248*** 0.0080	-0.0229*** 0.0070	0.0299*** 0.0103	0.0506*** 0.0148
GVN	-0.0232*** 0.0074	-0.0176*** 0.0057	-0.0162*** 0.0051	0.0212*** 0.0070	0.0359*** 0.0111
HKMT	0.0206** 0.0093	0.0156** 0.0070	0.0144** 0.0064	-0.0188** 0.0088	-0.0319** 0.0138
YRG	-0.0089 0.0067	-0.0068 0.0050	-0.0062 0.0046	0.0081 0.0061	0.0138 0.0103
BANKA	-0.0121* 0.0072	-0.0092* 0.0055	-0.0085* 0.0050	0.0111 0.0068	0.0188* 0.0109
CNS	0.0119 0.0154	0.0091 0.0117	0.0083 0.0109	-0.0109 0.0141	-0.0185 0.0239
MD	-0.0083 0.0178	-0.0063 0.0135	-0.0058 0.0125	0.0075 0.0163	0.0128 0.0276
YAŞ	-0.0023 0.0084	-0.0018 0.0064	-0.0016 0.0059	0.0021 0.0077	0.0036 0.0130
EĞT	-0.0180** 0.0077	-0.0137** 0.0059	-0.0126** 0.0054	0.0165** 0.0074	0.0279** 0.0116
ÖĞR	-0.0096 0.0251	-0.0073 0.0190	-0.0067 0.0176	0.0088 0.0229	0.0149 0.0389
MMR	0.0089 0.0240	0.0068 0.0183	0.0063 0.0168	-0.0082 0.0220	-0.0139 0.0370

Tablo 4.89' un Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
ÖZSEK	0.0324 0.0268	0.0246 0.0206	0.0227 0.0193	-0.0296 0.0251	-0.0502 0.0416
NİTUZM	0.0313 0.0478	0.0238 0.0365	0.0219 0.0337	-0.0286 0.0441	-0.0484 0.0739
ÖZSK	-0.0184 0.0226	-0.0140 0.0172	-0.0129 0.0160	0.0168 0.0208	0.0285 0.0351
AYGEL	-0.0192** 0.0079	-0.0146** 0.0061	-0.0135** 0.0056	0.0176** 0.0076	0.0298** 0.0120

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantıların da dinin önemi, genel sağlık durumlarından, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet, çevredeki insanlara güven durumu bir birim arttıkça, hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,0, %4,4, %1,7, %3,2 ve %2,3 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde bankalara güven durumu, eğitim seviyesi ve aylık gelir seviyesi bir birim arttıkça, hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,2, %1,8 ve %1,9 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Diğer taraftan, katılımcıların hükümete güven durumu bir birim değişiklik gösterdiğin de hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,0 oranında arttığı açıklanabilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise katılımcıların, yaşantıların da dinin önemi, genel sağlık durumlarından, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet, çevredeki insanlara güven durumu bir birim arttıkça, memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,5, %3,3, %1,3, %2,4 ve %1,7 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde bankalara güven durumu, eğitim seviyesi ve aylık gelir seviyesi bir birim arttıkça, memnun olmama olasılığının sırasıyla %0,9, %1,3 ve %1,4 oranında azaldığı saptanmıştır.

Bununla birlikte, katılımcıların hükümete güven durumu bir birim değişiklik gösterdiği de memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,5 oranında arttığı açıklanabilir.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, yaşantıların da dinin önemi, genel sağlık durumlarından, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet, çevredeki insanlara güven durumu bir birim arttıkça, kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,4, %3,1, %1,2, %2,2 ve %1,6 oranında azaldığı ifade edilebilir. Benzer şekilde bankalara güven durumu, eğitim seviyesi ve aylık gelir seviyesi bir birim arttıkça, kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,8, %1,2 ve %1,3 oranında azaldığı tespit edilmiştir.

Ayrıca, katılımcıların hükümete güven durumu bir birim değişiklik gösterdiği de kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,4 oranında arttığı açıklanabilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, yaşantıların da dinin önemi, genel sağlık durumlarından, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet, çevredeki insanlara güven durumu bir birim arttıkça, memnun olma olasılığının sırasıyla %1,8, %4,0, %1,5, %2,9 ve %2,1 oranında arttığı ile açıklanabilir. Benzer şekilde eğitim seviyesi ve aylık gelir seviyesi bir birim arttıkça, memnun olma olasılığının sırasıyla %1,6 ve %1,7 oranında arttığı ifade edilebilir.

Diğer taraftan, katılımcıların hükümete güven durumu bir birim değişiklik gösterdiği de memnun olma olasılığının sırasıyla %1,8 oranında azaldığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantıların da dinin önemi, genel sağlık durumlarından, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet, çevredeki insanlara güven durumu bir birim arttıkça, çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,1, %6,8, %2,6, %5,0 ve %3,5 oranında arttığı ile açıklanabilir. Benzer şekilde bankalara güven durumu, eğitim seviyesi ve aylık gelir seviyesi bir birim

arttıkça, çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,8, %2,7 ve %2,9 oranında arttığı sonucuna varılmıştır.

Diğer taraftan, katılımcıların hükümete güven durumu bir birim değişiklik gösterdiği de çok memnun olma olasılığının sırasıyla %3,1 oranında azaldığı açıklanabilir.

Tablo 4.90. Türkiye Geneli Modele Dahil Edilen Değişkenler ve Tanımlamaları

Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GMUT	Genel olarak son zamanlarda hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.0263	1.2334
BMUT	Bir bütün olarak değerlendirildiğinde hayattan memnuniyet durumu Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.4011	1.0819
DİN	Yaşantıda dinin önemi Hiç önemli değil=1 önemli değil=2 Kararsızım=3 önemli=4 çok önemli=5	3.9092	1.2234
SĞLK	Genel olarak sağlık durumundan memnun olma Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.7354	0.9881
GLR1	Hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	3.1259	1.1713
GLR2	Son 1 Yıl içindeki gelir/harcama durumu Borçlanmak zorunda kaldım=1 Tasarruflarımın tamamını harcadım=2 Tasarruflarımın bir kısmını harcadım=3 Geçinebildim=4 Para biriktirebildim=5	2.8125	1.4059
FNS	Gelecek bir yıllık dönemde finansal duruma yönelik düşünce Daha Kötü Olacak=1 Kötü olacak=2 Aynı kalacak=3 İyi Olacak=4 Çok İyi Olacak=5	2.9593	1.0429
EKONPERF	Türkiye'nin ekonomik performansına yönelik düşünce Çok Kötü=1 Kötü=2 Kararsız=3 İyi=4 Çok İyi=5	2.2630	1.1883
EKONPOL	Hükümetin ekonomi politikalarına yönelik düşünce Hiç memnun değilim=1 memnun değilim=2 Kararsızım=3 memnunum=4 çok memnunum=5	2.2150	1.1883
DMKRS	Türkiye'de demokrasi etkinliği konusu Hiç etkin değil=1 Etkin değil=2 Kararsız=3 Etkin=4 Çok Etkin=5	2.5002	1.2421
İNSNHKL	Türkiye'de insan haklarına saygı konusu Hiç saygı duyulmuyor=1 Saygı duyulmuyor=2 Kararsızım=3 Saygı duyuluyor=4 Büyük ölçüde saygı duyuluyor=5	2.3514	1.2112

Tablo 4.90' nın Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
GVN	Yaşadığınız çevrede bulunan insanların çoğuna güveniyor musunuz? Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.7427	1.1350
CBŞK	Cumhurbaşkanlığına güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.8542	1.4220
HKMT	Hükümete olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.6678	1.3457
SP	Siyasi Partilere olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.1647	1.1067
ORDU	Orduya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	3.6016	1.2615
YRG	Yargıya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.7049	1.3516
MEDYA	Medyaya olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.7893	1.0536
SİVTOP	Sivil toplum kuruluşlarına olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.7202	1.2220
BANKA	Bankalara olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.0232	1.1318
EĞSİS	Eğitim sistemine olan güven Hiç Güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	1.9173	1.1410
SAĞSİS	Sağlık sistemine olan güven Hiç güvenmiyorum=1 Güvenmiyorum=2 Kararsızım=3 Güveniyorum=4 Çok güveniyorum=5	2.9674	1.3085
CNS	Cinsiyet Kadın=0 Erkek=1	0.5002	0.5000
MD	Medeni durum Bekar=0 Evli=1	0.4301	0.4951
YAŞ	Yaş 18-25=1 26-35=2 36-45=3 46-55=4 56-65=5 66-75=6 76-+=7	2.2223	1.2066
EĞT	Okuryazar değil=1 Okuryazar=2 İlkokulu=3 Ortaokul=4 Lise=5 Ön lisans=6 Lisans=7 Lisansüstü=8	6.1295	1.2174

Tablo 4.90' nın Devamıdır.			
Değişkenler	Değişkenlerin tanımı	Ortalama	Std. Hata
ÖĞR	Meslek Öğrenci=1 Öğrenci Değil=0	0.2395	0.4268
MMR	Meslek Memur=1 Memur Değil=0	0.1592	0.3659
ÖZSEK	Meslek Özel sektör=1 Değil=0	0.1074	0.3096
NİTUZM	Meslek Nitelikli uzman=1 Değil=0	0.0946	0.2927
KAMSEK	İşiniz kamuya mı özel sektöre mi ait Kamu sektörü=1 Özel sektör=2	0.3211	0.4669
AYGEL	Aylık hane geliri 0-1600=1 1601-3000=2 3001-4500=3 4501-5500=4 5501-6500=5 6501-8000=6 8001-+=7	3.2419	1.5376

Türkiye genelinde genel olarak son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.91'de verilmiştir. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.92'de verilmiştir.

Tablo 4.91 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R² değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde (cut1<cut2<cut3<cut4) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen otuz değişkenden, on dört değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.91. Türkiye Geneli Mutluluk Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95 % Conf. Interval]	
DİN	0.1343	0.0169	7.94	0.000***	0.1011	0.1675
SĞLK	0.2194	0.0188	11.63	0.000***	0.1824	0.2564

Tablo 4.91' in Devamıdır.

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95 % Conf. Interval]	
GLR1	0.1172	0.0192	6.10	0.000***	0.0795	0.1548
GLR2	0.0250	0.0152	1.64	0.100*	-0.0048	0.0548
FNS	0.1309	0.0215	6.09	0.000***	0.0887	0.1731
EKONPERF	0.0575	0.0297	1.93	0.053*	-0.0007	0.1159
EKONPOL	0.0320	0.0306	1.04	0.296	-0.0280	0.0921
DMKRS	0.0261	0.0259	1.01	0.314	-0.0247	0.0770
İNSNHK	-0.0205	0.0224	-0.91	0.361	-0.0645	0.0235
GVN	0.1247	0.0178	7.00	0.000***	0.0898	0.1595
CBŞK	0.0509	0.0248	2.05	0.041**	0.0021	0.0997
HKMT	-0.0570	0.0280	-2.04	0.042**	-0.1120	-0.0021
SP	0.0621	0.0212	2.92	0.003***	0.0204	0.1037
ORDU	-0.0476	0.0180	-2.64	0.008***	-0.0830	-0.0122
YRG	0.0166	0.0176	0.94	0.345	-0.0179	0.0512
MEDYA	-0.0194	0.0247	-0.78	0.433	-0.0680	0.0291
SİVTOP	0.0230	0.0173	1.33	0.184	-0.0109	0.0570
BANKA	-0.0243	0.0211	-1.15	0.251	-0.0658	0.0171
EĞSİS	0.0391	0.0224	1.75	0.081*	-0.0047	0.0831
SAĞSİS	0.0246	0.0171	1.44	0.150	-0.0089	0.0581
CNS	-0.0145	0.0356	-0.41	0.682	-0.0844	0.0552
MD	0.1157	0.0445	2.60	0.009***	0.0285	0.2029
YAŞ	0.0000	0.0191	0.00	0.999	-0.0375	0.0376
EĞT	0.0223	0.0176	1.27	0.204	-0.0121	0.0568
ÖĞR	0.0206	0.0577	0.36	0.720	-0.0925	0.1339
MMR	-0.0519	0.0665	-0.78	0.435	-0.1823	0.0784
ÖZSEK	0.0115	0.0624	0.19	0.853	-0.1108	0.1339
NİTUZM	-0.0481	0.0715	-0.67	0.501	-0.1884	0.0921
KAMSEK	0.1231	0.0578	-0.67	0.501	0.0096	0.2365
AYGEL	0.0396	0.0133	2.96	0.003***	0.0134	0.0659
Cut/1	2.0095	0.1618	12,41	0.000	1.6924	2.3267
Cut/2	2.7551	0.1632	16,88	0.000	2.4350	3.0751
Cut/3	3.3196	0.1647	20,15	0.000	2.9966	3.6425
Cut/4	4.8768	0.1717	28,40	0.000	4.5402	5.2134
Gözlem sayısı	3836					
LR chi ² (30) = 1150.74			Log likelihood = -5140.1062			
Prob > chi ² = 0.0000			Pseudo R ² = 0.1007			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, hayatlarında dine verdikleri önem, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyetin, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, çevredeki insanlara olan güvenin, siyasi partilere olan güvenin, medeni durumun ve aylık gelir seviyesinin işareti pozitif olarak bulunmuş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Benzer şekilde Cumhurbaşkanı'na güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Ayrıca son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyetin ve eğitim sistemine güven durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %1 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur.

Diğer taraftan işareti negatif olarak bulunmuş olan, orduya güven durumu %10 önem düzeyinde ve hükümete güven durumu %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür. Bu durumun Türkiye' de Cumhurbaşkanlığı makamının hükümet otoritesinin önüne geçmesi ve hükümetin bu hususta güven kaybı yaşaması il 15 Temmuz darbe kalkışması sonrasında orduya karşı yaşanan güven azalması ile ilişkilendirilebilir

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, dine verdikleri önem, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, çevredeki insanlara olan güven, siyasi partilere olan güven, aylık gelir seviyesi, Cumhurbaşkanı'na güven, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet yükseldikçe mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

Türkiye geneli için son günlerde hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.92'de verilmiştir.

Tablo 4.92. Türkiye Geneli Mutluluk Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0270 *** 0.0034	-0.0148 *** 0.0018	-0.0031 *** 0.0005	0.0283 *** 0.0035	0.0166 *** 0.0021
SĞLK	-0.0441 *** 0.0038	-0.0242 *** 0.0021	-0.0051 *** 0.0007	0.0462 *** 0.0039	0.0272 *** 0.0025

Tablo 4.92' nin Devamıdır.

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
GLR1	-0.0236*** 0.0038	-0.0129*** 0.0021	-0.0027*** 0.0005	0.0247*** 0.0040	0.0145*** 0.0024
GLR2	-0.0050* 0.0030	-0.0027* 0.0016	-0.0005 0.0003	0.0052* 0.0032	0.0031 0.0018
FNS	-0.0263*** 0.0043	-0.0144*** 0.0024	-0.0030*** 0.0006	0.0276*** 0.0045	0.0162*** 0.0027
EKONPERF	-0.0115** 0.0060	-0.0063* 0.0032	-0.0013* 0.0007	0.0121* 0.0062	0.0071* 0.0037
EKONPOL	-0.0064 0.0061	-0.0035 0.0033	-0.0007 0.0007	0.0067 0.0064	0.0039 0.0038
DMKRS	-0.0052 0.0052	-0.0028 0.0028	-0.0006 0.0006	0.0055 0.0054	0.0032 0.0032
İNSNHKL	0.0041 0.0045	0.0022 0.0024	0.0004 0.0005	-0.0043 0.0047	-0.0025 0.0027
GVN	-0.0251*** 0.0036	-0.0137*** 0.0019	0.0029*** 0.0005	0.0263*** 0.0037	0.0154*** 0.0022
CBŞK	-0.0102** 0.0050	-0.0056** 0.0027	-0.0011** 0.0005	0.0107** 0.0052	0.0063** 0.0031
HKMT	0.0114** 0.0056	0.0063** 0.0030	0.0013** 0.0006	-0.0120** 0.0059	-0.0070** 0.0034
SP	-0.0125*** 0.0042	-0.0068*** 0.0023	-0.0014*** 0.0005	0.0131*** 0.0044	0.0077*** 0.0026
ORDU	0.0095*** 0.0036	0.0052*** 0.0019	0.0011** 0.0004	-0.0100*** 0.0038	-0.0059*** 0.0022
YRG	-0.0033 0.0035	-0.0018 0.0019	-0.0003 0.0004	0.0035 0.0037	0.0020 0.0021
MEDYA	0.0039 0.0049	0.0021 0.0027	0.0004 0.0005	-0.0041 0.0052	-0.0024 0.0030
SİVTOP	-0.0046 0.0034	-0.0025 0.0019	-0.0005 0.0004	0.0048 0.0036	0.0028 0.0021
BANKA	0.0049 0.0042	0.0026 0.0023	0.0005 0.0004	-0.0051 0.0044	-0.0030 0.0026
EĞSİS	-0.0078* 0.0045	-0.0043* 0.0024	-0.0009* 0.0005	0.0082* 0.0047	0.0048* 0.0027
SAĞSİS	-0.0049 0.0034	-0.0027 0.0018	-0.0005 0.0004	0.0051 0.0036	0.0030 0.0021
CNS	0.0029 0.0071	0.00164 0.0039	0.0003 0.0008	-0.0030 0.0075	-0.0018 0.0044
MD	-0.0233*** 0.0089	-0.0127*** 0.0049	-0.0027** 0.0010	0.0244*** 0.0093	0.0143** 0.0055
YAŞ	-0,0005 0.0038	-0,0003 0.0021	-0,0006 0.0004	-0,0006 0.0040	0,0003 0.0023
EĞT	-0.0045 0.0035	-0.0024 0.0019	-0.0005 0.0004	0.0047 0.0037	0.0027 0.0021
ÖĞR	-0.0041 0.0116	-0.0022 0.0063	-0.0004 0.0013	0.0043 0.0121	0.0025 0.0071
MMR	0.0104 0.0134	0.0057 0.0073	0.0012 0.0015	-0.0109 0.0140	-0.0064 0.0082
ÖZSEK	-0.0023 0.0125	-0.0012 0.0068	-0.0002 0.0014	0.0024 0.0131	0.0014 0.0077
NİTUZM	0.0097 0.0144	0.0053 0.0079	0.0011 0.0016	-0.0101 0.0151	-0.0059 0.0088

Tablo 4.92' nin Devamıdır.

Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
KAMSEK	-0.0247** 0.0116	-0.0135** 0.0063	-0.0028** 0.0013	0.0259** 0.0122	0.0152** 0.0072
AYGEL	-0.0079*** 0.0026	-0.0043*** 0.0014	-0.0009*** 0.0003	0.0083*** 0.0028	0.0049*** 0.0016

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantılarında dine verdikleri önem, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve hükümetin ekonomi politikalarından duydukları memnuniyet bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,7, %4,4, %2,3, %0,5, %2,6 ve %1,1 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı'na, siyasi partilere ve eğitim sistemine güven durumu, aylık gelir seviyesi bir birim artış gösterdiğinde ve kamuda çalışma eğilimi arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,5, %1,0, %1,2, %0,7, %0,7 ve %2,4 oranında azaldığı söylenebilir. Ayrıca evli olmanın mutluluk, hiç memnun olmama olasılığını %2,3 oranında negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan hükümete ve orduya güven durumu bir birim arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,1 ve %0,9 oranında arttığı ifade edilebilir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise katılımcıların yaşantılarında dine verdikleri önem, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve hükümetin ekonomi politikalarından duydukları memnuniyet bir birim arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,4, %2,4, %1,2, %0,2, %1,4 ve %0,6 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır.

Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı'na, siyasi partilere ve eğitim sistemine güven durumu, aylık gelir seviyesi bir birim arttıkça ve kamu sektöründe

çalışma durumunda memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,3, %0,5, %0,6, %0,4, %0,4 ve %1,3 oranında azaldığı ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın mutluluk, memnun olmama olasılığını %1,2 oranında negatif yönde etkilediği söylenebilir. Diğer taraftan hükümete ve orduya güven durumu bir birim arttığında memnun olmama olasılığını sırasıyla %0,6 ve %0,5 oranında arttığı ile açıklanabilir.

Kararsız olan bireylerin marjinal etkileri değerlendirildiğinde, yaşantılarında dine verdikleri önem, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve hükümetin ekonomi politikalarından duydukları memnuniyet bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,3, %0,5, %0,2, %0,3 ve %0,1 oranında azaldığı saptanmıştır.

Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı'na, siyasi partilere ve eğitim sistemine güven durumu, aylık gelir seviyesi bir birim arttıkça ayrıca medeni durum bekardan evliye eğilim gösterdiğinde ve kamu sektöründe çalışma durumunda kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,2, %0,1, %0,1, %0,09, %0,09 ve %0,2 oranında azaldığı ifade edilebilir. Ayrıca evli olmanın yaşam memnuniyetinin kararsız olma olasılığını %0,2 oranında negatif yönde etkilediği söylenebilir.

Diğer taraftan hükümete ve orduya güven durumu bir birim arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,1 ve %0,1 oranında arttığı ile açıklanabilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, yaşantılarında dine verdikleri önem, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve hükümetin ekonomi politikalarından duydukları memnuniyet bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %2,8, %4,6, %2,4, %0,5, %2,7 ve %1,2 oranında arttığı tespit edilmiştir.

Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı'na, siyasi partilere ve eğitim sistemine güven durumu, aylık gelir seviyesi bir birim arttıkça ayrıca medeni durum bekardan evliye eğilim gösterdiğinde ve kamu sektöründe çalışma durumunda memnun

olma olasılığının sırasıyla %2,6, %1,0, %1,3, %0,8, %0,8 ve %2,5 oranında arttığı açıklanabilir. Ayrıca evli olmanın mutluluk, memnun olma olasılığını %2,4 oranında pozitif yönde etkilediği söylenebilir. Bununla birlikte, hükümete ve orduya güven durumu bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %1,2 ve %1,0 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, yaşantılarında dine verdikleri önem, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve hükümetin ekonomi politikalarından duydukları memnuniyet bir birim arttığında çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,6, %2,7, %1,4, %1,6 ve %0,7 oranında arttığı saptanmıştır.

Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı'na, siyasi partilere ve eğitim sistemine güven durumu, aylık gelir seviyesi ve kamu sektöründe durumu çalışma bir birim arttıkça durumunda çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,5, %0,6, %0,7, %0,4, %1,5, ve %1,5 oranında arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca evli olmanın mutluluk, çok memnun olma olasılığını %1,4 oranında pozitif yönde etkilediği söylenebilir. Diğer taraftan hükümete ve orduya güven durumu bir birim arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %0,7 ve %0,5 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır.

Türkiye'de bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit sonuçları Tablo 4.93'de verilmiş. Çözümlenen modele ait marjinal etkiler ise Tablo 4.94'de verilmiştir.

Tablo 4.93 incelendiğinde, modeli temsil eden genel parametrelerden modelin bütüncül olarak anlamlı olduğu ifade edilebilir. Modelin açıklama gücünü ifade eden Pseudo R^2 değeri kabul edilebilir düzeyde olup çeşitli model alternatifleri arasında en iyimser değer olarak elde edilmiştir. Diğer taraftan modelin kesme noktaları incelendiğinde, katsayılar beklendiği gibi pozitif, sıralı ve artarak devam eden şekilde ($cut1 < cut2 < cut3 < cut4$) olduğu görülmektedir. Modelde tahmin edilen eşik değerler, tüketicinin fayda fonksiyonu ile mutluluk düzeyi arasındaki sayısal ilişkiyi ifade

etmektedir. Modelin eşik değerleri pozitif ve %1 önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Modele dahil edilen yirmi sekiz değişkenden, yirmi bir değişken istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve katsayıların işareti beklendiği gibi elde edilmiştir. Modelde, istatistiksel olarak anlamlı olmayan değişkenler için yorumlama yoluna gidilmemiştir.

Tablo 4.93. Türkiye Geneli Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Model Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Coef.	Std. Err	Z	P> z	[95% Conf. Interval]	
DİN	0.1268	0.0171	7.40	0.000***	0.0932	0.1604
SĞLK	0.2365	0.0191	12.38	0.000***	0.1991	0.2740
GLR1	0.1513	0.0195	7.73	0.000***	0.1129	0.1897
GLR2	0.0551	0.0155	3.54	0.000***	0.0246	0.0857
FNS	0.1114	0.0217	5.12	0.000***	0.0687	0.1541
EKONPOL	0.0849	0.0248	3.42	0.001***	0.0363	0.1336
DMKRS	-0.0516	0.0263	-1.96	0.050**	-0.1032	-0.0000
İNSNHKL	-0.0266	0.0230	-1.16	0.248	-0.0717	0.0185
GVN	0.2089	0.0183	11.40	0.000***	0.1730	0.2448
CBŞK	0.0637	0.0257	2.48	0.013**	0.0133	0.1141
HKMT	-0.0847	0.0286	-2.95	0.003***	-0.1409	-0.0285
ORDU	0.0174	0.0183	0.95	0.341	-0.0184	0.0533
YRG	0.0981	0.0182	5.37	0.000***	0.0623	0.1339
MEDYA	-0.0576	0.0246	-2.34	0.019**	-0.1058	-0.0093
SİVTOP	0.0551	0.0179	3.07	0.002***	0.0199	0.0902
BANKA	-0.0020	0.0215	-0.10	0.924	-0.0443	0.0402
EĞSİS	-0.0125	0.0229	-0.55	0.584	-0.0576	0.0324
SAĞSİS	0.035	0.0175	2.04	0.042**	0.0013	0.0703
CNS	-0.0997	0.0365	-2.73	0.006***	0.1009	0.2802
MD	0.19066	0.0457	4.17	0.000***	-0.0413	0.0356
YAŞ	-0.0028	0.0196	-0.15	0.884	-0.0413	0.0356
EĞT	0.0220	0.0179	1.23	0.220	-0.0131	0.0573
ÖĞR	0.0278	0.0589	0.47	0.636	-0.0876	0.1434
MMR	-0.1515	0.0687	-2.20	0.028**	-0.2862	-0.0167
ÖZSEK	-0.1219	0.0638	-1.91	0.056*	-0.2470	0.0030
NİTUZM	-0.1709	0.0735	-2.32	0.020**	-0.3150	-0.0267
KAMSEK	0.1448	0.0595	2.43	0.015**	0.0281	0.2616
AYGEL	0.0574	0.0137	4.19	0.000***	0.0305	0.0843
Cut/1	1.8324	0.1647	11.12	0.000	1.5096	2.1553
Cut/2	2.7011	0.1661	16.26	0.000	2.3754	3.0267
Cut/3	3.3609	0.1681	19.99	0.000	3.0314	3.6904
Cut/4	5.2779	0.1768	29.85	0.000	4.9313	5.6245
Gözlem sayısı	3836					
LR $\chi^2(28) = 1472.50$			Log likelihood = -4451.214			
Prob > $\chi^2 = 0.0000$			Pseudo R ² = 0.1419			

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo’da, katsayıların işaretinin beklentilerle örtüştüğü söylenebilir. Katılımcıların, hayatlarında dinin öneminin, genel olarak sağlık durumlarının, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yılda finansal durumunun bir birim artış göstermesi ile hükümetin ekonomi politikalarından duyulan memnuniyetin, çevredeki insanlara, yargıya ve sivil toplum kuruluşlarına duyulan güvenin, medeni durumun bekardan evliye değişiminin ve aylık gelir seviyesinin yükselişinin işareti pozitif olarak tespit edilmiş olup %10 önem düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Benzer şekilde Cumhurbaşkanına, sağlık sistemine güvenin ve kamu sektöründe çalışma durumunun işareti pozitif olarak bulunmuş olup %5 önem düzeyinde anlamlı olarak görülmüştür.

Diğer taraftan işareti negatif olarak bulunmuş olan hükümete güven durumu ve kadından erkeğe cinsiyet değişimi %10 önem düzeyinde, Türkiye’ de demokrasinin etkinliği hakkında düşüncelerin, medyaya güvenin, memur ve nitelik uzman olarak görev yapma durumu %5 önem düzeyinde ve özel sektörde çalışma durumu %1 önem düzeyinde anlamlı olarak tespit edilmiştir.

Elde edilen katsayıların işaretinin beklentilerle uyumlu olması ve istatistiki olarak anlamlı olmaları dikkate alındığında, katılımcıların hayatlarında dinin önemi, genel olarak sağlık durumlarında memnuniyeti, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yılda finansal durumunun bir birim artış göstermesi ile hükümetin ekonomi politikalarından duyulan memnuniyeti, çevredeki insanlara, yargıya ve sivil toplum kuruluşlarına duyulan güveni, Cumhurbaşkanına, sağlık sistemine güveni ve kamu sektöründe çalışma durumu arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığı ifade edilebilir.

Türkiye için bir bütün olarak hayattan memnuniyet durumunun bağımlı değişken olarak modelde yer aldığı sıralı probit modele ilişkin marjinal etkiler Tablo 4.94’de verilmiştir.

Tablo 4.94. Türkiye Geneli Yaşam Memnuniyeti Sıralı Probit Modeli İçin Marjinal Etkiler

Delta Method					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
DİN	-0.0137*** 0.0019	-0.0156*** 0.0021	-0.0093*** 0.0013	0.0208*** 0.0028	0.0179*** 0.0024
SĞLK	-0.0257*** 0.0022	-0.0291*** 0.0024	-0.0175*** 0.0015	0.0388*** 0.0032	0.0335*** 0.0028
GLR1	-0.0164*** 0.0022	-0.0186*** 0.0024	-0.0112*** 0.0015	0.0248*** 0.0032	0.0214*** 0.0028
GLR2	-0.0059*** 0.0017	-0.0068*** 0.0019	-0.0040*** 0.0011	0.0090*** 0.0025	0.0078*** 0.0022
FNS	-0.0121*** 0.0023	-0.0137*** 0.0027	-0.0082*** 0.0016	0.0183*** 0.0035	0.0157*** 0.0031
EKONPOL	-0.0092*** 0.0027	-0.0104*** 0.0030	-0.0062*** 0.0018	0.0139*** 0.0040	0.0120*** 0.0035
DMKRS	0.0056** 0.0028	0.0063** 0.0032	0.0038** 0.0019	-0.0084** 0.0043	-0.0073** 0.0037
İNSNHKL	0.0028 0.0025	0.0032 0.0028	0.0019 0.0017	-0.0043 0.0037	-0.0037 0.0032
GVN	-0.0227*** 0.0021	-0.0257*** 0.0023	-0.0154*** 0.0014	0.0343*** 0.0030	0.0296*** 0.0027
CBŞK	-0.0069** 0.0028	-0.0078** 0.0031	-0.0047** 0.0019	0.0104** 0.0042	0.0090** 0.0036
HKMT	0.0092*** 0.0031	0.0104*** 0.0035	0.0062*** 0.0021	-0.0139*** 0.0047	-0.0120*** 0.0040
ORDU	-0.0018 0.0019	-0.0021 0.0022	-0.0012 0.0013	0.0028 0.0030	0.0024 0.0026
YRG	-0.0106*** 0.0020	-0.0121*** 0.0022	-0.0072*** 0.0013	0.0161*** 0.0030	0.0139*** 0.0026
MEDYA	0.0062** 0.0026	0.0071** 0.0030	0.0042** 0.0018	-0.0094** 0.0040	-0.0081** 0.0034
SİVTOP	-0.0059*** 0.0019	-0.0067*** 0.0022	-0.0040*** 0.0013	0.0090*** 0.0029	0.0078*** 0.0025
BANKA	0.0002 0.0023	0.0002 0.0026	0.0001 0.0015	-0.0003 0.0035	-0.0002 0.0030
EĞSİS	0.0013 0.0024	0.0015 0.0028	0.0009 0.0017	-0.0020 0.0037	-0.0017 0.0032
SAĞSİS	-0.0038** 0.0019	-0.0044** 0.0021	-0.0026** 0.0013	0.0058** 0.0028	0.0050** 0.0024
CNS	0.0108*** 0.0039	0.0122*** 0.0045	0.0073*** 0.0027	-0.0163*** 0.0060	-0.0141*** 0.0052
MD	-0.0207*** 0.0050	-0.0235*** 0.0056	-0.0141*** 0.0034	0.0313*** 0.0075	0.0270*** 0.0065
YAŞ	0.0003 0.0021	0.0003 0.0024	0.0002 0.0014	-0.0004 0.0032	-0.0004 0.0027
EĞT	-0.0023 0.0019	-0.0027 0.0022	-0.0016 0.0013	0.0036 0.0029	0.0031 0.0025

Tablo 4.94' ün Devamıdır.					
Değişkenler	Y=1	Y=2	Y=3	Y=4	Y=5
ÖĞR	-0.0030 0.0064	-0.0034 0.0072	-0.0020 0.0043	0.0045 0.0096	0.0039 0.0083
MMR	0.0164** 0.0074	0.0186** 0.0084	0.0112** 0.0051	-0.0248** 0.0113	-0.0214** 0.0097
ÖZSEK	0.0132* 0.0069	0.0150* 0.0078	0.0090* 0.0047	-0.0200* 0.0104	-0.0172* 0.0090
NİTUZM	0.0185** 0.0080	0.0210** 0.0090	0.0126** 0.0054	-0.0280** 0.0120	-0.0242** 0.0104
KAMSEK	-0.0157** 0.0064	-0.0178** 0.0073	-0.0107** 0.0044	0.0237** 0.0098	0.0205** 0.0084
AYGEL	-0.0062*** 0.0015	-0.0070*** 0.0017	-0.0042*** 0.0010	0.0094*** 0.0022	0.0081*** 0.0019

*, **, *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Araştırmaya katılan katılımcıların hiç memnun olmama durumlarına göre, elde edilen marjinal etkiler incelendiğinde, hayatlarında dinin önemi, genel olarak sağlık durumlarından memnuniyeti, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yılda finansal durum ve hükümetin ekonomi politikalarından duyulan memnuniyeti bir birim arttıkça hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,3, %2,5, %1,6, %0,5, %1,2 ve %0,9 oranında azaldığı ile açıklanabilir. Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanı, yargıya, sivil toplum kuruluşlarına ve sağlık sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyelerinde bir birim artış ayrıca bekardan evliye medeni durum değişiklik eğilimi ve kamu sektöründe çalışma eğilimi arttığında hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,2, %0,6, %1,0, %0,5, %0,3, %0,6, %2,0 ve %1,5 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Diğer taraftan, Türkiye’de demokrasinin etkinliği hakkında olumlu düşünceler, hükümete ve medyaya güven durumu, memur olarak görev yapma durumu, özel sektörde çalışma ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumu bir birim arttıkça ve cinsiyetin kadından erkeğe yönelimi değişiklik gösterdiğin de hiç memnun olmama olasılığının sırasıyla %0,5, %0,9, %0,6, %1,6, %1,3, %1,8 ve %1,0 oranında arttığı tespit edilmiştir.

Memnun olmama durumlarına göre incelendiğinde ise hayatlarında dinin önemi, genel olarak sağlık durumlarından memnuniyeti, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yılda finansal durum ve hükümetin ekonomi politikalarından duyulan memnuniyeti bir birim arttıkça memnun olmama olasılığının sırasıyla %1,5, %2,9, %1,8, %0,6, %1,3 ve %1,0 oranında azaldığı ile açıklanabilir. Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanına, yargıya, sivil toplum kuruluşlarına ve sağlık sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyelerinde bir birim artış ayrıca bekardan evliye medeni durum değişiklik eğilimi ve kamu sektöründe çalışma eğilimi arttığında memnun olmama olasılığının sırasıyla %2,5, %0,7, %1,2, %0,6, %0,4, %0,7, %2,3 ve %1,7 oranında azaldığı ifade edilebilir.

Bununla birlikte, Türkiye’de demokrasinin etkinliği hakkında olumlu düşünceler, hükümete ve medyaya güven durumu, memur olarak görev yapma durumu, özel sektörde çalışma ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumu bir birim arttıkça ve cinsiyetin kadından erkeğe yönelimi değişiklik gösterdiği de memnun olmama olasılığının sırasıyla %0,6, %1,0, %0,7, %1,8, %1,5, %2,1 ve %1,2 oranında arttığı sonucuna varılmıştır.

Kararsız olan katılımcıların marjinal etkileri değerlendirildiğinde, hayatlarında dinin önemi, genel olarak sağlık durumlarından memnuniyeti, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yılda finansal durum ve hükümetin ekonomi politikalarından duyulan memnuniyeti bir birim arttıkça kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,9, %1,7, %1,1, %0,4, %0,8 ve %0,6 oranında azaldığı saptanmıştır. Benzer şekilde, çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanına, yargıya, sivil toplum kuruluşlarına ve sağlık sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyelerinde bir birim artış ayrıca bekardan evliye medeni durum değişiklik eğilimi ve kamu sektöründe çalışma eğilimi arttığında kararsız olma olasılığının sırasıyla %1,5, %0,4, %0,7, %0,4, %0,2, %0,4, %1,4 ve %1,0 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır.

Diğer taraftan, Türkiye’de demokrasinin etkinliği hakkında olumlu düşünceler, hükümete ve medyaya güven durumu, memur olarak görev yapma durumu, özel

sektörde çalışma ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumu bir birim arttıkça ve cinsiyetin kadından erkeğe yönelimi değişiklik gösterdiğin de kararsız olma olasılığının sırasıyla %0,3, %0,6, %0,4, %1,1, %0,9, %1,2 ve %0,7 oranında arttığı açıklanabilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların, hayatlarında dinin önemi, genel olarak sağlık durumlarından memnuniyeti, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yılda finansal durum ve hükümetin ekonomi politikalarından duyulan memnuniyeti bir birim arttıkça memnun olma olasılığının sırasıyla %2,0, %3,8, %2,4, %0,9, %1,8 ve %1,3 oranında arttığı ile açıklanabilir. Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanına, yargıya, sivil toplum kuruluşlarına ve sağlık sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyelerinde bir birim artış ayrıca bekardan evliye medeni durum değişiklik eğilimi ve kamu sektöründe çalışma eğilimi arttığında memnun olma olasılığının sırasıyla %3,4, %1,0, %1,6, %0,9, %0,5, %0,9, %3,1 ve %2,3 oranında arttığı tespit edilmiştir.

Ayrıca, Türkiye’de demokrasinin etkinliği hakkında olumlu düşünceler, hükümete ve medyaya güven durumu, memur olarak görev yapma durumu, özel sektörde çalışma ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumu bir birim arttıkça ve cinsiyetin kadından erkeğe yönelimi değişiklik gösterdiğin de memnun olma olasılığının sırasıyla %0,8, %1,3, %0,9, %2,4, %2,0, %2,8 ve %1,6 oranında azaldığı açıklanabilir.

Katılımcıların çok memnuniyet duyma durumlarına göre marjinal etkiler incelendiğinde, hayatlarında dinin önemi, genel olarak sağlık durumlarından memnuniyeti, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yılda finansal durum ve hükümetin ekonomi politikalarından duyulan memnuniyeti bir birim arttıkça çok memnun olma olasılığının sırasıyla %1,7, %3,3, %2,1, %0,7, %1,5 ve %1,2 oranında arttığı saptanmıştır. Benzer şekilde Benzer şekilde çevredeki insanlara, Cumhurbaşkanına, yargıya, sivil toplum kuruluşlarına ve sağlık sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyelerinde bir birim artış ayrıca bekardan evliye medeni durum değişiklik eğilimi ve kamu sektöründe çalışma eğilimi arttığında

çok memnun olma olasılığının sırasıyla %2,9, %0,9, %1,3, %0,7, %0,5, %0,8, %2,7 ve %2,0 oranında arttığı ifade edilebilir.

Diğer taraftan, Türkiye’de demokrasinin etkinliği hakkında olumlu düşünceler, hükümete ve medyaya güven durumu, memur olarak görev yapma durumu, özel sektörde çalışma ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumu bir birim arttıkça ve cinsiyetin kadından erkeğe yönelimi değişiklik gösterdiğin de çok memnun olma olasılığının sırasıyla %0,7, %1,2, %0,8, %2,1, %1,7, %2,4 ve %1,4 oranında azaldığı sonucuna varılmıştır.

SONUÇ

Neoklasik iktisat, bireyin davranışlarını incelerken kısıtlı varsayımlar altında ve daha çok matematiksel olarak ilerlemektedir. Matematiksel tekniklerle ilerlemesi diğer bilim dallarıyla ilişkisini koparmasına neden olmuştur. Bireye ait psikolojik, sosyolojik, fizyolojik faktörlerin göz ardı edilmesi sonucunda Neoklasik İktisat yoğun eleştiriye maruz kalmış ve bu eleştiriler sonucunda yeni bir alan olan Davranışsal İktisat ortaya çıkmıştır.

Bu tezde Davranışsal İktisadın alt bilim dalı olan “Mutluluk Ekonomisi” üzerine çalışılmıştır. Mutluluk ekonomisi Davranışsal İktisat içerisinde yer alan ve gelir, tüketim, tasarruf gibi ekonomik faaliyetler arasındaki ilişkiyi makro ve mikro ölçekteki iktisadi faktörler ile inceleyen bir disiplin olarak ortaya çıkmaktadır Her ne kadar iktisatta mutluluk konusu yakın zamanda popüler olmuş bir konu olarak gözüксе de, Adam Smith, John Stuart Mill, Jeremy Bentham gibi klasik iktisatçıların çalışmalarında mutluluk konusuna değindiklerini görmek mümkündür.

Mutluluğun iktisat yazınında yer almasına en büyük katkıyı 1974 yılında “Does Economic Growth Improve the Human Lot” adlı çalışmasıyla Richard Easterlin sağlamıştır. Easterlin Paradoksuna göre “Ülkelerin zenginlikleri arttıkça ortalama mutluluk düzeylerinin artmadığı, ülkeler arası ortalama mutluluk düzeyi ve ortalama kişi başına düşen GSYH arasında açık bir ilişki olmadığını ileri sürmüştür.” Yani artan gelirin her zaman mutluluğu artırmadığı, yüksek gelire sahip ülkelere kıyasla bazı düşük gelirli ülkelerde mutluluk oranının daha yüksek olduğu sonucu yatmaktadır. Yapılan bu çalışmada katılımcılardan elde edilen sonuçlar incelendiğinde, bireylerin aylık hane gelirlerinin %90’ının yoksulluk sınırı altında olduğunu ve katılımcıların %46’sının ise mutlu olduklarını görmek mümkündür. Bu sonuçlar ışığında çalışmanın, Easterlin Paradoksu ile paralellik gösterdiği ile ifade edilebilir.

İktisat biliminde uzun süredir hakimiyetini sürdüren Neoklasik İktisada göre bir ülkenin veya bireyin iyi oluşu objektif ve nesnel kriterlerden oluşmaktadır. Buna göre, çalışan ve yüksek gelire sahip olan bir kişinin mutluluğu da yüksek olacaktır. Fakat yapılan son çalışmalarda gelir düzeyleri artsa bile bireylerin mutluluk düzeylerinin

artmadığı gözlenmektedir. Bu da nesnel kriterlerin bireyin mutluluğu üzerinde çok etkili olmadığı anlamına gelmektedir.

Bu çalışmada gelir başta olmak üzere sosyal, demografik ve diğer ekonomik değişkenlerin mutluluk üzerindeki etkisini incelemektir. Türkiye’de bölgeler arasında mutluluk açısından farklılık olup olmadığı üzerine tartışmaktır. Ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu illerden oluşan Düzey-1 Bölgeleri’nde ve Türkiye genelinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler olan mutluluk ve yaşam memnuniyetine etkilerine dair aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

TR1 Bölgesi’nde (İstanbul) katılımcıların; din olgusuna verdikleri önem, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, genel sağlık durumundan memnuniyetleri, Türkiye’ de demokrasinin etkinlik seviyesi ve kamuda çalışma eğilimlerinin yükselmesi ve çevrede yaşayan insanlara olan güven seviyelerinin yükselmesi, mutluluk düzeyleri üzerinde pozitif etki göstermektedir.

Bununla birlikte TR1 Bölgesi’nde bağımlı değişken olan yaşam memnuniyetinin bağımsız değişkenler üzerindeki etkisine bakılacak olursa; din olgusuna verdikleri önem, genel sağlık durumundan memnuniyetleri, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve çevredeki insanlara olan güven katılımcıların yaşam memnuniyeti düzeylerini pozitif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

TR2 Bölgesi’nde (Batı Marmara: Tekirdağ, Edirne, Kırklareli, Balıkesir, Çanakkale) din olgusu, genel sağlık durumundan duyulan memnuniyet, çevrede yaşayan insanlara olan güven ve yargı teşkilatına olan güven durumlarının artış göstermesi, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, eğitim sistemine olan güven durumunun artması ve aylık hane gelir artışının bireylerin mutluluklarını pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi ve bankalara olan güven durumunun katılımcıların mutlulukları üzerinde negatif etki gösterdiği söylenebilir.

TR2 Bölgesi'nde ki katılımcıların; genel sağlık durumundan duyulan memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, orduya olan güven, yargı teşkilatına olan güven değişkenlerinin yaşam memnuniyetleri üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Türkiye' de demokrasinin etkinlik durumu ise bireylerin yaşam memnuniyeti üzerinde negatif bir etki göstermektedir.

TR3 Bölgesi'nde (Ege: İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak) din olgusu, genel sağlık durumundan duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarına güven durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve bankalara olan güven durumu katılımcıların mutluluklarını yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, medyaya olan güven durumlarının mutluluk üzerinde negatif yönde etkisinin olduğu söylenebilir.

Bölge'de din olgusu, genel sağlık durumundan duyulan memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve katılımcıların medeni durumlarının evli olması, Cumhurbaşkanı'na, hükümetin ekonomi politikalarına, emniyet teşkilatına ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumlarının artış göstermesi yaşam memnuniyetleri üzerinde pozitif bir etkiye sahipken, medyaya güven ve özel sektörde çalışma durumu bireylerin yaşam memnuniyetini negatif yönde etkilediği değerlendirilmiştir.

TR4 Bölgesi'nde (Doğu Marmara: Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) genel sağlık durumundan duyulan memnuniyet, din olgusu sağlık sistemine olan güven ve nitelikli uzman olarak görev yapma, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, insan haklarına saygı görüşü, hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet ve siyasi partilere ve eğitim sistemine olan güven durumunun artış göstermesi mutluluk seviyeleri üzerinde pozitif etki gösterirken; öğrenci olmak ve özel sektörde çalışma yoğunluğunun artması bireylerin mutluluklarını negatif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Bölge'de genel sağlık durumundan duyulan memnuniyet, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, din olgusu, yargıya, sağlık sistemine olan güven, eğitim seviyesinin yükselme durumu, insan haklarına saygı görüşü ve kamuda

çalışma eğiliminin artması katılımcıların yaşam memnuniyetleri üzerinde pozitif bir etkiye sahip iken; eğitim sistemine olan güven değişkeninin negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

TR5 Bölgesi'nde (Batı Anadolu; Ankara, Konya, Karaman) genel sağlık durumundan duyulan memnuniyet, gelecek bir yıllık finansal duruma yönelik olumlu düşünce, bireylerin medeni durumunun evli olması, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve aylık gelirin değişim durumu katılımcıların mutlulukları üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, bankalara güven, yaş aralığının değişimi, özel sektörde görev yapmak ve nitelikli uzman olarak görev yapma değişkeninin ise negatif yönde etkiye sahip olduğu ifade edilebilir.

Bölge'de katılımcıların hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve evli olma, siyasi partilere güven, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce yaşam memnuniyetleri üzerinde pozitif bir etki gösterirken; yaşın negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

TR6 Bölgesi'nde (Akdeniz; Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) çevrede yaşayan insanlara olan güvenin artması ve siyasi partilere, emniyet teşkilatına, sağlık sistemine olan güven durumunun artması ve yaşın, bireylerin mutluluğunu pozitif yönde etkilediği değerlendirilmiştir. Ayrıca, yargı sistemine olan güven negatif bir etkiye sahip olup, bireylerin mutlulukların azalmasına neden olduğu söylenebilir.

Bölge'de, çevredeki insanlara güven durumunun artması ve yargı sistemine ve emniyet teşkilatına olan güven durumları ve hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyetin mutluluğu pozitif yönde etkilediği tespit edilmiş olup, memur olarak görev yapmanın katılımcıların yaşam memnuniyetleri üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir.

TR7 Bölgesi'nde (Orta Anadolu; Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat) din olgusu, genel sağlık durumundan duyulan memnuniyet,

gelecek bir yıl için finans durumu, kamu sektöründe çalışma katılımcıların mutluluklarını pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Benzer şekilde bireylerin hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, çevredeki insanlara olan güvenin artması ve siyasi partilere olan güven, mutluluklarını artırıcı etki yapmaktadır. Bununla birlikte, memur ve nitelikli uzman olarak görev yapmak ve TBMM ile olan güven ilişkisinin katılımcıların mutlulukları üzerinde negatif yönde etkilediği değerlendirilmiştir.

Bölge’de din olgusu, genel sağlık durumundan duyulan memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet ve çevredeki insanlara güven durumunun artış göstermesi, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünceye sahip olmak ayrıca kamu ve özel sektörde görev yapmak bireylerin yaşam memnuniyetleri üzerinde pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

TR8 Bölgesi’nde (Batı Karadeniz Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) katılımcıların, genel sağlık durumundan duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve bireylerin medeni durumlarının evli olması, din olgusu, çevredeki insanlara olan güvenin artması, Cumhurbaşkanı’na, yargı sistemine, sivil toplum kuruluşlarına güven durumu, eğitim seviyesinin yükselişi ve kamu sektöründe çalışma durumu mutluluklarını pozitif yönde etkilediği görülmektedir. İnsan haklarına saygı konusu bireylerin mutlulukları üzerinde negatif yönde bir etkiye sahip olduğu ifade edilebilir.

Bölge’de katılımcıların din olgusu, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyetin artması, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, çevredeki insanlara güven durumu, gelecek bir yıl için finans durumlarına dair olumlu görüş, hükümetin ekonomi politikaları, sivil toplum kuruluşlarına güven ve

kamu sektöründe çalışmak ise yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif yönde etkilediği tespit edilmiş olup, demokrasinin etkinlik seviyesi ve medyaya olan güven durumu bireylerin yaşam memnuniyetlerini azaltıcı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

TR 9 Bölgesi'nde (Doğu Karadeniz Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bireylerin, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet, hane halkının toplam gelirinden duydukları memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarına olan memnuniyet durumu, eğitim sistemine güven durumu ve aylık gelir seviyesi mutlulukları üzerinde pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Diğer taraftan, Türkiye' de insan haklarına saygı konusu, bireylerin öğrenci olmaları mutlulukları üzerinde negatif yönde bir etki gösterdiği ifade edilebilir.

Bölge'de genel sağlık durumu ve hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, eğitim sistemine, sivil toplum kuruluşlarına, çevredeki insanlara olan güven durumu ve aylık gelir seviyesi katılımcıların yaşam memnuniyetleri üzerinde pozitif olarak tespit edilmişken; erkeklerin bayanlara göre yaşam memnuniyetlerinin daha az olduğu söylenebilir.

TRA Bölgesi'nde (Kuzeydoğu Anadolu Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) katılımcıların, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, Cumhurbaşkanına olan güven, eğitim sistemine olan güven, aylık gelir seviyesi, bireyin evli olması durumları mutluluklarını artırıcı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan katılımcıların öğrenci olması mutluluklarını azaltıcı yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Bölge'de katılımcıların; din olgusu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, yargı ve sivil toplum kuruluşlarına güven durumunun artması, bireylerin medeni durumlarının evli olması yaşam memnuniyetleri üzerinde pozitif bir etkiye sahip iken, bireylerin öğrenci olmaları yaşam memnuniyetlerini azaltabilmektedir.

TRB Bölgesi'nde (Ortadoğu Anadolu; Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkari) genel sağlık durumlarından duyulan memnuniyet, hükümete, yargıya ve emniyet teşkilatına güven durumu katılımcıların mutluluklarını pozitif olarak etkilediği tespit edilmiştir. Diğer taraftan; sivil toplum kuruluşlarına olan güven ve öğrenci olma değişkeninin bireylerin mutluluklarını azaltıcı etki yaptığı ifade edilebilir.

Bölge'de bireylerin, emniyet teşkilatına, çevrelerinde bulunan insanlara ve hükümete olan güven durumları yaşam memnuniyetlerine artırıcı bir etki yaparken; sivil toplum kuruluşlarına ve nitelikli uzman olarak görev yapanların mutluluklarını azaltıcı yönde etkilediği belirlenmiştir.

TRC Bölgesi'nde (Güneydoğu Anadolu; Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Siirt, Diyarbakır, Batman, Mardin, Şırnak) katılımcıların din olgusu, genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyet ve gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşünce ve eğitim durumu, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikalarından memnuniyet ve medyaya güven durumu mutlulukları üzerinde pozitif olarak etkilediği tespit edilirken, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, özel sektörde çalışma durumları mutluluklarını azaltıcı yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Bölge'de dine verilen önem, genel sağlık durumundan duyulan memnuniyet, hükümetin ekonomi politikaları, hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyet, eğitim seviyesinin ve aylık gelir durumu, çevredeki insanlara ve bankalara olan güven ise bireylerin yaşam memnuniyetlerini pozitif olarak etkilediği tespit edilmiştir. Diğer taraftan, hükümete olan güven durumunun katılımcıların yaşam memnuniyetlerini negatif olarak etkilediği söylenebilir.

Türkiye genelinde mutluluk ve yaşam memnuniyetin seyrine bakıldığında, dine verilen önemin, genel sağlık durumundan ve hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyetin, gelecek bir yıl için finansal duruma yönelik olumlu düşüncenin varlığının, çevredeki insanlara, siyasi partilere olan güvenin ve bireylerin medeni durumlarının evli olmasının ve aylık gelir seviyesinin, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi durumu, hükümetin

ekonomi politikalarından memnuniyetin ve Cumhurbaşkanı'na ve eğitim sistemine olan güven durumunun bireylerin mutluluklarını pozitif yönde etkilediği söylenebilir. Ayrıca hükümete olan güven durumlarının negatif olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Bununla birlikte, Türkiye'de dine verilen önem, genel sağlık durumundan ve hane halkının toplam gelirinden duyulan memnuniyetin, son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının borçlanmadan tasarrufa eğilim göstermesi, gelecek bir yılda finansal duruma yönelik olumlu düşünce ile hükümetin ekonomi politikalarından duyulan memnuniyet, çevredeki insanlara, yargıya ve sivil toplum kuruluşlarına, Cumhurbaşkanına, sağlık sistemine duyulan güven, bireyin evli olması, gelir ve kamu sektöründe çalışma durumunun yaşam memnuniyetlerini artırıcı etki yaptığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan katılımcıların erkek olması, Türkiye'de demokrasinin etkinliği, medyaya olan güven, memur ve nitelikli uzman olarak görev yapma durumu ayrıca özel sektörde çalışma durumlarının katılımcıların yaşam memnuniyetleri üzerinde negatif etkiye sahip olduğu söylenebilir.

TR1 Bölgesi'ne mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine pozitif etki gösteren değişkenleri diğer bölgeler ile paralellik göstermektedir. Bununla beraber diğer bölgeler de negatif etki gösteren Türkiye'de demokrasinin etkinliği, orduya, medyaya ve eğitim sistemine güven gibi değişkenler TR1 bölgesinde aynı etkiyi göstermemiştir. Buna sebep olarak TR1 bölgesi olarak İstanbul ilinde yaşayan katılımcıların şehir yoğunluğu, iş temposu ve ekonomik sorunların önceliği sebebi ile Türkiye gündeminden uzak kaldıkları ifade edilebilir.

TR2 Bölgesi'ne mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine orduya güven durumu bu bölgede pozitif etki gösterdiği görülmektedir. Türkiye'de en güvenilir kurum olarak ifade edilen Türk Silahlı Kuvvetleri, 15 Temmuz hain darbe girişimi sonrasında TR2 bölgesi süreçten olumsuz etkilenmemiş ve Orduya güven durumu pozitif etkisini sürdürdüğü gözlemlenmiştir. Diğer taraftan bankalara güven ve son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının eğilimi mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine olumsuz etki gösterdiği gözlemlenmiştir. Bu durum ise bölgede yaşayan kişilerin tasarruflardan bulunamayıp borçlanma seviyelerinin yükselmesi ve bankalar ile

olan kredi ve borçlanma süreci ile ilişkilendirilebilir. Bu sürecin olumsuz etkisi ise mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine yansıdığı değerlendirilmektedir.

Mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine, TR3 Bölgesi'nde siyasi partilerin ve medyaya güven durumunun negatif etkisi diğer bölgelerden farklı olarak gözlemlenmektedir. Bu çerçevede mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetini azaltan bu durumun Türkiye' de medyanın güvenilirliğini kaybetmiş ve taraflı haberler yapması ile günümüz siyasi partilerinin Türk siyasal hayatında alışagelmış bir sürece göre farklı olması ve katılımcıların siyasal katılım seviyelerinin en düşük seviyede olması ile ilişkilendirilebilir.

TR4 Bölgesi'nde mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine Türkiye' de insan haklarına saygı durumunun olumlu etki göstermesi göze çarpmaktadır. Bu durum ise bahse konu bölgede katılımcıların insan hakları ihlalleri ile karşılaşmamaları ile ifade edilebilir.

TR5 Bölgesi'nde ise katılımcıların genel sağlık durumlarından duydukları memnuniyetin, mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetlerine pozitif etki gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bu bölgede ki katılımcıların sağlık koşullarının, mutluluk ve yaşam memnuniyetinin üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

TR6 Bölgesi'nde ise yargı sisteminin negatif etkisi diğer bölgelere göre farklılık göstermektedir. Mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine bu olumsuz etki ise uzun yargı süreçleri ve yargılamalarda karşılaşılan aksaklar ile ifade edilebilir.

TR7 Bölgesi'nde ise siyasi partilere güven ve özel sektörde çalışma durumu, mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine pozitif etki gösterirken, nitelikli uzman olarak görev yapma negatif etki göstermektedir. Bu bölgenin özel sektörde olumlu şartlara, nitelikli uzman olarak görev yapmanın ise olumsuz şartlara sahip olması ile değerlendirilebilir. Siyasi partilere güven durumunun pozitif etkisi ise bölgedeki katılımcıların siyasal katılım seviyelerinin yüksek olması ile ifade edilebilir.

TR8 Bölgesi'nde mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine Cumhurbaşkanı'na güven durumunun pozitif, emniyet teşkilatı ile olan ilişkinin negatif etki gösterdiği görülmektedir. Cumhurbaşkanı'nına güven durumunun pozitif etki göstermesi karizmatik lider özelliği taşıması ile açıklanabilir. Emniyet teşkilatı ile olan ilişkisel durumun negatif etkisi ise bölgede yaşanan olumsuz kolluk faaliyetleri ile ilişkilendirilebilir.

TR9 Bölgesi'nde ise cinsiyetin erkek olması mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine olumsuz etki göstermektedir. Bu durum ise bölgedeki erkek katılımcıların hayatlarındaki olumsuz süreçler ve karşılaştıkları ekonomik sorunlar ile açıklanabilir.

TRA Bölgesi'nde ise katılımcıların öğrenci olmaları mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine negatif etki göstermektedir. Bu durum TRA bölgesinde öğrencilik şartlarının olumsuz olması ve zor şartlar içermesi ile ifade edilebilir. TRB Bölgesi'nde sivil toplum kuruluşlarına güven mutluluk düzeylerine ve yaşam memnuniyetine negatif etkisi göze çarpmaktadır. Bu durum bölgede faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının amacına hizmet etmemesi veya katılımcıların sivil toplum kuruluşlarına karşı duyarsızlıkları ile açıklanabilir. TRC Bölgesi'nde ise son bir yıl içerisinde gelir ve harcama durumlarının etkisi mutluluk düzeylerini ve yaşam memnuniyetini azaltmaktadır. Bu durum ise katılımcıların bölgesel olarak iş imkânlarının kısıtlılığı ve yaşadıkları ekonomik sorunlar sebebiyle tasarruf yerine borçlanmaya yönelmesi ile ilişkilendirilebilir.

Yapılan bu çalışma bir durum tespittir. Çalışmanın ortaya koyduğu durum tespitinin siyasi, bürokratik ve ekonomik seviyede karar alıcı makamlara fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bundan sonraki yapılacak çalışmalara ışık tutacağı ve dönemsel karşılaştırmalı çalışmalara imkan sağlayacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, T. (2008). Tarihsel Koşullar Açısından Neoklasik İktisadın Ortaya Çıkış Süreci. <http://www.ceterisparibus.net/dusunce/diger.htm> (Erişim Tarihi: 14/09/2008).
- AGRAWAL, J., MURTHY, P., PHILIP, M., MEHROTRA, S., THENNARASU, K, J., JOHN, G., N, THIPPESWAMY, V, ISAAC, M. (2011). Socio-Demographic Correlates of Subjective Well-Being in Urban India. *Social Indicators Research*. 101(3): s: 419-434.
- AKTAŞ, A. (2014). Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- AKYILDIZ, H. (2006). Freud’çu Liberal ve Marksist Kişilik Kuramlarının Türevi Olarak Toplum, İktisat ve Siyaset Teorileri. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*. 11, s: 1-23
- AKBULUT SÖNMEZ A. (2016). *Gebelikte Sigara Kullanımı, Gebelikte Sigara Kullanımına Anksiyetenin ve Mutluluğun Etkisinin İncelenmesi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- AKYILDIZ, H. (2006). Freud’çu, Liberal ve Marksist Kişilik Kuramlarının Türevi Olarak Toplum, İktisat e Siyaset Teorileri. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi* (11) s:1-23.
- ALBAYRAK, Ö. (2003). *Refah İktisadının Teorik Temelleri: Piyasa ve Refah İlişkisi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ALEXANDRA, J., (2016). A Short Introduction to Happiness in Social Sciences. Researchgate, January.

- ALTMAN, M. (2008). Behavioral Economics, Economic Theory and Public Policy. https://www.researchgate.net/publication/228319185_Behavioral_Economic_Theory_and_Public_Policy (Erişim Tarihi: 19/05/2018).
- ANGNER, E., LOEWENSTEIN, G. (2006). Behavioral Economics. (Erişim: 06.05.2018). https://www.researchgate.net/profile/Erik_Angner/publication/228175276_Behavioral_Economics/links/5456e63f0cf26d5090a9667c.pdf
- ANGNER, E., LOEWENSTEIN, G. (2007). Behavioral Economics. Handbook of the Philosophy of Science.
- ARGYLE, M., LU L.(1991). The Happiness Of Extraverts Personality and Individual Differences. *Journal Books*. s.:1011-1017
- ARKAN, A. (2005). Farabi'nin Gözüyle Ahlak-Siyaset İlişkilerinin Analizi. Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 2. *Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu*. S: 387-396.
- ASHRAF, N., CAMERER C. and LOEWENSTEIN G. (2005). Adam Smith, Behavioral Economist. *Journal of Economic Perspectives*. Volume 19, Number 3, s:131-145.
- AYDIN, Ü. ve AĞAN B. (2017). *Paraya Atfedilen Değer: Maddi Farklılıkların Davranışsal Farklılıklar Yaratması üzerine Bir Tartışma*. Cebeci A, Torres E., Beken G. Current Debate in Economics. S: 249-265. Vol:18. Londra: IJOPEC Yayınevi.
- AYSAN A.F. ve DUMLUDAĞ D. (2014). *Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- BİLİR, H.(2017). Nöroiktisat: Neoklasik İktisadın Yenilenen Yüzü Mü, Eleştirel Bir Yaklaşım? (Doktora Tezi).Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- BLANCHFLOWER, G. D. ve OSWALD, J. A. (2004). Well-Being Over Time in Britain and the USA. *Journal of Public Economics*, 88 (7-8): s: 1359–1386.
- BLAUG, M. (2003). The Formalist Revolution of The 1950's. *Journal of the History Thought*. volume 25, number 2. <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-the-history-of-economic-thought/article/formalist-revolution-of-the-1950s/3C14FA14D555F5BF6AF149D9D203D155> (Erişim Tarihi: 24/03/2019)
- BOCUTOĞLU,E. (2012b). İktisat Teorisinde Emeğin Öyküsü: Değerin Kaynağı Olan Emekten Marjinal Faydanın Türevi Olan Emeğe Yolculuk. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. Cilt:1, Yıl:1, Sayı:1.:128-150
- BOCUTOĞLU, E. (2012a). İktisadi Düşünceler Tarihi. Trabzon: Murathan Yayınevi.
- BRAUN, A.(2009). Gross National Happiness in Bhutan: A Living Example of an Alternative Approach to Progress. *Wharton International Research Experience*., September 24.
- BRUNİ, L. ve SUDEN, R. (2007). The Road Not Taken: How Psyghology was Removed from Economics, and How It Might Be Brought Back. *The Economic Journal*. (117) s:146-173.<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.472.1937&rep=rep1&type=pdf> (Erişim Tarihi: 22/03/2018).
- BÜLBÜL, ř. ve GİRAY, S. (2011). Sosyodemografik özellikler ile mutluluk algısı arasındaki ilişki yapısının analizi. *Ege Akademik Bakış*, 11(Özel sayı), 113-123.
- CAMERER, C. ve LOEWENSTEİN G., (2002). Behavioral Economics: Past, Present, Future. *California Institute of Technology, Division of Humanities and Social Sciences*. s:1-61.

- CANBAY, H. (2010). *Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- CANDAN E. ve HANEDAR,A. (2005). İktisat Neden Bir Kapalı Kutudur? Hakim İktisadın Değer Yargısı- Sınama İlişkisi. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi Kongreler Dizisi* (IV).
- CEBECİ, İ. (2012). Krizleri İncelemede Kullanılan Nitel Tercih Modelleri: Türkiye İçin Bir Probit Model Uygulaması: (1988-2009). *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/8824> (Erişim Tarihi: 15.04.2019)
- CEVİZCİ, A. (2008). *Etiğe Giriş*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- CİNGİ, S. (2011). *Bencillik Ekonomisinin İflası – İktisat, İnsan ve Mutluluk Üzerine Bir Deneme*. Ankara: Sobil Yayıncılık
- CLARK A.E, DIENER, E., GEORGELLIS Y., LUCAS, R. (1996). Lags and Leads in Life Satisfaction: A Test of the Baseline Hypothesis. *Discussion Paper Series*. IZA DP No.2526
- CSİKSZNENTMIHALYI, M. (2018). *Akış: Mutluluk Bilimi*. Ankara:Buzdağı Yayınevi.
- ÇOŞKUN, R., ALTUNIŞIK, R., YILDIRIM, E. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- ÇALIK, Ü. ve DÜZÜ G. (2009). İktisat ve Psikoloji. *Akademik Bakış Dergisi*. Sayı:18 Ekim-Kasım-Aralık. s: 1-13
- ÇEKİÇ, S. (2016). Davranışsal İktisat Bağlamında Cinsiyet Farkının Tüketici Tercihlerine Etkisi: Bartın Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Bartın: Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- ÇEVİK, N. ve KORKMAZ, O. (2014). Türkiye’de Yaşam Doyumu ve İş Doyumu Arasındaki İlişkinin İki Değişkenli Sıralı Probit Model Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, s.126-145.
- ÇİRKİN, Z. ve GÖKSEL, R. (2016). Mutluluk ve Gelir. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 71, No.2, s.375-400
- DAĞ, A. (2016). David Hume’un Siyasal Ekonomisi ve İnsan Doğası. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), s:947-968
- DAHLSTROM, T. (2016). Development of Utility Theory and Utility Paradoxes. *Lawrance University.Honors Project*. Spring 6-1
- DEMİR, Ö. (2013). *Din Ekonomisi – İnanç, Zenginlik ve Mutluluk*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- DIAMOND, P. ve VARTIAINEN, H. (2007). Behavioral Economics and Its Application. Princeton, NJ:Princeton University Press. https://mshayo.weebly.com/uploads/6/8/3/0/6830075/shayo09_diamond_book_review.pdf. (Erişim Tarihi: 17/05/2018).
- DIENER, E.(1984). Subjective Well-Being. *American Psychological Association*. Vol:95,No:3, S:542-575.
- DIENER, E., SUH, E. M., LUCAS, R. E., SMITH, H. L. (1999). Subjective Well-Being: Three Decades of Progress. *Psychological Bbulletin*, 125 (2), 276-302.
- DIENER, E.(2000). Subjective Well-Being. The Science of Happiness and a Proposal for a National Index. *American Psychologist* Vol.55, No.1, s:34-43
- DİNLER, Z, (2014). Mikro Ekonomi. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- DUMLUDAĞ, Ö. (2011). *Mutluluk ve İktisadi Parametreler Üzerine Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- DUMLUDAĞ, D., GÖKDEMİR, Ö., NEYSE L., RUBEN E., (2015). *İktisatta Davranışsal Yaklaşımlar*. Ankara: Grafik Tasarım.
- EASTERLIN, R.(1974). Does Economic Growth Improve Human Lot? Some Empirical Evidence. *Nations and Households in Economic Growth*. Ed:by P.A.David, Melvin W.Redder, New York: Academic Press, pp. 89-125
- ERİM, N. (2014). *İktisadi Düşünce Tarihi*. Kocaeli: Umuttepe Kitabevi.
- ERYILMAZ, A . ve ERCAN L. (2010). Öznel İyi Oluş İle Algılanan Kontrol Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Elementary Education Online*, 9(3), s:952-959.
- ESER, R, TOIGONBAEVA, D. (2011). Psikoloji ve İktisadın Birleşimi Olarak, Davranışsal İktisat. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Nisan 2011, 6(1), s:287-321.
- FEIST, G., TODD B., JACOBS J., MILES, M. TAN, V. (1995). Integrating Top-Down and Bottom-Up Structural Models Of Subjectiv Well Being: A Longitudinal Investigation. *American Psychological Association*. Vol.68, No:1, S:138-150.
- FRANTZ, R. (2004). The Behavioral Economics of George Akerloff and Harvey Leibenstein. *Journal of Socio-Economics* 33. s:29-44.
- FREY, B. ve STUTZER, A., (1999). Happiness Economy and Institutions. *The Economic Journal*. Institute for Empirical Research in Economics University of Zurich. Working Paper Series. ISSN 1424-0459.
- FREY, B. ve STUTZER, A., (2002). The Economics of Happiness. *World Economics* Vol.3 No.1 January-March
- GERDTHAM ve JOHANNESSON (1997). “The Relationship Between Happiness, Healt and Socio-Economic Factors:Results Based on Swedish Micro Data” *Working Paper Series in Economics and Finance*, No.207, s.1-27.

- GÜL, S. (2017). *Mutluluk Ekonomisi ve Göç Üzerine Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖKDEMİR, D. (2011). *Mutluluk Ekonomisi ve İktisadi Parametreler Üzerine Bir İnceleme*. (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖRMEZ, F.E. (2008). *Değer Kavramına Yeni Bir Bakış: Carl Menger*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GREENE, W. H. (2016). *Econometric Analysis Fourth Edition*. New York University. New Jersey: Prentice Hall International Inc.
- GÜL,S. (2017). *Mutluluk Ekonomisi ve Göç Üzerine Bir İnceleme*. (Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜRİŞ, S., ÇAĞLAYAN E. ve GÜRİŞ, B. (2011). *Eviews ile Temel Ekonometri*. İstanbul: Der Yayınları.
- HALLER, M. ve HADLER, M. (2006). “How Social Relations and Structures Can Produce Happiness and Unhappiness: An International Comparative Analysis”. *Social Indicators Research*, 75 (2):169–216.
- HATİPOĞLU YILDIZ, Z. (2012). Davranışsal İktisat Bilişsel Psikoloji ile Krizi Anlamak. 3. Uluslararası Ekonomi Konferansı. <http://teacongress.org/papers2012/HATIPOGLU.pdf>. (Erişim Tarihi: 12/06/2018.)
- HELLİWELL, J., LAYARD R., SACS, J. (2012; 2013; 2015; 2016; 2018). *World Happiness Report*. The Earth Institute Columbia University.
- <http://duhangevren.blogspot.com/2014/02/gayri-safi-milli-mutluluk.html>
- HUNT, E.K. (2002). *İktisadi Düşünce Tarihi*. Çev. Müfit Günay. Ankara: Dost Kitabevi

- IŞIK, A. ve MERİÇ, M. (2010). Hayatı Kalitesi (Quality Of Life) Kavramının Felsefik Temelleri; Aristo, Bentham ve Nordenfelt. *Ege Akademik Bakış*. s:421-434
- KABAŞ, T.,(2018) . Alfred Marshall’ın Neoklasik İktisat Düşüncesinin Sosyal Özellikleri” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:6 Sayı:64, s: 183-192.
- KAHNEMAN, D. ve TVERSKY A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk. Vol.47, No.2, s: 263-291. (<https://www.uzh.ch/cmsssl/suz/dam/jcr:000000000-64a0-5b1c-0000-00003b7ec704/10.05-kahneman-tversky-79.pdf>) Erişim Tarihi: 03/06/2018.
- KAHNEMAN, D. ve THALER R. (2006). Anomalies Utility Maximization and Experienced Utility. *Journal of Economic Perspectives*. Volume 20, Number 1, s: 221-234.
- KAHYAOĞLU, O. (2008); “ Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Değişkenler İle Ekonometrik Uygulama: Türkiye Örneği,” (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- KAMİLÇELEBİ, H. (2012). Davranışsal İktisadın Neoklasik İktisat Fayda Teorilerine Eleştirisi ve Davranışsal İktisatta Fayda-Mutluluk İlişkisi. *Ekonomi Bilimler Dergisi*. Cilt4, No 2
- KAMİLÇELEBİ, H. (2013). Davranışsal İktisatta Deneyimlenen Fayda ve Karar Faydası Arasındaki Fark ve Bir Deney. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:15, Sayı:3. s: 447-456.
- KAMINITZ, S., (2013). Economics and ethics under the same umbrella: Edgeworth’s “Exact Utilitarianism”, 1877-1881. *Utilitas*, 25(4).
- KANALICI, H. (2001). “İktisadi Düşüncede Fayda: Faydacılık ve İktisadi Tahlildeki Yeri”. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- KANGAL, A. (2013). Mutluluk Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme ve Türk Hanehalkı İçin Bazı Sonuçlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 12, Sayı: 44, s: 215-233
- KARABULUT, G.(2017). *Mutluluk ve İktisat*. İstanbul: Derin Yayınları.
- KARASAKAL, N. ve Aksu B. (2014). Meslek Yüksekokulu Teknik ve Sosyal Program Öğrencilerinin Sosyal Karşılaştırma Sonucu Girişimci Kişilik Eğilimlerini Ortaya Koymaya Yönelik Bir Alan Araştırması. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. Cilt:6, Sayı 2. S:103-116.
- KAYNAK, M, (1978). Marksist Değer Kuramı (Bir İnceleme). *Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*. Cilt:10, Sayı:1-2. s: 21-64.
- KAZGAN, G.(2004). *İktisadi Düşünce ve Politik İktisadın Evrimi*. İstanbul:Remzi Kitapevi.
- KESİCİ, H. (2010). Adam Smith ve Ahlak Teorisi. *Dergipark. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. Cilt 1. Sayı: 58. s: 89-97.
- KONDU, V. (2013). *Karşılaştırmalı Metot ve Karşılaştırmalı Siyaset*. Pınar Uyan Semerci, Emre Erdoğan (Ed). *Farklı Pencereleer Farklı Manzaralar: Sosyal Bilimlerde Yöntem Tartışmaları*. S: 107-121. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- KORKMAZ, M., GERMİR, H., YÜCEL, A., GÜRKAN, A., (2015). Yaşam Memnuniyeti Üzerinde Etkili Olan Sosyodemografik Bileşenler Üzerine Bir Analiz. *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*. Ağustos 2015. Sayı: 03 Cilt: 02
- KÖKER, S. (1991). *Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- LAIBSON D. ve LIST J. (2015). Behavioral Economics In The Classroom. Principles of (Behavioral) Economics. *American Economic Review: Papers&Proceedings* 2015, 105(5).s: 385-390
- LONG, J. S. (1997). Regression Models for Categorical and Limited Dependent Variables. Thousand Oaks: Sage Publications.
- MARAR, Z. (2004). *Mutluluk Paradoksu*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- MARTINAS, K.(2012). Greatest Happiness Principle In A Complex System Approach. *Interdisciplinary Description of Complex Systems*. 10(2), s. 88-1002.
- MASCA, M. ve Ozan D.,(2012). *İktisadi Düşünce Tarihi*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- MULLAINATHAN, S. ve THALER, R. (2000). Behavioral Economics. Working Paper 7948. Retrieved November 29,2010.
- NAGATSU, M. (2015). Behavioral Economics, History of. ResearchGate. <https://www.researchgate.net/publication/291339892>. (Erişim Tarihi: 17/05/2018).
- NEF, (2006,2016). <http://happyplanetindex.org/>
- OSWALD, A., (1997). Happiness And Economic Performance. *The Economic Journal*. Volume 107 Issue 445.
- ÖNDER, İ. (2012). İktisat Psikolojisi. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*. 34, 178-187
- ÖZEL, M. (1997). *İktisat Risaleleri*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- ÖZEN, Y. (2017). Farkında mıyız? (Bilişsel Farkındalık İle Psikolojik İyi Oluşun İçerleşmesi). *Kesit Akademi Dergisi*. ISSN:2149-9225. S:167-189.

- ÖZMETE, E. (2013). Evli Kadınlar ve Erkekler İçin Psikolojik İyi Oluş Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlaması. *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* (78), s:361-391.
- PRAAG, B. ve CARBONELL A. (2010). Happiness Economics: A New Road to Measuring and Comparing Happiness. *The Essence of Knowledge*. Vol.6, No.1 s:1-97.
- PUGNO, M. (2014). Scitovsky, Behavioural Economics, and Beyond. Economics Discussion Papers, No 2013-54, Kiel Institute for the World Economy. <http://www.economics-ejournal.org/economics/discussionpapers/2013-54> (Erişim Tarihi: 30/05/2018).
- RAPHAEL, D. (2014). *Adam Smith*. Çev. Ekrem Erdem ve A.Aslıhan Çelenk. Ankara:Liberte Yayınları.
- READ, D. (2004). Utility Theory from Jeremy Bentham to Daniel Kahneman. By The Department of Operational Research London School of Economics and Political Science. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.178.7282&rep=rep1&type=pdf> (Erişim Tarihi: 15/06/2018).
- RUBEN, E. ve DUMLUDAĞ, D. (2015). *İktisat ve Psikoloji*. Dumludağ, D., Gökdemir, Ö., Neyse, L. ve Ruben, E. (Ed.) İktisatta Davranışsal Yaklaşımlar İçinde (31-50). Ankara: İmge Kitapevi
- ROJAS, Mariano (2007), "Heterogeneity in The Relationship Between Income and Happiness: A Conceptual-Referent-Theory Explanation", *Journal of Economic Psychology*, 28: 1-14.
- Sabah Gazetesi (2017). <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2017/10/09/2017-nobel-ekonomi-odulu-richard-thalerin> (Erişim Tarihi: 05/06/2018)

SAVAŞ, V. (2000). *İktisadın Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitapevi.

SAYGIN, Y. (2008). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek, Benlik Saygısı ve Öznel İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SELIGMAN M. ve CSIKSZENTMIHALYI M. (2000). Positive Psychology An Introduction. Article In American Psychologist: An Introduction. *American Psychologist*, 55:s:5-14

SEMERÇİ, P. ve ERDOĞAN, E. (2013). *Farklı Pencereleer Farklı Manzaralar: Sosyal Bilimlerde Yöntem Tartışmaları*. Ankara: Hiperlink Yayınları.

SENT, E.M. (2004). Behavioral Economics: How Psychology Made its Limited Way Back into Economics. *History of Political Economy*, 36(4), 735-760.

SERVET, O. (2017). Mutluluğun Türkiye'deki Belirleyenlerinin Zaman İçinde Değişimi. *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. (35), s:16-42.

SIRGY, J. (1998). Matherialism and Quality of Life . *Social Indicators Research* 43, p: 227-260.

SMITH, A., (2006). *Milletlerin Zenginliği*. Çev. Haldun Derin. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

SOYDAL, H. (2010). *Yeni Ekonomi (Kuantum- Nöroekonomi)* . Konya: Palet Yayınları.

ŞEKER, M. (2017) . *Mutluluk Ekonomisi*. İstanbul: Türkmen Kitapevi.

ŞENER, U. (2015). Beklenen Fayda Yaklaşımı ve Bu Yaklaşımın Sistematik İhlalleri. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 27, s: 37-68

ŞIK, A., (2016). *Zonguldak Karabük Bartın İllerinde Mutluluk Ekonomisinin Karşılaştırmalı Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TATLILIOĞLU, K. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Aylık Gelir ve Harcama Düzeyi İle Psikolojik İyi Oluşları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Bingöl Üniversitesi Örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Güz-2015 Cilt:14 Sayı:55, ss: 1-15

TDK (<https://sozluk.gov.tr/>)

TEKÖZEL, M.İ. (2007). *Gerçekliği İnşa Etkinliği Olarak Sosyal Karşılaştırma “Sosyal Karşılaştırma Süreçlerinde Gerçekçi ve Kurgusal Karşılaştırma Enformasyonu Kullanma Eğilimlerinin İncelenmesi”* İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TELEF, B.B. (2013). Psikolojik İyi Oluş Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28 (3). s: 374-384

THALER, R.(2017). Richard H. Thaler: Integrating Economics With Psychology. Scientific Background on the Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel. *The Royal Swedish Academy of Sciences*.

THOR, S. (2002). Running Head: Behavioral Economics And Happiness Behavioral Economics and Happiness: Can the former impact the latter?

TOMER, J.F. (2007). What is Behavioral Economics? The Journal of Socio-Economics 36. *Department of Economics and Finance*. Manhattan College, United States.

TUİK. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18507>

TUİK. <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33729>

TUİK. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=100&locale=tr>

TUĞCU, T. (2000). *Batı Felsefesi Tarihi*. Ankara: Alesta Yayınları.

TUNCER, M., (2006). *Aristo ve Farabi’de Mutluluk Düşüncesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TUZGÖL DOST, M. (2004). *Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri*. (Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

VARIAN, H. (1993). *Intermediate Microeconomics. A Modern Approach. Third Edition*. New York London:Norton &Company.

VATANSEVER DEVİREN, N. ve YILDIZ O. (2017). Gayrisafi Milli Mutluluğun Ekonomik Kalkınmada Rolü: Bhutan Krallığı Örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:4, Sayı:4. Sy: 232-248

VEENHONVEN, R.,(2004). Happiness As An Aim In Public Policy The Greatest Happiness Principle. *Positive Psychology in Practice*. Chapter 39.

VEENHONVEN, R., Dumludağ D. (2015). İktisat ve Mutluluk. *İktisat ve Toplum Dergisi*. Sayı: 58:46-51.

VURAL, S. (2000). *İktisatın Tarihi*. Ankara: Siyasal Kitapevi

WILKINSON, N. (2008). *An Introduction to Behavioral Economics*, Palgrave Macmillan.

WHITE, A. (2007). A Global Projection of Subjective Well-being: A Challenge to Positive Psychology? *Psychtalk*:56, sy: 17-20

WTTZTUM, A. ve YOUNG, J. (2013). “[Utilitarianism and the Role of Utility in Adam Smith](#)”. [The European Journal of the History of Economic Thought](#). Taylor & Francis Journals, Vol. 20(4),

WWS. (1981-2014). www.worldvaluessurvey.org

YALÇIN, İ. (2014). İyi Oluş ve Sosyal Destek Arasındaki İlişkiler: Türkiye’de Yapılmış Çalışmaların Meta Analizi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(1),21-32.

YALTA, T. (2011). Normallik Varsayımı ve Ençok Olabilirlik Yöntemi. [file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/ekonometri1-05-normallik-varsayimi-ve-encok-olabilirlik-\(s2,0\).pdf](file:///C:/Users/LENOVO/Downloads/ekonometri1-05-normallik-varsayimi-ve-encok-olabilirlik-(s2,0).pdf). (Erişim Tarihi: 15.05.2020)

YAVUZ, Ç. (2006). *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğrencilerinde Öznel İyi Olma Hali, Psikiyatrik Belirtiler ve Bazı Kişilik Özellikleri: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

YEMİŞÇİGİL, A. ve DOLAN, P. (2015). Mutluluk Nedir, Nasıl Ölçülür? Kalkınma Literatüründe Teorik ve Metodolojik Yaklaşımlar. *İktisatta Davranışsal Yaklaşımlar*. S:163-177. Ankara: İmge Kitapevi.

YETİM, Ü. (2001). *Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri*. İstanbul: Bağlam Yayınları

YÜRÜK, S. (2017). *Davranışsal İktisat Bağlamında Tüketici Davranışlarının İncelenmesi: Örnek Çıpalama Uygulaması*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EK

ANKET SORULARI

Sayın Katılımcı,

Bu anket formu, yaşam memnuniyetini araştırmak amacı ile hazırlanmıştır. Vereceğiniz bilgiler tamamen gizli olup, akademik çalışmalar haricinde kullanılmayacaktır. Bu nedenle vereceğiniz yanıt bizim için büyük önem taşımaktadır. Anketi cevaplama süresi **maksimum 10 dakikadır**. İlginiz ve ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Rüştü YAYAR
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Meltem UÇGUNOĞLU
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

1) Genel olarak son günlerde hayatınızdan ne kadar memnun olup olmadığınızı söyler misiniz?

Hiç memnun değilim () Memnun değilim () Kararsızım () Memnunum () Çok Memnunum ()

2) Bir bütün olarak değerlendirdiğinizde hayatınızdan ne kadar memnunsunuz?

Hiç memnun değilim () Memnun değilim () Kararsızım () Memnunum () Çok memnunum ()

3) Yaşantınızda din ne kadar önem taşıyor?

Hiç önemli değil () Önemli değil () Kararsızım () Önemli () Çok Önemli ()

4) Genel olarak sağlık durumunuzu nasıl ifade edersiniz?

Hiç memnun değilim () Memnun değilim () Kararsızım () Memnunum () Çok memnunum ()

5) Bu günlerde hane halkının sağladığı toplam gelirden hanenizde yaşayan bireyler memnun mu?

Hiç memnun değil () Memnun değil () Kararsızlar () Memnun () Çok memnun ()

6) Son 1 yıl içerisinde gelir / harcamalarınız konusunda aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin durumunuzu en iyi ifade etmektedir? (Lütfen size en yakın olan tek bir seçeneği işaretleyiniz.)

Borçlanmak zorunda kaldım () Tasarruflarımın tamamını harcadım ()

Tasarruflarımın bir kısmını harcadım ancak geçinebildim () Geçinebildim ()

Para biriktirebildim ()

7) Gelecek bir yıllık dönemde finansal durumunuzun nasıl olacağını düşünüyorsunuz?

Daha Kötü Olacak () Kötü olacak () Aynı kalacak () İyi Olacak () Çok İyi Olacak ()

8) Türkiye'nin ekonomik performansını nasıl buluyorsunuz?

Çok kötü () Kötü () Kararsızım () İyi () Çok iyi ()

9) Hükümetin ekonomi politikalarından memnun musunuz?

Hiç memnun değilim () Memnun değilim () Kararsızım () Memnunum () Çok Memnunum ()

10) Türkiye'de demokrasinin ne kadar etkin olduğunu düşünüyorsunuz?

Hiç etkin değil () Etkin değil () Kararsızım () Etkin () Çok etkin ()

11) Türkiye'de insan haklarına saygı konusunu size göre aşağıdakilerden hangisi en iyi ifade eder?

İnsan haklarına hiç saygı duyulmuyor () İnsan haklarına saygı duyulmuyor ()
Kararsızım ()

İnsan haklarına saygı duyuluyor () İnsan haklarına büyük ölçüde saygı duyuluyor ()

12) Yaşadığınız çevrede bulunan insanların çoğunluğuna güveniyor musunuz?

Hiç güvenmiyorum () Güvenmiyorum () Kararsızım () Güveniyorum () Çok güveniyorum ()

13) Aşağıdaki kurumlara olan güveninizi nasıl değerlendirirsiniz?

	Hiç Güvenmiyorum	Güvenmiyorum	Kararsızım	Güveniyorum	Çok güveniyorum
Cumhurbaşkanlığı					
Hükümet					
TBMM					
Siyasi Partiler					
Ordu					
Emniyet Teşkilatı					
Yargı					
Medya					
Sivil Toplum Kuruluşları					
Bankalar					
Eğitim Sistemi					
Sağlık Sistemi					

DEMOGRAFI

1) Cinsiyet

Erkek () Kadın ()

2) **Medeni Durumunuz**

Evli () Bekar () Boşanmış () Eşi vefat etmiş ()

3) **Yaşınız**

18-25 () 26-35 () 36-45 () 46-55 () 56-65 () 66-75 ()
76+ ()

4) **Yaşadığınız İl**

.....

5) **Eğitiminiz? (En son mezun olunan okul)**

Okuryazar değil () Okuryazar () İlkokul () Ortaokul ()

Lise () Ön lisans () Lisans ()

Lisansüstü ()

6) **Mesleğiniz nedir?**

Çiftçi () İşçi () Sanayici/Tüccar () Özel Sektör Çalışanı ()

Emekli ()

Memur () Esnaf () Öğrenci () Ev Kadını ()

İşsiz ()

Nitelikli Uzman (Avukat, Mühendis, Doktor, Akademisyen vb.) () Öğretmen ()

Diğer.....

7) **İş yeriniz/ İşiniz kamuya mı özel sektöre mi ait?**

Kamu Sektörü () Özel Sektör () Serbest ()

8) **İşinizden memnun musunuz?**

Hiç memnun değilim () Memnun değilim () Kararsızım () Memnunum () Çok Memnunum ()

9) **Yaptığınız iş karşılığında elde ettiğiniz gelirden memnun musunuz?**

Hiç memnun değilim () Memnun değilim () Kararsızım () Memnunum () Çok Memnunum ()

10) **Aylık hane gelirin ne kadardır?**

0-1600 () 1601-3000 () 3001-4500 () 4501-5500 ()

5501-6500 () 6501-8000 () 8001-+ ()

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Meltem UÇGUNOĞLU ERARSLAN

Doğum Yılı ve Yeri : 1984-Tokat

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme
Bölümü 2006-2009

Yüksek Lisans : Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye AD.

Yabancı Dil : İngilizce

İş Deneyimi : Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı-
Bilgisayar İşletmeni 2009-...

E-Posta Adresi : meltem.ucgunoglu@gmail.com